

Judit Feliu i Mireia Trias (cur.)

GRAMÀTICA, ESPORT I TERMINOLOGIA

scat
SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
Filial de l'Institut d'Estudis Catalans *term*

Institut
d'Estudis
Catalans

Gramàtica, esport i terminologia

SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
MEMÒRIES DE LA SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA, 7

JUDIT FELIU I MIREIA TRIAS
(curadores)

Gramàtica, esport i terminologia

BARCELONA, 2019

© dels autors de les ponències

© Societat Catalana de Terminologia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: setembre del 2019

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Disseny de la coberta: Zink Comunicació SL

Fotografia de la coberta: Detall de les escales de la Casa de Convalescència, seu de l'Institut d'Estudis Catalans. Autor: Agustí Espallargas (Societat Catalana de Terminologia)

Compost per Fotocomposició gama, s. l.

ISBN: 978-84-9965-483-6

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de *Creative Commons*. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

Taula

Abreviacions emprades pels autors	7
Presentació, <i>per Miquel-Àngel Sànchez Ferriz</i>	9
ESTUDIS I PROJECTES	11
Nova gramàtica, nova terminologia?, <i>per Aina Labèrnia Romagosa</i>	13
Models lingüístics i model de llengua en la terminologia gramatical, <i>per Mercè Lorente</i>	65
La terminologia gramatical a l'ensenyament, <i>per Anna Camps i Xavier Fontich</i>	77
La terminologia gramatical: de la <i>Gramàtica de la llengua catalana</i> a la <i>Gramàtica essencial de la llengua catalana</i> , <i>per Maria Josep Cuenca</i>	91
Pompeu Fabra i l'esport, <i>per Jordi Mir</i>	113
La formació de la terminologia futbolística durant el primer terç del segle xx. L'aportació de Pompeu Fabra, <i>per Neus Faura i Pujol</i>	121

La terminologia dels esports olímpics: la terminologia esportiva, una terminologia «submergida», <i>per Ester Bonet</i>	145
Taula rodona: «Necessitats terminològiques en els mitjans de comunicació», <i>per Joaquim M. Puyal, Jordi Robirosa i Josep Lluís Merlos</i>	155
Necessitats terminològiques en els mitjans de comunicació: el cas dels esports d'hivern, <i>per M. Amor Montané i Carolina Bastida</i>	165
CRÒNICA DEL CURS 2017-2018	189
XIV Jornada de la SCATERM: «La terminologia de la Gramàtica»	191
Programa de la XIV Jornada	193
Presentació de la XIV Jornada, <i>per la Junta Directiva de la SCATERM</i>	195
Conclusions de la XIV Jornada, <i>per Judit Feliu</i>	197
Crònica de la XIV Jornada, <i>per la Junta Directiva de la SCATERM</i>	199
XV Jornada de la SCATERM: «La terminologia de l'esport»	201
Programa de la XV Jornada	203
Presentació de la XV Jornada, <i>per la Junta Directiva de la SCATERM</i>	205
Conclusions de la XV Jornada, <i>per Miquel-Àngel Sánchez Ferriz</i>	207
Crònica de la XV Jornada, <i>per la Junta Directiva de la SCATERM</i>	211

Abreviacions emprades pels autors

AC	<i>alpine combined</i> ('combinada alpina')
ACATERM	Associació Catalana de Terminologia
cap.	capítol
cc	centímetre cúbic
CD	complement directe
cf.	confronteu
CI	coeficient d'implantació
CN	complement de nom
coord.	coordinador coordinadora
cur.	curador curadora
DH	<i>downhill</i> ('descens en esquí alpí')
DIEC	<i>Diccionari de la llengua catalana</i> de l'Institut d'Estudis Catalans
dir.	director directora
DT	delegat tècnic delegada tècnica
e. g.	<i>exempli gratia</i> ('per exemple')
ed.	edició
ed.	editor editora
en	anglès
es	espanyol
<i>et al.</i>	<i>et alii</i> ('i altres')
EUA	Estats Units d'Amèrica
ex.	exemple
F1	Fórmula 1
F. B. C. C.	Foot-ball Club Català
fem.	femení
fr	francès
GBU	<i>Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana</i>

GEIEC	<i>Gramàtica essencial de la llengua catalana</i> de l'Institut d'Estudis Catalans
GIEC	<i>Gramàtica de la llengua catalana</i> de l'Institut d'Estudis Catalans
GREAL	Grup de Recerca sobre Ensenyament i Aprenentatge de Llengües
GS	<i>giant slalom</i> ('eslàlom gegant')
IEC	Institut d'Estudis Catalans
JONS	Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista
KL	quilòmetre llançat
km ²	quilòmetre quadrat
nre.	nombre
núm.	número
oc.	ocurrència
OIEC	<i>Ortografia catalana</i> de l'Institut d'Estudis Catalans
p.	pàgina
p. ex.	per exemple
PIB	producte interior brut
pl.	plural
PL	<i>parallel slalom</i> ('eslàlom paral·lel')
RAE	Real Academia Española
SBX	<i>snowboarder cross</i> ('cros')
SCATERM	Societat Catalana de Terminologia
SF	Secció Filològica
SG	<i>supergiant slalom</i> ('eslàlom supergegant')
SL	<i>slalom</i> ('eslàlom')
SS	<i>slopestyle competition</i> ('competició de parc')
TERMCAT	Centre de Terminologia per a la Llengua Catalana
TK	<i>telemark ski</i> ('esquí de telemarc')
TV3	Televisió de Catalunya
TVE	Televisió Espanyola
UCFE	Unió Catalana de Federacions Esportives
UFEC	Unió de Federacions Esportives de Catalunya
V.	vegeu
vol.	volum
vs.	<i>versus</i>

Presentació

MIQUEL-ÀNGEL SÀNCHEZ FÈRRIZ
President de la SCATERM

Tal com es va fer amb els dos números anteriors, aquest setè volum de la col·lecció «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia» s'ha publicat únicament en format digital, seguint la tendència creixent a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) en les publicacions de l'Hereroteca Científica Catalana.

La continuïtat també és present en les idees i els objectius que orienten els continguts des del primer número de la col·lecció: presentar als socis i als especialistes interessats els textos de caràcter científic que generen les activitats de la SCATERM.

Aquest volum en concret aplega en la primera secció, «Estudis i projectes», material textual de les dues darreres jornades organitzades: la XIV Jornada, celebrada el 14 de desembre de 2017, sobre la terminologia gramatical, i la XV Jornada, celebrada el 31 de maig de 2018 i dedicada a la terminologia de l'esport. Per això, hem donat al volum el títol de conjunt *Gramàtica, esport i terminologia*.

La segona secció, «Crònica del curs 2017-2018», dona compte de les activitats científiques que la SCATERM ha dut a terme —amb ocasió de la XIV Jornada i la XV Jornada—, incloent-hi els aspectes organitzatius respectius. Val a dir que, amb motiu de la XV Jornada, hem reprès el costum de celebrar les jornades durant la primavera, amb la idea d'editar les «Memòries de la Societat Catalana de Terminologia» just a continuació de l'acabament del curs. Demano disculpes perquè aquest volum es publica durant el segon semestre del 2019, en comptes de fer-ho durant el segon semestre del 2018, com hauríem volgut.

Agraeixo la dedicació que tant les dues curadores del volum —Judit Feliu, la nostra vicepresidenta, a més de responsable de publicacions, i Mireia Trias, la nostra secretària— com els que hi han col·laborat han tingut en l'elaboració i l'edició d'aquest número, del qual esperem una difusió proporcional a la que van tenir les dues darreres jornades de la SCATERM.

ESTUDIS I PROJECTES

Nova gramàtica, nova terminologia?

AINA LABÈRNIA ROMAGOSA
Universitat Ramon Llull

Resum

Amb l'aparició de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) el 2016, sorgeix la necessitat d'analitzar la vigència que té la terminologia de la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918/1933), que durant gairebé cent anys ha estat la gramàtica normativa oficial, en la nova *Gramàtica* de l'IEC (2016). És per això, doncs, que aquest treball es proposa comparar la terminologia lingüística en aquestes dues gramàtiques normatives, prenent en consideració les característiques intrínseques de totes dues obres i tenint en compte tant la distància temporal de gairebé un segle que les separa com els consegüents progressos que hi ha hagut en l'àmbit de la lingüística. Per a la consecució d'aquest objectiu, a banda d'analitzar les referències explícites respecte de la terminologia lingüística de la nova *Gramàtica* (GIEC, 2016, p. xxxi-xxxii), aquest treball se centra a comparar la terminologia específica de l'àmbit de la lingüística utilitzada en la designació de les formes i dels conceptes lingüístics, i la terminologia emprada per indicar la «validesa normativa» (GIEC, 2016, p. xxii) dels fets que es presenten en cada obra; dit d'una altra manera, analitza el possible trasllat o canvi de fórmules de Fabra (1918/1933) com ara *és preferible* (Fabra, 1918/1933, p. 52 i 121), *és admissible* (Fabra, 1918/1933, p. 48) o *és tolerable* (Fabra, 1918/1933, p. 18 i 106) en l'actual gramàtica normativa oficial de l'IEC, així com la inclusió d'altres fórmules o matisos de caràcter prescriptiu en aquesta darrera gramàtica.

PARAULES CLAU: gramàtica, terminologia, Fabra, Institut d'Estudis Catalans, normatiu, forma lingüística, varietat, grau de formalitat, registre, adequació.

Abstract: *New grammar, new terminology?*

With the appearance of the *Gramàtica de la llengua catalana* (Grammar of the Catalan Language) of the Institut d'Estudis Catalans (IEC - Institute of Catalan Studies) in 2016, the need arose to consider the continued validity in this new grammar of the terminology of Fabra's *Gramàtica catalana* (1918/1933), which had been the official prescriptive grammar for almost 100 years. This is why this paper seeks to compare the linguistic terminology of these two prescriptive grammars, considering the intrinsic features of the two books and both the time gap of nearly 100 years that separates them and the consequent progress which has been made in the field of linguistics in this period. To do this, in addition to analysing explicit references to linguistic terminology in the new *Gramàtica* (GIEC, 2016, p. xxxi-xxxii), this study focuses on a comparison of the specific terminology of linguistics which is used in the designation of linguistic forms and concepts, and the terminology used to indicate the "prescriptive validity" (GIEC, 2016, p. xxii) of the elements that are presented in each grammar. In other words, this paper analyses the possible transfer or change of Fabra's formulas (1918/1933), such as "is preferable" (Fabra, 1918/1933, pp. 52 and 121), "is admissible" (Fabra, 1918/1933, p. 48) or "is tolerable" (Fabra, 1918/1933, pp. 18 and 106), in the new official prescriptive grammar of the IEC (2016), and the inclusion of other formulas or nuances of prescriptive character.

KEYWORDS: grammar, terminology, Fabra, Institute of Catalan Studies - IEC, prescriptive, linguistic form, variety, degree of formality, register, adequacy.

1. DIFERÈNCIES ENTRE LA GRAMÀTICA CATALANA DE FABRA (1918/1933) I LA GRAMÀTICA DE LA LLENGUA CATALANA DE L'IEC (2016)

Tal com indica el títol «Nova gramàtica, nova terminologia?», l'objectiu d'aquest treball és poder respondre aquesta pregunta i analitzar la vigència que té la terminologia de la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933), la qual durant gairebé cent anys ha estat la gramàtica normativa oficial, en la nova *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC, 2016), que d'ara endavant anomenaré GIEC. Aquesta tasca no és pas tan fàcil com podria semblar a primera vista. Quan em van fer l'encàrrec de preparar aquest article, no em podia treure del cap la imatge de totes dues gramàtiques, l'una al costat de l'altra, i com de diferents són. I és que, si analitzem aquestes dues gramàtiques, hi trobem diferències substancials. Per això vaig decidir estructurar aquest treball a partir de les diferències entre totes dues obres i analitzar si aquestes divergències tenien cap repercussió en la terminologia que s'hi fa servir.¹

1. Voldria agrair a l'Oficina de Gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans que hagi atès les meves consultes puntuals.

1.1. L'extensió

La primera diferència que salta a la vista en posar de costat les edicions impreses d'aquestes gramàtiques, sense ni tan sols obrir-les, és, evidentment, l'extensió: la gramàtica de Fabra té 135 pàgines, i la GIEC, 1.439. Aquestes divergències respecte de l'extensió es poden deure a diversos motius, com ara que la gramàtica de Fabra no tractava diverses qüestions, algunes de les quals s'han anat treballant al llarg d'aquests noranta-vuit anys en altres obres, que poden ser tan diverses com ara la *Gramàtica del català contemporani* (Solà, dir., 2002) o llibres d'estil dels mitjans de comunicació, per exemple. La GIEC ho apunta indirectament en la introducció amb referència a alguns aspectes:

[...] aquesta gramàtica [la GIEC] no es pot entendre sense tenir present l'obra de Fabra i dels qui l'han continuat i aprofundit desbrossant-ne i precisant-ne els aspectes que havien quedat merament apuntats o bé incorporant-hi o matisant-hi la variació territorial. (GIEC, 2016, p. XIX)

I més endavant, també en la introducció, en parlar de la finalitat de la gramàtica de Fabra (1918/1933), s'especifica que aquests aspectes sobretot són sintàctics:

[...] la finalitat primordial de la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra era respondre a les necessitats eminentment pràctiques dels parlants de la nostra llengua en el context social de l'època, òbviament dins de les possibilitats que presentaven els estudis lingüístics del seu temps. Per aquest motiu, s'hi detallen sobretot els criteris de pronunciació, d'accentuació gràfica, de flexió nominal i verbal o de sistematització dels pronoms i no tant les qüestions de sintaxi.

D'altra banda, és evident que la *Gramàtica catalana* de Fabra pren en consideració el conjunt de les varietats dialectals del català, a les quals fa referències freqüents, però l'exposició és menys detallada en els apartats de morfologia verbal i, sobretot, en els de sintaxi. Tant l'estat dels estudis dialectals com la preponderància dels usuaris més immediats de la gramàtica expliquen aquestes característiques. (GIEC, 2016, p. XXI)

Així, doncs, els termes que empra la GIEC per construir la nova sintaxi normativa, en paraules de Nogué (2017, p. 12), «actualitzen les denominacions de les gramàtiques tradicionals o hi alternen». L'autora, de fet, sintetitza les equivalències dels termes més freqüents i en destaca, per exemple, *construcció inacusativa*, *sintagma nominal escaït*, *especificador*, *verb quasicopulatiu*, *verb finit*, *verb no finit* o *adjunt oracional*, però se'n podria consignar una llista molt àmplia, que abastés no només la sintaxi sinó també altres branques. En aquest sentit, en aquest treball s'ha descartat fer-ne una llista exhaustiva, atès que només les diferències d'extensió entre totes dues gramàtiques ja farien que calgués fer un recull extre-

mament llarg de termes de la GIEC que no apareixen en l'obra de Fabra. Per això, doncs, en aquest escrit només s'apunten uns quants termes de totes dues obres.

La gramàtica menys extensa, la gramàtica de Fabra de 1918/1933, a grans trets, es caracteritza per emprar termes tradicionals de l'època, tals com *acusatiu*, *datiu*, *subjecte*, *complement directe*, *complement indirecte*, *atribut*, *oració de relatiu* (*adjectiva*, *substantiva*), *homòfon*, *ésser animat*, *infinitiu/participi passat rizo-tònic*, *d eufònica*, *accent agut*, *accent greu*, *pronom feble*, *adjectiu qualificatiu*, *proposició completiva*, *proposició circumstancial*, *proposició subjectiva*, *proposició predicativa*, *proposició atributiva*, *proposició negativa*, *preposició simple*, *preposició composta*, *preposició forta*, *conjunció simple*, *conjunció composta*, *locució conjuntiva adversativa* o *locució prepositiva*, per esmentar-ne alguns.

La GIEC, a banda de termes tradicionals, que es comenten més endavant, conté una gran quantitat de termes que no apareixen en la gramàtica de Fabra (1918/1933), com poden ser *polaritat negativa* (notem que Fabra parlava de *proposicions negatives*), *connector parentètic*, *oració causativa*, *construcció clivellada*, *temps díctic*, *dixi*, *rema*, *pròtasi*, *apòdosi*, etc. Es tracta, doncs, de termes que, en la majoria dels casos, actualitzen denominacions de la gramàtica tradicional i són fruit dels avenços dels darrers temps.

1.2. La distància temporal, els destinataris i la terminologia

La segona diferència clarament palesa entre totes dues gramàtiques, que s'acaba d'apuntar, és la distància temporal: la primera edició de la gramàtica de Fabra és del 1918, mentre que la de l'IEC és del 2016; evidentment, el coneixement global respecte de la manera de concebre la gramàtica ha evolucionat durant aquests gairebé cent anys que separen totes dues obres, cosa que també queda reflectida amb els termes que s'acaben d'esmentar, els quals, com s'ha dit, també són fruit dels avenços lingüístics que s'han anat produint en aquest període. De fet, en el mateix apartat sobre terminologia lingüística de la GIEC s'exposa molt clarament la mena de terminologia que s'hi pot trobar i es relaciona amb els destinataris de l'obra: un lector culte no necessàriament especialitzat, de manera que la llengua que s'hi fa servir és «relativament assequible», encara que és inevitable que es recorri a terminologia específica de l'àmbit de la lingüística per designar amb precisió i concisió «els elements i els fenòmens descrits així com les seves propietats» (GIEC, 2016, p. xxxi).

Per contraposició, els destinataris de l'obra gramatical i lexicogràfica de Fabra eren els lectors d'aquella època i, com addueix Carles Riba al pròleg del *Diccionari general de la llengua catalana* (Fabra, 1932, p. xvii-xviii), tota la seva obra és «una grandiosa, detallada, raonada proposta als escriptors i, amb ells, a la massa parlant culta: són ells, és ella, que tenen la darrera paraula», i aquesta proposta és «una primera tria, avalada ja pel que se'n diu el bon ús, literari o de parlar vivent».

Tornant a la GIEC i a les referències que fa sobre la terminologia que conté, en la introducció (GIEC, 2016, p. xxxi-xxxii) s'explicita el següent:

— Hi ha termes que poden resultar familiars, atès que «pertanyen al lèxic general (com *atribut, compost, conjugació, diftong, interjecció, mot, nom, oració, predicat, prefix, pronom, síl·laba, sufix* o *verb*) o formen part del lèxic escolar bàsic i tenen una tradició consolidada (com *complement directe, indicatiu, passiva, sintagma* o *verb transitiu*)».

— També, però, hi trobem termes que poden resultar menys familiars perquè tenen un caràcter més especialitzat o, tot i estar consolidats avui dia, «són d'introducció més recent (com *al·lomorf, anàfora, connector parentètic, oració clivellada, rema, sintagma nominal escarrit, truncament* o *verb inacusatiu*)».

— D'altra banda, en algun cas s'han «revisat i adequat algunes denominacions tradicionals». Un exemple n'és la terminologia dels temps verbals, «que segueix les especificacions de l'acord de la Secció Filològica del 17 de maig de 2002» (GIEC, 2016, p. xxxi-xxxii), segons el qual van desaparèixer etiquetes massa extenses o poc transparents, com ara *pretèrit perfet simple* o *pretèrit indefinit* (IEC, 2003).

— En altres casos, «la denominació pot haver estat aplicada tradicionalment de maneres diferents i en el text ha calgut adoptar-ne tan sols una».

— També s'ha donat el cas que en la GIEC s'ha aplicat una denominació que divergeix de «l'ús més tradicional», que és el que ocorre en «designar la categoria de mots com *damunt* o *darrere*», els quals tradicionalment s'havien considerat preposicions quan portaven un complement i adverbis quan no en portaven, i que en la GIEC, «tractant de superar aquesta duplicitat funcional, s'analitzen com a preposicions que es poden usar intransitivament, això és, sense complement explícit (§ 19.5)».

— A banda dels termes d'àmbit més gramatical, el text també conté termes «referits a la variació lingüística que permeten catalogar els fets gramaticals tractats en l'obra» d'acord amb «la seva adscripció geogràfica o de registre i que expliciten l'avaluació normativa quan correspon». Encara que siguin termes més transparents per al lector, «estan subjectes a uns criteris específics que s'expliquen en el § III».

Així, alguns d'aquests canvis, per exemple, també tenen a veure amb la distància temporal i els avenços que s'han produït. Cal afegir, però, el següent:

En tots aquests casos, al llarg d'aquesta gramàtica es fa esment de les opcions adoptades, de la mateixa manera que quan hi ha més d'una denominació tradicional es consignen les més importants (i es registren en l'«Índex analític»), encara que s'opti per utilitzar indefectiblement una única denominació en la resta de l'obra. (GIEC, 2016, p. xxxi-xxxii)

Així mateix, cal constatar que aquesta extensa descripció sobre la terminologia, que aporta un panorama molt clar i detallat, i que, en part, explica que els

canvis respecte de la terminologia es deuen a diferències temporals (molts són a causa del fet que hi ha termes d'introducció més recent), no hi és en la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918/1933).

1.3. *Altres diferències intrínseques*

Altres diferències intrínseques entre totes dues gramàtiques, que no necessàriament han tingut repercussió en la terminologia emprada, però que tanmateix convé esmentar, són el fet que la gramàtica de Fabra és d'un sol autor; va experimentar modificacions fins al 1933, probablement pel seguiment de l'aplicació que feien els escriptors de les normes, i, com s'ha apuntat, contenia poca sintaxi i feia poca referència a les varietats dialectals. Es tracta d'una gramàtica que es va fer fruit del coneixement de la llengua del moment. És una gramàtica prescriptiva; això és, descriu la norma en termes de què és «correcte» o «incorrecte». De fet, «en bona part presentava com a propostes normatives els usos que havia descrit com a normals en la seva gramàtica de 1912» (GIEC, 2016, p. XXI). L'*estàndard* o *llengua literària* segons Fabra era la llengua dels escriptors; per tant, aquesta gramàtica es basava en la llengua culta.

En canvi, la GIEC és una obra institucional i col·lectiva, fruit de la participació, elaborada per la Comissió de Gramàtica de la Secció Filològica de l'IEC, però que també ha comptat amb la participació externa d'experts. Parteix de l'obra de Fabra, però l'amplia a partir de la *Gramàtica del català contemporani* (Solà, dir., 2002) i d'altres obres, atès que «els estudis sobre la gramàtica catalana han experimentat una important embranzida des del darrer terç del segle xx, i en l'actualitat disposem d'estudis monogràfics molt rellevants sobre els aspectes més diversos del sistema de la llengua» (GIEC, 2016, p. XXI). Dit en paraules de la mateixa GIEC:

Per a l'elaboració d'aquesta gramàtica s'ha consultat una bibliografia ingent, fent una atenció especial tant als treballs més influents en l'estudi de la gramàtica com als que han tingut més difusió en l'ensenyament i la divulgació de la llengua catalana. Aquesta gramàtica és deutora de totes les seves predecessores, així com de les aportacions fetes pels estudiosos de la llengua catalana, particularment de Fabra ençà, entre les quals destaquen la *Gramàtica catalana* de 1962 i la *Gramàtica de la llengua catalana* de 1994, totes dues d'Antoni M. Badia i Margarit, i sobretot la *Gramàtica del català contemporani*. (GIEC, 2016, p. XXIX)

Per tant, els termes actualitzats amb què la GIEC basteix la nova sintaxi normativa, que s'han apuntat en relació amb Nogué (2017, p. 12) o termes d'introducció més recent que s'empren en la GIEC, com ara *al·lomorfs* (GIEC, 2016, p. XXXI-XXXII), són, doncs, deutors d'aquests avenços i hereus dels estudis sobre gramàtica que s'han anat fent al llarg d'aquests anys.

1.4. La codificació de la norma

Una altra de les diferències principals entre totes dues gramàtiques és la manera de presentar la norma:

[La GIEC] és una obra amb un doble vessant normatiu i descriptiu, o d'una manera més precisa, és una gramàtica que presenta la norma a mesura que descabdella la descripció detallada de les formes i construccions lingüístiques. I és que l'establiment de la norma gramatical no es pot fer adequadament si abans no s'analitzen i es descriuen els fets gramaticals que es volen codificar. Tant és així que en aquesta obra s'estableix la norma a mesura que es descriu el funcionament gramatical de la llengua: norma i descripció no es poden deslligar l'una de l'altra. (GIEC, 2016, p. XXI)

En aquest sentit, convé recordar que la gramàtica de Fabra (1918/1933) pretenia «respondre a les necessitats eminentment pràctiques dels parlants de la nostra llengua» (GIEC, 2016, p. XXI) i, per tant, com s'ha dit, és una gramàtica que distingeix entre usos normatius (o correctes) i no normatius (o incorrectes), entre prescripció i proscripció. La GIEC, en canvi, planteja la norma d'una manera innovadora (Nogué, 2017, p. 7): deixa enrere la dicotomia *correcte/incorrecte*, de moltes gramàtiques tradicionals, i opta per fer la distinció entre *adequat* i *inadequat* segons el caràcter i la situació de la comunicació. Centra la codificació en «la varietat comuna o estàndard de la llengua, també anomenada llengua general (i que tradicionalment s'ha anomenat llengua literària)», es fixa sobretot en els usos dels registres formals, però també dona compte «dels trets propis dels registres informals i col·loquials, fins i tot dels específics d'alguns parlars, indicant si es consideren adequats o no en la llengua general» (GIEC, 2016, p. XXII). Té en compte tres eixos de variació: la variació geogràfica, diatòpica o geolectal; la variació funcional o de registre (que es compon dels graus de formalitat de la comunicació i, de vegades, «consideracions relatives als registres especialitzats o llenguatges d'especialitat, o relatives als modes o canals de comunicació (escrits, orals) i a l'elocució, més espontània o més acurada» (GIEC, 2016, p. XXIV)), i, de vegades, la variació de caràcter temporal («entre la llengua antiga i les transformacions recents o, també, entre la llengua de les generacions més grans i la de les més joves» (GIEC, 2016, p. XXII)).

Aquest canvi de la GIEC en la manera de codificar la norma, amb més flexibilitat i matisos, té repercussió en la terminologia emprada en el discurs normatiu; és a dir, en la terminologia que es fa servir per indicar la validesa normativa dels fets lingüístics que es presenten en cada gramàtica. En efecte, si ens endinsem en el discurs normatiu de la GIEC, en la introducció (GIEC, 2016, p. XXI-XXII) es presenten algunes consideracions generals a les quals val la pena fer atenció, atès

que expliciten terminologia que apareix al llarg de la GIEC i evidencien aquesta nova manera de presentar la norma:

— La GIEC «presenta sense indicar explícitament que són normatius els fets gramaticals pertanyents a la llengua general», això és, «els que comparteixen una gran majoria de parlants de diverses varietats i són adequats en qualsevol situació comunicativa». Així, «Tots els fets que s'hi presenten, tant si donen lloc a una única solució com si donen lloc a solucions concurrents, tenen la mateixa validesa normativa mentre el text no digui el contrari».

— «Entre les solucions generals considerades vàlides», la GIEC «pot explicitar la preferència d'una sobre les altres» i, quan un cas no és «acceptable en cap parlar ni registre, es fa constar explícitament».

— En els casos en què «aquestes solucions concurrents estan sotmeses a variació geogràfica o social», si és possible, la GIEC explicita si les variants pertanyen a un dialecte o un registre concret, i també indica «si un fenomen s'identifica com a més propi de la llengua oral o de l'escrita», o bé «si una de les solucions és més o menys habitual, té més o menys tradició o és més o menys recent, o si presenta restriccions gramaticals, entre altres aspectes».

— Si no es dona cap especificació sobre l'ús de les variants, totes es consideren adequades amb caràcter general, mentre que si hi ha alguna especificació que indiqui que una variant, per exemple, es considera adequada en un registre determinat, cal entendre que la variant es considera adequada en aquell registre.

— Finalment, la GIEC explicita que la informació que aporta «sobre els fenòmens generals o restringits» pot ser de caràcter descriptiu o pot «referir-se a la validesa o l'acceptabilitat d'una determinada variant fora de l'àmbit que li és propi».

Pel que fa al «missatge normatiu» de la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918/1933), Costa (2008, p. 90-91) addueix que la il·locutivitat del missatge normatiu d'aquesta gramàtica no és sempre clara, atès que no sempre és explícita. Per exemplificar-ho, identifica els recursos retòrics de la *Gramàtica catalana* (Fabra 1918/1933) i arriba a la conclusió que aquests recursos, juntament amb l'ús de fórmules com ara *aconsellable*, *preferible*, *admissible* o *tolerable*, fan que el consultant de l'obra no sàpiga si interpretar aquestes formulacions com a descripcions, constatacions, consells, orientacions o, al contrari, si rere la prudència o la cortesia de l'enunciat hi ha una il·locutivitat clarament instructiva.

Al final d'aquest escrit, es presenta un buidatge exhaustiu en forma de taules (vegeu l'annex), que recull termes i formulacions per il·lustrar la gran varietat de tries lèxiques per les quals opta Fabra en la *Gramàtica catalana* (1918/1933) per indicar la validesa dels fets lingüístics. Aquestes taules, per raons merament pràctiques, s'han classificat en els nou grups següents:

- 1) *Correcte, incorrecte, inacceptable*

- 2) *Preferible*
- 3) *Recomanable*
- 4) *Admissible, inadmissible, tolerable*
- 5) *Habitual, corrent, freqüent, rar*
- 6) Temporalitat (*avui bastant usat, avui antiquada, arcaic, etc.*)
- 7) *Cal evitar*
- 8) *És d'aconsellar* i altres recomanacions
- 9) Altres recursos com ara impersonalitzacions (construccions pronominals de subjecte indefinit, *hom, etc.*), perífrasis (*haver de, «poder + infinitiu»*), *caldre, no... sinó*

En els apartats 2 i 3 d'aquest treball s'analitzen aquests termes i aquestes formulacions de Fabra (1918/1933) i la GIEC, respectivament. Concretament, l'apartat 3 se centra en el trasllat a la GIEC dels termes i les formulacions recollits en Fabra (1918/1933), per determinar si hi ha hagut canvis pel que fa a la terminologia emprada per indicar la validesa normativa dels fets lingüístics.

2. TERMES I FORMULACIONS DE FABRA (1918/1933) PER INDICAR LA VALIDESA NORMATIVA DELS FETS LINGÜÍSTICS

2.1. *Fabra (1918/1933): correcte, incorrecte, inacceptable*

En el primer grup (vegeu la taula 1 de l'annex) es recullen els termes i les formulacions que Fabra (1918/1933) empra per designar fenòmens que considera clarament correctes o incorrectes. A banda de l'ús de *correcte, incorrecte* o *inacceptable*, resulta destacable la gran varietat d'expressions i recursos que l'autor utilitza per indicar la (no) validesa de fets lingüístics, com ara formes que modelitzen el discurs com *menys bo, recte ús* o *a tort*. També convé esmentar que en aquesta gramàtica l'autor recull una gran quantitat de fets lingüístics no vàlids, probablement a causa de la situació sociolingüística, de la distància entre l'ús i la norma del moment, i del fet que Fabra feia propostes als escriptors i la massa parlant culta i, amb la gramàtica, els proposava deixar enrere opcions que es feien servir i optar per altres que considerava vàlides.

2.2. *Fabra (1918/1933): preferible*

En el segon grup (vegeu la taula 2 de l'annex) es recullen les formes que Fabra designa com a *preferibles*. Fabra empra *preferible* per indicar que un fet lingüístic és vàlid al costat d'un altre fet que:

— no és vàlid o s'ha tendit a interpretar que no és vàlid (p. ex.: «*Sots* és una forma arcaica i de cap manera preferible a *sota*» (Fabra, 1918/1933, p. 124)), o

— és vàlid en alguna situació comunicativa determinada, que es pot expressar explícitament (vegeu l'exemple de l'ús de *bastanta*) o que pot no quedar explicada (vegeu l'exemple de *ens en anem*):

En la llengua parlada és corrent de donar a *bastant*, usat com a adjectiu determinatiu, un femení *bastanta* (plural *bastantes*). És, però, preferible: *Hi ha farina?* — *Encara n'hi ha BASTANT*. (Fabra, 1918/1933, p. 65)

Entre un pronom acabat en *s* i un mot començat en vocal o *h*, és permès d'usar la forma *en* en lloc de la forma *n'*. Així: *ens en anem*, en lloc de *ens n'anem* [...]. És, però, preferible la forma *n'*. (Fabra, 1918/1933, p. 52)

Per tant, l'opció *preferible* sempre és considerada vàlida, al costat d'una altra que no ho és mai o que només ho és en alguns casos, cosa que pot fer dubtar el lector sobre la validesa d'aquesta altra forma. Aquesta ambivalència també es pot trobar en altres opcions per indicar preferència que s'han consignat (vegeu la taula 2), com ara aquests exemples del verb *preferir* o la forma *millor*:

Davant del verb alguns prefereixen *vos a us* [*vos els prendran*], sobretot en el cas en què la combinació no va immediatament precedida d'un mot acabat en vocal altra que *i* o *u* pertanyents a un diftong decreixen. (Fabra, 1918/1933, p. 48)

Quan un membre de la proposició introduït amb la conjunció *ni* precedeix el verb, llavors és també corrent d'ometre l'adverbi *no* al davant d'aquest. Ex.: *Ni tu ni jo el coneixem*. (Millor, però: *Ni tu ni jo NO el coneixem*). (Fabra, 1918/1933, p. 105)

2.3. Fabra (1918/1933): recomanable

Un cas similar —encara que difereix de les formes consignades en la taula anterior pel fet que no sempre apareix al costat d'una altra forma— és l'ús del mot *recomanable* (vegeu la taula 3 de l'annex), que també pot confondre el lector, en tant que hi ha fets que podria entendre que poden ser poc recomanables però així i tot vàlids («Una altra forma d'aquesta conjunció és *emperò*, poc recomanable» (Fabra, 1918/1933, p. 127)) o bé fets que són recomanables però aleshores pot no quedar clar si els que hi coexisteixen són vàlids o no («Quan la designació del moment inicial va seguida de la designació del moment final (introduïda mitjançant la preposició *a* o *fins*) és freqüent (i en general recomanable) la substitució de *des de* per *de*» (Fabra, 1918/1933, p. 122)).

Resulta interessant observar que amb el temps altres obres com ara gramàtiques i manuals han anat classificant uns fets com a vàlids o no gens; un exemple d'aquest darrer cas en podria ser l'ús de *el que* per introduir proposicions subjectives, que Badia i Margarit (1994, p. 349) condemna dient que «és [un castellanisme]

inacceptable des de tots els angles» i que Fabra (1918/1933) considera *no recomanable*: «No és **recomanable** d'introduir les proposicions subjectives mitjançant *el que* en lloc de *que*. Ex.: EL QUE *tu li ho demanis, farà que ell ens ho concedeixi*» (Fabra, 1918/1933, p. 130).

2.4. Fabra (1918/1933): admissible, inadmissible, tolerable

L'ús del terme *admissible* (vegeu la taula 4 de l'annex) sovint fa referència a una segona forma quan se'n posen dues en contraposició. Només en un context s'ha detectat que aquesta forma s'admet, però no s'especifica en quina situació comunicativa: «Darrera de la primera persona del plural de l'imperatiu és **admissible** la substitució de *-nos-* per *'s-*. Ex.: *envieu's-el*» (Fabra, 1918/1933, p. 46). En la resta de casos, l'adjectiu *admissible*, igual que *inadmissible*, *permissible*, *possible*, *tolerable* i les ocurrencies en què apareix el verb *admetre*, està modalitzat o matissat amb orientacions: «perfectament admissible», «l'única forma admissible en la llengua literària», «sembla permissible [...] en el llenguatge parlat», «en fi de paraula són solament possibles les sordes», «és tolerable, però en poesia convindria [...]», «no són en tot cas tolerables sinó en l'estil col·loquial».

2.5. Fabra (1918/1933): habitual, corrent, freqüent, rar

En passar a adjectius que fan referència a la freqüència o el costum (vegeu la taula 5 de l'annex), es pot observar que Fabra (1918/1933) empra els adjectius *habitual*, *corrent*, *freqüent* i *rar* i l'adverbi *sovint* amb caràcter descriptiu. Pel que fa a la claredat sobre la validesa dels fets lingüístics, es poden fer tres observacions.

— En primer lloc, les formes *habitual* o *sovint* en un cas no acaben de contribuir a la claredat del missatge, com ho il·lustren les ocurrencies següents:

En els mots presos del llatí i el grec, la lletra *x* és pronunciada *cs* en general i *gz* en el nexa *exh* [*èxtasi vs. exhaust*]. La *x* del prefix *ex* es redueix a *c* davant de *ce*, *ci* i *s*. Ex.: *excés* [...], *excitar*, *exsudació*. Són **habituals** les pronúncies *estensió*, *explosió*, &. per *extensió*, *explosió*, &. (Fabra, 1918/1933, p. 25)

Els numerals partitius o fraccionaris (llevat *mig*) són idèntics als ordinals corresponents. Ex.: *tres cinquens*, *dotze dinovens*, *una setzena part dels llibres*. Com a partitius, hom no usa mai *tercer* (substantiu), sinó *terç*, i hom reemplaça *sovint desè*, *centè* i *mil·lè* (substantius o adjectius) per *dècim*, *centèsim* i *mil·lèsim*. (Fabra, 1918/1933, p. 64)

En el primer exemple, el lector implícitament pot deduir que les pronúncies com ara *estensió* no són vàlides, però el fet que no s'especifiqui explícitament pot

causar desorientació. En el segon exemple, el lector probablement interpreta que totes dues formes (*dècim* i *desè*) són vàlides, tot i que no hi troba cap més especificació quant a l'ús, el significat o les propietats gramaticals.

— En segon lloc, l'ús de *habitual*, *habitualment*, *corrent*, *freqüent*, *sovint* o *rar* és merament descriptiu, però l'autor hi afegeix una precisió que orienta el lector pel que fa a la prescripció («la llengua escrita ha d'evitar aquesta supressió», per exemple).

Els imperatius en *es* suprimeixen *habitualment* la *s* final davant dels pronoms afixats. La llengua escrita ha d'evitar aquesta supressió de la *s*: *digues-li* (no *digue'li*), *vulgues-ho* (no *vulgue'ho*). (Fabra, 1918/1933, p. 99)

En la llengua parlada és *corrent* de donar a *bastant*, usat com a adjectiu determinatiu, un femení *bastanta* (plural *bastantes*). És, però, preferible: *Hi ha farina?* — *Encara n'hi ha BASTANT*. (Fabra, 1918/1933, p. 65)

És molt *freqüent* avui la substitució de *els* datiu per *els hi* [...]. Cal evitar curosament aquest ús erroni de la combinació *els hi*. (Fabra, 1918/1933, p. 41)

El datiu singular del pronom *ell* és *li*, però apareix *sovint* reemplaçat per *hi* quan el dit datiu concorre amb un altre pronom de tercera persona. El canvi de *li* en *hi* té lloc principalment quan el segon pronom és un acusatiu del pronom *ell*, en el qual cas la llengua literària usa avui exclusivament *hi* (almenys a Catalunya). (Fabra, 1918/1933, p. 48)

En la llengua escrita no és *rar* de trobar el relatiu compost *el qual* (equivalent a *que*, *què*, *qui*) reemplaçat per les combinacions *el quin* i *el que*. Ambdues són absolutament inadmissibles. (Fabra, 1918/1933, p. 61)

— En darrer lloc, algunes ocurrències en què Fabra opta per *corrent*, *freqüent(ment)* o *sovint* poden constituir un tercer cas, en el qual Fabra utilitza aquesta forma per descriure fenòmens que són admesos per l'ús comú i, per tant, aquests fenòmens corrents o freqüents que descriu s'encabeixen en la categoria de vàlids. La prescripció, doncs, s'indica a partir de la descripció.

Darrera de *malgrat* és *corrent* la substitució dels pronoms personals (sobretot els de primera i segona persona) pels possessius corresponents. Ex.: *Ho han fet malgrat NOSTRE*. | *Malgrat MEU li ho hauré de prendre*. (Fabra, 1918/1933, p. 123)

La *b* situada entre una vocal i una *l* sona *freqüentment* geminada (*bb*); la *p* en igual cas sona també algun cop geminada (*pp*). (Fabra, 1918/1933, p. 21)

La preposició simple *per* es troba també *sovint* usada en els circumstancials de manera i en els predicatius. (Fabra, 1918/1933, p. 121)

2.6. Fabra (1918/1933): temporalitat (avui bastant usat, avui antiquada, arcaic, etc.)

En la taula 6 de l'annex es recullen les formulacions en relació amb la vigència d'un determinat fenomen. Fabra fa servir formulacions referents a la temporalitat per descriure l'ús que es fa d'algunes formes i indicar si convé recuperar-les o no emprar-les. Tals orientacions queden reflectides, per exemple, en el fragment que es mostra a continuació, en què Fabra especifica que *sens* és una forma antiquada, però que encara s'utilitza en *sens dubte* i alguna altra expressió lexicalitzada.

Una altra forma, avui antiquada, d'aquesta preposició, és *sens*, que trobem encara usada en la locució adverbial *sens dubte* i en alguna frase estereotipada. (Fabra, 1918/1933, p. 124)

En gairebé tots els casos es dona a entendre que es permet la coexistència entre una forma actual i una d'arcaica, independentment de possibles preferències que Fabra pugui exposar, i molt sovint s'indica la conveniència o inconveniència de continuar-les fent servir o recuperar-les. Les comptades excepcions en què la prescripció pot deixar lloc a dubte s'illustran tot seguit. En el primer exemple es pot dubtar si la forma *dejús* encara que sigui antiga es pot fer servir, i en el segon exemple es pot no tenir clar si, encara que la forma *ço que* avui és més aviat evitada, convé —o no— fer-la servir:

damunt i davall, el primer substituïble per **sobre** (o **dessobre**) i el segon caigut completament en desuetud (a Barcelona), reemplaçat per **sota** (o **dessota**). [...] Antigament tenim també **dessús** i **dejús**, el primer dels quals trobem avui usat en l'expressió *dessús dit* (per *damunt dit*). (Fabra, 1918/1933, p. 101)

A vegades és usada amb la mateixa força que *el que* la combinació *allò que*. També s'ha usat molt, moderadament, la combinació arcaica *ço que*, que avui és més aviat evitada. (Fabra, 1918/1933, p. 63)

2.7. Fabra (1918/1933): cal evitar

En la taula 7 de l'annex es consignen construccions que parteixen de l'infinitiu *evitar*, generalment precedit de *caldre* (en la majoria de casos), *haver de* (en una ocurrència) o *convenir* (en un cas), les quals fan referència a opcions no vàlides que probablement Fabra va detectar que sovintejaven en la llengua literària o la llengua parlada. En aquest sentit, la formulació deòntica *cal evitar* (i semblants) de vegades acompanya, reforça o substitueix altres termes o formulacions de caràcter epistèmic que indiquen la prescripció (p. ex.: *és incorrecte*, *ús erroni*, *defecte*) o va acompanyat d'expressions valoratives (*curosament*, *en absolut*):

Cal evitar les locucions conjuntives del llenguatge actual formades amb *lo qual* o *lo que*, en lloc de *la qual cosa*. Locucions com *per lo qual* (o *per lo que*), *amb lo qual*, *sense lo qual*, &, són incorrectes; cal reemplaçar-les per les locucions *per la qual cosa*, *amb la qual cosa*, *sense la qual cosa*, &. (Fabra, 1918/1933, p. 130)

Cal evitar curosament el defecte, no rar en la llengua parlada, consistent a usar *amb* en lloc de *en* o de *a*. (Fabra, 1918/1933, p. 115)

2.8. Fabra (1918/1933): és d'aconsellar i altres recomanacions

En la taula 8 de l'annex hi ha recollides diverses formulacions a tall de recomanacions: *és d'aconsellar*, «*convé* + complement», «*convindria* + complement», *cal usar amb molta circumspècció*, *caldria potser intentar*. A grans trets, aquestes formulacions intenten prevenir el lector perquè no incorri en formes no vàlides, tal com es pot veure en l'exemple següent:

Convé de no confondre *perquè* (en un sol mot), conjunció causal o final, i *per què* (en dos mots), combinació de la preposició *per* amb el pronom relatiu o interrogatiu *què*. (Fabra, 1918/1933, p. 135)

L'única excepció d'aquest fet podria ser la formulació *caldria potser intentar*, que més aviat és una proposta que Fabra deixa oberta per si els destinataris la volen incorporar, tot i que l'ús del condicional fa dubtar sobre si el mateix autor veu possible aquesta incorporació i l'adverbi modal *potser* debilita encara més el grau de certesa de la proposta: «Seria una cosa indubtablement difícilíssima, però que *caldria potser intentar*, el restabliment de la pronunciació labiodental de la *v*» (Fabra, 1918/1933, p. 22).

2.9. Fabra (1918/1933): altres recursos com ara impersonalitzacions (construccions pronominals de subjecte indefinit, hom, etc.), perífrasis (haver de, poder + infinitiu), caldre, no... sinó

La taula 9 de l'annex² és una miscel·lània de formulacions i recursos pels quals opta Fabra per indicar la validesa dels fets lingüístics. D'una banda, s'han detectat diverses formes d'impersonalització, com poden ser l'ús de construccions pronominals de subjecte indefinit —o no específic— (*s'usen*, *es poden usar*), l'ús del pronom indefinit *hom* (*hom usa*), la primera persona del plural (*podem emprar*), l'ús de perífrasis verbals *haver de* o «*poder* + infinitiu», la utilització de «*cal-*

2. Val a dir que, a diferència de les taules anteriors, en aquesta taula no s'han recollit totes les ocurrences que es podrien encabir en aquest apartat, perquè la llista seria massa extensa.

dre + infinitiu» o construccions com ara «*no* + verb en futur + complement + (*sinó*)».

En aquest cas, gairebé totes les formulacions indiquen clarament la prescripció —p. ex.: «Aquell ha d'ésser sempre pronunciat *s sorda*» (Fabra, 1918/1933, p. 20) o «amb referència a un substantiu determinat, hom *no* usará *ho*, *sinó el, la, els* o *les* segons el gènere i el nombre del dit substantiu» (Fabra, 1918/1933, p. 41-42)—, excepte, potser, «En lloc de *cada un* i *cada una* es pot dir *cadascun* i *cadascuna*» (Fabra, 1918/1933, p. 66), en què no s'especifica si alguna d'aquestes opcions és preferible o si totes són igualment vàlides.

3. TERMES I FORMULACIONS DE LA GIEC (2016) PER INDICAR LA VALIDESA NORMATIVA DELS FETS LINGÜÍSTICS

3.1. GIEC (2016): correcte, incorrecte, inacceptable

En relació amb aquesta primera categoria, es pot veure que la GIEC no trasllada cap dels termes i formulacions que s'han identificat en la gramàtica de Fabra (1918/1933): *correcte, incorrecte, inacceptable, error, defecte, rebuig, menys bo, rec-te ús, a tort*.

D'altra banda, tampoc no s'ha detectat que la GIEC empri en el cos de l'obra (això és, fora de la introducció) l'expressió *validesa normativa*, tot i que sí que s'ha consignat l'ús de *vàlid* en una dotzena de casos, que es mostren més avall.

Paral·lelament, també s'han identificat un seguit de termes i formulacions per indicar la validesa dels fets lingüístics, ja sigui de manera indirecta o directa, que poden tenir o bé un caràcter descriptiu o bé un valor proper a «gramatical» o equivalents. Entre aquests termes i formulacions hi ha *adequat, inadequat* (només n'hi ha tres ocurrències), *inadequadament* (només n'hi ha una ocurrència), «(no) (és/són) *acceptable(s)*», *acceptar, rebutjar* (només apareix un sol cop), *ben format, gramatical, agramatical, propi, natural, estrany, estranyesa, forçat, normal* o *restringit*, formes que, amb excepció de *rebutjar*, no s'han recollit en la gramàtica de Fabra (1918/1933). A continuació es presenten algunes ocurrències d'aquestes formes.

Vàlid

El futur i el present de subjuntiu són igualment vàlids en aquests contextos, però el futur presenta l'avantatge que evita l'ambigüïtat temporal que es pot donar en les persones 4 i 5 del subjuntiu. Així, són ambigües oracions com *Els qui treballu sereu recompensats*, *Quan entrem nosaltres, sortiu vosaltres* o *Mentre cantem, calleu*, ja que admeten una interpretació present o futura (segons que el verb subordinat s'interpreti com a present d'indicatiu o de subjuntiu), enfront de les paral·leles

Els qui treballareu sereu recompensats, Quan entrarem nosaltres, sortiu vosaltres i Mentre cantarem, calleu. (GIEC, 2016, p. 920)

Per tant, diem *Vine, que veuràs les fotos* (és a dir, ‘desplaça’t on soc o on vaig jo’) o *Vols que vingui a veure’t la mare?* (és a dir, ‘que es desplaci al lloc on ets o seràs’). I si comparem *Vols venir al cine o no vols venir?* amb *Vols anar al cine o no hi vols anar?*, veurem que el primer cas **només és vàlid** si se sobreentén que l’emissor també anirà al cine. (GIEC, 2016, p. 849)

Adequat, inadequat, inadequadament

En els parlars que empen la variant de datiu singular *hi* en substitució de *li*, també s’usa col·loquialment la seqüència *els hi* (o *-los-hi* o *’ls-hi*, segons el context) per a totes les combinacions anteriors, amb el pronom *en*, generalment intercalat, en el cas de la combinació del datiu plural amb aquest pronom (*Els n’hi donaré, de pastís, als teus germans [...]*). [...] Aquestes combinacions que acabem d’esmentar en què *hi* funciona com a marca de datiu **no són adequades en els registres formals**. (GIEC, 2016, p. 213)

Notem, encara, que, per analogia amb aquests verbs, a vegades es pronuncien **inadequadament** amb hiat i accent en la *u* les formes rizotòniques de verbs com *adequar, liquar* o *obliquar* [...]. Aquestes pronúncies s’eviten en els registres formals. (GIEC, 2016, p. 32)

Acceptable, no acceptable, acceptar, rebutjar

L’ús de les preposicions *per* i *per a* presenta diferències significatives en la llengua oral espontània dels diferents parlars. En valencià, en tortosí i en els parlars més occidentals del nord-occidental, es diferencien clarament totes dues preposicions. En la resta del nord-occidental s’usen d’una manera menys sistemàtica. I en els altres parlars (català septentrional i central, parlars baleàrics i alguerès) es fa servir *per* d’una manera general. En els registres formals es diferencia l’ús de totes dues preposicions, encara que en certs casos **es considera igualment acceptable** l’ús de *per* o *per a* amb el mateix significat (§ 19.3.5.5). (GIEC, 2016, p. 742)

b) En els parlars que empen la variant de datiu singular *hi* en substitució de *li*, aquesta forma també tendeix a generalitzar-se en les combinacions amb el pronom *en* i amb el pronom *ho*, que en aquest cas és representat per *l* (com si es tractés del pronom d’acusatiu *el*). Les dues combinacions, que es mostren en el quadre 8.14, **són acceptables**, però en els registres formals és més habitual l’ús de les combinacions amb *li*. (GIEC, 2016, p. 212)

A diferència de *mateix*, l’adjectiu *propi* no té un ús intensificador o emfàtic deslligat del significat d’identitat. En aquest sentit s’usa amb un significat equivalent a ‘d’un mateix i no d’altre’ tot sol (*Això ho sap per experiència pròpia*) i, sobretot, com a reforç intensificador d’un possessiu (*El tracta com si fos el seu propi fill*;

§ 16.5.2.1). No és acceptable, per tant, en lloc de *mateix* en contextos com {*La mateixa senyora Pia / la senyora Pia mateixa*} *havia escampat el rumor* (i no pas *la pròpia senyora Pia*). (GIEC, 2016, p. 562)

e) Hi ha adjunts de sentit causal que admeten *en*, però que també poden no ser representats per cap pronom. Són adjunts que admeten més d'una preposició (en general, *de* i *per*): *Et felicito per aquests dos articles: et/te'n felicito de tot cor* [...]. En altres casos similars són naturals tant *en* com *hi* i fins i tot la manca de pronom: *Avui ja no mor tanta gent de sida* (amb l'adjunt causal *de sida*) dona *Avui ja no hi/en mor tanta gent, de sida* (encara més natural *Avui ja no mor tanta gent, de sida*). Altres vegades l'adjunt causal només accepta *en* o manca de pronom: *Si volem tirar endavant aquest projecte d'urbanització, ens cal saber quines terres (en) queden afectades*. (GIEC, 2016, p. 705)

Els possessius no són pas els únics elements que poden expressar possessió ni tampoc són sempre possibles en les construccions possessives. En determinats contextos són prescindibles, mentre que en d'altres no hi són acceptats. (GIEC, 2016, p. 616)

El pronom *es* amb valor indefinit (§ 18.5.2b) rebutja combinar-se amb el pronom *ho*. (GIEC, 2016, p. 695)

Ben format, gramatical, agramatical

No és aconsellable, en canvi, la presència d'un gerundi en el complement del nom dels sintagmes nominals formats per un nom que designi un canal de comunicació (*document, cartell, escrit, carta, trucada, brindis, missatge, ordre, resolució, ban, sentència*). Amb aquests noms hi escau una oració de relatiu restrictiva, un sintagma preposicional encapçalat per la preposició *amb* o un sintagma adjectival: *hi ha un cartell {que avisa / en què s'avisa} que no es pot passar* (i no pas *un cartell avisant que...*) [...]. No obstant això, hi ha alguns factors que fan més tolerable el gerundi com a complement d'aquesta classe de noms, com ara la presència d'un verb que expressi aparició (*aparèixer, sortir, eixir*) i el fet que el nom porti un altre complement que precedeixi el gerundi. És el cas d'oracions com *Ha aparegut un ban de l'alcalde prohibint l'alcohol, Per aquells dies sortí un edicte de Cèsar August ordenant que es fes el cens de tot l'Imperi*. No són ben formades, en canvi, *Han llegit un ban de l'alcalde prohibint l'alcohol, Era un edicte de Cèsar August ordenant que es fes el cens*. (GIEC, 2016, p. 1219)

a) En les oracions negatives, quan van posposats al verb exigeixen la presència d'un element negatiu en posició preverbal. Són, doncs, gramaticals oracions com les següents, en què van precedits de la negació *no*: *No m'ha dit res ningú; No ve mai; No han anat enlloc; No estava gens contenta; A l'examen no s'hi va presentar cap dels teus amics*. I, en canvi, són agramaticals oracions com *M'ha dit res ningú*, en què no hi ha cap element negatiu precedint el verb. (GIEC, 2016, p. 1304)

En les comparatives proporcionals, les dues oracions en correlació ja es comporten en certa mesura com els dos termes de les comparatives pròpies i, per això, aquestes construccions no solen admetre codex comparatives, com mostra l'estranyesa que provoquen exemples del tipus *Com més estudis que ara, millor*. El fet que facin referència a l'augment o la disminució progressiva de dues magnituds explica que tampoc admetin un diferencial que modifiqui el quantificador comparatiu i, per això, és agramatical *Com molt més estudiis, millor*, en què trobem el diferencial *molt*. (GIEC, 2016, p. 1042)

b) En els usos temporals, el condicional té un valor de futur de passat [...]: *Ens va prometre que arribaria ahir/ara/demà*. No seria gramatical, en canvi [...], *Ahir em va prometre que arribaria fa una setmana*. (GIEC, 2016, p. 1172)

En tots aquests casos (*vàlid, acceptable, no acceptable, acceptar, rebutjar, ben format, gramatical, agramatical*), la GIEC (2016) emprà termes que indiquen clarament la validesa dels fets lingüístics. Així mateix, en els exemples que es presenten tot seguit també s'han consignat formes que, sovint indirectament, serveixen per codificar la normativa i saber si alguns fets són acceptats o rebutjats en determinades situacions comunicatives.

Propi, natural, normal, estrany, estranyesa, forçat, restringit

No és propi dels registres formals traspasar la preposició del relatiu a l'antecedent. (GIEC, 2016, p. 1045)

En general, els subjectes formats per sintagmes nominals indefinits no solen aparèixer en posició preverbal. Una oració com *Un delegat del Govern coordinarà els voluntaris en les tasques de reforestació* és més pròpia del llenguatge periodístic que de la llengua general, que preferirà una construcció com *Hi haurà un delegat del Govern que coordinarà els voluntaris en les tasques de reforestació*. De la mateixa manera, sembla més natural *Hi ha un altre món possible* que no pas *Un altre món és possible*. Ara bé, si el sintagma nominal indefinit és específic, en el sentit que fa referència a un element d'un conjunt conegut, la posició de subjecte preverbal no causa estranyesa (§ 16.2.2): *He anat a veure el campionat d'automobilisme. Un cotxe s'ha estibat just davant nostre* (en què *un cotxe* s'interpreta com 'un dels cotxes participants'). Els sintagmes nominals indefinits (i fins i tot els esgarriats) també són normals en la posició del subjecte preverbal de les oracions genèriques i en definicions: *Un atropellament és un acte jurídic; Potència és a resistència com braç de resistència és a braç de potència*. (GIEC, 2016, p. 1226)

El relatiu compost *el qual* és poc natural si l'oració de relatiu va intercalada a la principal. (GIEC, 2016, p. 1043)

En aquests casos resulta més natural fer servir un antecedent nominal: *aquell principi en el qual tots podem coincidir* (en lloc de *allò en què*). (GIEC, 2016, p. 1040)

És **estraný** el complement agent format amb un pronom de primera persona i fins i tot de segona persona per raons d'empatia o del punt de vista del parlant [...]. Així, *Aquest candidat va ser votat per mi* o *La proposta ha estat descartada per tu* són oracions **estranýes**, tot i que possibles. (GIEC, 2016, p. 890)

[...] l'auxiliar de perfet presenta formes rizotòniques i sense vocal temàtica en les persones 4 i 5 (*hàgim* o *hàgem*, *hàgiu* o *hàgeu*). L'**estranýesa** d'aquestes formes respecte dels models de conjugació ha generat les variants col·loquials 4 *haguem*, 5 *hagueu*, que segueixen patrons més regulars (són arrizotòniques, amb vocal temàtica i sense marca de temps), però que no són **pròpies** dels registres formals. (GIEC, 2016, p. 248)

Això mateix passa en algun altre cas de posposició de subjecte en les copulatives que no són identificatives: és **forçada** una pronominalització com la de *És una pel·lícula interessant, però n'és exagerat el llenguatge* (es pot dir: ...*però el seu llenguatge és exagerat*, ...*però és exagerada pel que fa al llenguatge*, ...*però té un llenguatge exagerat*). No diem tampoc *No perdi la targeta d'identificació mèdica: n'és necessària la presentació en visites successives*, sinó que diem *cal presentar-la* (o *li serà necessària*) *en visites successives*. (GIEC, 2016, p. 701)

Les africades, en canvi, en aquest context hi són molt **restringides**. Així, en els parlars esmentats la consonant [dʒ] no apareix pràcticament mai en aquesta posició i la [tʃ] apareix en manlleus amb les grafies *tx* o *ch* (*txec* [...]) i, amb més o menys extensió, en algun altre mot en què la pronúncia tradicional i més recomanable és [ʃ] (com *xafogor* [...]). (GIEC, 2016, p. 60)

Els termes i les formulacions de tot aquest apartat en conjunt (*adequat*, *acceptable*, *natural*, etc.) ajuden a concretar, doncs, en quin sentit, en quin àmbit, en quin parlar, etc., són vàlids els fets lingüístics que es presenten. Són un reflex, doncs, del fet que la norma es presenta a partir de la descripció i que té en consideració la variació.

D'altra banda, cal dir que l'ús que la GIEC fa de termes com ara *propí*, però també *admissible* o *no recomanable*, probablement ja ve de les propostes per a un estàndard oral de la llengua catalana de fonètica i de morfologia (IEC, 1990 i 1992, respectivament). Més concretament, en l'apartat de terminologia de la proposta sobre morfologia ja es proporcionen definicions d'aquests termes, tal com es pot veure a continuació.

La primera etiqueta (*és pròpia*) vol dir que la forma en qüestió és la plenament adequada i es pot emprar sense limitacions en tots els registres; la segona (*és admissible*) pressuposa l'existència d'una altra forma —la *pròpia* i comuna—, sempre preferible, i dóna a entendre que la només *admissible* és simplement tolerada i que és aconsellable de reemplaçar-la per aquella en les situacions més característiques de la llengua estàndard. Això no obstant, resta incorporada a l'estàndard per a evi-

tar de propugnar inflexiblement un sol tipus elevat de llengua i per a facilitar una modalitat de llengua col·loquial **no incorrecta** (que els mitjans de comunicació necessiten a cada moment). Així, hom remarcarà que al més sovint la fórmula *és admissible* va acompanyada d'una altra fórmula (*només, però, en registres informals*), la qual pretén subratllar les limitacions amb què declarem l'admissibilitat d'una forma.

En ocasions excepcionals s'han matisat aquests termes. Així, quan s'ha recorregut a frases com *d'acord amb els usos característics de cada parlar*, hom vol indicar que el fenomen tractat, encara que present en més d'un dialecte, hi té un abast geogràfic més aviat reduït o unes valoracions sociolingüístiques no uniformes. Quan hom recorre a l'expressió *en registres molt formals*, caldrà entendre que l'ús del fenomen tractat té unes limitacions ben òbvies. Per fi, incloem moltes formes **no recomanables**. S'ha d'entendre que aquestes formes no són **estàndard** i que, per tant, queden fora de la llengua **correcta**. (IEC, 1992, p. 11)

3.2. GIEC (2016): preferible

Quant a la segona categoria, la GIEC manté totes les formulacions que s'han identificat en la gramàtica de Fabra (1918/1933): *preferible, preferir* (tot i que amb un ús testimonial: p. 890, 1041, 1226), *preferència* (se n'han detectat tres ocurrences en què apareix precedit de *donar*: p. 1120, 1125, 1193), *preferentment, millor* (només se n'ha identificat un sol cas, p. 772) i, finalment, en lloc de *substitució avantatjosa / avantatjós / avantatjosa*, la GIEC opta per *avantatjosament* (p. 590) i també per *presentar/tenir l'avantatge* (p. 235, 920, 1044).

Preferible

[El pronom *la*:] *l'agafa, [...], l'infla*. Si el verb comença per *i* o *u* àtones, també és habitual l'elisió, però en els registres formals és preferible de mantenir la forma *la* i aleshores la *i* o *u* es pronuncien com a semivocals: *la utilitza, la indemnitza*. En la resta de contextos presenta igualment la forma *la*: *agafa-la, la mira, mirant-la*. (GIEC, 2016, p. 198)

Preferir

Si el relatiu fa de complement directe, **se sol preferir** *cosa que a la qual cosa: Es proposava de regular la participació dels concursants, cosa que van aprovar per unanimitat*. (GIEC, 2016, p. 1041)

És estrany el complement agent format amb un pronom de primera persona i fins i tot de segona persona per raons d'empatia o del punt de vista del parlant [...]. Així, *Aquest candidat va ser votat per mi* o *La proposta ha estat descartada per tu* són oracions estranyes, tot i que possibles. **Preferirem** no recórrer a la passiva i emprar una oració activa com ara *Jo vaig votar aquest candidat* i *Tu has descartat la*

proposta. Això no passa només amb les oracions passives, sinó que es dona en molts altres contextos. No es diu —si no és que es vulgui provocar una reacció especial en l'interlocutor— *Un noi d'Albons es va casar amb mi*, sinó *Jo em vaig casar amb un noi d'Albons*. (GIEC, 2016, p. 890)

En general, els subjectes formats per sintagmes nominals indefinits no solen aparèixer en posició preverbal. Una oració com *Un delegat del Govern coordinarà els voluntaris en les tasques de reforestació* és més pròpia del llenguatge periodístic que de la llengua general, que preferirà una construcció com *Hi haurà un delegat del Govern que coordinarà els voluntaris en les tasques de reforestació*. De la mateixa manera, sembla més natural *Hi ha un altre món possible* que no pas *Un altre món és possible*. Ara bé, si el sintagma nominal indefinit és específic, en el sentit que fa referència a un element d'un conjunt conegut, la posició de subjecte preverbal no causa estranyesa (§ 16.2.2): *He anat a veure el campionat d'automobilisme. Un cotxe s'ha estibat just davant nostre* (en què *un cotxe* s'interpreta com 'un dels cotxes participants'). Els sintagmes nominals indefinits (i fins i tot els escarits) també són normals en la posició del subjecte preverbal de les oracions genèriques i en definicions: *Un atropellament és un acte jurídic; Potència és a resistència com braç de resistència és a braç de potència*. (GIEC, 2016, p. 1226)

Donar preferència

En els registres formals s'ha donat preferència a l'ús de la construcció «en + infinitiu» i no pas a les construccions encapçalades per *al*. (GIEC, 2016, p. 1120)

Preferentment

Les formes amb la vocal *i* en valencià i nord-occidental són igual d'acceptables que les formes amb *e*, però en els registres formals s'usen preferentment les formes amb *e* en els casos en què la vocal va seguida de la consonant palatal i no del grup consonàntic (per exemple, *serveix* en lloc de *servix*). (GIEC, 2016, p. 239)

Millor

En determinats casos és possible que una preposició seleccioni com a complement un sintagma preposicional i es formi, així, una seqüència de dues preposicions: [*per* [davant la porta]]. Aquest tipus de seqüències o altres en què hi ha contacte entre preposicions presenten fortes restriccions, i en la majoria de casos s'elideix una de les preposicions o es recorre a una construcció alternativa. [...] També els sintagmes preposicionals introduïts per *entre* poden ser complement de les preposicions *de* i *per*, encara que en aquest cas normalment es pot evitar la seqüència de preposicions: *Les bicicletes passaves per entre les motos* (o *entre les motos*); *Quedarem un dia d'entre setmana* (o, millor, *un dia entre setmana*); *Ho vaig agafar d'entre les pedres* (i, amb un matís lleument diferent, *entre les pedres*); *El president d'aquella reunió d'entre vint i trenta persones va delimitar la problemàtica (o de vint a trenta persones)*. (GIEC, 2016, p. 771-772)

Avantatjosament

Altres vegades la llengua disposa de noms abstractes relacionats amb adjectius, com *l'alçada*, *la llargada*, *la profunditat*, *la lentitud*, *la rapidesa*, *la velocitat*, *la proximitat*, i els utilitza **avantatjosament** o exclusivament en lloc dels adjectius precedits de *el*: *L'alçada d'aquesta paret és superior a la seva llargada*. (GIEC, 2016, p. 590)

Presenta l'avantatge

El futur i el present de subjuntiu són igualment vàlids en aquests contextos, però el futur **presenta l'avantatge** que evita l'ambigüitat temporal que es pot donar en les persones 4 i 5 del subjuntiu. (GIEC, 2016, p. 920)

En general, doncs, les formulacions i els termes que s'inclouen en aquesta categoria es mantenen, encara que alguns només ho fan testimonialment. Així i tot, d'aquests exemples se'n pot desprendre que, si bé en la gramàtica de Fabra (1918/1933) s'ha vist que l'ús de *preferible* (o formulacions similars) en certs casos pot confondre el lector, atès que l'opció que no és preferible pot no quedar clar si igualment és vàlida, en la GIEC (2016) la majoria de vegades s'especifica explícitament en quins casos és preferible la forma en qüestió i queda clar, aleshores, si l'altra és vàlida o no ho és (com en l'exemple de «*en* + infinitiu» vs. «*al* + infinitiu» en registres formals). Així mateix, el text de la introducció de la GIEC ja deixa clar que «entre les solucions generals considerades vàlides hi ha casos en què el text pot explicitar la preferència d'una sobre les altres» i que totes les variants «es consideren adequades amb caràcter general, si no es proporciona cap mena d'especificació sobre el seu ús, o només en l'àmbit d'un parlar o un registre determinats, si així s'indica». (GIEC, 2016, p. XXI-XXII)

3.3. GIEC (2016): recomanable

En relació amb el tercer grup, la GIEC també opta per *recomanable*, tot i que l'ús que en fa és testimonial: § 4.2.3.1a (p. 60), § 9.4.3.2 (p. 239), § 16.3.1.4a (p. 589) i § 22.3.1.2a (p. 869).

Les africades, en canvi, en aquest context hi són molt restringides. Així, en els parlars esmentats la consonant [d̪] no apareix pràcticament mai en aquesta posició i la [tʃ] apareix en manlleus amb les grafies *tx* o *ch* (*txec* [...]) i, amb més o menys extensió, en algun altre mot en què la pronúncia tradicional i més **recomanable** és [ʃ] (com *xafogor* [...]). (GIEC, 2016, p. 60)

En la parla col·loquial s'han generat altres variants que **no són recomanables** i que s'expliquen per l'atracció que s'estableix entre les sibilants dels dos al·lomorfs

de l'increment, que tendeixen a prendre el mateix lloc d'articulació, habitualment a favor de la realització palatal en parlars valencians (1 *servixco*; 1 *servixca*, 2 *servixques*, etc.), però també a vegades amb resultat alveolar en parlars nord-occidentals (1 *servisso*, 2 *servisses*, etc.). (GIEC, 2016, p. 239)

Com en el cas anterior, encara que en la gramàtica de Fabra (1918/1933) l'ús de *recomanable* no contribueix especialment a una claredat de la prescripció, en els exemples de la GIEC que s'han detectat queda clar en quins contextos són preferibles les pronúncies o formes designades com a recomanables.

3.4. GIEC (2016): admissible, inadmissible, tolerable

Pel que fa l'ús de *admissible*, *inadmissible*, *admetre*, *permissible*, *permès*, *tolerable*, *possible*, formes que s'han identificat en la gramàtica de Fabra (1918/1933), cal destacar que la GIEC no trasllada *admissible*, *inadmissible*, *tolerable* ni *permès*. Sí que hi trobem, però, *admetre*, *permetre* (normalment apareixen amb caràcter descriptiu), *permissible* (es registra puntualment amb valor de «gramatical») i *possible*, formes transparents que generalment tenen més a veure amb la descripció que amb la prescripció. A continuació, se'n mostra algun exemple i també s'exposa un cas en què la combinació de *tendeixen a admetre* i l'especificació posterior *tot i ser força estesa*, *no és d'ús general* podria no contribuir a la claredat de la prescripció.

El relatiu *el qual* també **admet** la preposició *a* quan funciona com a complement directe del verb *seguir* o de verbs amb sentit causatiu com ara *afectar*, *arruïnar* o *sorprendre*: *Aquell any va publicar la primera novel·la important, a la qual van seguir moltes altres al llarg de la seva vida [...]*. (GIEC, 2016, p. 1043)

e) Hi ha adjunts de sentit causal que **admeten** *en*, però que també poden no ser representats per cap pronom. Són adjunts que **admeten** més d'una preposició (en general, *de* i *per*): *Et felicito per aquests dos articles: et/te'n felicito de tot cor [...]*. En altres casos similars són naturals tant *en* com *hi* i fins i tot la manca de pronom: *Avui ja no mor tanta gent de sida* (amb l'adjunt causal *de sida*) *dona Avui ja no hi/en mor tanta gent, de sida* (encara més natural *Avui ja no mor tanta gent, de sida*). (GIEC, 2016, p. 705)

Els verbs de la classe de *preocupar* es distingeixen dels de la classe de *obsessionar* perquè **tendeixen a admetre** encara una altra construcció en què l'experimentador va en datiu i el subjecte sol aparèixer en posició postverbal: *Li preocupa la situació política, a l'empresariat*. Aquestes oracions no tenen sentit causatiu, sinó que s'acosten sintàcticament i semànticament a un altre tipus de verbs psicològics: els de la classe de *agradar* [...]. En altres paraules, els verbs com *preocupar*, que usats transitivament tenen un valor causatiu (*No la preocupeu més*) i que en la forma pronominal expressen el procés que condueix a un canvi d'estat psicològic (*Es va*

preocupar molt), quan porten el complement en datiu indiquen l'estat psicològic que experimenta la persona afectada (*Li preocupa el seu possible divorci*). Aquesta tercera opció, tot i ser força estesa, no és d'ús general. (GIEC, 2016, p. 854)

Únicament són possibles les obertures complexes constituïdes per una consonant oclusiva velar (realitzada en determinats contextos com a aproximant) seguida d'una semivocal velar ([w]) i les constituïdes per una consonant oclusiva (realitzada en determinats contextos com a aproximant) o una fricativa labiodental sorda ([f]) seguides de les líquides [l] o [r], amb l'excepció de *tl* i *dl*, com s'indica en el quadre 2.3. (GIEC, 2016, p. 23)

c) En les relatives restrictives, l'ús del relatiu *qui* tan sols és possible si va precedit de *a* i l'antecedent és animat [...]: *Aquests són els experts a qui han convocat*. (GIEC, 2016, p. 1044)

a) En el cas que l'antecedent del relatiu sigui un pronom demostratiu, s'usa el pronom *que* si el relatiu no depèn de cap preposició: *Agafa allò que veig que has deixat damunt la taula* [...]. Precedit de preposició, només és possible *què* (perquè *qual* és masculí o femení) i són relativament freqüents en els registres formals les preposicions *a*, *de* i *en*: *allò a què em referia*, *allò de què t'he parlat*, *allò en què coincidim*. (GIEC, 2016, p. 1040)

Per a sillibificar aquestes estructures [ex.: *strict*], es recorre a una vocal de suport (una *e*) en posició inicial i en posició final, amb què s'eviten els dos marges sil·làbics: en *es.tric.te*, la seqüència *str* es reparteix en dues síl·labes a través de la coda permisible *s* (*es*) i l'obertura també permisible *tr* (*tric*) [...]. (GIEC, 2016, p. 33)

La coordinació també permet l'el·lipsi en el sintagma verbal encapçalat per un verb modal o aspectual (*poder*, *voler*, *començar*, *acabar*): *Ell farà l'examen final, però jo no puc* (cf. *...però jo no puc fer l'examen final*); *La teva germana ha ordenat el seu estudi i tu encara no has ni començat* (*a ordenar el teu estudi*). De fet, els verbs *poder* i *voler* permeten l'elisió de l'infinitiu en altres contextos sintàctics. (GIEC, 2016, p. 990)

D'altra banda, la GIEC també recorre a l'ús d'altres formulacions per expressar que s'admeten o que són possibles dues opcions, com ara *es poden utilitzar indistintament*, construcció que expressa clarament la prescripció:

Les dues combinacions [...] són acceptables, però en els registres formals és més habitual l'ús de les combinacions amb *li*. [...] Fins i tot en els parlars que converteixen *li'n* en *n'hi*, la primera forma s'ha mantingut en alguna expressió lexicalitzada (*Tant se li'n dona*). A més, amb el verb *anar-se'n* s'estableix diferència semàntica entre *n'hi* (amb *hi* locatiu) i *li'n* (amb *li* datiu ètic). [...] Així mateix: *Per més que treballi, se li'n va tot el negoci a l'aigua* [...]. En la resta de casos, totes dues possibilitats es poden utilitzar indistintament: *Jo li'n/n'hi puc donar lliçons, d'anar pel món* [...]; *Volia més arròs i li'n/n'hi vaig posar dues cullerades*. (GIEC, 2016, p. 212)

3.5. GIEC (2016): habitual, corrent, freqüent, rar

Amb referència a aquesta cinquena categoria, que té a veure amb la freqüència o el costum, cal dir que tant Fabra (1918/1933) com la GIEC opten per l'ús de *habitual*, *corrent*, *freqüent*, «(verb conjugat) + *sovint* + (participi)» o *rar*, tal com es pot veure en els exemples següents:

[...] [pronomen *la*:] *l'agaça*, [...], *l'infla*. Si el verb comença per *i* o *u* àtones, també és **habitual** l'elisió. (GIEC, 2016, p. 198)

El relatiu *que* és l'opció més **habitual** i el seu ús resulta possible en tots els casos. (GIEC, 2016, p. 1043)

c) Els sintagmes formats per l'article individualitzador *el* i un adjectiu qualificatiu com ara *el popular*, *el diví* o *l'inefable* són propis dels registres formals: *Aquesta obra conjuga el popular amb l'arcaic* [...]. Però aquest sintagma és més **corrent** en tots els registres si apareix en una oració copulativa identificativa que conté una subordinada substantiva o un pronom demostratiu usat anafòricament (és a dir, un constituent que no designi una entitat): *L'important és {participar / que estiguis bé / això}* [...]. (GIEC, 2016, p. 589)

[...] són relativament freqüents en els registres formals les preposicions *a*, *de* i *en*. (GIEC, 2016, p. 1040)

e) Quan la localització s'allunya d'un significat físic clar, en molts casos està més a prop d'altres matisos semàntics (com el temps, la matèria o la manera) i **sovint** s'usa *en*: *Mor un policia en l'alliberament d'un hostatge*; *En el futur caldrà evitar-ho*; *Ajudar els pares en {la tasca d'educar els fills / aquest punt}*. També si la localització és un règim verbal o un aribut: *Va aparèixer en la llunyania* [...]. Però es poden utilitzar totes dues preposicions en altres casos com els següents: *Treballa en/a l'ensenyament*; *{En els / Als} preliminar ja queda clar*; *{En el / Al} nostre club sempre s'ha fet així*; *Així ho trobem en/a Lluç*; *Ho van dir {en el / al} telenotícies d'ahir*. (GIEC, 2016, p. 728)

Sobre aquestes dades cal tenir en compte que el diftong [uw], tònic i àton, és **rar**. [...] El diftong àton [uw], d'altra banda, es pot donar, en els parlars orientals, en formes verbals de futur i de condicional dels verbs de la conjugació II acabats en *oure* (com *ploure* [...]). També es pot produir en alguna forma nominal derivada, com *roureda*. (GIEC, 2016, p. 30)

Com es pot observar, en els exemples que s'han recollit en la GIEC (2016), la validesa dels fets lingüístics s'indica clarament mitjançant matisos que especifiquen els contextos en què es poden emprar les formes corresponents, mentre que en Fabra (1918/1933) hi ha algunes ocurrences en què la prescripció és poc clara;

altres en què es fa una descripció del fenomen, amb un matís posterior que orienta sobre la prescripció, i altres en què es fa una mera descripció per designar una prescripció.

D'altra banda, la GIEC també opta per *amb (relativa) freqüència o usual*:

b) També és bastant usual la locució *si bé*, més pròpia de registres formals. Només s'usa en contextos factuais amb el verb en indicatiu o sense verb explícit: *Si bé tothom hi estava d'acord, no ens vam acabar de decidir [...]. Amb relativa freqüència*, la subordinada apareix posposada i amb un valor pròxim a l'adversatiu, com ocorre en l'exemple anterior o en *Hi ha diferents solucions, si bé la més habitual és la que acabem de presentar-vos*. (GIEC, 2016, p. 1158)

L'adverbi de negació *pas* és molt usual en parlars del Principat de Catalunya, però no en valencià ni en baleàric. (GIEC, 2016, p. 1310)

3.6. GIEC (2016): temporalitat (avui bastant usat, avui antiquada, arcaic, etc.)

En aquest grup, en el qual en Fabra (1918/1933) s'han identificat les formulacions *avui bastant / algun cop / molt usat, a penes s'usen, caigut en desuetud, arcaic, antiquat*, trobem que la GIEC (2016) no empra *a penes s'usen, antiquat* i fa un ús testimonial de *caigut/caure en desuetud* (p. 1141 i 1287). Tot seguit, es presenten alguns exemples de formulacions i termes als quals recorre la GIEC (2016) per indicar la validesa de fets lingüístics en relació amb aquesta categoria, que en alguns casos són diferents de les formulacions de Fabra (1918/1933). Mitjançant aquests termes i formulacions, doncs, la GIEC (2016) descriu si avui dia continuen vigents els fets lingüístics que s'hi presenten i, d'aquesta manera, sovint indirectament indica que són vàlids i, si convé, especifica en quins contextos (formals, etc.).

El verb *pregar* [...] conserva —com també el verb *suplicar*— l'ús arcaic en què fa de complement directe l'element que generalment expressem amb un complement indirecte: cf. *Preguem Déu pels difunts* i *Preguem a Déu pels difunts*. (GIEC, 2016, p. 838)

j) La llengua antiga posseïa, a més, la locució *ja sia que* (amb la variant *jatsia (que)* o *ja fos que*, que modernament han usat alguns autors com a recurs arcaïtzant: *Cal que el mal temps sigui temut, ja sia que estiguin els raïms en maduresa*. (GIEC, 2016, p. 1160)

En baleàric té una relativa vigència la construcció *tot quant*, equivalent a *tot el que*: *Tot quant has dit em sembla bé*. La llengua antiga emprava correntment la combinació *ço que*, equivalent al *ce que* del francès: *Per què vols fer ço que no és pertinent a tu?* Modernament, n'han fet algun ús els registres formals: *Jo crec ço que veig*. (GIEC, 2016, p. 588)

[Amb funció de subjecte,] el relatiu compost *el qual* és poc natural si l'oració de relatiu va intercalada a la principal. És per això que diem normalment amb *que* una oració com ara *El menor va dir a la policia que el seu pare, que era dins del vehicle, estava inconscient*. El relatiu *qui* no s'utilitza en funció de subjecte ni en les relatives restrictives ni en les no restrictives. Amb tot, en la llengua antiga, el relatiu *qui* s'usava com a subjecte amb independència del tipus de relativa i del caràcter humà o no humà de l'antecedent, i aquest ús encara es manté col·loquialment en parlars balearics: *Es corc qui ara et roega ses entranyes no et deixa viure*. (GIEC, 2016, p. 1043)

La llengua també posseeix el pronom *altri*, equivalent a *els altres*: *Malaurat qui ha de treballar per a altri*. Per extensió, és equivalent a *el proïsme*: *No cobejaràs els béns d'altri*. Antigament tenia diversos usos, però avui dia *altri* ha quedat limitat a fer de complement amb *de*, i de vegades amb *per a*, tot i que en un registre molt formal és possible trobar-lo fent altres funcions: *Aquells en seran els propietaris, encara que altri efectuï la captura*; *Els mecenes encarregaven obres als artistes per gaudir-ne personalment o per meravellar altri*. (GIEC, 2016, p. 656)

[Ús exclusiu del verb *estar*, que s'usa:] c) Quan l'atribut és un sintagma preposicional que expressa un estat o situació fruit d'un canvi o procés, com en les construccions *estar a punt* [...]. Aquest és l'ús majoritari i tradicional. En algun cas hi ha actualment vacil·lació per ultracorrecció entre els dos verbs *ser* i *estar*: principalment (no exclusivament) en les expressions *a l'abast*, *a la venda* i *a punt*. D'altra banda, pel que fa a l'expressió *al punt*, avui dia coexisteix la construcció tradicional *L'arròs és al punt* amb *L'arròs està al punt*. (GIEC, 2016, p. 868)

c) Amb els adjectius *solter*, *casat*, *jubilat*, *calb*, *cec*, *sord*, *coix*, *viu* o *mort*, és tradicional l'ús del verb *ser*, però el verb *estar* s'usa amplament avui sense cap diferència semàntica: *En Marc (encara) és/està solter*; *El professor Ferrer (ja) és/està jubilat*; *Aquell pobre home és/està cec*; *El conductor és/està mort*. (GIEC, 2016, p. 870)

3.7. GIEC (2016): cal evitar

Pel que fa a *cal evitar*, *evita generalment* o *convé d'evitar*, formulacions detectades en la gramàtica de Fabra (1918/1933), en la GIEC (2016) no es trasllada *convé d'evitar* i només es fa un ús testimonial de *cal evitar*, atès que generalment en fer servir el verb *evitar* la GIEC es decanta per l'opció *s'evita* (i, en algun cas, *se sol evitar*). Val a dir que, un cop més, la GIEC opta per la descripció neutra amb *s'evita*, mentre que l'ús de *se sol evitar* mitiga el caràcter prescriptiu, cosa que, en algun cas com el que es recull en el darrer exemple, podria arribar a confondre el lector. D'altra banda, Fabra (1918/1933) amb l'ús predominant del verb deòntic *caldre* en *cal evitar* reforça l'obligatorietat de l'acció. En tots els casos, però, com en Fabra (1918/1933), les formulacions *cal evitar* o *s'evita* fan referència a opcions no acceptades en determinats contextos.

En alguns casos darrerament es troben en l'ús preposicional vacil·lacions que cal evitar. Tot i que quan són adjunts del predicat poden anar encapçalats per altres preposicions, porten *de* els complements de noms que expressen un element que es repeteix com a motiu decoratiu o estampat (*un teixit de pics, un vestit de ratlles* [...]) o els que designen el mitjà o el mecanisme de funcionament (*avió de reacció, cuina de gas, [...] vehicle de motor*). (GIEC, 2016, p. 537)

Cal evitar l'ús de *allò* com a simple equivalent de l'article individualitzador en casos com ara *L'important d'aquest decret és el canvi de mentalitat que reflecteix, Descriuiu només l'essencial del sistema*. Tampoc no és ben formada la construcció amb *allò* i la preposició *de*. En lloc de *L'amor és allò de més íntim que existeix*, podem dir *L'amor és la cosa més íntima que existeix*. (GIEC, 2016, p. 591)

En lloc del relatiu compost *el qual*, en registres informals també apareix la construcció d'influència forana *el que* precedida de preposició (o esporàdicament *el qui* si l'antecedent és humà). Es tracta d'un recurs [*el que* precedit de preposició] que s'evita en els registres formals, en què s'usa el relatiu compost *el qual* (o *què* i *qui*, en aquells casos en què també són possibles): *La casa {de la qual / de què} t'he parlat és aquella* (i no *de la que t'he parlat*) [...]. (GIEC, 2016, p. 1045)

El pronom de datiu que apareix en les oracions de relatiu de *Al final vam ser els únics que vam parlar amb el professor, al qual cap dels assistents no gosava fer-li cap pregunta* i *Vindrà una clienta a la qual segurament li haurem de reestructurar la botiga* se sol evitar en els registres formals, de la mateixa manera que en aquests registres se sol evitar aquest pronom en oracions no relatives del tipus *Li preguntarem a l'alcalde quan serà la inauguració* o *A qui vols que li preguntem quan serà la inauguració?* (GIEC, 2016, p. 1059)

3.8. GIEC (2016): és d'aconsejar i altres recomanacions

Per bé que en Fabra (1918/1933) s'han detectat les formulacions *és d'aconsejar, cal usar amb molta/gran circumspècció*, «convenir + (adverbi / locució adverbial) + (*de*) + (*no*) + infinitiu», *caldria potser intentar*, en la GIEC s'ha identificat només un cas en què apareix l'adjectiu *aconsellable* (§ 32.3.5c):

No és aconsellable, en canvi, la presència d'un gerundi en el complement del nom dels sintagmes nominals formats per un nom que designi un canal de comunicació (*document, cartell, escrit, carta, trucada, brindis, missatge, ordre, resolució, ban, sentència*). Amb aquests noms hi escau una oració de relatiu restrictiva, un sintagma preposicional encapçalat per la preposició *amb* o un sintagma adjectival: *hi ha un cartell {que avisa / en què s'avisa} que no es pot passar* (i no *pas un cartell avisant que...*) [...]. No obstant això, hi ha alguns factors que fan més tolerable el gerundi com a complement d'aquesta classe de noms, com ara la presència d'un verb que expressi aparició (*aparèixer, sortir, eixir*) i el fet que el nom porti un altre

complement que precedeixi el gerundi. És el cas d'oracions com *Ha aparegut un ban de l'alcalde prohibint l'alcohol, Per aquells dies sortí un edicte de Cèsar August ordenant que es fes el cens de tot l'Imperi*. No són ben formades, en canvi, *Han llegit un ban de l'alcalde prohibint l'alcohol, Era un edicte de Cèsar August ordenant que es fes el cens*. (GIEC, 2016, p. 1219)

En canvi, les recomanacions que Fabra expressa amb formulacions com ara *convé usar* o *convé no confondre*, en la GIEC hi solen aparèixer amb l'ús del verb *caldre* (que reforça la necessitat o obligatorietat de l'acció) i, amb menys freqüència, amb la perífrasi d'obligació *haver de*, entre altres, tal com es mostra a continuació. Val a dir, a més, que l'ús d'aquestes formulacions té el mateix objectiu que en la gramàtica de Fabra (1918/1933): advertir el lector de possibles formulacions no vàlides.

Cal no confondre la construcció esmentada, en què l'article i el relatiu que funcionen com un relatiu compost equivalent a *el qual*, amb la seqüència en què l'article va seguit del relatiu *que* perquè entre l'un i l'altre s'ha elidit el nom que funciona com a antecedent del relatiu [...]. (GIEC, 2016, p. 1045)

No s'han de confondre els gerundis amb els adjectius (o noms) que provenen dels participis presents llatins, com ara *canviant*, *creixent*, *entrant* o *sortint*: *el context canviant* [...]. (GIEC, 2016, p. 1219)

Cal no confondre els adjunts no restrictius del sintagma nominal amb els elements parentètics o d'íncis que poden acompanyar un sintagma nominal. Els elements parentètics són construccions (o fórmules) afegides que generalment tenen caràcter desideratiu (§ 13.6.3): *La teva sogra, {en pau descansi / al cel sigui}, feia l'arròs molt bo* [...]. (GIEC, 2016, p. 536)

Cal tenir present que hi ha alternatives a les construccions amb l'article *el* individualitzador seguit d'adjectiu; concretament, l'ús de noms amb significat genèric (*cosa, fet, aspecte, cas*) com a suport dels adjectius en qüestió, o bé l'ús de l'estructura amb una oració de relatiu com les que hem vist en el § 16.3.1.4a: *el/allò que*. (GIEC, 2016, p. 590)

3.9. GIEC (2016): altres recursos com ara impersonalitzacions (construccions pronominals de subjecte indefinit, *hom*, etc.), perífrasis (*haver de*, *poder* + *infinitiu*), *caldre*, no... *sinó*

En aquesta categoria, es pot observar que en la GIEC hi apareixen, com en la gramàtica de Fabra (1918/1933), diverses formes d'impersonalització: construccions pronominals de subjecte indefinit —o no específic— tals com *s'usa*, *hom* (encara que no és gaire freqüent), perífrasis verbals i verbs modals (*haver de*,

«poder + infinitiu»), *caldre* o la primera persona del plural (*podem emprar*), entre altres.

Amb referència a les construccions «*caldre* + infinitiu» i «*haver de* + infinitiu», només s'ha identificat un sol cas de *cal usar* (p. 849) i un cas de *s'ha d'usar* (p. 1174). Pel que fa al futur d'obligació, no se'n pot descartar l'ús però en tot cas és molt ocasional.

A grans trets, la validesa (o no) dels fets lingüístics queda clara en els casos en què la GIEC recorre a aquestes formulacions.

Tant *anar* com *venir* poden dur un complement que expressi el lloc d'origen al costat del de direcció (*Anirem del matagalls a Montserrat a peu*), però aleshores no podem representar-los amb dos pronoms separats, sinó que *hi* els representa tots dos: *Hi anirem a peu*. Però amb *anar*, contràriament a *venir* (*Vindré d'Arbúcies*), no es pot expressar només el lloc de partença; cal usar el verb pronominal *anar-se'n*, sol o amb complement d'origen: *Me'n vaig* 'Deixo el lloc on soc' o *Me'n vaig d'aquí*. (GIEC, 2016, p. 849)

En els casos d'alternança, l'ús de la preposició *a* és més habitual en uns parlars (especialment en central i en baleàric), i l'ús de *en*, en uns altres (especialment en valencià). Tanmateix, no és possible l'alternança si la preposició indica durada a més de localització, cas en què obligatòriament s'ha d'usar *en* (§ 31.3.1a): *Va redactar el text en {un moment / una setmana / quinze dies}*. (GIEC, 2016, p. 1174)

Amb tot, aquesta ambigüitat de gènere és més teòrica que no pas real, ja que en uns casos es tracta de diferències entre parlars (*el fel* i *el fred*, però en alguns parlars *la fel* i *la fred*) i en d'altres l'ús social tendeix a resoldre l'ambigüitat a favor d'un gènere o de l'altre. Així, *hi ha una certa tendència a usar* com a masculins noms amb doble gènere del tipus *aglà*, *aviram*, *boval* (o *boual*), *bricbarca*, *crin*, *èmfasi*, *fantasma*, (*la màquina*) *rentaplats*, *sarment* o *vodka*. En canvi, s'usen generalment com a femenins *crisma* o *serpent*. (GIEC, 2016, p. 167-168)

Pel que fa a l'aparició de la conjunció *que*, encara que *hom* observa una gran variació entre parlars en el seu ús, en central i en altres parlars hi ha una correlació força sistemàtica entre la presència del *que* i l'ús del patró descendent. (GIEC, 2016, p. 105)

En general, la tradició gramatical ha considerat que els determinants demostratius, com la majoria dels quantificadors, pertanyen a dues classes sintàctiques. Així, *hom* distingeix entre adjectius determinatius (o adjectius pronominals) i pronoms determinatius, segons si apareixen precedint un nom (*Aquests nois t'esperen*) o si formen el sintagma nominal amb el nom sobreentès (*Aquests t'esperen*). (GIEC, 2016, p. 571-572)

[Amb referència a la combinació *li hi*,] trobem simplement *li* quan el verb no exigeix locatiu: *si diem Dino en aquest restaurant perquè em donen conversa* (i no

pas perquè m'hi donen conversa), direm i escriurem també *Dina en aquest restaurant perquè li donen conversa* (i no *perquè li hi donen conversa*). (GIEC, 2016, p. 1174)

En lloc del relatiu compost *el qual*, en registres informals també apareix la construcció d'influència forana *el que* precedida de preposició (o esporàdicament *el qui* si l'antecedent és humà). Es tracta d'un recurs [*el que* precedit de preposició] que s'evita en els registres formals, en què s'usa el relatiu compost *el qual* (o *què* i *qui*, en aquells casos en què també són possibles): *La casa {de la qual / de què} t'he parlat és aquella* (i no *de la que t'he parlat*) [...]. (GIEC, 2016, p. 1045)

Com es pot observar en aquests dos darrers exemples, les estructures de la gramàtica de Fabra (1918/1933) «no + verb en futur + complement + (sinó)» s'han traslladat parcialment a la GIEC. La gramàtica del 1918 optava per expressar primer el que no s'havia de fer («no s'escriurà mai *ont*, sinó *on*», Fabra (1918/1933), p. 100), mentre que la GIEC parteix de què es fa (la descripció del fet lingüístic vàlid) i, en tot cas, indica posteriorment el que no s'ha de fer. A efectes pràctics, però, la intenció és la mateixa: prescriure el fet vàlid i, si convé, evitar que el lector incorri en un fet no vàlid.

4. CONCLUSIONS

En aquest treball s'ha pogut observar que la terminologia de Fabra (1918/1933) i la GIEC (2016), en termes generals, varia molt: la de la GIEC (2016) és més extensa i actual, sobretot a causa dels avenços que hi ha hagut en lingüística els darrers temps, i de les diferències quant a l'extensió i la manera de presentar la norma de totes dues obres; en aquest darrer punt, cal destacar la voluntat de la GIEC de sistematitzar la variació territorial i funcional (registre formal o informal, llengua escrita o llengua oral, llengua general o varietats geogràfiques específiques), atès que, d'aquesta manera, s'especifiquen els contextos en què els fets lingüístics són vàlids o no ho són.

Pel que fa al trasllat dels termes i formulacions per codificar la normativa (les etiquetes normatives), a grans trets s'ha vist que la GIEC no trasllada *correcte* o *incorrecte*, però, en canvi, afegeix els termes *adequat* o *acceptable*, de manera que el canvi de la GIEC pel que fa a presentar la prescripció a partir de la descripció i de recollir la variació queda reflectit en l'ús de la terminologia. Per un altre costat, la GIEC sí que trasllada altres termes i formulacions com ara *preferible* o *recomanable* (tot i que de tots dos en fa un ús testimonial), però deixa enrere termes com ara *admissible*, *inadmissible* i *tolerable*, i opta per *possible* o el verb *admetre*, més descriptius que prescriptius. A més, també és hereva de termes i formulacions emprats en Fabra (1918/1933) pel que fa a la freqüència o el costum (*habitual*,

frequënt, etc.) o la vigència (*arcaic*, etc.); en aquesta mateixa línia, també utilitza, com Fabra (1918/1933), la formulació *cal evitar* (tot i que té una presència testimonial), *és d'aconsellar* i altres recomanacions, i impersonalitzacions (tercera persona de l'indicatiu, primera persona del plural) i perífrasis d'obligació. Així mateix, si bé Fabra (1918/1933) es caracteritza per un discurs més modalitzat i en alguns casos valoratiu (*menys bo, cal evitar, en absolut, malauradament*, etc.), la GIEC tendeix més a buscar l'objectivitat a través d'un discurs descriptiu més assertiu i neutre (*és agramatical, no són adequades, s'usa*).

Així doncs, en la GIEC, tret de comptades excepcions en què la validesa dels fets lingüístics podria no quedar prou clara a primera vista, tant els termes i les formulacions per codificar la normativa com les especificacions relatives a situacions comunicatives concretes que orienten sobre la prescripció contribueixen a aclarir la validesa dels fets lingüístics i a fer que el lector tingui més eines per interpretar el missatge.

BIBLIOGRAFIA

- BADIA I MARGARIT, A. M. (1994). *Gramàtica de la llengua catalana: Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona: Proa.
- COSTA, J. (2008). «Qui codifica estandarditza». A: *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Castelló de la Plana en homenatge a les 'Normes' de Castelló (14 i 15 de desembre de 2007)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 87-99.
- FABRA (1918/1933) = FABRA, P. (2006 [1933]). *Gramàtica catalana*. 3a reimpr. del facsimil de la 7a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. (Biblioteca Filològica; XII). També disponible en línia a: <<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000044%5C00000005.pdf>> [Consulta: 28 d'agost de 2017].
- FABRA (1932) = FABRA, P. (1979 [1932]). *Diccionari general de la llengua catalana*. 10a ed. Barcelona: Edhasa.
- GIEC (2016) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016). *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: IEC.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1990). *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana: I. Fonètica*. Barcelona: IEC.
- (1992). *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana: II. Morfologia*. Barcelona: IEC.
- (2003). «Modificació dels noms dels temps verbals». A: *Documents de la Secció Filològica, IV*. Barcelona: IEC. (Biblioteca Filològica; XLVII), p. 21-24.
- NOGUÉ, N. (2017). *Les principals novetats de l'Ortografia catalana' (2017) i la 'Gramàtica de la llengua catalana' (2016) de l'Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona: Santillana Grup Promotor.
- SOLÀ, J. (dir.) (2002). *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries.

ANNEX (FABRA, 1918/1933)

TAULA 1. 'Correcte', 'incorrecte', 'inacceptable'

<i>Correcte, incorrecte, inacceptable, error, defecte, rebuig, menys bo, recte ús, a tort</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Correcte, incorrecte</i>	
1. «les grafies correctes són <i>pla, ple, vi, fi, e</i> »	15
2. «En tot altre cas <i>els hi</i> és incorrecte i cal substituir-lo per <i>els</i> [...]»	53
3. « <i>Qui ELS N'HI DÓNA?</i> Seria incorrecte»	56
4. «Tot el <i>que, la que, &</i> , substituïble per <i>el qual, la qual, &</i> , és incorrecte»	61
5. «Així, és incorrecte: <i>Vegeu el capítol en EL QUE tractem de...</i> (Cal dir: <i>en EL QUAL tractem de...</i>); és, al contrari, correcte: <i>El capítol que hem llegit i EL QUE ara llegirem</i> , on l'oració de relatiu comença amb el <i>que</i> , en l'antecedent del qual es sobreentén el substantiu <i>capítol</i>)»	61
6. «Així, és incorrecte: <i>Vegeu el capítol en EL QUE tractem de...</i> (Cal dir: <i>en EL QUAL tractem de...</i>); és, al contrari, correcte: <i>El capítol que hem llegit i EL QUE ara llegirem</i> , on l'oració de relatiu comença amb el <i>que</i> , en l'antecedent del qual es sobreentén el substantiu <i>capítol</i>)»	61
7. «alguns reemplacen equivocadament <i>el qual</i> per <i>quin</i> o <i>qual</i> . Aquestes frases són incorrectes»	61
8. «alguns escriuen a tort <i>qual</i> o <i>quin</i> anteposats al substantiu [...]. Aquestes frases són incorrectes»	61
9. «Aquestes frases són incorrectes; cal dir [...]»	62
10. «El llenguatge parlat (Barcelona) usa <i>n'hi</i> com a combinació del pronom <i>en</i> o <i>ne</i> amb l'adverbi <i>hi</i> i com a combinació del pronom <i>en</i> o <i>ne</i> amb el datiu <i>li</i> , reemplaçat per <i>hi</i> . En el primer cas <i>n'hi</i> és correcte; en el segon cas és preferible <i>li'n</i> o <i>li n'</i> »	55
11. «Ex.: " <i>la importància del fet i de totes les circumstàncies que concorregueren al MATEIX</i> " (correcte: <i>que HI concorregueren</i>)»	66
12. «Quan el complement és, no un verb en infinitiu, sinó tota una proposició introduïda amb la conjunció <i>que</i> , llavors la sola construcció correcta és d'introduir el dit complement sense proposició»	114

TAULA 1. 'Correcte', 'incorrecte', 'inacceptable' (Continuació)

<i>Correcte, incorrecte, inacceptable, error, defecte, rebug, menys bo, recte ús, a tort</i>	Pàgina
<i>Correcte, incorrecte</i>	
13. «Quan una proposició introduïda amb la conjunció <i>que</i> fa de complement d'un verb, d'un adjectiu o d'un substantiu, els quals, en el cas d'ésser llur complement un substantiu, un pronom o un infinitiu, el volen precedit de la preposició <i>de</i> , no per això ha d'anar precedida d'aquesta preposició, ans la sola construcció correcta és la seva introducció mitjançant la conjunció <i>que</i> »	117
14. «Cal evitar les locucions conjuntives del llenguatge actual formades amb <i>lo qual</i> o <i>lo que</i> , en lloc de <i>la qual cosa</i> . Locucions com <i>per lo qual</i> (o <i>per lo que</i>), <i>amb lo qual</i> , <i>sense lo qual</i> , &., són incorrectes; cal reemplaçar-les per les locucions <i>per la qual cosa</i> , <i>amb la qual cosa</i> , <i>sense la qual cosa</i> , &.»	130
15. «No és correcte d'anteposar cap de les preposicions <i>a</i> , <i>de</i> i <i>en</i> a la conjunció <i>que</i> , encara que la proposició completiva introduïda amb aquesta conjunció correspongui a un complement introduït amb alguna d'aquelles preposicions»	130
16. «Cal evitar les contraccions <i>tenir que</i> i <i>haver-hi que</i> per <i>haver de</i> i <i>caldre</i> . Així, les frases <i>TÉ QUE escriure tres cartes</i> . <i>HI HA QUE confessar que és molt aplicat</i> , son [sic] incorrectes; cal dir <i>HA D' escriure tres cartes</i> »	131
<i>Inacceptable</i>	
17. « <i>Demés per altre</i> és un castellanisme del tot inacceptable»	66
18. «És del tot inacceptable la substitució de <i>cadascú</i> per <i>cada qual</i> »	67
19. «La locució <i>no res</i> tendeix a reduir-se a <i>res</i> en la llengua parlada; però aquesta reducció és inacceptable»	107
20. «És en absolut inacceptable la substitució, freqüent avui dia, de la preposició <i>sota</i> per <i>baix</i> »	124
<i>Error, defecte, rebug</i>	
21. «és un error molt generalitzat de marcar amb accent els monosíl·labs forts acabats en vocal»	15
22. «Alguns usen erradament <i>per tal que</i> com a equivalent al <i>perquè</i> causal: <i>per tal que</i> és final»	133
23. «És un defecte molt generalitzat, i que cal evitar curosament, el de pronunciar <i>s</i> sorda la <i>z</i> d'un gran nombre d'hel·lenismes»	21

TAULA 1. 'Correcte', 'incorrecte', 'inacceptable' (Continuació)

<i>Correcte, incorrecte, inacceptable, error, defecte, rebuig, menys bo, recte ús, a tort</i>	Pàgina
<i>Error, defecte, rebuig</i>	
24. «Cal evitar curosament el defecte, no rar en la llengua parlada, consistent a usar <i>amb</i> en lloc de <i>en</i> o de <i>a</i> »	115
25. «La llengua literària rebutja avui aquest <i>lo</i> reemplaçant-lo per <i>el</i> , per <i>el que és</i> o per <i>el que té de</i> (o <i>allò que té de</i>)»	39
<i>Menys bo, recte ús, molt bé usat, a tort</i>	
26. «Quan la proposició condicional conté un plusquamperfet de subjuntiu (<i>hagués vingut</i>), l'auxiliar del verb de la proposició principal pot revestir la forma <i>hauria</i> o <i>haguera</i> . Ex.: <i>Si haguessis vingut t'HAURÍEM</i> o <i>t'HAGUÉREM donat això (t'HAGUÉSSIM donat això és menys bo)</i> »	97
27. «Per al recte ús de <i>per i per a</i> en les determinacions circumstancials de lloc, temps i causa (en què són possibles ambdues preposicions [<i>per i per a</i>], convé tenir en compte les regles següents:»	119-120
28. «La preposició <i>de</i> pot ésser molt bé usada per a introduir el subjecte de la proposició quan aquest és un infinitiu i ve darrera del verb»	117
29. «alguns escriuen a tort <i>qual</i> o <i>quin</i> anteposats al substantiu [...]. Aquestes frases són incorrectes»	61
30. «Modernament <i>doncs</i> ha estat usat a tort, en la llengua escrita, com a conjunció causal»	128

FONT: Elaboració pròpia a partir de Fabra (1918/1933).

TAULA 2. 'Preferible'

<i>Preferible, millor, avantatjós</i>	Pàgina
<i>Preferible</i>	
1. «Entre les diferents pronunciacions que rep el diftong feble <i>ou</i> , és la preferible la que dóna a la <i>o</i> un so semblant però no idèntic al de la <i>a</i> feble. Ex.: <i>plourà, roureda</i> »	18
2. «Cal, però, donar la preferència als plurals en <i>gs</i> , en els quals els nexes <i>aigs</i> , <i>eigs</i> , <i>&</i> ., són pronunciat <i>atx</i> , <i>etx</i> , <i>&</i> ., o bé <i>aits</i> , <i>eits</i> , <i>&</i> .: <i>faigs</i> , pron. <i>fatx</i> (com el singular <i>faig</i>) o <i>faits</i> . De les dues pronunciacions, sembla preferible la segona»	33
3. «En casos com els següents és preferible el pronom <i>ell</i> al reflexiu <i>si</i> »	40

TAULA 2. 'Preferible' (Continuació)

<i>Preferible, millor, avantatjós</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Preferible</i>	
4. «Cal, però, advertir que, en aquest cas, <i>no, lo i los</i> són arcaics o dialectals, i que, en general, les formes reforçades (<i>em, &.</i>), i àdhuc <i>us</i> , són preferibles a les plenes»	43
5. «Si la vocal inicial del verb és <i>i</i> o <i>u</i> febles (precedides o no de <i>h</i>), és preferible <i>la</i> a <i>l'</i> »	43
6. « se l' davant del verb quan aquest comença en vocal o <i>h</i> , però si la vocal inicial del verb és <i>i</i> o <i>u</i> febles (precedides o no d'una <i>h</i>) és preferible <i>se la</i> a <i>se l'</i> »	44
7. «però quan la vocal inicial del verb és <i>i</i> o <i>u</i> febles (precedides o no d'una <i>h</i>) és preferible <i>me la</i> a <i>me l'</i> »	45
8. «però quan la vocal inicial del verb és <i>i</i> o <i>u</i> febles (precedides o no d'una <i>h</i>) és preferible <i>ens la</i> a <i>ens l'</i> »	46
9. «però quan la vocal inicial del verb és <i>i</i> o <i>u</i> febles (precedides o no d'una <i>h</i>) és preferible <i>te la</i> a <i>te l'</i> »	47
10. «però quan la vocal inicial del verb és <i>i</i> o <i>u</i> febles (precedides o no d'una <i>h</i>) és preferible <i>us la</i> a <i>us l'</i> »	47
11. «però si la vocal inicial del verb és <i>i</i> o <i>u</i> febles (precedides o no d'una <i>h</i>) és preferible <i>els la</i> a <i>els l'</i> »	49-50
12. «Entre un pronom acabat en <i>s</i> i un mot començat en vocal o <i>h</i> , és permès d'usar la forma <i>en</i> en lloc de la forma <i>n'</i> . Així: <i>ens en anem</i> , en lloc de <i>ens n'anem</i> [...]. És, però, preferible la forma <i>n'</i> »	52
13. «En canvi, en igual cas, <i>llur</i> és preferible a <i>el llur</i> »	57
14. «Darrera de <i>tampoc, en ma vida</i> i expressions anàlogues, és també corrent d'ometre l'adverbi <i>no</i> davant del verb de la proposició negativa; però aquí també és preferible de no ometre el dit adverbi»	107
15. «En la llengua parlada és corrent de donar a <i>bastant</i> , usat com a adjectiu determinatiu, un femení <i>bastanta</i> (plural <i>bastantes</i>). És, però, preferible : <i>Hi ha farina?</i> — <i>Encara n'hi ha BASTANT</i> »	65
16. «És recomanable (si no obligatori) de fer concordar el participi passat amb el complement directe quan aquest és un pronom personal feble de tercera persona [...]. En canvi, en tots els altres casos és preferible de deixar el participi passat invariable»	96

TAULA 2. 'Preferible' (Continuació)

<i>Preferible, millor, avantatjós</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Preferible</i>	
17. «En aquest cas és preferible la preposició simple <i>per</i> a la composta <i>per a</i> »	121
18. « <i>Sots</i> és una forma arcaica i de cap manera preferible a <i>sota</i> »	124
19. «Les conjuncions <i>puix</i> , <i>mentre</i> i <i>com</i> causal admeten l'adjunció de <i>que</i> , d'on prenen naixença les conjuncions compostes puix que , mentre que i com que , preferibles en general a les simples corresponents»	132
20. «És freqüent l'anteposició de la preposició <i>a</i> a l'adverbi <i>on</i> , dient-se, per exemple, A ON són? A ON van? , en lloc de ON són? ON van? (en general preferibles)»	100
<i>Preferir</i>	
21. «Davant del verb alguns prefereixen <i>vos</i> a <i>us</i> , sobretot en el cas en què la combinació no va immediatament precedida d'un mot acabat en vocal altra que <i>i</i> o <i>u</i> pertanyents a un diftong decreixent»	48
22. «Ex.: <i>Anar-nos-en</i> i <i>Anà'ns-en</i> . <i>Conèixer-la</i> i <i>Coneixe'la</i> . La llengua escrita ha de preferir en tots els casos les formes I a les formes II, les quals solament són tolerables (i encara només en l'estil col·loquial) quan l'infinitiu termina en <i>er</i> feble i quan l'infinitiu precedeix algun dels pronoms <i>nos</i> , <i>vos</i> i <i>los</i> seguits d'un segon pronom»	99
23. «Els noms propis, l'article definit i l'adjectiu interrogatiu demanen davant d'ells, els primers exclusivament i els altres preferentment, la preposició <i>a</i> ; els adjectius demostratius i els indefinits <i>un</i> i <i>algun</i> , en canvi, prefereixen davant d'ells la preposició <i>en</i> »	118
24. « <i>Puix</i> (a la qual caldria potser sempre preferir <i>puix que</i>) és exclusivament una conjunció de subordinació; en canvi, <i>car</i> (en el seu ús actual, almenys) és més aviat una conjunció de coordinació»	134
<i>Preferència</i>	
25. «Cal, però, donar la preferència als plurals en <i>gs</i> , en els quals els nexes <i>aigs</i> , <i>eigs</i> , &., són pronunciats <i>atx</i> , <i>etx</i> , &., o bé <i>aits</i> , <i>eits</i> , &.: <i>faigs</i> , pron. <i>fatx</i> (com el singular <i>faig</i>) o <i>faits</i> . De les dues pronunciacions, sembla preferible la segona»	33
26. «Darrera de la major part de les preposicions hom empra el qual de preferència als relatius simples <i>què</i> i <i>qui</i> »	60

TAULA 2. 'Preferible' (Continuació)

<i>Preferible, millor, avantatjós</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Preferència</i>	
27. «La llengua escrita ha de donar indubtablement la preferència a les formes d'imperatiu terminades en consonant; les formes en <i>e</i> no són potser tolerables sinó en <i>more't</i> i en els imperatius de <i>fugir</i> , <i>rebre</i> , <i>cabre</i> i anàlegs davant de <i>hi</i> i <i>ho</i> »	99
<i>Preferentment</i>	
28. «Aquesta indicació, generalment introduïda amb la preposició <i>a</i> [...] ho és preferentment amb la preposició <i>en</i> quan comença amb un adjectiu demostratiu o algun dels indefinits <i>un</i> i <i>algun</i> : <i>Havíem anat A la casa del costat</i> , però <i>Havíem anat EN aquella casa</i> »	119
<i>Millor</i>	
29. «Quan un membre de la proposició introduït amb la conjunció <i>ni</i> precedeix el verb, llavors és també corrent d'ometre l'adverbi <i>no</i> al davant d'aquest. Ex.: <i>Ni tu ni jo el coneixem</i> . (Millor, però: <i>Ni tu ni jo NO el coneixem</i>)»	105
30. «L'expressió <i>del moment que és millor que des del moment que</i> »	122
31. «Així, no s'escriurà: [...] ... <i>us prega vivament li escrigueu aviat</i> , sinó: ... <i>us prega vivament QUE li escrigueu aviat</i> (encara, però, millor: ... <i>us prega vivament d'escriure-li aviat</i> . V. § 120)»	131
<i>Substituir amb avantatge, substitució avantatjosa</i>	
32. «La conjunció <i>com</i> entra en la formació d'algunes locucions conjuntives, entre les quals cal citar l'arcaica per tal com , que en certs casos pot substituir amb avantatge la conjunció causal <i>perquè</i> »	133
33. «En aquest cas sobretot [en què el verb de la proposició introduïda per <i>perquè</i> pren una forma que pot ser d'indicatiu o de subjuntiu i hi ha un equívoc], és avantatjosa la substitució d'aquella conjunció per les locucions arcaïques <i>per tal que</i> i <i>per tal com</i> , segons que la proposició a introduir sigui final o causal»	135

FONT: Elaboració pròpia a partir de Fabra (1918/1933).

TAULA 3. 'Recomanable'

<i>Recomanable</i>	<i>Pàgina</i>
1. «És recomanable (si no obligatori) de fer concordar el participi passat amb el complement directe quan aquest és un pronom personal feble de tercera persona»	96
2. «Quan un verb en infinitiu fa de complement d'un verb anterior, sovint els pronoms complements d'aquell són atrets per aquest, adjuntant-s'hi en lloc d'adjuntar-se a l'infinitiu de què són complements. Ex.: <i>M'ho vaig decidir a fer</i> en lloc de <i>Em vaig decidir a fer-ho</i> . En general, cal evitar aquesta atracció, adjuntant a cada verb els complements seus. En alguns casos, però, la dita atracció és perfectament admissible (i àdhuc recomanable):»	98
3. «Quan la designació del moment inicial va seguida de la designació del moment final (introduïda mitjançant la preposició <i>a</i> o <i>fins</i>) és freqüent (i en general recomanable) la substitució de <i>des de</i> per <i>de</i> »	122
4. Una altra forma d'aquesta conjunció és <i>emperò</i> , poc recomanable»	127
5. «No és recomanable d'introduir les proposicions subjectives mitjançant <i>el que</i> en lloc de <i>que</i> »	130
6. «quan l'omissió del verb de la proposició subordinada posa en contacte el <i>no</i> amb un infinitiu, gerundi o participi, és d'aconsejar, o bé d'afegir-hi el <i>pas</i> , o bé de suprimir el <i>no</i> ; però quan aquest infinitiu, gerundi o participi ja ha d'anar precedit d'un <i>no</i> pel fet d'ésser negatiu, llavors la sola construcció recomanable és la introducció de la proposició subordinada mitjançant la locució <i>que no pas</i> . Hom evita, així, proposicions [...] que poden donar lloc a un equivoc»	109-110

FONT: Elaboració pròpia a partir de Fabra (1918/1933).

TAULA 4. 'Admissible', 'inadmissible', 'tolerable'

<i>Admissible, inadmissible, permissible, tolerable, possible</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Admissible, inadmissible</i>	
1. «Darrera de la primera persona del plural de l'imperatiu és admissible la substitució de <i>-nos-</i> per <i>'s-</i> . Ex.: <i>envieu's-el, mireu's-els, feu's-ho, aneu's-en, fiqueu's-hi</i> »	46
2. «Darrera de la segona persona del plural de l'imperatiu és admissible el canvi de <i>-vos-</i> en <i>'s-</i> »	48

TAULA 4. 'Admissible', 'inadmissible', 'tolerable' (Continuació)

<i>Admissible, inadmissible, permissible, tolerable, possible</i>	Pàgina
<i>Admissible, inadmissible</i>	
3. «En la llengua escrita no és rar de trobar el relatiu compost <i>el qual</i> (equivalent a <i>que, què, qui</i>) reemplaçat per les combinacions <i>el quin</i> i <i>el que</i> . Ambdues són absolutament inadmissibles »	61
4. «Quan en una proposició negativa algun dels mots <i>ningú, res, cap, gens, mai</i> i <i>enlloc</i> , precedeix el verb, és corrent avui de suprimir l'adverbi <i>no</i> [...]. És d'aconsellar, però, de no fer mai aquesta supressió, que, si alguns cops és tolerable, en altres és absolutament inadmissible :»	105-106
5. «Però la concordança del participi passat del primer verb amb el complement directe del segon és admissible i àdhuc recomanable (en el cas, naturalment, d'ésser el complement directe algun dels pronoms <i>la, els, les</i> i <i>en</i>) quan el primer verb és <i>voler, poder, saber, fer, gosar, haver de</i> »	96
6. «Quan un verb en infinitiu fa de complement d'un verb anterior, sovint els pronoms complements d'aquell són atrets per aquest, adjuntant-s'hi en lloc d'adjuntar-se a l'infinitiu de què són complements. Ex.: <i>M'ho vaig decidir a fer</i> en lloc de <i>Em vaig decidir a fer-ho</i> . En general, cal evitar aquesta atracció, adjuntant a cada verb els complements seus. En alguns casos, però, la dita atracció és perfectament admissible (i àdhuc recomanable):»	98
7. «En aquestes proposicions, quan són negatives, no és admissible la supressió de l'adverbi <i>no</i> davant del verb en el cas de precedir-lo algun dels mots <i>ningú, res, cap, gens, mai</i> i <i>enlloc</i> »	106
8. «Aquesta construcció és perfectament admissible , amb la condició, però, que, en el cas d'ésser negativa la proposició completiva, s'hi consideri obligatori l'ús de l'indicatiu en lloc del subjuntiu»	108
9. «L'única forma admissible en la llengua literària és la primera [<i>a</i> en lloc de <i>an, ane, ad</i>]»	112
10. «L'única forma admissible en la llengua literària és la primera [<i>amb</i>]»	115
11. « <i>Sots</i> és una forma arcaica i de cap manera preferible a <i>sota</i> . És, però, perfectament admissible formant part de certes locucions prepositives (<i>sots pena de, sots color de, sots pretext de</i>) i com a prefix (<i>sots-director, sots-diaça</i>)»	124

TAULA 4. 'Admissible', 'inadmissible', 'tolerable' (Continuació)

<i>Admissible, inadmissible, permissible, tolerable, possible</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Admetre</i>	
12. «Alguns adjectius en <i>ant</i> i <i>ent</i> admeten , en el llenguatge familiar, un femení en <i>anta</i> o <i>enta</i> , tals com <i>amargant</i> »	37
13. «formen el plural afegint una <i>s</i> al singular; però la majoria d'ells admeten , demés, un plural en <i>os</i> , davant de la qual terminació de la <i>g</i> palatal del singular es troba reemplaçada per <i>j</i> i algun cop per <i>tj</i> . Ex.: <i>faig, faigs i fajos</i> »	33
14. «la quasi totalitat dels escriptors que un dia havien estat favorables a l'admissió d'aquell <i>qui</i> [feble subjecte] hi ha anat renunciant, no admetent , en les oracions de relatiu adjectives, altre relatiu feble sinó <i>que</i> »	60
15. «La combinació <i>el qui</i> admet un plural <i>els qui</i> , i, menys freqüent, un femení <i>la qui</i> , amb el seu plural <i>les qui</i> »	63
16. «Tots aquests adverbis (<i>dins</i> , etc.), llevat <i>lluny</i> , admeten , a semblança de <i>on</i> , l'anteposició de la preposició <i>a</i> »	101
17. Hi ha proposicions que, àdhuc en el cas de no ésser negatives, admeten els mots <i>ningú, res, cap, gens, mai</i> i <i>enlloc</i> amb un sentit positiu; tals són, entre altres, les proposicions interrogatives (principals o subordinades) i les condicionals»	106
18. «Hi ha proposicions que en el cas de no ésser negatives no admeten cap dels mots <i>ningú, res, cap, gens, mai</i> i <i>enlloc</i> usats amb sentit positiu»	106
19. «Una proposició no negativa que és complement d'un mot que significa temença (tals <i>témer, temor, por</i>) admet l'anteposició de l'adverbi <i>no</i> al verb quan aquest està en subjuntiu»	108
20. «La proposició subordinada positiva no admet l'adverbi <i>no</i> quan la proposició principal és negativa»	108
21. «En les comparacions en les quals la proposició principal [...] és afirmativa, la proposició subordinada (introduïda amb la conjunció <i>que</i>) admet i àdhuc de vegades exigeix l'adjunció de l'adverbi <i>no</i> al seu verb»	108
22. «Quan un membre qualsevol d'una proposició no negativa va precedit de l'adverbi <i>no</i> , aquest admet generalment darrera seu la partícula <i>pas</i> »	110
23. «Certs verbs, com <i>accedir, contribuir</i> [...], admeten un complement introduït mitjançant la preposició <i>a</i> [...]; d'altres, com <i>pensar, tardar</i> [...] admeten un complement introduït mitjançant la preposició <i>en</i> »	113-114

TAULA 4. 'Admissible', 'inadmissible', 'tolerable' (Continuació)

<i>Admissible, inadmissible, permissible, tolerable, possible</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Admetre</i>	
24. «Molts verbs, com <i>parlar, saber, recordar-se</i> [...] admeten un complement introduït mitjançant la preposició <i>de</i> »	116
25. «Les conjuncions <i>puix, mentre</i> i <i>com</i> causal admeten l'adjunció de <i>que</i> , d'on prenen naixença les conjuncions compostes puix que, mentre que i com que , preferibles en general a les simples corresponents»	132
<i>Permissible, permès</i>	
26. «Davant d'un nom femení començat en vocal o <i>h</i> , sembla permissible la substitució de <i>ma, ta i sa</i> per <i>mon, ton i son</i> . (Cf., en el llenguatge parlat, <i>son àvia</i> en lloc de <i>sa àvia</i>)»	57
27. «Entre un pronom acabat en <i>s</i> i un mot començat en vocal o <i>h</i> , és permès d'usar la forma <i>en</i> en lloc de la forma <i>n'</i> . Així: <i>ens en anem</i> , en lloc de <i>ens n'anem</i> [...]. És, però, preferible la forma <i>n'</i> »	52
28. «En lloc de <i>algun i alguna</i> anteposats a un substantiu, és permès d'usar l'adjectiu arcaic qualque »	66
<i>Tolerable</i>	
29. «La pronunciació monosil·làbica de les dues vocals contigües és tolerable , però en poesia convindria d'adoptar exclusivament la pronunciació disil·làbica»	18
30. «El llenguatge parlat recorre freqüentment a una construcció que consisteix a construir la proposició de relatiu com si fos una proposició independent [...] ...és una fusta QUE se'n fan mobles [...]. Aquestes construccions no són en tot cas tolerables sinó en l'estil col·loquial»	62
31. «Ex.: <i>Anar-nos-en</i> i <i>Anà'ns-en</i> . <i>Conèixer-la</i> i <i>Coneixe'la</i> . La llengua escrita ha de preferir en tots els casos les formes I a les formes II, les quals solament són tolerables (i encara només en l'estil col·loquial) quan l'infinitiu termina en <i>er</i> feble i quan l'infinitiu precedeix algun dels pronoms <i>nos, vos</i> i <i>los</i> seguits d'un segon pronom»	99
32. «La llengua escrita ha de donar indubtablement la preferència a les formes d'imperatiu terminades en consonant; les formes en <i>e</i> no són potser tolerables sinó en <i>more't</i> i en els imperatius de <i>fugir, rebre, cabre</i> i anàlegs davant de <i>hi</i> i <i>ho</i> »	99

TAULA 4. 'Admissible', 'inadmissible', 'tolerable' (Continuació)

<i>Admissible, inadmissible, permissible, tolerable, possible</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Tolerable</i>	
33. «Quan en una proposició negativa algun dels mots <i>ningú, res, cap, gens, mai</i> i <i>enlloc</i> , precedeix el verb, és corrent avui de suprimir l'adverbi <i>no</i> [...]. És d'aconsellar, però, de no fer mai aquesta supressió, que, si alguns cops és tolerable, en altres és absolutament inadmissible:»	105-106
34. «En aquestes proposicions tan solament [les proposicions principals no interrogatives, entre altres], és tolerable l'omissió de l'adverbi <i>no</i> davant del verb en el cas de precedir-lo algun dels mots <i>ningú, res, cap, gens, mai</i> i <i>enlloc</i> , sempre, però, que aquesta ommissió no pugui donar lloc a un equívoc»	106-107
35. «fora d'aquests dos casos l'emprament de la preposició <i>a</i> en el complement directe és solament tolerable davant de certs pronoms, principalment <i>tothom, tots</i> i <i>el qual</i> »	113
<i>Possible</i>	
36. «[Quant a setze consonants en fi de síl·laba, sonores com ara <i>g</i> o sordes com ara <i>c</i> , cal recordar que] en fi de paraula són solament possibles les sordes»	23
37. «Immediatament davant del verb són possibles les formes <i>me, nos</i> [...]	43
38. «En alguns casos [...], però, és possible l'omissió de l'adverbi <i>no</i> davant del verb d'una proposició negativa»	105
39. «Davant d'un verb en infinitiu hi ha el cas en què semblen igualment possibles <i>per</i> i <i>per a</i> :»	121

FONT: Elaboració pròpia a partir de Fabra (1918/1933).

TAULA 5. 'Habitual', 'corrent', 'freqüent', 'rar'

<i>Habitual, corrent, freqüent, (verb conjugat) + sovint + (participi), rar</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Habitual, habitualment</i>	
1. «En els mots presos del llatí i el grec, la lletra <i>x</i> és pronunciada <i>cs</i> en general i <i>gz</i> en el nexa <i>exh</i> [<i>èxtasi</i> vs. <i>exhaust</i>]. La <i>x</i> del prefix <i>ex</i> es redueix a <i>c</i> davant de <i>ce, ci</i> i <i>s</i> . Ex.: <i>excés</i> [...], <i>excitar, exsudació</i> . Són habituals les pronuncies <i>estensió, esplosió, &.</i> , per <i>extensió, explosió, &.</i> »	25
2. «Hom pronuncia habitualment <i>n</i> per <i>m</i> en la quarta categoria d'exemples»	25
3. «Els imperatius en <i>es</i> suprimeixen habitualment la <i>s</i> final davant dels pronoms afixats. La llengua escrita ha d'evitar aquesta supressió de la <i>s</i> : <i>digue-li</i> (no <i>digue'li</i>), <i>vulgues-ho</i> (no <i>vulgue'ho</i>)»	99

TAULA 5. 'Habitual', 'corrent', 'freqüent', 'rar' (Continuació)

<i>Habitual, corrent, freqüent, (verb conjugat) + sovint + (participi), rar</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Habitual, habitualment</i>	
4. «Les terceres persones del plural de l'imperatiu deixen habitualment sentir una <i>t</i> davant dels pronoms <i>hi</i> i <i>ho</i> , la qual en cap cas no ha d'ésser escrita: <i>vagin-hi, facin-ho</i> »	99
<i>Corrent</i>	
5. «Quan la vocal <i>i</i> feble va seguida d'una altra vocal, les dues vocals pertanyen a síl·labes diferents (llevat en el cas en què formen el diftong decreixent <i>iu</i> . Ex.: <i>viuré</i>). Quan la vocal <i>u</i> feble no precedida de <i>g</i> o <i>q</i> va seguida d'una altra vocal, les dues vocals són pronunciades en síl·labes diferents (llevat en el cas en què formen el diftong decreixent <i>ui</i> . Ex.: <i>cuïram</i>). En molts casos, però, és corrent de pronunciar les dues vocals dins una mateixa síl·laba formant un diftong creixent. S'esdevé això principalment en la combinació <i>ió</i> (Ex.: <i>acc ció</i>), en les combinacions posttòniques <i>ia, ie</i> (Ex.: <i>grà cia, grà cies</i>) i en les combinacions pretòniques (Ex.: <i>so cie tat</i>). La pronunciació monosil·làbica de les dues vocals contigües és tolerable, però en poesia convindria adoptar exclusivament la pronunciació disil·làbica»	18
6. «En la llengua parlada és corrent de donar a <i>bastant</i> , usat com a adjectiu determinatiu, un femení <i>bastanta</i> (plural <i>bastantes</i>). És, però, preferible: <i>hi ha farina?</i> — <i>Encara n'hi ha BASTANT</i> »	65
7. «Quan un membre de la proposició introduït amb la conjunció <i>ni</i> precedeix el verb, llavors és també corrent d'ometre l'adverbi <i>no</i> al davant d'aquest. Ex.: <i>Ni tu ni jo el coneixem</i> . (Millor, però: <i>Ni tu ni jo NO el coneixem</i>)»	105
8. «Darrera de <i>tampoc, en ma vida</i> i expressions anàlogues, és també corrent d'ometre l'adverbi <i>no</i> davant del verb de la proposició negativa; però aquí també és preferible de no ometre el dit adverbi»	107
9. «En les combinacions d'una locució prepositiva de lloc formada amb la preposició <i>de</i> i d'un pronom personal, és corrent de reemplaçar la combinació de la preposició <i>de</i> i el pronom pel possessiu corresponent (sobretot si el pronom és de primera o segona persona). Ex.: <i>Davant MEU (per Davant DE MI)</i> »	118
10. «Darrera de <i>malgrat</i> és corrent la substitució dels pronoms personals (sobretot els de primera i segona persona) pels possessius corresponents. Ex.: <i>Ho han fet malgrat NOSTRE. Malgrat MEU li ho hauré de prendre</i> »	123

TAULA 5. 'Habitual', 'corrent', 'freqüent', 'rar' (Continuació)

<i>Habitual, corrent, freqüent, (verb conjugat) + sovint + (participi), rar</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Freqüent, freqüentment</i>	
11. «Alguns mots amb <i>ss</i> [...] són sovint pronunciats amb <i>s</i> sonora; en canvi, un gran nombre de mots amb <i>s</i> intervocàlica [...] són freqüentment pronunciats amb <i>s</i> sorda»	20
12. «La <i>b</i> situada entre una vocal i una <i>l</i> sona freqüentment geminada (<i>bb</i>); la <i>p</i> en igual cas sona també algun cop geminada (<i>pp</i>)»	21
13. «No és molt freqüent que els dos noms masculí i femení siguin dos noms de radical diferent»	30
14. «És molt freqüent avui la substitució de <i>els</i> datiu per <i>els hi</i> [...]. Cal evitar curosament aquest ús erroni de la combinació <i>els hi</i> »	41
15. «En el llenguatge parlat és freqüent l'ús de <i>en</i> com a predicatiu (en lloc de <i>ho</i>)»	42
16. «la quasi totalitat dels escriptors que un dia havien estat favorables a l'admissió d'aquell <i>qui</i> hi ha anat renunciant, no admetent, en les oracions de relatiu adjectives, altre relatiu feble sinó <i>que</i> . Ara, convé notar que, àdhuc entre els qui ja no accepten el <i>qui</i> feble arcaic, és encara bastant freqüent, en les oracions no determinatives sinó merament explicatives, d'emfasitzar el relatiu en funció de subjecte reemplaçant <i>que</i> per <i>qui</i> (fort)»	60
17. «És freqüent l'anteposició de la preposició <i>a</i> a l'adverbi <i>on</i> , dient-se, per exemple, <i>A ON són?</i> <i>A ON van?</i> , en lloc de <i>ON són?</i> <i>ON van?</i> (en general preferibles)»	100
18. «L'ús de la locució <i>no pas</i> en lloc del simple <i>no</i> és sobretot freqüent: i. Quan ve al darrera la conjunció <i>sinó</i> »	111
19. «Quan la designació del moment inicial va seguida de la designació del moment final (introduïda mitjançant la preposició <i>a</i> o <i>fins</i>) és freqüent (i en general recomanable) la substitució de <i>des de</i> per <i>de</i> »	122
20. «És avui freqüent la supressió de <i>que</i> darrera la preposició <i>segons</i> . En general, però, convindria d'oposar-se a aquesta supressió restablint l'ús de l'antiga locució conjuntiva <i>segons que</i> »	132

TAULA 5. 'Habitual', 'corrent', 'freqüent', 'rar' (Continuació)

<i>Habitual, corrent, freqüent, (verb conjugat) + sovint + (participi), rar</i>	<i>Pàgina</i>
(Verb conjugat) + <i>sovint</i> + (participi)	
21. «Alguns mots amb <i>ss</i> [...] són sovint pronunciats amb <i>s</i> sonora; en canvi, un gran nombre de mots amb <i>s</i> intervocàlica [...] són freqüentment pronunciats amb <i>s</i> sorda»	20
22. «El datiu singular del pronom <i>ell</i> és <i>li</i> , però apareix sovint reemplaçat per <i>hi</i> quan el dit datiu concorre amb un altre pronom de tercera persona. El canvi de <i>li</i> en <i>hi</i> té lloc principalment quan el segon pronom és un acusatiu del pronom <i>ell</i> , en el qual cas la llengua literària usa avui exclusivament <i>hi</i> (almenys a Catalunya)»	48
23. «Els numerals partitius o fraccionaris (llevat <i>mig</i>) són idèntics als ordinals corresponents. Ex.: <i>tres cinquens, dotze dinovens, una setzena part dels llibres</i> . Com a partitius, hom no usa mai <i>tercer</i> (substantiu), sinó <i>terç</i> , i hom reemplaça sovint <i>desè, centè i milè</i> (substantius o adjectius) per <i>dècim, centèsim i mil·lèsim</i> »	64
24. «El balear ha mantingut i generalitzat aquestes terminacions, reduint <i>its</i> a <i>is</i> ; d'on: <i>deim, deis, creim, duim, duis, &c.</i> , formes usades sovint pels escriptors mallorquins actuals en lloc de <i>diem, dieu, creiem, creieu, duem, dueu, &c.</i> »	86
25. «La preposició simple <i>per</i> es troba també sovint usada en els circumstancials de manera i en els predicatius»	121
26. «En el català escrit actual hom troba sovint usat <i>doncs</i> en lloc de <i>puix</i> , i algun cop, també, <i>puix</i> en lloc de <i>doncs</i> . Nogensmenys, aquestes dues conjuncions no són mai substituïbles l'una per l'altra:»	134
<i>Rar</i>	
27. «En la llengua escrita no és rar de trobar el relatiu compost <i>el qual</i> (equivalent a <i>que, què, qui</i>) reemplaçat per les combinacions <i>el quin i el que</i> . Ambdues són absolutament inadmissibles»	61
28. «En el llenguatge parlat no és rar de donar als mots <i>prou, massa i força</i> els plurals <i>prous, masses i forces</i> , sobretot en el cas en què no van adjunts a un substantiu»	65

FONT: Elaboració pròpia a partir de Fabra (1918/1933).

TAULA 6. *Temporalitat* ('avui bastant usat', 'avui antiquada', 'arcaic', etc.)

<i>Avui bastant usat, caigut en desuetud, arcaic, avui antiquada</i>	<i>Pàgina</i>
1. «Aquests possessius [<i>mon, ton, son</i>] a penes s'usen en la llengua parlada (no s'usen sinó amb uns quants noms de parentiu i en algunes frases fetes [...]), i és completament infundada la preferència que alguns els donen sobre <i>el meu, el teu i el seu</i> »	57
2. «A vegades és usada amb la mateixa força que <i>el que</i> la combinació <i>allò que</i> . També s'ha usat molt, moderadament, la combinació arcaica <i>ço que</i> , que avui és més aviat evitada»	63
3. «Com a sinònim de <i>alguna cosa</i> (i àdhuc de <i>res</i> en sentit positiu), és avui bastant usat en la llengua escrita el pronom dialectal quelcom »	68
4. «Aquest verb [<i>oir</i>] es conjuga actualment com <i>traduir</i> ; però en la llengua literària encara es troben algun cop usades les antigues formes pures <i>ou, ous i ouen</i> »	94
5. « damunt i davall , el primer substituïble per sobre (o dessobre) i el segon caigut completament en desuetud (a Barcelona), reemplaçat per sota (o dessota) [...]. Antigament tenim també dessús i dejús , el primer dels quals trobem avui usat en l'expressió <i>dessús dit</i> (per <i>damunt dit</i>)»	101
6. «Quan en una proposició negativa algun dels mots <i>ningú, res, cap, gens, mai i enlloc</i> , precedeix el verb, és corrent avui de suprimir l'adverbi <i>no</i> [...]. És d'aconsellar, però, de no fer mai aquesta supressió, que, si alguns cops és tolerable, en altres és absolutament inadmissible:»	105-106
7. «Com a conjuncions continuatives es poden usar: l'adverbi encara ; — més, demés i endemés ; — les combinacions de <i>encara</i> amb aquests tres adverbis (no res menys , usat per alguns, és arcaic)»	129
8. «Una altra forma, avui antiquada, d'aquesta preposició, és <i>sens</i> , que trobem encara usada en la locució adverbial <i>sens dubte</i> i en alguna frase estereotipada»	124
9. «Cal evitar en absolut aquest <i>doncs</i> causal, del qual hom troba malauradament nombrosos exemples en el català modern»	128
10. «Cal evitar les locucions conjuntives del llenguatge actual formades amb <i>lo qual o lo que</i> , en lloc de <i>la qual cosa</i> . Locucions com <i>per lo qual</i> (o <i>per lo que</i>), <i>amb lo qual, sense lo qual, &c.</i> , són incorrectes; cal reemplaçar-les per les locucions <i>per la qual cosa, amb la qual cosa, sense la qual cosa, &c.</i> »	130

TAULA 6. *Temporalitat* ('*avui bastant usat*', '*avui antiquada*', '*arcaic*', etc.)
(*Continuació*)

<i>Avui bastant usat, caigut en desuetud, arcaic, avui antiquada</i>	<i>Pàgina</i>
11. «És avui freqüent la supressió de <i>que</i> darrera la preposició <i>segons</i> . En general, però, convindria d'oposar-se a aquesta supressió restablint l'ús de l'antiga locució conjuntiva <i>segons que</i> »	132
12. «Una altra conjunció causal del català antic, car , és avui correntment usada en la llengua literària»	134

FONT: Elaboració pròpia a partir de Fabra (1918/1933).

TAULA 7. '*Cal evitar*'

<i>Cal evitar / convé (d') evitar / ha d'evitar (curosament/en absolut), evita generalment</i>	<i>Pàgina</i>
1. «Cal evitar aquesta pronunciació errònia del dígraf <i>ss</i> i de la <i>s</i> intervocàlica»	20
2. «És una pronunciació que cal evitar»	25
3. «Cal evitar curiosament aquest ús erroni de la combinació <i>els hi</i> »	41
4. «La llengua literària evita generalment aquest <i>en</i> , reemplaçant-lo per <i>ho</i> : <i>Diu que són blaus, i no ho són</i> »	42
5. «Cal evitar curiosament aquesta substitució de <i>els en</i> per <i>els n'hi</i> »	56
6. «Cal evitar curiosament l'ús que es fa avui del mot <i>mateix</i> per a evitar repeticions. Ex.: " <i>la importància del fet i de totes les circumstàncies que concorregueren al MATEIX</i> " (correcte: <i>que HI concorregueren</i>)»	66
7. «Cal evitar l'ús de <i>varis</i> (fem. <i>vàries</i>) com a adjectiu determinatiu: en lloc seu podem emprar <i>diferents, alguns, uns quants</i> »	67
8. «Els imperatius en <i>es</i> suprimeixen habitualment la <i>s</i> final davant dels pronoms afixats. La llengua escrita ha d'evitar aquesta supressió de la <i>s</i> : <i>digues-li</i> (no <i>digue'li</i>), <i>vulgues-ho</i> (no <i>vulgue'ho</i>)»	99
9. «La locució <i>no gens</i> es redueix a <i>gens</i> darrera de la conjunció <i>ni</i> [...]. En tot altre cas cal evitar curiosament la reducció de <i>no gens</i> a <i>gens</i> »	107
10. «Cal evitar curiosament el defecte, no rar en la llengua parlada, consistent a usar <i>amb</i> en lloc de <i>en</i> o de <i>a</i> »	115
11. «En general, però, cal evitar la substitució de <i>cap a</i> per <i>per a</i> com a traducció del <i>para</i> locatiu dels castellans»	120

TAULA 7. 'Cal evitar' (Continuació)

<i>al evitar / convé (d') evitar / ha d'evitar (curosament/en absolut), evita generalment</i>	<i>Pàgina</i>
12. «Cal evitar en absolut aquest <i>doncs</i> causal, del qual hom troba malauradament nombrosos exemples en el català modern»	128
13. «Cal evitar les locucions conjuntives del llenguatge actual formades amb <i>lo qual</i> o <i>lo que</i> , en lloc de <i>la qual cosa</i> . Locucions com <i>per lo qual</i> (o <i>per lo que</i>), <i>amb lo qual</i> , <i>sense lo qual</i> , &., són incorrectes; cal reemplaçar-les per les locucions <i>per la qual cosa</i> , <i>amb la qual cosa</i> , <i>sense la qual cosa</i> , &.»	130
14. «La conjunció <i>que</i> és algun cop omesa en les proposicions subjectives i completives, omissió que convé d'evitar en absolut»	131
15. «Cal evitar les contraccions <i>tenir que</i> i <i>haver-hi que</i> per <i>haver de</i> i <i>caldre</i> . Així, les frases <i>TÉ QUE escriure tres cartes.</i> <i>HI HA QUE confessar que és molt aplicat</i> , son [sic] incorrectes; cal dir <i>HA D'escriure tres cartes.</i> [...] Convé també de reemplaçar l'expressió <i>tenir res QUE fer</i> i anàlogues per <i>tenir res A fer</i> , &.)»	131

FONT: Elaboració pròpia a partir de Fabra (1918/1933).

TAULA 8. 'És d'aconsellar' i altres recomanacions

<i>És d'aconsellar, convé, convindria, cal usar amb molta circumspècció, caldria potser intentar</i>	<i>Pàgina</i>
<i>És d'aconsellar</i>	
1. «Quan en una proposició negativa algun dels mots <i>ningú</i> , <i>res</i> , <i>cap</i> , <i>gens</i> , <i>mai</i> i <i>enlloc</i> , precedeix el verb, és corrent avui de suprimir l'adverbi <i>no</i> [...]. És d'aconsellar, però, de no fer mai aquesta supressió, que, si alguns cops és tolerable, en altres és absolutament inadmissible:»	105-106
2. «quan l'omissió del verb de la proposició subordinada posa en contacte el <i>no</i> amb un infinitiu, gerundi o participi, és d'aconsellar, o bé d'afegir-hi el <i>pas</i> , o bé de suprimir el <i>no</i> ; però quan aquest infinitiu, gerundi o participi ja ha d'anar precedit d'un <i>no</i> pel fet d'ésser negatiu, llavors la sola construcció recomanable és la introducció de la proposició subordinada mitjançant la locució <i>que no pas</i> . Hom evita, així, proposicions [...] que poden donar lloc a un equivoc»	109-110

TAULA 8. 'És d'aconsellar' i altres recomanacions (Continuació)

<i>És d'aconsellar, convé, convindria, cal usar amb molta circumspècció, caldria potser intentar</i>	Pàgina
<i>És d'aconsellar</i>	
3. «Davant d'un infinitiu que fa de complement d'un verb, és d'aconsellar [...] de no usar mai la preposició <i>en</i> , sinó la preposició <i>a</i> . [...] En canvi, quan un infinitiu forma part d'una determinació circumstancial, amb el valor d'un gerundi, de les dues construccions llavors possibles, que són la introducció de l'infinitiu mitjançant la preposició <i>a</i> seguida de l'article definit (Ex.: <i>A L'entrar jo, tots s'alçaren</i>) i la introducció de l'infinitiu mitjançant la sola preposició <i>en</i> (<i>EN entrar jo, tots s'alçaren</i>), és d'aconsellar que els escriptors es decantin decididament a favor de la segona»	119
<i>Cal usar amb molta/gran circumspècció</i>	
4. «“...era un home, veient el qual tothom s'esperdia...” (Mena de construccions que cal usar amb molta circumspècció)»	62
5. «La posposició dels pronoms febles al verb quan aquest està en altres temps (Ex.: <i>Plau-me que ho facin</i>) és un arcaisme que cal usar amb una gran circumspècció»	98
<i>Convenir + (adverbi / locució adverbial) + (de) + (no) + infinitiu</i>	
6. «Convé de no confondre <i>perquè</i> (en un sol mot), conjunció causal o final, i <i>per què</i> (en dos mots), combinació de la preposició <i>per</i> amb el pronom relatiu o interrogatiu <i>què</i> »	135
7. «Essent molt freqüent en el llenguatge parlat l'ús de la combinació <i>els hi</i> com a datiu del plural del pronom <i>ell</i> (V. § 43-11), i essent-ho igualment la substitució de la dita combinació a les combinacions del datiu del plural de <i>ell</i> amb els acusatius d'aquest pronom i amb <i>ho</i> , convé tenir present que <i>els hi</i> (- <i>los-hi</i> o ' <i>ls-hi</i>) no es pot usar sinó com a combinació de l'acusatiu masculí del plural o del datiu del plural del pronom <i>ell</i> amb l'adverbi <i>hi</i> , o de l'acusatiu del plural del pronom <i>ell</i> amb el datiu del singular <i>li</i> , reemplaçat per <i>hi</i> »	53
8. «El llenguatge parlat confonent <i>li</i> , <i>l'hi</i> , <i>la hi</i> , <i>li ho</i> i <i>li hi</i> (pronunciats habitualment <i>li</i>), convé tenir present que <i>li</i> és el datiu del singular del pronom <i>ell</i> »	52
9. «La pronunciació monosil·làbica de les dues vocals contigües és tolerable, però en poesia convindria d'adoptar exclusivament la pronunciació disil·làbica»	18

TAULA 8. 'És d'aconsellar' i altres recomanacions (Continuació)

<i>És d'aconsellar, convé, convindria, cal usar amb molta circumspecció, caldria potser intentar</i>	Pàgina
<i>Convenir + (adverbi / locució adverbial) + (de) + (no) + infinitiu</i>	
10. «Convindria sens dubte de restablir, en l'estil epistolar, aquesta distinció entre <i>aquest</i> i <i>ací</i> d'un costat i <i>aqueix</i> i <i>aquí</i> de l'altre»	100
11. «És avui freqüent la supressió de <i>que</i> darrera la preposició <i>segons</i> . En general, però, convindria d'oposar-se a aquesta supressió restablint l'ús de l'antiga locució conjuntiva <i>segons que</i> »	132
<i>Caldria potser intentar</i>	
12. «Seria una cosa indubtablement difícilíssima, però que caldria potser intentar, el restabliment de la pronunciació labiodental de la <i>v</i> »	22

FONT: Elaboració pròpia a partir de Fabra (1918/1933).

TAULA 9. Altres recursos com ara impersonalitzacions (construccions pronominals de subjecte indefinit, 'hom', etc.), perifrasis ('haver de', «poder» + infinitiu), 'caldre', 'no... sinó'

<i>Altres formulacions i matisos</i>	Pàgina
<i>Formes d'impersonalització (construccions pronominals de subjecte indefinit —o no específic—, pronoms indefinits existencials —hom—, la persona del plural)</i>	
1. «Els pronoms de primera i segona persona <i>em, ens, et i us</i> , i el reflexiu <i>es</i> , són acusatius i datius, i, per tant, es poden usar com a complements directes i com a complements indirectes»	41
2. «Immediatament darrera del verb, s'usen les formes <i>-me, -nos, -te, -vos, -se, -lo, -los, -ne</i> , si el verb termina en consonant o <i>u</i> »	43
3. «en el qual cas la llengua literària usa avui exclusivament <i>hi</i> (almenys a Catalunya)»	48
4. «De les dues formes que pot revestir el pronom de primera persona en singular, <i>hom</i> usa <i>jo</i> en general, i <i>mi</i> darrera de les preposicions <i>a, amb</i> [...]»	40
5. «En lloc de <i>cada un</i> i <i>cada una</i> es pot dir <i>cadascun</i> i <i>cadascuna</i> »	66
6. « <i>hom</i> diu <i>u</i> en lloc de <i>un</i> »	64

TAULA 9. *Altres recursos com ara impersonalitzacions (construccions pronominals de subjecte indefinit, 'hom', etc.), perífrasis ('haver de', «poder» + infinitiu), 'caldre', 'no... sinó' (Continuació)*

<i>Altres formulacions i matisos</i>	<i>Pàgina</i>
<i>Formes d'impersonalització (construccions pronominals de subjecte indefinit —o no específic—, pronoms indefinits existencials —hom—, 1a persona del plural)</i>	
7. «amb referència a un substantiu determinat, hom no usará <i>ho</i> , sinó <i>el</i> , <i>la</i> , <i>els</i> o <i>les</i> segons el gènere i el nombre del dit substantiu»	41-42
8. «Cal evitar l'ús de <i>varis</i> (fem. <i>vàries</i>) com a adjectiu determinatiu: en lloc seu podem emprar <i>diferents</i> , <i>alguns</i> , <i>uns quants</i> »	67
9. «Així, no diem mai <i>hem vist res</i> , sinó <i>Hem vist alguna cosa</i> »	106
<i>Perífrasis verbals (haver de, «poder + infinitiu») i verbs que expressen necessitat o obligació (caldre)</i>	
10. «Aquell ha d'ésser sempre pronunciat <i>s sorda</i> »	20
11. «La majoria de pronoms febles poden revestir diferents formes segons llur situació dins la frase»	42
12. «en els altres casos, cal escriure l' »	43
<i>«no + verb en futur + complement + (sinó)»</i>	
13. «Així, doncs, no s'escriurà mai «... <i>una gran gentada</i> , en LA QUINA <i>figuraven...</i> » [...], sinó <i>...una gran gentada</i> , en LA QUAL <i>figuraven [...]</i> »	61
14. «amb referència a un substantiu determinat, hom no usará <i>ho</i> , sinó <i>el</i> , <i>la</i> , <i>els</i> o <i>les</i> segons el gènere i el nombre del dit substantiu»	41-42
15. «L'adverbi <i>quan</i> deixa sentir algun cop una <i>t</i> darrera la <i>n</i> quan el segueix un mot començat en vocal o <i>h</i> ; però, malgrat aquesta pronúncia, no s'escriurà mai <i>quant</i> »	102
16. « no s'escriurà mai <i>ont</i> , sinó <i>on</i> »	100
17. «La conjunció <i>que</i> és algun cop omesa en les proposicions subjectives i completives, omissió que convé d'evitar en absolut. Així, no s'escriurà: [...] <i>...us prega vivament li escrigueu aviat</i> , sinó: <i>...us prega vivament QUE li escrigueu aviat</i> (encara, però, millor: <i>...us prega vivament d'escriure-li aviat</i> . V. § 120)»	131

FONT: Elaboració pròpia a partir de Fabra (1918/1933).

Models lingüístics i model de llengua en la terminologia gramatical

MERCÈ LORENTE
Universitat Pompeu Fabra
Institut d'Estudis Catalans

Resum

La terminologia lingüística emprada en una obra gramatical és deutora d'un conjunt de referències d'origen divers: el context històric, els models teòrics dominants, el model de llengua compartida pels autors (o la institució editora), els antecedents i les característiques de l'obra. I en el cas de la nova *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC, 2016) no podia ser de cap altra manera.

A la introducció de l'obra s'expressa la voluntat d'equilibri entre una terminologia accessible al lector mitjà i una terminologia especialitzada ben precisa, o entre unitats terminològiques que tenen una tradició ben consolidada a l'escola i unitats terminològiques més novelles, consolidades només en àmbits especialitzats restringits. En qualsevol cas, s'hi assenyala que la tria de la terminologia emprada és «estrictament instrumental i de conveniència expositiva» i que no implica «l'adscripció de l'obra a cap corrent teòric concret» (GIEC, p. xxxii).

En aquesta presentació ens proposem fer un exercici d'identificació dels marcs de referència que, de manera subjacent, condicionen la selecció de la terminologia de la GIEC. Veurem quina terminologia prové del model de llengua de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), quina terminologia és hereva de la tradició gramatical, quins models teòrics inspiren algunes decisions terminològiques o com es concreten alguns aspectes singulars.

PARAULES CLAU: teories lingüístiques, models lingüístics, terminologia gramatical, model de llengua.

Abstract: *Linguistic models and language model in grammar terminology*

The linguistic terminology used in a grammar book derives from a set of references of diverse origin: the historical context, the dominant theoretical models, the language

model shared by the authors (or the publishing institution), and the background and characteristics of the book. This could not have been otherwise in the case of the new *Gramàtica de la llengua catalana* (Grammar of the Catalan Language – GIEC, 2016).

The introduction of the book states the will to achieve a balance between a terminology accessible to the average reader and a very precise specialised terminology, or between terminological units that have a well-consolidated tradition in schools and more novel terminological units that are consolidated only in restricted specialised spheres. In any case, it is pointed out that the selection of the terminology that is used is “strictly instrumental and of expository expediency” without implying “the alignment of the work with any specific theoretical trend” (GIEC, p. xxxii).

In this paper we intend to identify the frames of reference which, in an underlying way, condition the selection of the GIEC’s terminology. We show which terminology comes from the IEC’s language model, which terminology is a legacy of the grammar tradition, which theoretical models inspire some terminological decisions, and how some special aspects are concretised.

KEYWORDS: linguistic theories, linguistic models, grammar terminology, language model.

1. INTRODUCCIÓ

La terminologia lingüística emprada en una obra gramatical és deutora d’un conjunt de referències d’origen divers: el context històric, els models teòrics dominants, el model de llengua compartida pels autors (o la institució editora), els antecedents i les característiques de l’obra.

Amb aquest estudi pretenem identificar els marcs de referència que, de manera subjacent, condicionen la selecció de la terminologia de la nova gramàtica normativa. Veurem quina terminologia prové del model de llengua de l’Institut d’Estudis Catalans, quina terminologia és hereva de la tradició gramatical, quins models teòrics inspiren algunes decisions terminològiques o com es concreten alguns aspectes singulars.

Entenem per *tradició gramatical* l’acumulació d’usos terminològics que es van consolidant a l’escola i a les gramàtiques publicades. Són unitats terminològiques que, tot i provenir d’un paradigma lingüístic concret, acaben formant part del discurs gramatical posterior, és a dir que s’estabilitzen en el coneixement metalingüístic compartit. En lingüística, els canvis de paradigmes científics es refereixen a la substitució de teories i orientacions generals sobre les llengües i el llenguatge: a partir de la gramàtica tradicional, en què l’aplicació a l’ensenyament de les llengües és l’orientació predominant durant segles, experimentem el primer canvi de paradigma amb l’estructuralisme, que introdueix el mètode científic en

l'estudi de les llengües particulars. Però no podem parlar de veritable revolució científica, en termes de Kuhn (1962), en l'àmbit de la lingüística fins a la irrupció del generativisme. La primera obra de Chomsky (1957) proposa el canvi d'objecte científic: de l'estudi de les llengües particulars es passa a l'anàlisi de la capacitat del llenguatge, de naturalesa psicolingüística i, per tant, universal. Amb aquest canvi de perspectiva, la metodologia també s'innova amb l'assumpció del mètode hipoteticodeductiu i amb l'ús de mecanismes formals que provenen de la lògica. Malgrat que el generativisme, en sentit ampli, es manté com el paradigma dominant en la comunitat científica, algunes aportacions —com la teoria de la variació (Labov, 1972), la lingüística funcional (Halliday, 1985) o bé la lingüística cognitiva (Langacker, 1987 i 1991)— reclamen ser considerades paradigmes alternatius. Els canvis que proposen no afecten l'objecte científic, sinó que es concentren en l'aspecte del llenguatge que centra la seva atenció (el cognitiu, el social o el discursiu), en principis teòrics i en les metodologies emprades. Som davant de canvis de paradigma menys dràstics, una tendència semblant al que succeeix a la majoria de disciplines científiques.

2. METODOLOGIA

Aquest no és un estudi de naturalesa quantitativa, sinó qualitativa. Per poder observar la terminologia usada que fa referència al model de llengua assumit i les possibles influències de paradigmes teòrics, hem buidat els textos de presentació, el sumari, els índexs analític i general i els capítols introductoris de les parts de fonètica i fonologia, morfologia i sintaxi de la *Gramàtica de la llengua catalana* (2016).

No hem pogut tenir en compte la bibliografia de referència (pendent de publicar), que ens hauria aportat informació valuosa sobre les influències, si més no indirectes, que els autors consultats han rebut dels diversos models teòrics.

Dels textos de presentació, n'hem extret els criteris generals emprats en l'elaboració de la gramàtica. El sumari ens ha permès observar quin tractament rep cada un dels ítems temàtics, i si n'hi ha que no s'hi han inclòs. Els índexs ens poden mostrar quines variants terminològiques són les preferides pels autors (o responsables de l'obra) i quines resten només com a remissions. La lectura atenta dels capítols 1, «Fonètica i fonologia: conceptes bàsics»; 6, «Morfologia: conceptes bàsics», i 13, «Sintaxi: conceptes bàsics», ens ajuda a identificar conceptes relacionats amb la tradició gramatical o amb les aportacions científiques més recents.

3. SOBRE EL MODEL DE LLENGUA DE LA NOVA GRAMÀTICA NORMATIVA

El model de llengua que vol reflectir la nova gramàtica és el mateix model de llengua que assumeix l'Institut d'Estudis Catalans en els seus documents, com en

el cas de l'*Acord de la Secció Filològica sobre el model de llengua*, del juliol del 2010, que explicita que es tracta d'un únic model per a tot el territori i que, per tant, ha de reflectir la variació geolectal i la variació funcional, pròpies de les situacions comunicatives reals. L'estàndard es construeix sobre una selecció de les variants prestigioses i consolidades socialment.

El model propi de l'Institut d'Estudis Catalans, que és a la base de la *Gramàtica de la llengua catalana*, continua la tradició fabriana, però va una mica més enllà. Es tracta d'un model composicional que admet la variació i, doncs, que accepta el polimorfisme en la representació dels fenòmens. (M. Teresa Cabré, 2016, p. XIII)

Per tant, la terminologia que representa aquesta visió de la llengua ha de ser necessàriament una terminologia de la variació lingüística. Després de revisar el conjunt de materials seleccionats per a aquest treball, podem afirmar que la terminologia relacionada amb el model de llengua de l'Institut d'Estudis Catalans que documentem a la nova gramàtica es correlaciona amb els tres eixos següents:

- a) terminologia referida a la variació geolectal,
- b) terminologia referida a la variació funcional, i
- c) terminologia referida als criteris de selecció.

La gramàtica utilitza com a sinònims els adjectius *geogràfica*, *diatòpica*, *geolectal* i *territorial* quan acompanyen el substantiu *variació*. Com veiem, hi predomina una visió territorial, que reforça la idea que es tracta d'una gramàtica normativa per a tot el domini lingüístic sense exclusions, sense preferències; aspecte que també s'entreveu en l'expressió, força usada, *extensió territorial dels fets gramaticals*. En aquest sentit, la gramàtica se centra en els sis grans *dialectes*, i usa el terme *dialecte* sense connotacions negatives o diferencials respecte de l'estàndard. Les denominacions emprades dels dialectes i dels subdialectes sempre són les mateixes: *alguerès*, *septentrional*, *central*, *baleàric*, *nord-occidental* i *valencià*; *gironí*, *barceloní*, *tarragoní*, *menorquí*, *mallorquí*, *eivissenc* (i *formenterer*), *pallarsès*, *ribagorçà*, *lleidatà*, *tortosí*, *valencià septentrional*, *valencià central* i *valencià meridional*.

Basant-nos en l'ús majoritari de l'un o l'altre patró [entonatiu] per a les interrogatives neutres, podem distingir dos grups de parlars ben diferenciats. El baleàric, l'alguerès, el lleidatà i el tarragoní fan servir de manera predominant el contorn descendent, mentre que el valencià, el tortosí, el septentrional i el gironí fan servir el contorn ascendent. (GIEC, p. 105)

Pel que fa a la variació funcional, la gramàtica usa indistintament els complements *funcional* i *de registre*, amb el mateix significat, i caracteritza les variants a partir de les variables següents: el grau de formalitat, l'àmbit públic o privat de la

situació comunicativa, la pertinença a registres especialitzats o llenguatges d'especialitat, el mode o el canal de comunicació (oral i escrit), i el grau d'espontaneïtat. La gramàtica relaciona el terme *registre col·loquial* amb les situacions poc formals i de discurs espontani, però no el restringeix exclusivament al canal oral, perquè reconeix formes de comunicació escrita espontània. El nivell de formalitat s'estableix respecte de la *formalitat mitjana* (situació formal i pronúncia acurada), amb un grau superior d'*alta formalitat* i un grau inferior de *baixa formalitat*, complementat amb la variable d'espontaneïtat que caracteritza el registre col·loquial.

En la llengua parlada es pot constatar una certa tendència a una generalització analògica de la consonant velar a formes del paradigma dels verbs velaritzats diferents de les analitzades fins ara. [...] En concret, la velar pot aparèixer col·loquialment en les formes següents [...]. Aquesta tendència, que varia segons els parlars i no té la mateixa intensitat en totes les formes, no és acceptable en els registres formals. (GIEC, p. 256)

El polimorfisme s'introdueix sovint en el text de la gramàtica amb expressions d'opcionalitat (perífrasis de possibilitat, comparacions, etc.) i també de manera explícita en qualificar com a acceptables solucions diverses.

Els dos paradigmes, el de l'anomenat article general i el de l'anomenat baleàric o salat, conviuen a les Illes Balears. L'article baleàric és propi dels registres menys formals de la llengua oral. Els registres formals, i sobretot la llengua escrita, sempre hi han usat l'article general. Tots dos són, doncs, acceptables, malgrat que no es puguin usar indistintament. La presència d'un o altre depèn del context i del registre emprat. (GIEC, p. 581)

4. LA TERMINOLOGIA DELS PARADIGMES DE LA LINGÜÍSTICA

A la introducció de l'obra s'expressa la voluntat d'equilibri entre una terminologia accessible al lector mitjà i una terminologia especialitzada ben precisa, o entre unitats terminològiques que tenen una tradició ben consolidada a l'escola i unitats terminològiques més novelles, consolidades només en àmbits especialitzats restringits. En qualsevol cas, s'hi assenyala que la tria de la terminologia emprada és «estrictament instrumental i de conveniència expositiva» i que no implica «l'adscripció de l'obra a cap corrent teòric concret» (GIEC, p. xxxii). El lector de la gramàtica és qualificat de «lector culte no necessàriament especialitzat» i de la terminologia emprada es diu que forma part d'un «llenguatge relativament accessible» (GIEC, p. xxxi).

Una part significativa dels termes emprats poden resultar més familiars perquè pertanyen al lèxic general (com atribut, compost, conjugació, diftong, interjec-

ció, mot, nom, oració, predicat, prefix, pronom, síl·laba, sufix i verb) o formen part del lèxic escolar bàsic i tenen una tradició consolidada (com complement directe, indicatiu, passiva, sintagma o verb transitiu). Però hi ha termes que poden resultar menys familiars a un lector no iniciat en els treballs de lingüística i gramàtica perquè tenen un caràcter més especialitzat o perquè, tot i estar avui dia consolidats, són d'introducció més recent (com al·lomorfa, anàfora, connector parentètic, oració clivellada, rema, sintagma nominal escaït, truncament o verb inacusatiu). (GIEC, p. xxxi)

4.1. *La terminologia de la tradició gramatical*

Com podem observar en la citació anterior, l'accessibilitat als continguts per part d'un lector mitjà s'aconsegueix, en part, gràcies a la utilització de terminologia que forma part del bagatge comú, apresada a l'escola i que identifiquem com a tradició gramatical. La terminologia més coneguda prové de la gramàtica tradicional i, en alguns casos, de l'estructuralisme, i fa referència fonamentalment als blocs temàtics següents:

- Categories gramaticals: article, adjectiu, pronom, verb, proposició, conjunció, locucions.
- Funcions sintàctiques: subjecte, complement directe, indirecte, de règim...
- Classes de noms: propi, comú, malnom, sobrenom...
- Tipus d'oracions: coordinada, subordinada, condicional, de relatiu, concessiva...
- Conceptes de la morfologia lèxica: mot, morfema, prefix, família de mots...
- Tipus de verbs: transitiu, intransitiu, impersonal, auxiliar...
- Pronoms: febles, forts, reflexius, recíprocs...
- Conceptes de fonètica i fonologia: so, tònic, àton, fonema, accent...

Hem de tenir en compte que s'han revisat i adequat algunes denominacions tradicionals, com les dels temps verbals, que segueixen l'acord de la Secció Filològica del maig del 2002; tampoc no es fa servir la terminologia tradicional de clàusules o proposicions per a les oracions subordinades. Hi ha novetats respecte de la tradició també quan, en l'apartat referit a la prefixació, s'ordena la informació semànticament i no pel caràcter àton o tònic dels prefixos, com se sol fer en gramàtiques anteriors. La inclusió dels infixos com una subclasse dels sufixos també es pot considerar una revisió de la tradició gramatical.

Entre el seguiment de la tradició i el tractament revisat d'alguns temes, podem observar també algunes solucions de compromís, que defugirien una posició clara d'abandó de la tradició per l'assumpció de models teòrics actuals. En són exemples el tractament autònom de la prefixació, que evita la discussió sobre si es

tracta d'un mecanisme de derivació o de composició, o la definició de la parasíntesi com un procediment poc freqüent en català, enfront de posicions que rebutgen dràsticament l'existència de la parasíntesi com a procediment derivatiu diferenciat.

4.2. *La terminologia del paradigma predominant*

La influència del generativisme en la *Gramàtica de la llengua catalana* està relacionada amb la preeminència de la sintaxi. No es tracta tant del pes que tenen en l'obra els vint-i-tres capítols de sintaxi —que suposen un 66 % del total, que es justifica per les mancances que presentava l'obra normativa anterior en aquesta línia—, sinó del rerefons que suposa que els estudis monogràfics que s'han desenvolupat en els darrers trenta anys ho han fet dins el marc del generativisme, i per tant els usos terminològics que es reflecteixen en la gramàtica responen a aquests antecedents i al grau d'aprofundiment a què s'arriba en alguns casos.

La terminologia provinent de l'orientació generativista es correlaciona bàsicament amb quatre grans eixos temàtics:

- Denominacions de mecanismes: processos morfològics, recursivitat, morfema zero, oposicions de marcatge.
- Referència a teories específiques: sintagmes, casos, arguments.
- Inclusió de supercategories: els determinants (articles, demostratius, possessius), els quantificadors (numerals, quantitius, indefinits, quantificadors universals).
- Fenòmens transcategorials, com la dixi; categories transversals, com els demostratius.

Són exemples de termes de l'entorn generativista: *argument extern, argument intern, adjectiu argumental, adjunt oracional, adjunt emmarcador; meta, experimentador; especificadors del sintagma preposicional, constituents dislocats, sintagma quantificat; pronom de datiu, acusatiu; correferència, anàfora zero; verb ditransitiu, verb inergatiu, verb incoatiu, verb inacusatiu, verb psicològic, alternança causativa/inacusativa; complement directe cognat, adverb de polaritat*. La dificultat de comprensió que poden tenir aquestes unitats per al lector mitjà s'intenta resoldre amb la definició del concepte (o amb una paràfrasi) la primera vegada que apareixen en el text, informació recuperable mitjançant l'índex analític.

En termes generals, els pronoms personals, com també els pronoms relatius o els demostratius anafòrics, estableixen una relació anafòrica basada en la identitat referencial (o correferència): assenyalen la mateixa entitat de l'univers del discurs del seu antecedent. (GIEC, p. 672)

Hi ha una sèrie de verbs transitius que seleccionen un tercer argument que expressa meta i fa la funció de complement indirecte. Són els anomenats verbs di-transitius. (GIEC, p. 837)

El predomini de la visió sintactista, pròpia del generativisme, es pot entreveure en el tractament de certs fenòmens, quan en capítols diferents s'encabeixen procediments transversals, com el mecanisme de sintagmació i posterior lexicalització d'unitats compostes amb prefixos adverbials (*malparlat, benparlat*, § 12.5.2; *malcriar, malgastar*, § 12.6.2); quan s'organitzen els capítols de sintaxi per categories lèxiques (§ 14-21) o quan la flexió nominal es refereix a la supercategoria [+N], és a dir nom i adjectiu alhora (§ 7). Un altre exemple de l'orientació sintactista o formal ens el proporciona la caracterització dels verbs inacusatius, que citem simplificada a continuació:

Aquest caràcter dels verbs inacusatius a mig camí entre els transitius i els intransitius explica que el seu subjecte pugui presentar propietats característiques d'un complement directe [...]: el subjecte dels verbs inacusatius mostra una clara tendència a ocupar la posició postverbal [...]. A més, el subjecte dels verbs inacusatius pot ser un sintagma nominal escarrit quan apareix darrere del verb [...]. És possible la pronominalització per *en* del subjecte d'un verb inacusatiu [...]. Els verbs inacusatius que expressen un assoliment [...] poden aparèixer en adjunts oracionals de participi. (GIEC, p. 846-847)

Alguns usos terminològics del marc generativista provenen d'aportacions específiques, més recents, com pot ser el tractament unificat de formes com *darrere* o *damunt*, que en aquesta gramàtica sempre es descriuen com a preposicions intransitives, quan no regeixin sintagmes preposicionals postposats (en altres obres de referència, es consideren usos adverbials).

Aquests locatius no tenen un comportament sintàctic homogeni i tradicionalment s'han classificat com a preposicions (*rere, sobre*, etc.), com a preposicions o adverbis segons el context (*davant, darrere*, etc.) i com a adverbis (*avant, endavant, baix*, etc.). Aquí analitzem com a preposicions els locatius dels dos primers grups [...]. En el cas de les preposicions, a més, diferenciem les que no admeten l'elisió del complement d'aquelles que hem qualificat d'intransitives, perquè no necessiten explicitar-lo si se sobreentén pel context. (GIEC, p. 757)

El tractament unificat d'atributs i de complements predicatius també allunya la gramàtica de les veus més tradicionals, per a les quals la distinció entre verbs copulatius i verbs predicatius havia estat un recurs permanent.

5. LA TERMINOLOGIA D'ALTRES ENFOCAMENTS

Encara que el generativisme, com a orientació general, és el model predominant en la concepció dels fenòmens, la preeminència de la sintaxi oracional i la terminologia emprada en la nova gramàtica també tenen cabuda termes propis de la pragmàtica i de l'anàlisi del discurs: *dislocació* o *tematització*, *focalització*, *èmfasi contrastiu*, *actes de parla*, *dixi textual* (anàfora), *connectors parentètics*, *construcció clivellada*. Això no obstant, cal dir que els continguts de la pragmàtica a què es fa referència no suposen una aproximació als fenòmens diferent de la formal; es tracta de conceptes que han incorporat des de fa temps treballs de sintaxi i semàntica formals. Un altre exemple de la influència dels estudis de semantico-pragmàtica a la nova gramàtica és el tractament autònom i complet del tema de la negació.

Un altre enfocament de la lingüística actual present en els continguts de l'obra són les referències als temes de *gramaticalització* i *lexicalització*, provinents de la línia de recerca sobre el canvi lingüístic, que s'ha revitalitzat en les dues darreres dècades. Tot i això, es tracta d'una presència només testimonial.

Encara que el desenvolupament de la pragmàtica dels darrers temps ha estat vinculat sobretot a la lingüística funcional i que l'estudi del canvi lingüístic ho fa en el marc de la lingüística cognitiva, la presència escassa de la terminologia relacionada no ens permet afirmar, de manera rotunda, que aquests paradigmes guïïn també els usos terminològics de la *Gramàtica de la llengua catalana*.

6. NEOLOGISMES DE LA GRAMÀTICA

Malgrat la novetat que per al lector mitjà pugui suposar la inclusió de termes gramaticals relativament nous en la bibliografia (*sintagma nominal escarit*, *oració clivellada*, *intransitiu pur*, *mot creuat*, *constituent focalitzat*), tots es poden documentar en obres monogràfiques catalanes anteriors. Són, és clar, novetats en la terminologia de la gramàtica normativa, i els podríem considerar neologismes en no trobar-los inclosos en diccionaris generals ni especialitzats, però no en són les primeres aparicions.

En aquest punt, ens agradaria comentar també una certa influència de la terminologia gramatical anglosaxona quan s'introdueix el terme *acrònim* per a referir-se a les sigles que poden llegir-se com un mot (per exemple, o.nu per ONU; GIEC, p. 145), en front de la tradició de les llengües romàniques que usa *acrònim* com a sinònim de *mot creuat*, que és la denominació preferida en la *Gramàtica de la llengua catalana*.

7. CONCLUSIONS

Tenint en compte totes les limitacions d'una revisió no quantitativa i poc aprofundida com la que hem presentat, considerem que podem apuntar, a grans trets, les conclusions que es recullen a continuació.

La terminologia referida al model de llengua assumit per l'Institut d'Estudis Catalans és una terminologia de la variació geolectal i funcional força controlada, pràcticament sense oscil·lacions; a diferència del que hem vist que succeeix amb la terminologia relacionada amb un model de gramàtica que exposa la normativa a partir de la descripció (Labèrnia, 2019, en aquesta mateixa obra).

Pel que fa a la terminologia metalingüística, les fonts es concentren bàsicament en el que hem anomenat *tradicció gramatical* (l'estabilització d'usos terminològics provinents de la gramàtica tradicional amb algunes incorporacions de l'estructuralisme) i en l'orientació del generativisme, en sentit ampli. L'ús de variants sinonímiques per a referir-se a força fenòmens i el pes que té la sintaxi en l'obra produeixen l'efecte que hi predomina la terminologia del paradigma generativista per damunt de la tradicional.

Els neologismes (termes amb poca tradició en la bibliografia en llengua catalana encara) i la terminologia originada en altres orientacions de la lingüística, com la lingüística funcional o la lingüística cognitiva, tenen una presència força limitada, i són perfectament compatibles amb la resta d'usos terminològics.

En síntesi, l'anàlisi confirma allò que s'anuncia en la declaració d'intencions dels textos de presentació: la *Gramàtica de la llengua catalana* mira de trobar un cert equilibri entre la terminologia coneguda pels lectors i la introducció de terminologia lingüística més especialitzada, amb l'ajuda, en aquest cas, de la incorporació sistemàtica de definicions aclaridores.

BIBLIOGRAFIA

- CABRÉ, M. Teresa (2016). «De la descripció a la norma: el model de llengua de l'Institut d'Estudis Catalans». A: INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: IEC, p. XIII. [Prefaci]
- CABRÉ, M. Teresa; LORENTE, Mercè (2005). «Panorama de los paradigmas en lingüística». A: ESTANY, Anna (coord.). *Enciclopedia iberoamericana de filosofía*. Vol. *Ciencias exactas, naturales y sociales*. Madrid: Trotta: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, p. 433-467.
- CHOMSKY, Noam (1957). *Syntactic structures*. La Haia: Mouton.
- GIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016). *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: IEC.
- HALLIDAY, Michael A. K. (1985). *An introduction to functional grammar*. Londres: Edward Arnold.

- KUHN, Thomas S. (1962). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- LABÈRNIA, Aina (2019). «Nova gramàtica, nova terminologia?». A: FELIU, Judit; TRIAS, Mireia (cur.). *Gramàtica, esport i terminologia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Terminologia, p. 13-64.
- LANGACKER, Ronald (1987). *Foundations on cognitive grammar*. Vol. I: *Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- (1991). *Foundations on cognitive grammar*. Vol. II: *Descriptive application*. Stanford: Stanford University Press.
- LAVOB, William (1972). *Sociolinguistic patterns*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press.

La terminologia gramatical a l'ensenyament

ANNA CAMPS
XAVIER FONTICH
Grup GREAL¹
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

Als anys setanta i vuitanta del segle passat, l'ensenyament va adoptar la terminologia lingüística dels models lingüístics teòrics amb l'objectiu de compensar la manca de claredat de la terminologia gramatical. Aquesta adopció es va fer precipitadament i això va provocar un retorn a la terminologia tradicional, ja consolidada, amb només algunes incorporacions terminològiques. La *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC) constitueix un suport imprescindible perquè les noves incorporacions es facin amb un major coneixement de causa. Entre els aspectes més positius destaca l'organització raonada dels conceptes referits a la morfologia i a la sintaxi i la consolidació de conceptes i termes que ja s'havien anat adoptant a l'escola. Potser el més rellevant és la delimitació dels criteris formals i semàntics en la definició de les categories sintàctiques. Hi ha també algunes qüestions problemàtiques en relació amb l'ensenyament: 1) algunes qüestions referides a propostes terminològiques de la GIEC que no coincideixen amb el que és usual a l'escola, 2) alguns problemes terminològics relacionats amb les altres llengües escolars, i 3) alguns aspectes que la gramàtica no tracta i que són imprescindibles en el desenvolupament dels currículums escolars.

PARAULES CLAU: activitat metalingüística, ensenyament de la gramàtica, terminologia gramatical a l'ensenyament, terminologia gramatical i currículum.

1. Grup de Recerca sobre Ensenyament i Aprenentatge de Llengües.

Abstract: Grammar terminology in education

In the 1970s and 1980s, education adapted linguistic terminology from theoretical linguistic models in order to compensate for the lack of clarity of traditional grammatical terminology. This adoption was made without careful consideration and led to a return to this same traditional terminology, which in spite of everything was already consolidated, and to the incorporation of only a few terminological options. The *Gramàtica de la llengua catalana* (Grammar of the Catalan Language) of the Institut d'Estudis Catalans (GIEC) is now an indispensable support because new additions are made in a better-informed way. Among the most positive aspects, the reasoned organization of the concepts referring to morphology and syntax and the consolidation of concepts and terms that had already been adopted in schools stand out. Perhaps the most significant aspect is the delimitation of formal and semantic criteria in the definition of syntactic categories. However, there are still some unresolved problematic issues in relation to education: 1) questions related to terminological grammar proposals that do not coincide with what is usual in schools; 2) terminological problems related to other school languages, and 3) aspects which grammar does not address and which are essential in the development of school curricula.

KEYWORDS: metalinguistic activity, grammar teaching, grammar terminology in teaching, grammar terminology and curriculum.

INTRODUCCIÓ

La terminologia lingüística a l'ensenyament, especialment la referida a la sintaxi, va experimentar una època turbulenta i caòtica en els anys setanta i vuitanta arran de la incidència que hi van tenir els termes utilitzats pels models estructuralistes i generativistes, diversos i canviants en el temps. L'adopció per part de l'escola de molts dels nous termes venia donada per la consciència generalitzada que tenia el professorat de la inadequació explicativa dels termes que la denominada *gramàtica tradicional* havia consolidat a l'escola i per la falta de rigor de les definicions que proposava. Els nous termes aportaven un punt de vista que es percebia com homologable científicament. Però l'adopció es va fer sense consens, amb precipitació i a partir de pressupòsits teòrics contraposats, que reflectien les diferents orientacions de la recerca a les universitats, no sempre lligada a les necessitats de l'escola de disposar d'un model que permetés donar compte dels fets lingüístics des del punt de vista de l'ensenyament de les habilitats discursives dels estudiants.

Sortir d'aquella situació va representar, en els camps de la morfologia i la sintaxi, tornar en certa manera als termes de la gramàtica tradicional, els acceptats comunament, amb algunes incorporacions o innovacions que han estat duradores i força generalitzades (per exemple, la introducció de categories com *determinant* i *quantificador*, entre d'altres). Molts escrits de lingüistes han anat orientant

algunes opcions que s'han adoptat a l'escola. No podem oblidar els nombrosos treballs que, posant el punt de mira en l'ensenyament, han ajudat a endreçar el caos terminològic d'aquells anys en l'ensenyament de la gramàtica (Rigau i Bruccart, 1997; Hernanz, 1997; Macià i Solà, 2000, entre d'altres). De tota manera, mancava el suport de l'autoritat normativa, que constituís una referència segura per als docents i per als autors de materials escolars. La *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (a partir d'ara, GIEC) és, sens dubte, aquest suport imprescindible que molts esperàvem des de feia temps. I, tanmateix, ser el punt de referència imprescindible no vol dir que no calgui posar en consideració quina és la terminologia adequada per als diferents nivells de l'ensenyament i, sobretot, quin és el lloc que la preocupació terminològica ha d'ocupar en la reflexió sobre l'ensenyament de la gramàtica a l'escola obligatòria.

Per això, abans de parlar d'algunes aportacions de la GIEC a la terminologia gramatical a l'ensenyament primari i secundari, voldríem fer una reflexió que considerem imprescindible, sobretot perquè en moltes ocasions el debat sobre la gramàtica a l'escola s'ha enfocat a la discussió terminològica sense posar l'accent en els conceptes que els termes vehiculen i en els processos de conceptualització subjacents a l'ús dels termes.

A. R. Luria, psicolingüista rus, va aprofundir en la relació entre mot i concepte (Luria, 1980). Posem-ne un exemple: un infant que aprèn a parlar i diu «gat» té un concepte que es podria correspondre amb «animal de quatre potes, amb pèl gris, suau que es passeja per casa, menja pinso i té un lloc per fer les seves necessitats». És evident que aquest infant, fora de casa, veurà més gats, no tots ells de color gris, alguns dels quals mengen restes de menjar i volten pels carrers, etc. El seu concepte de gat s'ampliarà i li permetrà de distingir entre gats i gossos, per exemple. Més tard, quan vagi a l'escola aprendrà que un gat és un animal mamífer, de l'ordre dels felins, la qual cosa l'acosta al lleó —tan diferent!— i, en canvi, l'allunya dels gossos, amb els quals té algunes semblances. El concepte subjacent al mot *gat* ha evolucionat malgrat que el mot sigui el mateix.

Molts termes que s'utilitzen en els primers anys de l'escolaritat i que són imprescindibles per parlar de l'escriptura i de la llengua escrita, que els infants estan aprenent, comparteixen la mateixa característica dels mots i conceptes de la llengua. Els infants parlen, per exemple, de verbs, els aprenen a conjugar, en distingeixen molts en els textos, però el concepte que tenen d'aquesta categoria no és coincident amb el que defineix la lingüística. Sovint l'associen a acció, tot i que molts dels verbs que utilitzen i fins i tot identifiquen no tenen aquest significat. A vegades, aquests conceptes primers es fossilitzen i no permeten aprofundir en el coneixement gramatical. Els termes habituals apresos primer lligats a uns conceptes molt generals i de contingut parcial (e. g., adjectiu com a qualitat) revelen la seva limitació per conceptualitzar de manera més fina la realitat dels usos. La missió de

l'escola hauria de consistir a anar fent conscients els alumnes d'aquest decalatge entre el primer concepte que han elaborat i la complexitat conceptual que amaga el terme lingüístic i que es fa evident en la gran diversitat que es manifesta en l'ús.

Constaten el mateix fenomen recerques sobre el subjecte i el pronom, conceptes d'una enorme complexitat com es manifesten en els estudis del grup GREAL sobre els processos d'aprenentatge (e. g., Camps *et al.*, 2001; Notario, 2001; Gonzalvo i Camps, 2003). En relació amb el concepte *pronom*, apuntarem només una de les observacions fetes. Un dels problemes detectats va ser que alguns alumnes, en les explicacions que donaven sobre l'exercici d'assenyalar els pronoms personals d'un text, tenien dificultat a l'hora d'identificar el referent dels de tercera persona perquè el seu concepte *persona* es corresponia amb el de «individu de l'espècie humana». És a dir, com es va veure a les entrevistes posteriors, donaven a aquest terme el significat que té el mot en la llengua comuna i no el que té en la descripció del sistema gramatical. El mateix passava amb el terme *referència* ('referir-se a'), al qual donaven el significat de 'parlar de' (e. g., «A qui et refereixes quan dius que és un mentider?»).

Per reflexionar sobre la dificultat d'usar com a termes mots que poden pertànyer també al llenguatge comú hem de considerar els diferents contextos en què funcionen aquests mots. Cabré (1992) defensa que els termes són unitats polièdriques que, com els mots de la llengua, se situen en el marc comunicatiu i social de la terminologia, que funciona en contextos científics específics. Segons aquesta autora, el caràcter específic dels termes radica tant en els aspectes pragmàtics com en el mode de comunicació. En aquest sentit, una explicació possible de la dificultat de comprendre la tercera persona quan es refereix a una cosa o a una entitat abstracta pot ser la dificultat dels escolars per situar-se en un pla comunicatiu diferent del comú, en un pla científic.

L'aprenentatge dels termes gramaticals implica, doncs, per als alumnes situar-se en un nou context que requereix un nivell d'abstracció més alt, en el qual els termes no són paraules aïllades que remetent a una realitat externa, sinó que formen part d'un sistema, d'un model elaborat socialment (Vygotsky, 1987; Miller, 2011), per donar compte en aquest cas dels fenòmens lingüístics. Caldrà situar-se en aquest nivell d'abstracció, en aquest nivell de l'aprenentatge dels conceptes científics, per comprendre els conceptes subjacents als termes. Culioli (1990) parla de tres nivells d'abstracció quan fa referència als aspectes cognitius de la funció metalingüística de la llengua. Es planteja l'activitat del llenguatge com a objecte de la lingüística i considera la llengua com un sistema de representació mental. Distingeix tres nivells de representació: *a*) les representacions que organitzen la nostra experiència, com a operacions psicològiques del parlant, *b*) les representacions lingüístiques que són traces de l'activitat d'aquest nivell *a* i es concreten en formes lingüístiques, i *c*) les representacions metalingüístiques de

les formes del nivell *b*, construïdes de forma explícita pel lingüista. Passar del nivell *b* al *c* és el resultat d'un treball específic d'aprenentatge en què els conceptes adquireixen valor en el marc d'un model que serveix d'instrument per comprendre la representació del nivell *b*, és a dir, la llengua. També des dels estudis de la psicologia del llenguatge i de la psicolingüística s'ha distingit entre conceptes espontanis, inherents a l'ús de la llengua, i conceptes científics propis de cada àmbit de la ciència, que només s'adquireixen a través de l'aprenentatge intencional. Recordem els treballs de Vygotsky (1987) i de Cassirer (1944), per exemple.

Culioli, a més, distingeix entre *activitat metalingüística* i *metallenguatge*. Per a ell, el metallenguatge pertany al nivell *c*, és a dir, al nivell formal de representació de l'operació efectuada pel lingüista amb l'objectiu d'oferir un model dels fenòmens verbals. Aquesta distinció és la que manté també el grup GREAL, que ha orientat la seva recerca a l'activitat metalingüística en el procés d'aprenentatge de la llengua; tot i que, a diferència d'aquest autor, considera que aquest tipus d'activitat es desenvolupa durant tot el procés d'adquisició i d'aprenentatge de la llengua i que es pot dur a terme amb la utilització del llenguatge comú (Camps, 2000; Fontich, 2016). La distinció entre *activitat metalingüística* i *metallenguatge* pot contribuir a entendre els processos diversos que es poden seguir a l'escola per ensenyar i aprendre els conceptes gramaticals i els termes necessaris per a una activitat metalingüística de nivell alt.

De tot el que hem dit se'n desprèn que *mot* i *concepte* no són equivalents. Com tampoc no ho són *terme* i *concepte*. El professorat n'ha de ser conscient. La concepció de la relació biunívoca entre terme i concepte molt lligada a una visió taxonòmica de les categories i les funcions, basada en definicions tancades i excloents com la que sovint predomina en els materials escolars (Coronas, 2014; Torralba, 2014; Martí, 2015) no és compatible amb una visió cognitiva de les fronteres difuses entre conceptes (Cuenca i Hilferthy, 1999), i tampoc no ho és amb la visió polièdrica dels termes que proposa Cabré, com hem vist. En la nostra opinió, la visió dúctil i modelitzada de la redacció de la GIEC —amb expressions com ara «existeixen força casos», «en certs sintagmes», «aporta un matís», «molt proper al complement directe», «hi ha una sèrie de verbs transitius que...», «en general», «es poden comportar com a», etc.— pot ajudar a treballar la idea de categories difuses i, per tant, una visió no taxonòmica. Aquesta és, al nostre parer, una de les aportacions rellevants de la GIEC.

QUÈ POT FER L'ESCOLA I COM POT AJUDAR-HI LA GIEC?

Les preguntes que des d'un punt de vista didàctic es pot formular l'escola són diverses: què es pot fer per promoure el procés de conceptualització del llenguatge?, com cal abordar-lo en cada situació d'ensenyament i al llarg de l'escolaritat?,

com s'ha d'anar donant un contingut científic als termes que s'estan aprenent?, i com es pot atribuir un terme a les observacions sistemàtiques que es van fent sobre els fets de llengua que s'exploren a l'aula? Aquestes són qüestions que hem abordat sovint (Camps i Milian, 2017; Camps i Ribas, 2017; Fontich i García-Folgado, 2018). Ara només aportarem alguna reflexió per mostrar camins possibles per acompanyar els infants en el procés de construcció dels conceptes gramaticals.

A l'escola es poden donar dos camins diferents:

a) Per necessitat de comunicació en l'aprenentatge de la llengua (per exemple, Gil i Bigas, 2014) des de molt aviat es fan servir mots que s'acosten als termes que també s'utilitzen en els estudis gramaticals: *nom, verb, article, frase, adjectiu*, etc.; per als infants, a l'inici de l'aprenentatge de l'escriptura l'article és un mot petit que es posa davant dels noms; els noms serveixen per parlar de les coses; els verbs parlen d'accions, etc. L'aprenentatge haurà de partir d'aquests preconceptes (en termes piagetians) per anar-los omplint d'un significat cada vegada més precís. Aquest és un dels grans problemes que l'ensenyament gramatical té plantejats: com s'ha de fer?, com es pot anar progressant en aquest camí?

b) D'altra banda, pot passar que els alumnes vagin elaborant un concepte i encara no en coneguin el terme corresponent. Fontich i Giralt (2014) presenten una tasca en què uns alumnes de sisè de primària han d'identificar complements de noms (CN) en un fragment de text propi. En el següent diàleg se centren en l'oració «Farem una excursió a Port Aventura que segur que ens agradarà a tots»:

1. Pablo: aquí seria «excursió», no?, el nucli?
2. Maria: «farem una excursió a Port Aventura que segur que ens agradarà a tots».
3. Pablo: «farem una»... «a Port Aventura»... perquè «farem una excursió a»... jo diria que és «excursió»... porque esto es un complemento de otro nombre... ¿qué excursión haremos? A Port Aventura.
4. Maria: tienes que poner «que segur que ens agradarà» porque es «que segur».

S'hi observa una bona intuïció d'un dels nens sobre una estructura amb un verb lleuger i un nom proper als deverbals, nom que expressa moviment: *excursió*. El nen «veu» d'alguna manera que la definició de CN que els han donat no acaba d'encaixar en l'estructura observada; en canvi, el que fa la nena és defensar allò que sí que encaixa amb el que els ha estat explicat. Podem dir que el concepte de complement del nom d'ambdós nens no és coincident: el nen s'acosta a un concepte que pot permetre aprofundir l'estructura sintàctica en què alguns noms, com ho fan també la majoria de verbs, seleccionen arguments.

Considerem, doncs, que en l'ensenyament de la gramàtica cal transitar els dos camins: a) del terme al concepte, en què el contingut conceptual lligat a cada

un es va fent més complex i precís, i *b*) del concepte al terme, en què la detecció d'una realitat lingüística observada acaba finalment per tenir un nom per denominar-la. No amagarem, però, les dificultats d'aquests camins a l'escola.

Aportacions de la GIEC

Hem apuntat ja algunes aportacions de la GIEC a l'ensenyament i, sobretot, als ensenyants que l'han de planificar. Hem indicat que no consisteixen només en una terminologia comuna com dèiem a l'inici. Llegida en profunditat, la GIEC ofereix al professorat i als elaboradors de materials un marc que permet delimitar quins conceptes són centrals, per als quals és millor disposar d'un terme, i quins conceptes poden ser simplement vies de reflexió que ajudin en l'observació dels fets lingüístics.

Una de les aportacions rellevants que permeten abordar aquesta via de la reflexió és la confluència dels criteris formals i els semàntics en la descripció de les formes gramaticals. Posem-ne un exemple: la classificació dels verbs en transitius i intransitius. La primera definició dels verbs transitius diu que ho són aquells que «prototípicament seleccionen dos arguments: un d'extern que fa la funció de subjecte i un altre d'intern que forma part del predicat i que fa de complement directe» (§ 21.1). La definició distingeix les funcions semàntiques de les sintàctiques, que serien la projecció sintàctica (que pot ser diversa) en l'oració. Aquest enfocament és d'un gran rendiment a l'escola, per exemple en parlar de la passiva. Si anem a § 23.2.1.1*b*, hi trobem una prolixa descripció de casos en què els verbs transitius poden tenir un valor absolut o bé tenir el complement directe (CD) sobrentès. No cal que els alumnes s'aprenguin d'entrada els conceptes i termes que s'utilitzen al llarg de l'apartat (verbs estatius, verbs de creació, verbs d'afectació psicològica, verbs intransitius, valor referencial, etc.). Es tracta més aviat de considerar quins d'aquests termes poden ser més rendibles per explicar aquesta casuística i per reflexionar sobre l'ús de la llengua. En aquest sentit, la descripció és sens dubte una ajuda molt gran per als professors a l'hora de plantejar i orientar activitats de reflexió que es basin en les diferències tant de significat com de situacions d'ús segons si el verb porta o no el complement directe, o si es pronominalitza. Hi ha experiències escolars publicades que es fonamenten en aquestes distincions.

Zayas (2001) proposa un exercici a partir del diccionari en què els alumnes descobreixen els diferents significats de verbs com *tractar* en relació amb els arguments que selecciona. Fontich (2006) demana als alumnes de classificar una sèrie de verbs segons el tipus de complement en usos concrets. Una de les primeres observacions que fan els alumnes és que hi ha verbs que poden portar CD o no portar-ne i que això té conseqüències en el significat del verb. Aquest tipus d'activitat permet entendre els conceptes *transitivitat* i *intransitivitat* més enllà d'una

definició universal descontextualitzada, fent, però, que la definició inicial constitueixi una base per ser enriquida i ampliada progressivament amb la reflexió sobre els usos. Es construeix així la idea que les classificacions gramaticals no són taxonòmiques, sinó que tenen fronteres difuses que es manifesten en els usos i el significat dels mots. L'ensenyament de la gramàtica que proposa el grup GREAL, basat en l'activitat metalingüística dels estudiants, pot beneficiar-se en gran mesura del tipus de descripcions que fa la GIEC.

Un segon exemple pot ser el dels denominats *verbs inacusatius*. El terme pot resultar força transparent per als lingüistes, però no ho és en absolut per als alumnes que no han estudiat cap llengua que tingui flexió de cas. Els alumnes, a més, cometen molts errors en la identificació del subjecte en oracions que els contenen. De tota manera, poden entendre molt bé que hi ha un grup de verbs intransitius que es construeixen amb el subjecte posposat al verb i que en aparença, si no fos per la concordança, aquest subjecte podria semblar el complement del verb. Els alumnes acaben sent conscients d'aquestes construccions, però potser no cal que des d'un inici n'aprenquin el terme corresponent per designar-les. Coneixen el fenomen, tenen un concepte lligat a un comportament especial d'alguns verbs, però no el terme. Caldrà calibrar en quin moment és convenient d'introduir un terme per designar aquest subconjunt de verbs intransitius.

Amb tot, volem destacar que disposar d'una terminologia ben establerta no resol per ella mateixa els problemes greus que té l'ensenyament de la gramàtica. Ara bé, com dèiem, és un suport important i diríem que imprescindible, sobretot per als que elaboren materials escolars, que fins fa ben poc no disposaven d'una base terminològica compartida.

ALGUNES QÜESTIONS PROBLEMÀTIQUES

Hi ha també algunes qüestions problemàtiques en relació amb l'ensenyament. En destacarem tres: 1) propostes terminològiques de la gramàtica que no coincideixen amb les altres llengües escolars o amb les que determina el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC), 2) la definició indirecta i dispersa d'alguns conceptes sintàctics, i 3) alguns aspectes que la gramàtica no tracta i que són imprescindibles en el desenvolupament del currículum escolar.

1) Propostes terminològiques de la gramàtica

a) Discrepàncies en els termes utilitzats en la GIEC i en el DIEC: determinants i quantificadors

La gramàtica dedica tot un apartat als determinants (§ 16), entre els quals inclou els articles definits i els indefinits, els demostratius i els possessius; en canvi,

el diccionari no utilitza el terme *determinant*, sinó que classifica els articles com a tals i els possessius i els demostratius com a adjectius. En els materials escolars, el més comú és denominar-los tots *determinants*. Per altra banda, els *quantificadors* numerals (cardinals, fraccional, multiplicatiu, col·lectiu i ordinal), quantitatius i indefinits figuren en un apartat diferent. En el diccionari, en la funció nominal, es denominen *adjectius* (alguns tenen també entrada en la seva forma invariable d'adverbis). En alguns materials escolars, els quantificadors es consideren determinants del nom, tot i que darrerament sovint ja es distingeixen com una categoria en si mateixos.

b) Diferència entre els termes utilitzats en català i en castellà: l'exemple dels noms dels temps verbals

El paral·lelisme entre els sistemes verbals del català i del castellà dificulta en gran manera que els alumnes els hagin de donar noms diferents en una i altra llengua. Si bé és cert que les denominacions s'han simplificat en català, la dificultat continua essent rellevant en els temps del passat de l'indicatiu, especialment perquè són objecte específic d'ensenyament. L'estudi de la correlació dels temps verbals és un element bàsic en el treball sobre els textos narratius com mostren nombroses experiències i recerques publicades recentment (e. g., Camps i Ribas, 2017).

2) Problemes relacionats amb la definició d'alguns termes que s'utilitzen

La GIEC utilitza termes dels quals en pressuposa la definició o l'explicació general. Posem-ne un exemple: el terme *deverbal* aplicat a noms derivats de verbs apareix al llarg de § 14.3.1, on es detalla el comportament especial d'aquests noms, que seleccionen arguments com ho fan els verbs dels quals provenen. Aquest focus de reflexió és extraordinàriament productiu als cursos de secundària per reflexionar sobre la diversitat de significats del que a les gramàtiques escolars es denomina simplement *complement del nom* (e. g., Fontich, 2014). El problema és que aquest comportament no és exclusiu dels *deverbals*, com s'explica a § 14.4. Però quan es fa la classificació a § 14.4.1 de les classes de noms que seleccionen complements no queda clar quins es poden denominar *deverbals* i quins no i, per tant, quin és l'abast del terme (que a l'índex analític apareix referenciat de manera confusa).

Segurament aquest no és cap problema per als lingüistes de professió, però ho pot ser per a un docent que vulgui tenir una síntesi clara d'aquesta qüestió. En aquest sentit, la feina d'aquest darrer a l'hora de valorar com treballar l'observació de la llengua serà diversa:

— Decidir si el terme cal (i si és que sí, en quin moment): per exemple, *inacusatiu* per explicar *arribar*; *verb psicològic* i els diversos tipus per explicar *agradar*; *argument* per explicar els noms *deverbals* (*inauguració*) i de representació

(*retrat, llibre*); *verb lleuger* per explicar construccions complexes amb noms verbals o de representació, etc.

— Decidir què fer en qüestions que la mateixa GIEC explica de manera clara, però amb una certa confusió pel que fa a l'abast del terme, com el cas dels noms que seleccionen complements.

— Identificar en quins moments pot ser pedagògicament rendible suscitar la reflexió, connectant qüestions que a la gramàtica no apareixen connectades explícitament. Aquest punt ens porta a la darrera qüestió que voldríem plantejar.

3) Aspectes que la gramàtica no tracta i que són imprescindibles en el desenvolupament del currículum escolar

Com hem dit al començament, durant els anys setanta i vuitanta l'ensenyament de la llengua va experimentar una crisi que es va manifestar no únicament en la revisió dels pressupòsits de la gramàtica tradicional i els intents d'adoptar com a referents els models estructuralistes i generativistes que posaven l'accent en els aspectes formals de la gramàtica, sinó també en la necessitat d'enfocar la classe de llengua a promoure el desenvolupament del que, en els anys noranta, es va anomenar de forma ja generalitzada *habilitats lingüístiques* (parlar, escoltar, escriure i llegir) (Camps, 1986; Vila, 1994).

Els referents per a l'ensenyament de la llengua es van ampliar i l'atenció es va dirigir a les recerques sobre els processos lector i escriptor i als estudis del text i del discurs sotmesos també a la incertesa terminològica i a l'excessiva simplificació quan es transposaven a l'escola (Camps, 1994; Colomer i Camps, 1990). Un dels aspectes que no s'han resolt encara és el de la relació entre els coneixements gramaticals i el domini de l'escriptura. Com remarquen Charolles i Combettes (2001), entre gramàtica i discurs hi ha hagut històricament una dissociació, que no s'ha salvat encara. L'estudi disjunt de la sintaxi i del discurs es reflecteix en els manuals escolars. La tendència general és considerar la sintaxi de manera autònoma com si no tingués res a veure amb els discursos reals que es produeixen.

Ens sembla sense discussió que les formes que adopta l'oració depenen d'aspectes que venen condicionats per les intencions dels parlants i pels contextos discursius. Aquest és un dels punts forts de la relació entre sintaxi i discurs que pot evitar la dissociació: tota la llengua en ús (que és la llengua realment existent) en tots els seus nivells d'organització és dependent del context (Vila, 1994). En aquest aspecte, la GIEC és un instrument que permet abordar les formes de la llengua, especialment les que afecten la sintaxi, des del punt de vista del text, del discurs i de l'enunciació. Així, per exemple, la tematització apareix relacionada amb fenòmens sintàctics com l'estructura informativa tema-remà, el focus i, per descomptat, la dixi, la modalització, l'anàfora, els connectors interfràstics, etc.

Ara bé, els conceptes i termes relacionats amb el text, el discurs i l'enunciació apareixen dispersos entorn de les categories i funcions que organitzen l'apartat de la sintaxi. El professorat quan, en moments determinats del desenvolupament del currículum, vol abordar-los com a centre del treball a l'aula té força dificultats per fer-ne una síntesi (quins elements lingüístics són d'íctics?, de quina manera el parlant pot modelitzar el seu discurs?, etc.). No hi ha una proposta terminològica ordenada de termes en aquests àmbits, la qual cosa no facilita al professorat el trànsit de nocions plantejades separadament des del vessant oracional, però que tenen una clara connexió quan es treballen des del vessant discursiu (e. g., en relació amb la progressió temàtica) (vegeu Zayas i Rodríguez-Gonzalo, 1994, com a intent pioner de resoldre aquests aspectes per al castellà).

Podem posar-ne alguns exemples:

— L'orientació sintàctica de la gramàtica té una primera manifestació en l'adopció del terme *oració* per referir-se a la unitat mínima de comunicació. No hi apareixen, m'imagino que voluntàriament per part dels autors —els termes *frase* i *enunciat*, que, en canvi, sí que apareixen a la gramàtica de la Real Academia Española (RAE) i que Brucart (2000) proposa com a terminologia per a l'ensenyament secundari. En una exploració de textos sobre ensenyament de la gramàtica que tracten aquest tema, Milian i Camps (en un treball no publicat) van observar que s'hi utilitza prioritàriament el terme *oració*, però sovint apareix també el terme *frase* per referir-se al mateix tipus d'entitat lingüística i, més esporàdicament, el terme *enunciat*. A l'escola es demana als infants que escriguin «frases», quan es vol que escriguin unitats que continguin tots els elements propis d'una oració gramatical. S'escriuen, les oracions? O són només unitats abstractes com ho són els fonemes o els morfemes?

— A l'índex analític apareixen tres referències al terme *tema*: es defineix de manera general a l'apartat § 5.4.1, en què es parla directament de l'estructura informativa de l'oració, però també apareix a § 33.2, en què es parla d'informació coneguda i d'informació nova, i a § 33.2.3, associat a un concepte que ens sembla més aviat propi de la llengua comuna: tema de la conversa o discurs (per altra banda, és que es tracten aquí aquests dos termes com a sinònims?).

— El concepte i el terme *modalitat* es relaciona a la GIEC amb l'oració (asserterativa, interrogativa, imperativa), i amb el verb, tot i que a § 24.7.1 indica que «la modalitat es pot assenyalar o matisar per mitjans lingüístics com ara els adverbis, els verbs i els predicats modals», i s'hi podrien afegir els adjectius, etc. La modalitat impregna qualsevol tipus de discurs i, per tant, es manifesta mitjançant una gran diversitat de recursos lingüístics; pensem, per exemple, en l'argumentació. La modalització és un fenomen propi del discurs que té diverses formes de realització.

CONCLUSIÓ

Volem acabar fent una síntesi del que hem destacat com a aportacions de la GIEC a la terminologia que es pot emprar en l'ensenyament de la llengua en relació amb l'objectiu de l'educació lingüística: ensenyar als alumnes a reflexionar sobre la llengua i facilitar-los instruments perquè ho facin. Ens hem referit a les següents:

1. La GIEC ofereix un marc terminològic comú que era necessari per als ensenyants i per als autors de materials escolars.
2. Ofereix una visió no taxonòmica de les categories i funcions gramaticals.
3. És un ajut per a un plantejament de la gramàtica centrat en l'activitat metalingüística, la qual cosa facilita la reflexió sobre el funcionament de la llengua sense que el terme i la seva definició hagin de precedir els conceptes.
4. En relació amb el punt 3, ofereix un marc per abordar l'aproximació progressiva a la complexitat dels conceptes gramaticals.
5. I, així mateix, permet, amb certes limitacions que hem indicat, analitzar l'oració des del punt de vista dels usos de la llengua relacionant l'àmbit sintàctic amb l'estructura informativa, amb les situacions enunciatives i amb el discurs.

BIBLIOGRAFIA

- BRUCART, J. M. (2000). «L'anàlisi sintàctica i la seva terminologia en l'ensenyament secundari». A: MACIÀ, J.; SOLÀ, J. (ed.). *La terminologia lingüística en l'ensenyament secundari: Propostes pràctiques*. Barcelona: Graó, p. 163-229.
- CABRÉ, M. T. (1992). *La terminologia: La teoria, els mètodes, les aplicacions*. Barcelona: Empúries.
- CAMPS, A. (1986). *La gramàtica a l'escola bàsica entre els 5 i els 10 anys*. Barcelona: Barcanova.
- (1994). *L'ensenyament de la composició escrita*. Barcelona: Barcanova.
- (2000). «Aprendre gramàtica». A: CAMPS, A.; FERRER, M. (ed.). *Gramàtica a l'aula*. Barcelona: Graó, p. 101-118.
- CAMPS, A.; MILIAN, M. (2017). «Una gramàtica per a l'ensenyament: característiques i objectius». *Caplletra*, núm. 63, p. 217-243. DOI: 10.7203/Caplletra.63.10400
- CAMPS, A.; RIBAS, T. (2017). *El verbo y su enseñanza: Hacia un modelo de enseñanza de la gramática basado en la actividad reflexiva*. Barcelona: Octaedro.
- CAMPS, A.; RIBAS, T.; MILIAN, M.; CASTELLÓ, M.; PÉREZ, F. (2001). «Los conceptos gramaticales de los alumnos de secundaria: el pronombre personal». A: CAMPS, A. (coord.). *El aula como espacio de investigación y reflexión: Investigaciones en didáctica de la lengua*. Barcelona: Graó, p.161-180.
- CASSIRER, E. (1944). *An essay on man: An introduction to a philosophy of human culture*. New Haven, CT: Yale University Press.

- CHAROLLES, M.; COMBETTES, B. (2001). «De la phrase au discours». A: GARCIA-DEBANC, C. [et al.] (dir.). *Quelles grammaires enseigner à l'école et au collège?* Tolosa: Delagrave, p. 117-141.
- COLOMER, T.; CAMPS, A. (1990). *Ensenyar a llegir, ensenyar a comprendre*. Barcelona: Edicions 62: Rosa Sensat.
- CORONAS, R. (2014). «Evaluative analysis of the instructional approach to studying syntactic coordination in ten secondary school textbooks». A: RIBAS, T.; FONTICH, X.; GUASCH, O. (ed.). *Grammar at school: Research on metalinguistic activity in language education*. Brusselles: Peter Lang, p. 75-110.
- CUENCA, M. J.; HILFERTHY, J. (1999). *Introducción a la lingüística cognitiva*. Barcelona: Ariel.
- CULIOLI, A. (1990). *Pour une linguistique de l'énonciation: Opérations et représentations*. Tom 1. París: Ophrys.
- FONTICH, X. (2006). *Hablar y escribir para aprender gramática*. Barcelona: ICE-Horsori.
- (2014). «Grammar and language reflection at school: Checking out the whats and the hows of grammar instruction». A: RIBAS, T.; FONTICH, X.; GUASCH, O. (ed.). *Grammar at school: Research on metalinguistic activity in language education*. Brusselles: Peter Lang, p. 255-284.
- (2016). «L1 grammar instruction and writing: metalinguistic activity as a teaching and research focus». *Language and Linguistics Compass*, vol. 10, núm. 5, p. 238-254. <https://doi.org/10.1111/lnc3.12184>
- FONTICH, X.; GARCÍA-FOLGADO, M. J. (2018). «Grammar instruction in the Hispanic area: the case of Spain with attention to empirical studies on metalinguistic activity». *L1-Educational Studies in Language and Literature*, núm. 18: *Working on grammar at school in L1 education: Empirical research across linguistic regions*, p. 1-39.
- FONTICH, X.; GIRALT, M. (2014). «Gramàtica i escriptura a sisè de primària: el complement del nom». *Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura*, núm. 64, p. 45-53.
- GIL, R.; BIGAS, M. (2014). «The use of metalinguistic terms in writing activities in early primary school classrooms». A: RIBAS, T.; FONTICH, X.; GUASCH, O. (ed.). *Grammar at school: Research on metalinguistic activity in language education*. Brusselles: Peter Lang, p. 141-172.
- GONZALVO, L.; CAMPS, A. (2003). «Els conceptes metalingüístics dels alumnes de secundària: el subjecte». *Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura*, núm. 31, p. 111-124.
- HERNANZ, M. L. (1997). «Teoria i descripció en l'anàlisi gramatical». *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, núm. 11, p. 39-60.
- LURIA, A. R. (1980). *Lenguaje y pensamiento*. Barcelona: Fontanella.
- MACIÀ, J.; SOLÀ, J. (ed.) (2000). *La terminologia lingüística en l'ensenyament secundari: Propostes pràctiques*. Barcelona: Graó.
- MARTÍ, A. (2015). *La terminologia sintàctica bàsica en els manuals d'ensenyament del català i l'espanyol*. Tesi doctoral. València: Universitat de València.
- MILLER, R. (2011). *Vygotsky in perspective*. Nova York: Cambridge University Press.

- NOTARIO, G. (2001). «Los conceptos gramaticales de los alumnos de secundaria: el sujeto». A: CAMPS, A. (ed.). *El aula como espacio de investigación y reflexión: Investigaciones en didáctica de la lengua*. Barcelona: Graó, p. 181-193.
- RIGAU, G.; BRUCART, J. M. (1997). «Els temps verbals en espanyol i en català: sistemàtica i terminologia». *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, núm. 12, p. 81-102.
- TORRALBA, M. (2014). «Verb tenses in primary school textbooks». A: RIBAS, T.; FONTICH, X.; GUASCH, O. (ed.). *Grammar at school: Research on metalinguistic activity in language education*. Brusselles: Peter Lang, p. 111-140.
- VILA, I. (1994). «Reflexiones sobre la enseñanza de la lengua desde la psicolingüística». A: LOMAS, C.; OSORO, A. (ed.). *El enfoque comunicativo de la enseñanza de la lengua*. Madrid: Paidós, p. 31-54.
- VYGOTSKY, L. S. (1987). «Thinking and speech». A: RIEBER, R.; CARTON, A. (ed.). *The collected works of Lev Vygotsky*. Vol. 1. Nova York: Plenum, p. v i 285.
- ZAYAS, F. (2001). «L'activitat metalingüística: més enllà de l'anàlisi gramatical». *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, núm. 25, p. 19-30.
- ZAYAS, F.; RODRÍGUEZ-GONZALO, C. (1994). «Reflexión gramatical y uso de la lengua». *Textos de Didáctica de la Lengua y la Literatura*, núm. 2, p. 77-93.

La terminologia gramatical: de la *Gramàtica de la llengua catalana* a la *Gramàtica essencial de la llengua catalana*¹

MARIA JOSEP CUENCA
Universitat de València
Institut d'Estudis Catalans

Resum

La terminologia gramatical és un dels elements essencials i més delicats d'una gramàtica. La lluita entre la precisió i la comprensibilitat és tot un repte i la terminologia és un aspecte fonamental per a la divulgació gramatical. En aquest sentit, el projecte de la Gramàtica Essencial de la Llengua Catalana basa la tasca d'adaptació de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC (GIEC, 2016) no només en la reducció i la simplificació de continguts, sinó també en el treball de la terminologia gramatical i la inserció de quadres resum que faciliten l'accés a les explicacions, tant en un sentit tradicional com per a la consulta en línia.

En aquesta presentació, explicarem com hem realitzat el treball terminològic en l'adaptació de la GIEC al nou format en línia que s'adopta en la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC, 2018). Aquesta tasca ha donat com a producte una base de dades amb dues versions, una de treball i una altra de consulta per a l'usuari. Descriurem i exemplificarem les característiques de la base de dades i el procés seguit per a confegir-la, analitzarem els procediments seguits per a adaptar la GIEC a un lector o lectora menys expert a partir de la reducció del grau d'especialització terminològica (termes eliminats i termes transformats) i comentarem alguns dels casos problemàtics a què hem hagut de fer front.

PARAULES CLAU: terminologia gramatical, desterminologització, variació denominativa, polisèmia, *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC), *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC), gramàtica en línia.

1. Aquest article és una versió actualitzada de la conferència impartida en la XIV Jornada de la SCATERM, atesa la finalització de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* el 2018 (<https://geiec.iec.cat>).

Abstract: *Grammar terminology: from IEC's Gramàtica de la llengua catalana to Gramàtica essencial de la llengua catalana*

Terminology is one key element in a grammar. The tension between terminological precision and comprehensibility is a major challenge for grammar dissemination. In this respect, IEC's *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (Essential Grammar of the Catalan Language), which aims at reformulating *Gramàtica de la llengua catalana* (Grammar of the Catalan Language, GIEC, 2016), is the result of a complex project which implies not only the reduction and simplification of contents but also operations regarding the simplification of grammar terminology. In fact, the reformulation heavily relies on the work on terminology along with the insertion of tables summarizing the contents in order to facilitate access to the explanations in both the traditional way and for online consultation.

In this paper the process of adaptation of the terminology included in GIEC to fit the new online version (GEIEC, 2018) will be described. This process has resulted in a database in two versions, a working version and a user version. The features of the database will be described and exemplified and the process followed to build it will be discussed. The procedures applied to adapt GIEC's contents to less expert readers by lowering the degree of terminological specialisation will then be described. Special attention will be paid to the process of elimination of some terms and the transformation of others. Finally, some problematic cases will be commented on.

KEYWORDS: grammar terminology, de-terminologisation, designative variation, polysemy, *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC), *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC), online grammar.

1. INTRODUCCIÓ

La terminologia és un dels elements essencials d'una gramàtica i esdevé un mitjà per a regular el nivell d'especialització. L'equilibri entre la precisió i la comprensibilitat del contingut que s'hi expressa és tot un repte que té un dels seus pilars en la terminologia.

En el cas del català, la publicació de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC (GIEC), al novembre del 2016, i de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC), aprovada el 2018 i oberta al públic el gener del 2019 (<https://geiec.iec.cat>) fan especialment rellevant la reflexió sobre la terminologia gramatical. La GEIEC es concep com una adaptació de la GIEC que implica no només la reducció i la simplificació de continguts, sinó també l'adequació de la terminologia gramatical a un usuari menys expert i la inserció de quadres que faciliten l'accés a les explicacions, tant en un sentit tradicional com per a la consulta en línia.

En aquest article, expliquem com hem realitzat el treball terminològic en l'adaptació de la GIEC a la GEIEC. Descriurem i exemplificarem les característi-

ques de la base de dades que s'ha elaborat com a glossari i el procés seguit per a confeccionar-la. A continuació, analitzarem els procediments seguits per a adaptar la GIEC a un lector o lectora menys expert a partir de la reducció del grau d'especialització terminològica (termes suprimits i termes transformats) i, finalment, comentarem alguns dels casos problemàtics a què hem hagut de fer front.²

2. EL PROJECTE DE LA GRAMÀTICA ESSENCIAL DE LA LLENGUA CATALANA

El projecte de la Gramàtica Essencial de la Llengua Catalana té l'objectiu d'acostar la descripció i la prescripció contingudes en la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC a usuaris menys especialitzats i que no consulten habitualment obres en paper. Per assolir aquest objectiu, s'ha partit del text de la GIEC i s'han realitzat dues operacions complementàries:

a) Resum i reorganització dels continguts, a fi de fer el text més accessible i llegidor per a un públic més general.

b) Simplificació de la redacció, creació d'elements de suport (quadres, glossaris, marques, etc.) i canvis de format que puguen afavorir la consulta en línia.

Així, l'objectiu general del projecte és oferir una versió de la GIEC adaptada a la consulta en línia i simplificada per fer-la accessible a un públic més general pel que fa al contingut i a la forma d'expressió d'aquest i també quant a l'accés a la informació, tenint en compte que un gran nombre de consultes es realitza en línia.

Els treballs es van iniciar a mitjan 2015 sota la direcció de Maria Josep Cuenca i el suport tècnic de Judit Feliu i Cortès i Cristina Guirado Gil, en col·laboració estreta amb l'Oficina de Gramàtica i els membres de la Comissió de Gramàtica, que han discutit i validat els nous materials. La GEIEC fou aprovada per la Secció Filològica el 9 de març de 2018 i ratificada pel Ple de l'IEC el 13 de setembre de 2018, una vegada revisat editorialment el text i introduïda la informació en la plataforma de consulta en línia.

La tasca de l'equip del projecte de la Gramàtica Essencial ha donat lloc a un conjunt de materials que serveix de base per a diverses concrecions, entre les quals s'ha treballat, en primera instància, en la *Gramàtica essencial de la llengua catalana*, que es presenta en línia, en una plataforma específica dissenyada per a complir els objectius del projecte. A més, durant el 2019 veurà la llum la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (GBU), versió reduïda de la GEIEC pensada per a la publicació en paper. Les dues obres s'entenen com a obres relacionades i coherents entre si i també amb la *Gramàtica de la llengua catalana* i amb l'*Ortografia*

2. Vull agrair l'ajut de Cristina Guirado i Judit Feliu en l'elaboració del glossari que centrarà aquesta aportació, com a part de la seua participació en el projecte de la Gramàtica Essencial de la Llengua Catalana.

catalana (OIEC). La figura 1 mostra l'estructura general del projecte en relació amb les obres normatives publicades l'any 2016.

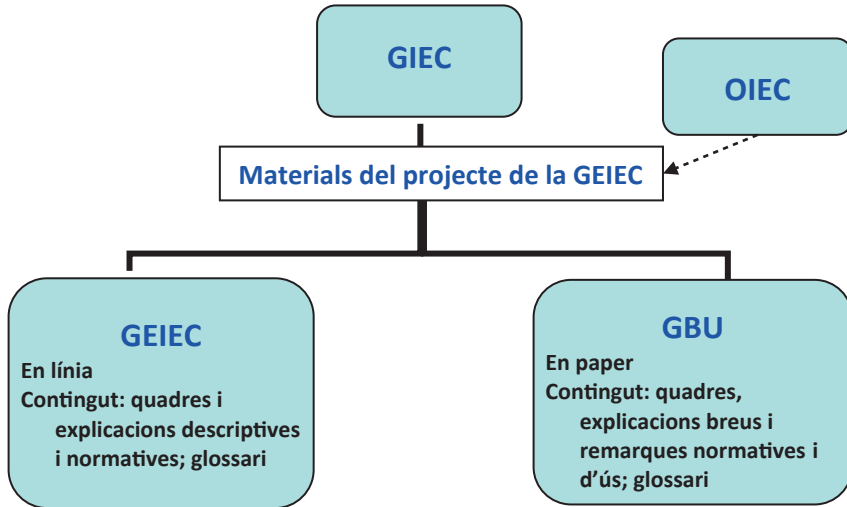

FIGURA 1. Obres normatives recents de l'IEC.

FONT: Elaboració pròpia.

Les tres gramàtiques es presenten, doncs, com a complementàries però diferenciades per a adaptar-se a diferents usuaris o, més aviat, a diferents perfils o finalitats de cerca. Així, podem situar les tres obres gramaticals en nivells d'especialització diferents vinculats a objectius diversos en la presentació i la difusió de la descripció i la normativa de la gramàtica catalana:

— Nivell especialitzat: la GIEC és una gramàtica que descriu la realitat de la llengua d'una manera força exhaustiva com a base per a la codificació gramatical.

— Nivell general: la GEIEC és una reformulació de la GIEC adreçada a un públic general, tant pel que fa al contingut com a la forma d'expressió d'aquest. Està concebuda per a la consulta a través d'Internet i es pot definir, per tant, com una gramàtica 2.0.

— Nivell de divulgació: la GBU és una gramàtica bàsica de consulta adaptada a un usuari amb coneixements gramaticals generals que vol resoldre dubtes en l'ús.

La GEIEC parteix directament de la GIEC i fa una sèrie d'operacions de transformació per ajustar-se a l'objectiu general de ser una gramàtica en línia de caràcter interactiu consultable per un usuari general.

El principi bàsic que ha presidit tot el procés ha estat la simplificació en diversos sentits:

— Simplificació informativa (quantitat i organització dels continguts), que s'ha basat en la selecció i la reducció de la informació —i, doncs, de l'extensió— respecte a la GIEC. La reducció arriba a aproximadament el 50 % de l'extensió de la GIEC. Es passa dels trenta-cinc capítols de la GIEC als trenta-dos de la GEIEC.

— Simplificació expositiva, amb una organització de continguts i una redacció adaptada a un usuari menys especialitzat. Per exemple, s'han reorganitzat alguns punts i s'ha limitat a tres dígits els nivells dels subapartats.

— Simplificació terminològica, a partir de l'eliminació d'alguns termes gramaticals molt especialitzats, la reducció de la sinonímia o variació denominativa i la transformació o desterminologització de certs termes.

— Major visibilització dels aspectes relacionats amb l'ús formal, mitjançant la presentació de la norma des de la llengua formal. A més, es marquen amb un símbol específic darrere de punt els passatges que contenen informació rellevant des d'un punt de vista normatiu o de l'ús. La visibilització dels nivells de formalitat ha anat acompanyada d'una certa simplificació de les etiquetes i les valoracions normatives de la GIEC, de manera que la prioritització d'opcions es presente de manera més directa.

Però l'aportació de la GEIEC no és tant el que s'ha reduït com el que s'hi ha afegit: els quadres resum i el glossari, elements que diferencien de manera visible aquesta gramàtica de la GIEC.

L'exposició parteix de la presentació de fenòmens en quadres resum que funcionen com una mena d'índex d'apartat o d'unitat temàtica i de guia per a la consulta. Els quadres esquematitzen els fenòmens que es descriuen en el text següent, generalment en el mateix ordre (de manera que cada fila sol correspondre a un paràgraf o una unitat temàtica del text posterior). La columna de la dreta inclou exemples il·lustratius i, quan s'escau, comentaris d'ús.

El glossari permet aclarir dubtes terminològics en qualsevol moment de la consulta i permet també accedir a un contingut concret. El text destaca els termes en l'apartat en el qual es descriuen. El glossari inclou els termes, la definició i exemples, així com l'apartat o els apartats de la GEIEC en els quals es pot ampliar la informació. Els termes són definits de manera sistemàtica en el text i en el glossari, seguint els principis de la definició terminològica (TERMCAT, 2009) amb algunes llicències per motiu de claredat expositiva.

Els quadres i el glossari, a més de ser elements auxiliars per a la comprensió del text, tenen altres funcions facilitadores. Cal tenir en compte que la consulta en línia es pot fer a través de l'índex de cada capítol, a través dels quadres i a través del glossari.

3. DE LA GIEC A LA GEIEC: EL GLOSSARI DE LA GEIEC

La GIEC és una obra que respon als criteris d'una gramàtica descriptiva i normativa moderna, exhaustiva i actualitzada en la descripció dels fenòmens i matisada en la presentació de la norma, que té en compte la variació dialectal i funcional. Consta de 1.314 fulls (més pròlegs, introducció i índex analític) repartits en trenta-cinc capítols, dels quals cinc (9 % del total de pàgines) són de fonètica i fonologia, set (25 %) són de morfologia i vint-i-tres (66 %) són de sintaxi. L'índex analític que conté l'obra com a element postnuclear permet una consulta a través de conceptes. Cal tenir en compte que un índex analític té una certa semblança amb un glossari terminològic, però presenta diferències importants respecte d'aquest, tant per la concepció com per l'ús que se'n pot fer. En concret, l'índex analític de la GIEC inclou 8.346 registres: 4.269 corresponents a conceptes i 4.077 corresponents a mots.

En la introducció de la GIEC s'indica l'enfocament terminològic adoptat:

Una part significativa dels termes emprats poden resultar més familiars perquè pertanyen al lèxic general (com *atribut, compost, conjugació, diftong, interjecció, mot, nom, oració, predicat, prefix, pronom, síl·laba, sufix o verb*) o formen part del lèxic escolar bàsic i tenen una tradició consolidada (com *complement directe, indicatiu, passiva, sintagma o verb transitiu*). Però hi ha termes que podran resultar menys familiars a un lector no iniciat en els treballs de lingüística i gramàtica perquè tenen un caràcter més especialitzat o perquè, tot i estar avui dia consolidats, són d'introducció més recent (com *al·lomorfa, anàfora, connector parentètic, oració clivellada, rema, sintagma nominal escarrit, truncament o verb inacusatiu*). (GIEC, p. xxxi)

Una part important de les definicions terminològiques de la GIEC es concentra en les introduccions als capítols i especialment en els capítols de presentació de cadascuna de les parts: cap. 1 (fonologia), cap. 6 (morfologia), cap. 13 (sintaxi).

En el cas dels termes més bàsics que no s'analitzen en aquesta gramàtica però que hi tenen un ús rellevant, se solen presentar en els capítols o els apartats introductoris. El lector sempre té l'opció d'accedir ràpidament a la definició o la caracterització dels conceptes ajudant-se amb l'índex analític. (GIEC, p. xxxi)

En el cas de la GEIEC, es va considerar de bon principi que la simplificació terminològica era una de les exigències de la reformulació. L'alt nivell de complexitat conceptual i terminològica d'una obra tan rica com la GIEC feia necessari escometre un treball específic del lèxic gramatical per a fer factible el canvi d'esfera de comunicació que el nou objectiu plantejava. Així, si considerem les tres esferes que planteja Franquesa i Bonet (2008, p. 42), la de producció científica, la de circulació i la de formació científica, podem dir que la GIEC se situa

prioritàriament en l'esfera de producció científica dins de l'activitat receptiva, mentre que la GEIEC ha de descendir a l'esfera de circulació i de formació científica, com a eina per a la divulgació de la matèria gramatical apta per a les pràctiques en l'àmbit de l'ensenyament no especialitzat, sense arribar a ser una gramàtica escolar. Problemes com la presència de terminologia que pot ser poc familiar o desconeguda per al lector o lectora, la variació denominativa o desajustos entre denominació i concepte de diversa mena havien de rebre solucions no sempre fàcils de vehicular.

Com a exemple de la simplificació terminològica en el pas de la GIEC a la GEIEC, podem seleccionar els elements de l'índex analític de la GIEC que contenen un terme gramatical de nivell bàsic (per exemple, *adjectiu*) i confrontar-los amb el glossari de la GEIEC (taula 1, a la pàgina següent).

Ens trobem amb quaranta-tres entrades en la GIEC, nou de les quals han passat a ser termes en la GEIEC (en negre en la taula 1), dues unitats més es mantenen en text però no hi apareixen marcades com a termes (en gris en la taula 1) i una forma que correspon a un terme vinculat als quantificadors. Dels nou termes incorporats al glossari, quatre són paraules clau del capítol de l'adjectiu en la GEIEC (en blau en la taula 1). Aquest simple exercici de comparació, i salvades les distàncies entre un índex analític i un glossari terminològic, mostra com hem aplicat la simplificació en l'àmbit terminològic i en quin sentit la GEIEC es presenta com a versió —no com a simple resum— de la GIEC, amb unes potencialitats i aplicacions per a la consulta que esperem que siguin d'utilitat per a la comunitat catalanoparlant.

Des de l'inici del procés de reformulació, es va establir un protocol per a la creació del glossari, que passava, bàsicament, pels processos següents:

— Identificació de candidats a termes en la GIEC i els contextos en què es defineixen de manera més o menys directa. Primera selecció de continguts, actuació que ja implicava l'eliminació d'alguns conceptes/termes.

— Valoració i selecció de termes/conceptes per a la GEIEC. Els termes es classifiquen en mantinguts, suprimits i transformats, valoració que s'anava actualitzant al llarg del procés de marcatge i reformulació del text base.

— Creació d'una base de dades de treball amb el terme i la definició de la GIEC i el terme i la definició de la GEIEC en text.

— Definició dels termes de la GEIEC en glossari i revisió de la definició en text.

— Incorporació de la informació al glossari terminològic de la GEIEC (en línia), que conté terme, definició, exemples, i apartat en el qual es defineix.

— Selecció de paraules clau, que apareixen en la part superior de la pantalla en la plataforma de la GEIEC i estan disponibles amb la definició del terme en qualsevol moment de la lectura d'un capítol concret.

TAULA 1. Comparació de l'índex analític de la GIEC amb termes del glossari de la GEIEC: termes amb la unitat adjectiu

<i>Índex analític de la GIEC</i>	<i>Glossari de la GEIEC (paraula clau)</i>	<i>Índex analític de la GIEC</i>	<i>Glossari de la GEIEC (paraula clau)</i>
1. adjectiu	adjectiu	23. adjectiu explicatiu	
2. adjectiu adverbial	adjectiu adverbial	24. adjectiu focal	adjectiu focal
3. adjectiu argumental		25. adjectiu fraccionari	
4. adjectiu aspectual	adjectiu aspectual	26. adjectiu indefinit	
5. adjectiu classificador		27. adjectiu invariable (respecte al gènere)	adjectiu invariable (no terme)
6. adjectiu compost		28. adjectiu invariable (respecte al nombre)	
7. adjectiu d'avaluació		29. adjectiu locatiu	adjectiu locatiu
8. adjectiu d'edat		30. adjectiu modal	adjectiu modal
9. adjectiu d'una terminació		31. adjectiu multiplicatiu	
10. adjectiu de color		32. adjectiu no restrictiu	
11. adjectiu de completesa		33. adjectiu ordinal	(numeral ordinal)
12. adjectiu de dimensió		34. adjectiu pronominal	
13. adjectiu de dues terminacions		35. adjectiu qualificatiu	adjectiu qualificatiu
14. adjectiu de forma		36. adjectiu relacional	adjectiu relacional
15. adjectiu de freqüència		37. adjectiu restrictiu	
16. adjectiu de manera	adjectiu de manera	38. adjectiu simètric	
17. adjectiu de posició		39. adjectiu superlatiu	
18. adjectiu de relació		40. adjectiu temàtic	
19. adjectiu de velocitat		41. adjectiu temporal	
20. adjectiu defectiu		42. adjectiu valoratiu	
21. adjectiu determinatiu		43. adjectiu variable (respecte al gènere)	adjectiu variable (no terme)
22. adjectiu especificatiu			

FONT: Elaboració pròpia.

El glossari en línia queda com es mostra en la figura 2. La inserció de termes i paraules clau en la GEIEC s'exemplifica amb la figura 3, en la qual s'observa que els termes apareixen destacats amb trama beix dins del text en el moment que es defineixen i les paraules clau apareixen requadrades dalt del text, com a element que es manté encara que la pantalla vaja avançant.

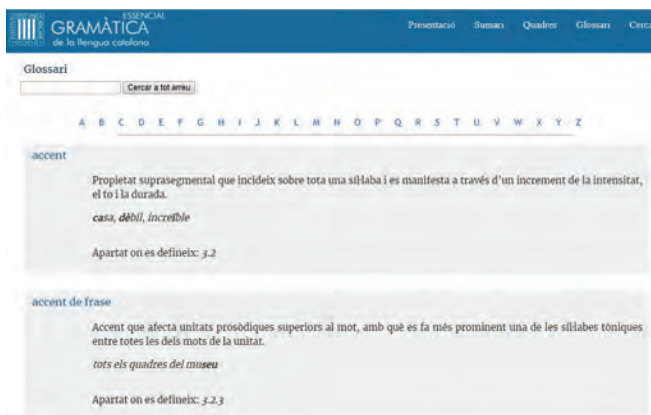

FIGURA 2. Glossari de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana*.

FONT: GEIEC.

10. L'article

10.2 Característiques de l'article i classes

article article definit article indefinit article personal

L'article és un determinant que introdueix en el sintagma nominal una especificació basada en el caràcter conegut (o previsible) o no conegut de l'entitat que es designa. En el primer cas, l'article que s'usa és el definit (*El llibre que li han regalat sembla interessant*); en el segon cas, s'usa l'article indefinit (*He comprat uns llibres molt interessants*). L'article, doncs, fa de determinant respecte a un nom, amb el qual generalment concorda en gènere i nombre.

El quadre 10.1 mostra les diferents classes d'article.

QUADRE 10.1
Clases d'article

Classe	Gènere	Singular: forma sil·làbica	Singular: forma aèl·lítica	Plural
Definit [+]	masculí femení	el la	l' l'	els les
Personal [+]	masculí femení	el la	el la	—
Indefinit [+]	masculí femení	un una	—	uns unes

L'article pot ser definit (*el, la, els, les*) o indefinit (*un, una, uns, unes*). A més, podem diferenciar l'article personal (*en, na*), que precedeix noms propis de persona (*En Pere arribarà demà*). Com a variant de l'article definit trobem l'article baleàric o salat (*es, sa, so, ses, sos*), molt viu en els registres informals en els parlars baleàrics i en alguns altres parlars (*Acosta ses cadires a sa taula*), i l'article masculí *lo/los* (*Hem de comprar los regals*), propi de la llengua antiga, amb un àmbit d'ús reduït geogràficament en l'actualitat.

FIGURA 3. Pantalla de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana*.

FONT: GEIEC.

4. TERMES MANTINGUTS

La major part de termes s'han mantingut, atès que s'han mantingut la major part de conceptes en la GEIEC. Els termes del glossari s'han definit de manera directa en text. La definició de text i la de glossari són semblants però no sempre idèntiques, a fi de facilitar una redacció que faça el text llegidor. Vegem uns exemples de definició en text de la GEIEC en la taula 2.

TAULA 2. Exemples de definició en text

<i>Terme</i>	<i>Definició de text</i>
<i>pronom</i>	Els pronoms són elements gramaticals que poden referir-se a entitats humanes o no humanes, animades o inanimades. (§ 13.1)
<i>pronom feble</i>	Els pronoms febles no disposen d'accent propi i, per tant, formen una unitat accentual amb el verb (és a dir, són clítics). (§ 13.1)
<i>pronom fort</i>	Els pronoms forts tenen accent de mot. (§ 13.1)
<i>pronom personal</i>	Els pronoms personals són elements nominals definits que designen una persona o entitat coneguda o identificable, com ocorre amb els sintagmes nominals que contenen un determinant definit (l'article definit o un demostratiu, entre d'altres) o amb els noms propis. Així, podem referir-nos a una mateixa persona dient: { <i>Ella / La teva amiga / La Marta</i> } no vindrà. (§ 13.2)

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

Com mostren els exemples anteriors, el grau de precisió de la definició textual pot variar segons que se situe en la introducció del capítol (*pronom, pronom fort, pronom feble*) o encapçale apartat o subapartat (*pronom personal*). Aquest caràcter general en text també té a veure amb el fet que, en alguns casos, hi ha termes de nivell superordinat que no tenen un apartat propi en la GIEC, com en el cas de *pronom*. Tanmateix, s'opta en general per fórmules del tipus «terme és definició», que puguen permetre un accés ràpid al concepte; les definicions encapçalen cada apartat específic dedicat a un fenomen concret de manera força sistemàtica.

En algun cas, la definició de text és més informativa que la de glossari. És el cas de *preposició tònica*, que podem comparar amb els termes relacionats *preposició* i *preposició àtona*, casos en què la relació text-glossari és molt més directa (taula 3).

TAULA 3. Exemples de definicions en glossari i en text de la GEIEC

Terme	Definició de glossari	Definició de text
<i>preposició</i>	Mot invariable que relaciona el complement que selecciona (normalment un sintagma nominal) amb un altre constituent sintàctic	Les preposicions són paraules invariables que es caracteritzen per la capacitat de seleccionar un sintagma nominal, que relacionen amb un altre constituent sintàctic. (§ 14.2)
<i>preposició àtona</i>	Preposició sense accent propi	...les preposicions es classifiquen en àtones (sense accent de mot propi) i tòniques (amb accent de mot propi). (§ 14.2)
<i>preposició tònica</i>	Preposició amb accent propi	Les preposicions tòniques i les locucions prepositives són paraules o seqüències de mots lexicalitzades que es caracteritzen per poder introduir un sintagma nominal i, a diferència de les àtones, tenen accent propi. (§ 15.1)

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

En les definicions de glossari s'ha tingut una cura especial de reflectir el sistema nocional, fins i tot en casos en què les relacions no són exactament simètriques o equilibrades, com en el cas dels tipus de pronoms segons la forma.

En el cas dels pronoms forts i febles (taula 4, a la pàgina següent), el descriptor dona compte del fet que en un cas —el dels forts— sempre es tracta de pronoms personals, mentre que els febles poden ser personals o no. Veiem, així mateix, que, en casos com *pronom personal*, introduïm en oració separada una mena de nota integrada en el text —els tipus principals del concepte definit—, cosa que permet relacionar un nivell conceptual amb el nivell subordinat immediatament relacionat.

TAULA 4. Exemples de definicions del glossari de la GEIEC que intenten reflectir el sistema nocional

Terme	Definició de glossari	Exemples
<i>pronom</i>	Mot amb un significat no lèxic, sovint dependent del context, que equival funcionalment a un nom o, segons el cas, a altres constituents com un adjectiu, un adverbi o un sintagma preposicional	<i>Tornaré amb tu/ell</i> <i>Algú farà els tràmits</i> <i>Va dir que això era un error</i> <i>El piano amb què toca és nou</i> <i>Us volen escoltar</i> <i>No en parlem més, de desgràcies</i>
<i>pronom feble</i>	Pronom sense accent de mot que s'anteposa o es posposa al verb i forma amb aquest una unitat accentual	<i>Ens va avisar de seguida</i> <i>Vaig veure-la al parc</i> <i>Deies que era gran i no ho és</i>
<i>pronom fort</i>	Pronom personal amb accent de mot que pot ocupar qualsevol de les posicions sintàctiques d'un sintagma nominal	<i>Tu no vas venir</i> <i>Parlaré amb ells</i>
<i>pronom personal</i>	Pronom que designa la persona gramatical del discurs (primera, segona o tercera). Pot ser fort o feble	<i>Jo portaré el vi</i> <i>Viatjarà amb vosaltres</i> <i>Ja li he donat el regal</i>

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

5. TERMES SUPRIMITS

La reorganització terminològica ha implicat la supressió d'alguns termes. S'han suprimit termes bàsicament per dos motius: perquè pertanyen a un nivell subordinat molt específic, que feia els conceptes —i doncs els termes— prescindibles en una gramàtica menys especialitzada, o bé perquè eren sinònims d'altres termes. La reducció de la sinonímia ha estat un dels objectius de la tasca de reformulació.

Entre els casos de termes i conceptes suprimitos, podem esmentar els termes *sonicitat*, de la fonologia; els de *tema*, *base temàtica*, *al·lomorfa*, *al·lomorfeu*, *forma supletiva*, *monoftongació*, *conjugació mixta*, *radical supletiu*, referits a la morfologia verbal; *adverbi de manera agentiu* i *relacional*, com a tipus d'adverbi; *negació externa* i *negació interna*, com a tipus de negació; els termes relacionats amb *coda de la comparació* (*coda sintagmàtica*, *coda plurisintagmàtica*, *coda relativa*), o els relacionats amb els processos d'el·lipsi en construccions coordinades (*buidament*, *romanent*), pertanyents a l'oració composta.

En els casos de sinonímia, hem tendit a triar el terme més freqüent en l'ús general o el més transparent, i descartar l'altre, a fi d'evitar el perill d'identificar la variació denominativa amb la duplicitat conceptual. Així, s'han suprimit termes com els que s'inclouen en la taula 5.

TAULA 5. Exemples de termes suprimits en la GEIEC (sinonímia)

<i>Nom substantiu / substantiu</i> (com a sinònim de <i>nom</i>)
<i>Nom discontinu</i> (com a sinònim de <i>nom comptable</i>)
<i>Nom continu / nom de matèria</i> (com a sinònim de <i>nom no comptable</i>)
<i>Oració de relatiu restrictiva</i> (com a sinònim de <i>oració de relatiu especificativa</i>)
<i>Oració de relatiu no restrictiva</i> (com a sinònim de <i>oració de relatiu explicativa</i>)
<i>Parataxi</i> (com a sinònim de <i>coordinació</i>)
<i>Hipotaxi</i> (com a sinònim de <i>subordinació</i>)

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

En alguns casos hem mantingut l'esment al sinònim en el moment en què s'introdueix el terme, bé en text, bé en lletra menuda. En glossari hi ha una remissió que indica «Vegeu terme principal» i l'entrada no té exemple, com es mostra en la taula 6.

TAULA 6. Casos en què s'ha mantingut l'esment al sinònim

Terme	Glossari	Text
<i>antropònim</i>	Vegeu <i>nom propi de persona</i>	Els noms propis de persona (o antropònims) estan integrats pels noms de pila o prenomes (<i>Aina, Ferran, Marc, Mercè</i>), els cognoms o llinatges (<i>Borràs, Garcia, Valor</i>) [...]. (§ 8.4)
<i>substantiu</i>	Vegeu <i>nom</i>	Els noms, també anomenats substantius, constitueixen una classe de mots oberta, atès que inclou un alt nombre d'elements i té una forta capacitat d'incorporar-ne de nous. (§ 8.1)
<i>topònim</i>	Vegeu <i>nom propi geogràfic</i>	Els noms propis geogràfics (o topònims) designen llocs. Es presenten sols (<i>Salses, València, Itàlia</i>) o bé precedits d'un article (<i>la Tordera, el Xúquer, les Rocalloses</i>) o d'un nom comú [...]. (§ 8.4)

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

Hi ha casos en què un mateix component s'ha tractat de manera diferent, segons la tradició denominativa. Així, s'ha eliminat la distinció *feble/fort* aplicada als

possessius i a les preposicions, en favor de *àton* i *fort*, mentre que es parla de *pronoms forts* i *febles*, en comptes de mantenir la duplicitat amb *pronom àton* i *tònic*.³ Aquest cas il·lustra un altre tret interessant des del punt de vista terminològic: de vegades, s'usa un element susceptible de tenir caràcter terminològic de manera descriptiva, com en el cas de *àton/tònic* aplicat a *pronom*.

Pel seu caràcter àton, la vocal dels pronoms *ho* i *hi* pot rebre pronúncies diferents segons el context. (GEIEC, § 13.6)

Els pronoms reflexius febles (*em, ens, et, us* i *es*) són pronoms personals àtons que tenen com a antecedent el subjecte de l'oració en què apareixen. (GEIEC, § 13.7.3)

S'observa el mateix fenomen amb la dicotomia *restrictiu / no restrictiu* aplicada a les oracions relatives, que s'han descartat en favor dels termes més tradicionals *oració de relatiu* (o *relativa*) *especificativa* i *oració de relatiu explicativa*, respectivament. Tanmateix, *restrictiu, no restrictiu* o *restringir* es mantenen en text en certs casos sense valor pròpiament terminològic:

Com a designacions d'entitats individuals en el discurs, els noms propis admeten només modificadors no restrictius, siguin oracions de relatiu o sintagmes nominals en aposició. (GEIEC, § 8.4)

Els complements, per la seva banda, són modificadors, generalment posposats al nom, que expressen una propietat del nom que pot col·laborar a restringir la referència del sintagma nominal (*L'exèrcit francès continuà l'atac a la fortalesa*) o que pot tenir un caràcter explicatiu (*L'exèrcit, imbatible, continuà l'atac a la fortalesa*). (GEIEC, § 8.5)

6. TERMES TRANSFORMATS

Finalment, s'han transformat alguns termes. Bàsicament, s'ha procedit a la desterminologització, és a dir, la substitució del terme per una paràfrasi amb un caràcter més o menys terminològic. En són alguns exemples els termes de la taula 7.

Un cas il·lustratiu és el de *sintagma nominal escarit* (en anglès, *bare noun phrase*), que ha passat a designar-se com a «sintagma nominal sense especificador». Es tracta d'una paràfrasi menys precisa que el terme usat en la GIEC, però que evita un terme que pot ser opac per a moltes persones. El terme s'introdueix en text al lloc on es defineix el fenomen, però, en la resta de la GEIEC, no s'utilitza.

3. En el cas de *pronom*, els termes de nivell subordinat descartats (*pronom àton, pronom tònic*) apareixen en el glossari amb la remissió corresponent. En canvi, en el cas de *possessiu* i *preposició* no es recull la variació denominativa ni en text ni en glossari.

TAULA 7. Exemples de termes transformats (desterminologització)

Terme	Correspondència
<i>sil·labificar</i>	formar síl·laba
<i>rizotònic</i> <i>arritzotònic</i>	amb l'accent en el radical amb l'accent en la desinència
<i>sufix preaccentuat</i>	sufix àton
<i>hipocorístic</i>	nom propi usat amb caràcter afectuós o familiar
<i>remàtic</i>	informació nova (en el discurs)
<i>temàtic</i>	informació coneguda (en el discurs)
<i>construcció absoluta de gerundi</i>	construcció perifèrica de gerundi amb subjecte explícit

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

A vegades el sintagma nominal porta més d'un especificador (*totes aquestes preguntes, les tres altres donzelles, uns quants tarongers*) o no en porta cap, i en aquest cas parlem de sintagmes nominals sense especificador o escarits (*Portaves corbata; Llegia novel·les*). (GEIEC, § 8.4)

En sintagmes nominals sense especificador, els noms comptables s'utilitzen en plural (*Compra maduixes; No tenia monedes; Hi ha persones esperant*) i fan referència a una quantitat imprecisa formada per una pluralitat d'entitats. (GEIEC, § 8.3)

En altres casos, s'ha procedit a una simplificació formal d'una unitat terminològica pluriverbal o a un canvi de denominació que s'associa amb una simplificació conceptual o amb una major transparència del terme, ja sigui perquè s'evita una etiqueta negativa, ja sigui perquè s'evita una denominació especialitzada prescindible. La taula 8 en recull alguns exemples.

TAULA 8. Exemples de simplificació formal de termes

verb inacusatiu incoatiu > verb incoatiu
quantificador additiu <i>més</i> > quantificador <i>més</i>
esdeveniment no duratiu > esdeveniment puntual
(adjunt) comitatiu > de companyia

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

7. ALTRES CASOS PROBLEMÀTICS

Entre els diversos casos problemàtics que hem trobat, en podem destacar alguns d'especialment il·lustratius. Trobem casos de polisèmia, com en el cas de la denominació *temps*, que té usos molt diversos no completament distints conceptualment. Així, hi ha el temps com a noció, el temps com a propietat gramatical —juntament amb l'aspecte o el mode— i el temps com a sinònim de *temps verbal*, en el sentit de paradigma verbal (taula 9).

TAULA 9. *La polisèmia: el cas dels termes temps / temps verbal*

<i>Terme</i>	<i>Definició de glossari</i>	<i>Exemples</i>
<i>temps</i>	Propietat gramatical que permet localitzar una situació, orientant-la respecte al moment de l'acte de parla directament o indirectament	Present: <i>Avui mengem sopa</i> Futur: <i>Anirem a la muntanya</i> Passat: <i>Quan anàrem a la platja, feia molt vent</i>
<i>temps verbal</i>	Conjunt de formes d'un paradigma verbal que comparteixen les propietats de temps, aspecte i mode	Present d'indicatiu Pretèrit plusquamperfet de subjuntiu

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

En el cas de les parelles *forma verbal (no) finita* i *forma verbal (no) personal*, ens trobem amb el fet que es tracta de conceptes diferents però correferents. Com a tals, els definim separadament, però en la GEIEC, en general, usem només una denominació: *forma verbal finita* o *no finita* (taula 10). Es reserva la denominació *personal* a contextos en què el que es destaca és la presència o no de morfemes de persona.

Amb alguns termes, la tria del descriptor ha plantejat dubtes o asimetries. És el cas de *numeral ordinal/col·lectiu*, *article neutre* i *vocatiu* per motius diversos. En el cas dels numerals, els diferents tipus sembla que haurien de compartir descriptor. Tanmateix, des d'un punt de vista sintàctic, presenten comportaments diferenciats. La gramàtica tradicional diferencia numerals cardinals, ordinals, multiplicatius i col·lectius. Des de perspectives més modernes, es constata que els ordinals es comporten (més aviat) com a adjectius i els col·lectius com a noms. Aquesta distinció es reflecteix en l'ús d'un descriptor diferent en termes que, semànticament, són subordinats d'un mateix concepte (taula 11).

El caràcter excepcional del denominat *article neutre* ha plantejat, al seu torn, un repte per a la definició. En realitat, aquest terme no denomina un tipus d'article, sinó l'ús d'una forma forana. Això implica adoptar una definició diferenciada de les dels tipus d'article i no incloure cap exemple (taula 12, a la pàgina 108).

TAULA 10. *Termes correferents*

<i>Terme</i>	<i>Definició de glossari</i>	<i>Exemples</i>
<i>Forma verbal finita</i>	Forma verbal amb morfema de temps, per la qual cosa permet localitzar una situació respecte al moment de l'acte de parla	<i>cantem, cantarem, cantava</i>
<i>Forma verbal no finita</i>	Forma verbal sense morfema de temps, per la qual cosa no permet localitzar una situació respecte al moment de l'acte de parla. Correspon a infinitiu, gerundi i participi	<i>cantar, haver cantat cantant, havent cantat cantat, cantada, cantats, cantades</i>
<i>Forma verbal no personal</i>	Forma verbal sense morfema de persona. Correspon a infinitiu, gerundi i participi Vegeu també <i>forma verbal no finita</i>	<i>cantar, haver cantat cantant, havent cantat cantat, cantada, cantats, cantades</i>
<i>Forma verbal personal</i>	Forma verbal que té morfemes de persona i nombre Vegeu també <i>forma verbal finita</i>	<i>cantàvem, cantaràs</i>

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

TAULA 11. *Exemples d'asimetries en els descriptors: els numerals*

<i>Terme</i>	<i>Definició de glossari</i>	<i>Exemples</i>
<i>numeral cardinal</i>	Numeral que designa una quantitat d'una manera exacta	<i>quaranta dies</i>
<i>numeral col·lectiu</i>	Nom numeral que designa una col·lecció d'entitats	<i>tres milers d'arbres</i>
<i>numeral ordinal</i>	Adjectiu numeral que expressa l'ordre de col·locació, aparició o prioritat d'una entitat en relació amb altres entitats amb què forma una sèrie	<i>el primer pis el segle tercer la pàgina dos-cents dos</i>

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

TAULA 12. Exemples d'asimetries en els descriptors: l'article neutre

Terme	Definició de glossari	Exemples
<i>article definit</i>	Article que permet interpretar el sintagma nominal que encapçala com a informació coneguda o identificable unívocament	<i>He consultat el doctor Puig</i> <i>He consultat l'especialista de què et vaig parlar</i>
<i>article personal</i>	Article que només pot precedir noms propis de persona	<i>En Pere arribarà demà</i> <i>He parlat amb na Joana i n'Ignasi</i>
<i>article neutre</i>	Ús de la forma <i>lo</i> com a article definit amb valor individualitzador o ponderatiu	—

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

Semblantment, com es veu en la taula 13, en el cas del vocatiu definim una funció, no una categoria.

TAULA 13. Exemple de dubtes en el descriptor: el cas del terme vocatiu

Terme	Definició de glossari	Exemples
<i>vocatiu</i>	Nom o sintagma, en general nominal, amb què hom interpel·la una persona o entitat personificada	<i>Jaume, vine!</i> <i>Amics meus, quines ganes tenia de veure-us!</i> <i>Boira, vine a menjar-te el pinso</i>

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

Un àmbit que pot suscitar controvèrsia és el que té a veure amb les locucions conjuntives i les preposicionals i també amb certes construccions de participi. En aquests casos, hi ha una presa de posició que depèn d'una teoria lingüística determinada, el generativisme. Des de l'enfocament aplicat sistemàticament en la GIEC, s'entén que una preposició i una locució prepositiva poden regir un sintagma nominal o una subordinada i mantenen la seua naturalesa categorial, a diferència de la concepció tradicional, segons la qual una unitat invariable és preposició si introdueix un sintagma nominal però conjunció si introdueix una coordinada o una subordinada, especialment amb el verb en forma finita. Així, en la GIEC es considera que hi ha una locució preposicional tant en el cas de *a fi de* + sintagma nominal o infinitiu com en el de *a fi que* + oració, en aquest cas amb la preceptiva caiguda de la preposició *de* davant de la conjunció *que*. Això redueix la nòmina de locucions conjuntives i presenta un problema no tant en

la definició com en la inclusió de formes amb una funció igual que es consideren categorialment diferenciables, com, per exemple, *perquè* (conjunció) i *a fi que* o *per tal que* (preposició + *que*) en el cas de nexes finals. Semblantment, *vist que* o *atès que* deixen de considerar-se locucions conjuntives, tot i que es tracten conjuntament amb les conjuncions i locucions equivalents *perquè*, *ja que* o *com que*.

Els casos anteriors il·lustren el que Montero i Faber (2008, p. 128-129) classifiquen com a causes cognitives de variació denominativa.⁴ Es tracta de denominacions que deriven de diferents conceptualitzacions d'una mateixa noció d'acord amb teories o formes de percepció distintes. Les autores exemplifiquen aquest fenomen amb els sinònims *intrusió marina* i *intrusió salina*. En el nostre cas, les dues perspectives, la de tall generativista i la de tall tradicional, impliquen, a més, una presa de posició quant a la preeminència dels aspectes formals o dels aspectes funcionals a l'hora de definir una classe.

Una altra decisió terminològica de la GIEC amb conseqüències pràctiques destacables és la de subsumir els conceptes de semivocal i de semiconsonant en un únic terme, el de *semivocal*, que, tanmateix, es defineix com a consonant (taula 14).

TAULA 14. *El terme semivocal al glossari de la GEIEC*

<i>Terme</i>	<i>Definició de glossari</i>	<i>Exemples</i>
<i>semivocal</i>	Consonant sonant que s'articula en la mateixa zona que les vocals corresponents ([i], [u]), amb un grau de tancament més pronunciat	[j] <i>heroi</i> [w] <i>caure</i>

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

El fet de preservar la coherència de la GEIEC amb la GIEC ens ha fet mantenir aquesta decisió terminològica, però hem hagut de resoldre amb altres mecanismes la possible confusió que aquesta decisió pot crear a un lector o lectora que, a més, sol interpretar la fonologia en termes ortogràfics. Així, en alguns moments, hem decidit explicitar en text que les semivocals són (o es consideren) consonants, informació teòricament redundant.

Cal tenir en compte que les semivocals *i* [j] i *u* [w], per exemple de *rei* o *blau*, es comporten fonològicament com a sons consonàntics. Les semivocals s'integren, doncs, en la classe de les consonants i dins d'aquestes són les més pròximes a les vocals. (GEIEC, § 1.3)

4. Aquestes autores diferencien cinc causes de la variació denominativa: estilístiques, dialectals, funcionals, sociolingüístiques i cognitives.

En el Quadre 1.7 s'exemplifiquen, a partir de mots monosil·làbics, les estructures sil·làbiques més habituals, indicant amb V les posicions ocupades per una vocal, i amb C, les ocupades per un so consonàntic, incloent-hi les semivocals ([j], [w]). (GEIEC, § 1.3)

Finalment, ens referirem a la dificultat de definir de manera adequada un concepte poc precís, el de *indefinit*, que inclou subconceptes i fins i tot termes no homogenis (taula 15).

TAULA 15. Exemples d'asimetries en els descriptors: els indefinits

Terme	Definició de glossari	Exemples
<i>indefinit</i>	Quantificador que indica existència, inexistència o quantitat d'una manera indeterminada	algunes <i>opcions</i> cap <i>escola</i> totes <i>les entitats</i>
<i>indefinit existencial negatiu</i>	Indefinit que indica la inexistència d'una entitat	cap <i>resposta</i>
<i>indefinit existencial positiu</i>	Indefinit que indica existència de l'entitat a què fa referència	alguns <i>dies</i>
<i>quantificador universal</i>	Quantificador indefinit que s'aplica al conjunt d'entitats que presenten una determinada característica	tots <i>els animals</i> cada <i>individu</i>

FONT: Elaboració pròpia a partir de la GEIEC.

La definició del terme *indefinit* planteja un problema de relació entre nivells conceptuals gens fàcil de resoldre.

8. MÉS QUE UN GLOSSARI

El glossari de la GEIEC presenta particularitats distintives respecte a altres glossaris i productes terminològics. No es concep com un recull terminològic a l'ús, sinó com una eina de suport per a facilitar l'accés a la informació gramatical. De fet, cada entrada inclou, com hem dit, terme, definició, exemples i un enllaç a l'apartat on es defineix, cosa que ens remet al text en el qual es desenvolupa la informació relativa al terme. Per tant, cada terme es caracteritza en diversos nivells complementaris: a través d'una paràfrasi i a través d'exemples prototípics que il·lustren la definició, incloent-hi les diferents variants i els subconceptes que la caracteritzen; a més, la remissió a l'apartat en el qual es defineix el terme en text fa que el glossari assolisca una dimensió gairebé enciclopèdica.

D'altra banda, el format en línia permet una flexibilitat i interactivitat molt superior a la d'altres glossaris. La consulta a través de glossari es pot fer a la manera tradicional, com un diccionari en línia en què seleccionem una lletra i cerquem alfabèticament el terme en qüestió, o a través de la «cerca en glossari», que identifica no només l'entrada corresponent sinó totes les entrades que contenen el terme cercat, cosa que permet observar relacions nocionals que estableix el terme, com es mostra en la figura 4.

FIGURA 4. Cerca del terme *article* en el glossari de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana*.

FONT: GEIEC.

El glossari no només té un valor innegable per a la consulta sinó que ha sigut una eina potent en les tasques de reformulació del text de la GIEC. En concret, ha servit com a instrument de control en el procés de reformulació gramatical: ens ha obligat a reflexionar sobre certes decisions d'inclusió, exclusió o síntesi i a organitzar i revisar la redacció del text amb la idea de partir d'una definició explícita de cada concepte nuclear en el punt en el qual s'explica de manera més detallada. El procés de creació del glossari també s'ha adaptat a les necessitats especials del projecte. Ha partit del buidatge de termes de la GIEC, però ha anat adaptant-se a les peculiaritats de la GEIEC com a gramàtica reformulada, adaptada a un usuari mitjà i en línia (supressió i transformació de termes, selecció de paraules clau de capítol, etc.).

En conclusió, el glossari de la GEIEC vol ser més que un glossari. Des del punt de vista receptiu, vol ser un element de suport a la consulta. Des del punt de vista productiu, ha servit com a eina per a la reorganització de l'estructura conceptual i nocional de la GIEC i com a punt de partida per a la revisió i la sistematització dels sistemes nocionals i les definicions textuais. De fet, el glossari, a més de ser un element auxiliar d'ajuda a la lectura, representa l'organització conceptual de la *Gramàtica essencial* i permet navegar-hi sense perdre els elements de referència conceptual expressats a través de definició i d'exemples.

BIBLIOGRAFIA

- CABRÉ, M. Teresa (1992). *La terminologia: La teoria, els mètodes, les aplicacions*. Barcelona: Empúries.
- FRANQUESA I BONET, Ester (2008). *La terminologia: Un mirall del món*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- GBU = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (en premsa). *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*. Barcelona: IEC.
- GEIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2018). *Gramàtica essencial de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: IEC. <<http://geiec.iec.cat>> [Consulta: 10 febrer 2019]
- GIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016). *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: IEC.
- MONTERO, Sílvia; FABER, Pamela (2008). *Terminología para traductores e intérpretes*. Granada: Tragacanto.
- TERMCAT (2009). *La definició terminològica*. Vic: Eumo; Barcelona: TERMCAT.

Pompeu Fabra i l'esport

JORDI MIR
Institut d'Estudis Catalans

Resum

Pompeu Fabra va ser un defensor convençut de la pràctica de l'esport, bé que ell no el va exercir més que com a exercici físic o com a esplai. No va participar mai en cap esport d'equip. L'excursionisme, activitat que va conrear tota la vida, és on va fer més evident aquesta actitud. Sense l'objectiu d'assolir cims específics, va fer llargues caminades i va practicar l'excursionisme clàssic d'una manera constant.

Més circumstancialment, va ser un assidu jugador de la pilota basca durant la seva estada a Bilbao. Quan va tornar a Catalunya, aquesta afició el va decantar cap al tennis, però sense que se la plantegés des d'un punt de vista competitiu. D'una manera semblant, i més en l'àmbit familiar i afavorit per la seva residència a Badalona, va practicar la natació d'una manera habitual però no sistemàtica.

La seva voluntat de promoure l'esport el va portar a formar part d'alguns clubs i a ocupar càrrecs federatius, en moments concrets i en una clara actitud, una vegada més, de servei al país.

Des d'un punt de vista lingüístic, i potser perquè l'esport encara no era una activitat amb tanta incidència a la societat com ara, no hi va fixar gaire l'atenció. Així i tot, és interessant de veure com al *Diccionari general de la llengua catalana* ja hi va incloure alguns mots que havien de ser el precedent dels molts que després la gran implantació de l'esport ha anat fent oportuns i necessaris. També en això, va marcar la pauta.

PARAULES CLAU: esport no competitiu, excursionisme, pilota basca, tennis, natació, promoció de l'esport, associacionisme, càrrecs federatius, implantació terminològica.

Abstract: Pompeu Fabra and sport

Pompeu Fabra was a staunch advocate of sports activity despite the fact that he never devoted himself to sport more than as physical exercise or recreation and never took part in any team sport. Hiking, an activity which he enjoyed throughout his life, was the field in which this attitude was most evident. Without seeking to climb specific peaks, he took long walks and did classic hiking on a constant basis.

In a more circumstantial way, he regularly played Basque pelota during his stay in Bilbao. Upon his return to Catalonia, this interest led him to tennis, although he never sought to play it competitively. In a similar way but basically within his family circle and favoured by his residence in Badalona, he swam regularly but not systematically.

Fabra's will to promote sport led him to join some sports clubs and to hold positions in sports federations at specific times and once again this was clearly with an attitude of service to his country.

From the linguistic standpoint, perhaps because sport was not yet an activity exerting such a great influence on society as it does today, he did not devote much attention to sports activities. Even so, it is interesting to see that the *Diccionari general de la llengua catalana* (General Dictionary of the Catalan Language) already included some words that would be the precedent of many others which the widespread presence of sport has subsequently made timely and necessary. In this area as in so many others, Pompeu Fabra set the standard.

KEYWORDS: non-competitive sport, hiking, Basque pelota, tennis, swimming, promotion of sport, associationism, sports federation positions, implementation of terminology.

És un fet habitual que quan es parla de Pompeu Fabra en aspectes que van més enllà de la seva dedicació prioritària i decisiva a la llengua, es faci referència a la seva relació amb l'esport. Aquest any, que en commemorarem el 150è aniversari de la naixença, en el marc d'aquesta jornada dedicada a analitzar el llenguatge que ha generat aquesta activitat en la nostra societat és escaient de donar un cop d'ull a l'estima que l'esport com a fet social li va merèixer en tot moment. A l'hora d'intentar fer una aproximació mínimament sistemàtica a quina ha estat aquesta vinculació cal, però, fer una reflexió prèvia. Fabra, de fet, no fou un esportista clàssic, i encara menys en el sentit que ha anat adquirint darrerament aquest concepte. No sembla que es deixés seduir mai per la dèria de la competitivitat, factor que es considera cada dia més essencial. En canvi, tota la vida i en tots els aspectes, es va mostrar, això sí, un amant i un divulgador de l'esport com a activitat física i valor humà.

I hi va estar a prop sempre. Com a activitat segons com complementària, i més com a esbarjo que altra cosa, hi ha constància que va practicar, com a mínim,

tres esports que podem considerar clàssics: la pilota basca —o pilota amb pala, com sembla que en solia dir—, el tennis i la natació. A pilota sembla que hi va jugar més o menys durant la seva estada a Bilbao. Segur que era la manera que tenia més a mà, per dir-ho així, per fer exercici físic i, en certa manera, de relacionar-se. Hi ha referències d'aquesta pràctica, però no es té notícia que participés en cap tipus de competició.

Tot fa pensar que aquest costum adquirit a Bilbao i en unes circumstàncies ben concretes, quan va tornar a Catalunya el va inclinar a aficionar-se al tennis. La seva presència en alguns clubs barcelonins i del Maresme —la residència a Badalona va fer que tingués força relació amb aquella zona— dona a entendre que aquest va ser un esplai força habitual per a ell. En aquest cas, si més no, aquesta afició va arribar a tenir reflex en la família. La filla gran, Carola, s'hi va dedicar més directament i va arribar a ser campiona de Catalunya i concretament l'any 1930 va ser inclosa per l'Associació de Lawn Tennis de Catalunya, l'actual Federació, en la llista de les quatre millors jugadores del moment. Fabra tampoc no va entrar al món de la competició, però se'l podia considerar —i se'l va considerar— un tennista.

Pel que fa a la natació, la seva tendència encara és més ambigua. La decisió ja inicial, al moment del retorn, d'anar-se'n a viure a Badalona es deu en bona part al fet que li semblava interessant que la família tingués un accés fàcil a la platja. Sembla que el seu sentit progressista va fer que, de ben jove, aprengué a nedar, fet no gens comú en aquella època, i això mateix devia voler per a les seves filles. Sense que ens l'imaginem competint en cap medi aquàtic, és curiós de constatar que l'única fotografia en la qual el podem veure practicant un d'aquests esports és una en què apareix nedant en un espai obert i que no és el mar, és a dir, en plena natura.

I és que precisament en plena natura és on va desenvolupar amb veritable constància l'activitat esportiva que més el va complaure: l'excursionisme. Una activitat que, en tant que física, es podia considerar un esport, però que permetia adequar l'esforç a la voluntat de cadascú i complementar-lo amb la percepció d'elements culturals diversos. Per a això Fabra va tenir una disposició idònia, perquè de ben jove ja va demostrar que era un gran caminador i aquesta facultat, d'acord amb les circumstàncies de cada moment, la va conservar tota la vida.

Dels altres esports en conjunt en tenim ben poca informació, però de les seves peripècies excursionistes, com que s'esplaiava a parlar-ne i a més normalment era una vivència compartida i els qui l'acompanyaven hi feien referència, se'n sap força més. Si hi afegim que era una activitat en la qual tenia constantment opcions de recollir informació lingüística, no és estrany que s'hi complagués especialment. Com que aquesta és una faceta destacada de la vida de Fabra val la pena, avui que s'escau, de fer-hi una repassada.

De fet, la seva consideració com a excursionista es pot resumir en tres branques: la de les llargues caminades, la de les excursions «convencionals» i la de la seva participació en els coneguts campaments pirinencs que s'han popularitzat amb el seu nom. De molt jove, com és conegut, va mostrar curiositat per les llengües i per la música —va ser un addicte a Wagner—, dèries que podia satisfer des de Barcelona, però quan el 1890 va establir contacte amb el grup de *L'Avenç*, a través de Jaume Massó i Torrents i Joaquim Casas i Carbó, homes del Centre Excursionista de Catalunya, va descobrir les possibilitats que li oferia l'excursionisme d'eixamplar el coneixement del país i el contacte amb la llengua.

Li agradava d'explicar que cap als vint anys ja va anar de Barcelona a Camprodon a peu, amb l'excusa de fer una visita als familiars. Dues altres llargues excursions, aquestes pirinenques, de les quals ha quedat memòria escrita són les travessies des de la vall de Ribes a la de Noedes, a la part septentrional del Conflent, dutes a terme els anys 1891 i 1895. La del 1891 és recordada especialment pel fet d'anar-hi en companyia de Massó i Casas i dels músics Enric Granados i Enric Morera, els quals, fent mostra del seu virtuosisme musical, van fer més fàcil l'acolliment al balneari dels banys de Toès, vesprada que van agrair perquè els convenia descansar. En aquesta ocasió es va deixar dur, però en l'excursió del 1895 ja va fer ell de guia. Una de les caminades que també és recordada és la que va fer pel Solsonès amb Joan Coromines el 1935, amb la serra de Busa com a punt referencial. Però l'anècdota que confirma aquesta facilitat amb què es disposava a caminar és la del dia que sortint d'un enterrament es va trobar amb un conegut alemany, equipat amb una motxilla, que li va dir que se n'anava a Montserrat a peu. «Que us fa res que us hi acompanyi?», va fer Fabra. I tots dos, sense més preàmbuls, van emprendre el camí del monestir.

Allò que es va convertir en un costum van ser, però, els recorreguts matinals o de tot un dia, en companyia de personalitats tan volgudes per ell com Josep Maria de Casacuberta, Pau Vila, Ramon Aramon o Joan Coromines, i ben sovint amb un bon estol de deixebles, entre els quals Eduard Artells, Carolina Poch i Bartomeu Bardagí, que aspiraven a convertir l'excursió en una lliçó més del mestre. Montserrat, el Montseny o les serres del Maresme eren els indrets més sovintejats, però també es té referència d'anades cap a parts més meridionals, com el Garraf i el Penedès, i, concretament, d'un recorregut molt específic que va fer pel delta de l'Ebre amb Josep Maria de Casacuberta, Lluís Nicolau d'Olwer i Pere Gabarró el 1934.

En nou ocasions, del 1927 al 1935, va gaudir del contacte amb la millor natura amb l'assistència als campaments que organitzaven cada estiu en una vall pirinenca els germans Pere i Ignasi Arnalot, de cal Tort d'Alòs, una de les cases de més anomenada del Pirineu pallarès. Eren uns dies destinats a gaudir del paisatge i el clima d'aquells indrets, amb totes les comoditats que la família Arnalot hi po-

dia aportar. Les excursions als estanys, sempre espectaculars, i als punts més estratègics de la zona formaven part del programa, i en un ambient propici com aquell és on Fabra, quan ja tenia seixanta-tres anys, va pujar al pui de Linya, de 2.869 metres, que, de fet, va ser el seu sostre muntanyenc.

La seva implicació amb Palestra, l'entitat catalanista creada el 1930 de la qual va ser president des del primer moment, a part de fer-lo present en moltes localitats catalanes per assistir a actes de presentació i conferències, també li va proporcionar l'ocasió de concórrer a campaments i concentracions on s'aplegava la joventut que acollia Palestra. Alguns llocs d'on es té constància de la seva presència són els campaments de Ripoll, la cala Llorell a Tossa de Mar, la serra del Cadí, l'estany de Malniu i Sant Jeroni de la Murtra. Aquesta presència és la millor demostració de com es complaïa a compartir amb el jovent aquells actes de formació patriòtica i, a la vegada, eixamplar el coneixement del país.

El gust per caminar i per la contemplació del paisatge no el va perdre mai i entre els companys d'exili era motiu de comentari i d'admiració que, quan ja li minvaven les forces, encara no s'estigués de fer passejades pel voltant de Prada, que sovint arribaven a Conat o a Marquixanes, i que, entre anar i tornar, s'allargaven fins més enllà de deu quilòmetres. El dia trist de la seva mort, tornant de Perpinyà encara va fer penosament la petita caminada de l'estació de Prada a casa. I aquesta, sí, va ser l'última.

Una faceta que no es pot oblidar és la seva intervenció com a impulsor i dirigent de l'esport. Veia la importància que tenia aquesta activitat en la formació del jovent i de la societat en general i la seva consciència cívica el va portar, quan va considerar que calia, a dedicar-hi una atenció especial.

Tot i que no va tenir com a qüestió prioritària la seva adscripció a entitats concretes, és indicatiu de la seva trajectòria que el mateix 1912, al retorn de Bilbao, ingressés a la Secció de Tennis del Futbol Club Barcelona —club del qual no consta que fos mai soci. Encara ho és més, però, que l'any 1914, just quan assentava el seu veïnatge a Badalona, figurés en la llista oficial de fundadors del Badalona Lawn-Tennis, de la Junta Directiva del qual va formar part des del primer moment. Més endavant, en va ser president. Amb el temps es va dissoldre i, llavors, Fabra va continuar el seu costum mai no interromput de practicar aquest esport a les pistes del Club de Tennis del Masnou.

La presència i la personalitat que havia anat adquirint en el món de l'esport —i el seu compromís amb la societat catalana en general— van fer que el 1927, en un moment en què hi havia dissensions en el si de la federació fins al punt que un club important com el Club de Tennis Turó se'n volgués apartar, sorgís com la persona idònia per resoldre aquell conflicte. Fou proposat com a president de la llavors anomenada Associació de Lawn Tennis de Catalunya, va acceptar i va aconseguir que, al cap de mig any, el Turó es reincorporés a la disciplina federati-

va. La gestió va ser ben rebuda i agraïda i això el va portar a mantenir-se en el càrrec fins al 1935.

En una implicació menor també va incidir en l'àmbit de la natació. No va passar, tampoc, de ser-ne un practicant passiu, però sempre afavorint les accions constructives. L'any 1919 va encapçalar la llista de fundadors i va ser president del Club Natació Pop, de Badalona.

El fet que va fer més evident el prestigi i la consideració que Fabra s'havia anat guanyant en el medi esportiu es va produir l'any 1933. Al local de la Federació Catalana de Lluita, el dia 3 de juliol, convocada per una comissió organitzadora, es va celebrar una assemblea a la qual van assistir una quinzena de federacions. La intenció era promoure un organisme que coordinés i representés tot el ventall de l'esport català i el resultat va ser la creació, aquell mateix dia, de la Unió Catalana de Federacions Esportives, l'UCFE. Pompeu Fabra, que encara presidia l'Associació de Lawn Tennis de Catalunya, no va assistir a l'assemblea, però a l'hora de decidir qui havia de presidir l'organisme es va decidir per unanimitat que la persona idònia seria ell. Tothom va considerar que aquella unió que el títol mateix de l'entitat acabada de crear volia simbolitzar no la podia encapçalar millor ningú que qui havia aconseguit el consens i la unitat en un tema tan transcendental com la llengua. I Fabra, fent honor una vegada més al seu compromís amb el país, ho va acceptar.

Aquella UCFE que ell es va proposar d'impulsar no va poder desenvolupar tots els projectes previstos, perquè, massa aviat, les coses van anar a mal borràs. Així i tot, entre les activitats que es van dur a terme no es pot deixar de fer esment de la I Setmana de l'Esport, celebrada del 25 de maig al 2 de juny de 1935, amb un ampli programa compost de competicions i actes culturals de caire esportiu.

Una altra iniciativa que responia a aquells criteris va ser l'establiment d'un programa setmanal de ràdio a través de Ràdio Barcelona. D'aquella experiència ens n'ha quedat un document interessant que és l'al·locució que Pompeu Fabra va fer per presentar el primer programa. Són unes paraules que reflecteixen, una vegada més, el desig de la unitat en tots els camps i, en aquest cas, específicament, en el de l'esport. Unes paraules que, encara ara, ve de gust de recordar: «La Unió Catalana de Federacions Esportives ha organitzat aquest quart d'hora setmanal de l'esport català, en el qual parlaran successivament els representants de tots els esports que es practiquen a Catalunya. Difícilment s'hauria trobat la manera de trobar per ràdio una informació completa de l'esport català, sense una entesa entre totes les federacions. L'entesa és avui un fet, tots els amants de l'esport la desitjàvem i ha estat amb una viva satisfacció que l'hem vist, a la fi, realitzada, amb la constitució de la Unió Catalana de Federacions Esportives. Permeteu-me, per acabar, que expressi el nostre agraïment a la Ràdio Barcelona.»

La seva popularitat s'acreixia i es feia extensiva en el món de l'esport. Una mostra d'aquest caliu popular la va tenir, per exemple, el dia 20 de gener de 1935

amb motiu de l'assistència i la participació en el repartiment de premis a la cursa del Premi Jean Bouin, precisament guanyada, en aquella ocasió, per l'atleta de Sant Jaume d'Enveja, Jeroni Joan.

Amb el daltabaix de la Guerra Civil, l'UCFE va quedar dissolta. La llavor, però, ja hi era i ara, amb el lleuger canvi de nom per Unió de Federacions Esportives de Catalunya (UFEC) torna a ser on s'aplega i es cohesiona tot l'esport català, amb l'esperit fabrià com a mirall.

Fabra, iniquament, es va veure empès a un exili cruel que li va estroncar totes les il·lusions. Però deixava un rastre profund i fecund. La seva obstinació —providencial i decisiva— per la normalització de la llengua, la seva constant trajectòria civicopatriòtica exemplar i, avui ho hem de destacar especialment, la seva intervenció en l'objectiu d'ennobliment de l'esport, són petjades que va deixar ben marcades i que nosaltres, per gratitud, tenim el deure de mantenir.

La formació de la terminologia futbolística durant el primer terç del segle XX. L'aportació de Pompeu Fabra

NEUS FAURA I PUJOL
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

Aquest article analitza la formació de la terminologia futbolística des del moment en què aquest esport es va introduir a Catalunya, cap a la fi del segle XIX, fins als anys trenta del segle XX. L'anàlisi se centra en tres aspectes d'aquest període: en primer lloc, s'observa la penetració i les formes d'adaptació per part de la premsa, tant la generalista com l'esportiva i la humorística, dels primers termes futbolístics, els anglicismes, que es van introduir a Catalunya juntament amb el nou esport. En segon lloc, s'examina el tractament que Fabra va donar a aquests termes i els criteris que el van guiar a l'hora d'admetre'ls, de rebutjar-los o de substituir-los per termes catalans. Finalment, es considera l'ampliació d'aquesta terminologia amb procediments lingüístics propis, els quals es van mostrar actius ja des que el futbol va tenir presència a la premsa, però van créixer a mesura que aquest esport eixamplava els seus àmbits, i les cròniques i els comentaris que en donaven compte esdevien més complexos i de registres més variats.

PARAULES CLAU: terminologia futbolística, anglicismes, Pompeu Fabra, procediments de formació de paraules, premsa esportiva.

Abstract: *Formation of football terminology in the first third of the 20th century. Pompeu Fabra's contribution*

This report analyses the formation of Catalan football terminology from the time when this sport was introduced into Catalonia at the end of the 19th century to the 1930s. Our analysis focuses on three aspects of this period: firstly, we observe how the generalist, sports and humorous press adapted the English football terms that were introduced into Catalonia together with the new sport. Secondly, we inquire into the treatment of these

terms by Pompeu Fabra and his criteria when accepting, rejecting or replacing them with Catalan terms. Finally, we consider the expansion of this terminology by Catalan word formation procedures, which were active ever since football became present in the press although they grew as this sport widened its scope, with football reports and comments growing more complex and their linguistic registers growing more diverse.

KEYWORDS: football terminology, anglicisms, Pompeu Fabra, word formation procedures, sports press.

1. PREÀMBUL

L'objectiu d'aquesta ponència és analitzar els orígens i el desenvolupament de la terminologia futbolística durant el primer terç del segle xx, tot destacant l'aportació de Fabra en aquest camp.

Abans, però, voldriem fer la precisió següent: si partim de la consideració del futbol com a àrea d'activitat especialitzada, la seva terminologia hauria de ser la pròpia dels tècnics i dels professionals d'aquest esport. Tanmateix, la nostra anàlisi no es basarà pas en aquests usuaris, sinó en les cròniques dels partits i en els comentaris sobre futbol publicats a la premsa del període esmentat. És, doncs, una terminologia creada i divulgada per la premsa, tant la de tipus generalista com l'especialitzada en esports, ja sigui de caràcter seriós o bé humorística. De fet, en la majoria de llengües del nostre entorn, ha estat la premsa la primera i gran contribuïdora a la formació dels lèxics esportius. I pel que fa a Fabra, és precisament la premsa la font de les seves observacions i cap a on dirigeix els seus comentaris i algun toc d'atenció.

2. CONTINGUT DEL TREBALL

Després d'una breu introducció sobre algunes dates representatives de la història del futbol a Catalunya, el cos del treball constarà de tres parts. A la primera, dedicada als termes anglesos introduïts amb el nou esport, analitzarem l'ús i les diferents formes gràfiques que la premsa va donar a aquests termes, ja fos reflectint la pronúncia que adquirien en la llengua parlada, ja fos basant-se en la seva forma escrita originària. La segona part consistirà en una síntesi del tractament que hi va donar Fabra i dels criteris que el van guiar a l'hora d'acceptar-los, rebutjar-los i codificar-los. Finalment, a la tercera part considerarem els recursos propis de creació terminològica, que es van posar en funcionament ja des de les primeres cròniques i que van conviure durant tota l'època amb la terminologia importada.

3. INTRODUCCIÓ: EL FUTBOL A CATALUNYA

El futbol va arribar a Catalunya cap al 1895, introduït i practicat inicialment per membres de colònies estrangeres. En poc temps va experimentar una implantació espectacular i es va convertir en una part important de l'oci públic. La creació de les primeres associacions futbolístiques no es van fer esperar: així, el 1898 naixia el primer club d'aquest esport a Catalunya, el Palamós Foot-ball Club, per iniciativa de Gaspar Matas Danés, i un any més tard, el 1899, el seguien el Football Club Català i el Football Club Barcelona, fundats, respectivament, per Jaume Vila Capdevila i per Hans Gamper. El 1903 ja hi havia disset equips organitzats i se celebraven les primeres competicions.

Els mitjans de comunicació escrits, sobretot els específicament esportius, se'n van fer ressò immediatament, i el nou esport va ocupar-hi de seguida un lloc preeminent, desplaçant el protagonisme que ja hi tenien altres esports, com la boxa o el ciclisme. El futbol va irrompre en la nova societat de massa i el seu poder d'atracció el va convertir en l'esport espectacle per excel·lència. La seva presència a la premsa va contribuir a crear un univers esportiu, simbòlic i cultural que ja no desapareixeria mai més (Pujadas i Santacana, 2012; Torrebadella i Brasó, 2018).

4. LA TERMINOLOGIA FUTBOLÍSTICA ORIGINÀRIA: ELS ANGLICISMES

La nova pràctica del futbol a Catalunya va suposar automàticament l'adopció dels termes anglesos que acompanyaven aquest esport. La premsa esportiva primerenca els va adoptar tal com van venir i els va començar a difondre entre els afeccionats, que se'ls van anar fent seus tot donant-los una fisonomia fonètica i gràfica pròpies.

Durant el període estudiat, els anglicismes que hem pogut detectar a la premsa generalista, esportiva i humorística han estat els que es recullen a la taula 1.

TAULA 1. *Anglicismes documentats a la premsa*

<i>back</i>	<i>free kick</i>	<i>kick</i>	<i>referee</i>
<i>corner</i>	<i>goal</i>	<i>kick-off</i>	<i>score</i>
<i>dribbling</i>	<i>goal average</i>	<i>linesman</i>	<i>shoot</i>
<i>fault</i>	<i>goal kick</i>	<i>match</i>	<i>sprint</i>
<i>football</i>	<i>goalkeeper</i>	<i>offside</i>	<i>supporter</i>
<i>forward</i>	<i>half back</i>	<i>out</i>	<i>team</i>
<i>foul</i>	<i>hands</i>	<i>penalty</i>	

FONT: Elaboració pròpia.

El grau d'implantació, però, no va ser el mateix per a tots aquests termes. Alguns van arrelar fortament, altres van ser poc o molt desplaçats per expressions catalanes equivalents. Tots, però, van fer acte de presència en algun moment o altre a la premsa d'aquests anys.

4.1. Exemples dels primers usos

La primera crònica d'un partit de futbol va aparèixer a la revista *Los Deportes* (1899), escrita en castellà i editada a Barcelona, i ja hi fan acte de presència alguns termes anglesos (en tots els exemples, la negreta és de l'autora):

El juego del **foot-ball**, entretenido e interesante como el que más, ha dado lugar a lucidísimos **matches**. Es el **sport** que ha tomado carta de naturaleza en esta capital, el deporte que cautiva la atención... El domingo pasado, a las tres, dio comienzo el partido... La tarde resultó, deportivamente hablando, interesantísima para los que asistieron al **match** en cuestión... Si el «Barcelona F. C.», con el inteligente campeón suizo Sr. Hans Gamper a la cabeza, realizó filigranas de combinación y conducción, el F. B. C. C., representado no por once jugadores sino por once héroes, se multiplicó para contrarrestar el acertado juego de sus contrarios... El **team** inglés hizo una tenaz defensa, logrando jugar con la pelota casi siempre dentro del campo opuesto por medio de una combinación que parece privilegio suyo, consiguiendo con sus violentas arremetidas un **goal** o entrada... (*Los Deportes*, 31 de diciembre 1899, p. 119)

La controvèrsia no va abandonar mai l'ús d'aquests termes. El primer exemple que en tenim és el de la mateixa forma que va adoptar el nom de l'esport nouvingut, i es troba en la publicació esmentada anteriorment:

También nos han escrito algunos suscritores y amigos condoliéndose de que denomináramos **foot-ball** al juego *del balón*. En todos los idiomas que atinamos a comprender, se ha denominado este deporte inglés como se llama en Inglaterra. ¿Existe algún equivalente en castellano o en catalán? Estimariamos mucho la respuesta y si nos satisfacía, no titubearíamos en adoptarlo. (*Los Deportes*, 7 gener 1900, p. 5)

Les primeres cròniques en català apareixen a la revista *Sports* (1908). Els termes anglesos, ja força nombrosos, hi apareixen escrits prou correctament, cosa que fa suposar que el redactor es devia assessorar adequadament sobre la seva grafia:

En una d'aquestes, en Degollada marca un **faut** al «X». Tothom se coloca sobre el **goal**; en Quirante tira el **free-kick**, el recull en Forns y la pilota entra. Aplausos i protestes. Mentres que-n Irizar diu al **referee** que-n Forns estava a **off-side**. (*Sports*, 22 febrer 1908, p. 21)

...tirar un *penalty*, o sia, un *shoot* ab tota llibertat... (*Sports*, 7 març 1908, p. 52)

El segon *team* del X... no les te totes, donchs sap que li faltan varis jugadors, sobre tot el *goal-keeper*... (*Sports*, 14 març 1908, p. 68)

Un incident. En Sampere, veyent-se apurat, tira la pilota darrera els defenses; en Pons, lleuger com una exhalació, l'agafa y queda sol devant del *goal*. *Off-side!*, cridan alguns, però en Mahia, ab tot lo coneixement, no toca el pito... (*Sports*, 14 març 1908, p. 70)

...y cinch minuts avans de acabar, una pilota que sortia a *goalkick* toca l'esquena d'en Baixeras gran que, com de costum, badava, sense enrecordar-se que jugava un *match* de concurs, y rebot cap a *goal*. (*Sports*, 14 març 1908, p. 71).

...es tractava d'un veritable *team* d'aluvió, arreplegat a correccuyta. Mitxos a devanters, *backs* a mitxos, ningú estava al seu puesto... (*Sports*, 14 març 1908, p. 21)

4.2. *Expansió*

Amb la popularització del futbol, aquests termes anglesos van passar al llenguatge oral i popular i van penetrar en l'àmbit del registre col·loquial. Els parlants els van adoptar aplicant-los patrons fonètics propis que comportaven que es produïssin canvis fonètics, gràfics i semàntics. La premsa, sobretot la dels anys vint i trenta, va recollir aquestes formes orals i populars i les va incorporar a les seves cròniques i comentaris tal com eren pronunciades i així, al seu torn, n'afavoria la difusió. A aquest fenomen, hi van contribuir sobretot les revistes esportivohumorístiques, principalment *Xut!* (1922-1936), creadora d'un estil que nombroses publicacions de la mateixa època van imitar, tant en contingut com en el mateix nom de capçalera (*Pa...nal!*, *Faut!*, *Orsai*, *La bimba*, etc.). No s'ha de descartar, però, el paper que hi va tenir també la premsa esportiva especialitzada i la premsa generalista.¹

4.3. *Formes d'adaptació*

Les adaptacions fònica i gràfica que aquests termes van experimentar en català depenien de si el mot s'havia manllevat per via oral, és a dir, tal com s'havia sentit, o bé per via escrita, és a dir, tal com s'havia llegit. Aquesta distinció, com

1. Per a més informació sobre publicacions esportives especialitzades del període estudiat, vegeu Mir, Bonet i Llovera (2010) i Torrebada i Brasó (2018), i sobre les esportivohumorístiques, vegeu Balias Juli (1978) i Cadena (1992).

veurem, serà operativa en els criteris de Fabra a l'hora d'adoptar o de rebutjar un terme manllevat a l'anglès.

4.3.1. Adaptació fònica²

Si el manlleu havia penetrat per via oral, el terme es pronunciava (o, si més no, s'intentava pronunciar) a partir de la seva forma fònica en la llengua originària (taula 2).

TAULA 2. *Adaptació fònica de manlleus introduïts per via oral*

<i>Grafia i pronunciació del terme anglès</i>	<i>Pronunciació en català</i>
<i>football</i> ['fɒtbɔ:l]	[fu'bbɔl]
<i>goal</i> [gəʊl]	['gɔl]
<i>hands</i> [handz]	['χɛms]
<i>offside</i> [ɒf'saɪd]	[or'saj] o [ur'saj]
<i>referee</i> [rɛfə'ri:]	['rɛfli]
<i>shoot</i> [ʃu:t]	['fut]

FONT: Elaboració pròpia.

Si el manlleu s'havia produït per via escrita, el terme es pronunciava en català a partir de la seva forma gràfica en la llengua originària (taula 3).

TAULA 3. *Adaptació fònica de manlleus introduïts per via escrita*

<i>Grafia i pronunciació del terme anglès</i>	<i>Pronunciació en català</i>
<i>fault</i> [fɔ:lt]	['faʊt]
<i>linesman</i> ['laɪnzməŋ]	[li'nɛzmə]
<i>free kick</i> [fri:'kɪk]	['frɛkɪk]
<i>penalty</i> ['pɛn(ə)ltɪ]	[pə'nal]

FONT: Elaboració pròpia.

4.3.2. Adaptació gràfica

Les formes gràfiques d'aquests mots eren molt variades: tan aviat apareixien en la seva forma gràfica original, més o menys correcta, com en formes diverses

2. La transcripció fonètica dels termes anglesos és extreta de l'*Oxford English Dictionary*, edició en línia. La transcripció fonètica dels termes catalans és de l'autora d'aquest article.

que reflectien la pronunciació que havien adquirit en català. En la taula 4 recollim les variants gràfiques dels termes més freqüents.

TAULA 4. *Adaptació gràfica de diversos manlleus*

<i>Forma original anglesa</i>	<i>Grafies diverses a partir de la pronunciació que adquirien en català</i>
<i>corner</i>	<i>córner, corna</i>
<i>fault</i>	<i>faut, fau</i>
<i>football</i> (o <i>foot-ball</i>)	<i>futbol, fut-bol, fútbol</i>
<i>free kick</i> (o <i>free-kick</i>)	<i>frèquic, freckich, frec-kic</i>
<i>goal</i>	<i>gol</i>
<i>hands</i>	<i>hems, gems</i>
<i>kick</i>	<i>kic, kik</i>
<i>linesman</i>	<i>linesma</i> (pl. <i>linesmes</i>)
<i>offside</i> (o <i>off-side, of-side</i>)	<i>orsai, orsay</i>
<i>out</i>	<i>aut, haut, au</i>
<i>penalty</i>	<i>penal, panal</i>
<i>referee</i>	<i>referée, réfere, reflí</i>
<i>score</i>	<i>escore</i>
<i>shoot</i>	<i>xut</i>

FONT: Elaboració pròpia.

4.3.3. Adaptació semàntica

Algun d'aquests termes va veure modificat el seu sentit originari. Aquest és el cas de *kick*, terme que en anglès vol dir simplement 'xut' i que apareix molt sovint en formes compostes, com *free kick*, *goal kick* o *kick off*. Com a mot simple, en català va adquirir el sentit de 'línia de fons' i s'utilitzava per expressar que, amb el seu xut, un jugador atacant no havia aconseguit fer gol i la pilota havia anat fora. Ho veiem en els exemples següents:

Magnífic joc amb el cap davant la porta del «Europa», que resulta **kic**. (*Catalunya Sportiva*, 21 novembre 1916, p. 4)

Una passada de Pellicer a Julià, recollí Olivella, anant a **kick**. (*La Publicitat*, 17 desembre 1923, p. 3)

Aquesta modificació es va produir per metonímia, deguda en aquest cas a la denominació de la causa per l'efecte: a l'època estudiada, anomenaven *kick* el xut

del porter amb què es penalitza el fet que un jugador atacant enviï la pilota a la línia de fons. Aquesta denominació va passar a aplicar-se per extensió a la línia de fons mateixa.³

4.3.4. Exemples de la premsa generalista i humorística

Tot seguit es presenten alguns exemples de cròniques futbolístiques en la premsa generalista i la premsa humorística:

En Papitu és abroncat perquè bada i deixa passar 27 *penaltys*, 16 *hems* i 3 *corners*. (*Xut!*, 30 novembre 1922, p. 3)

Tirà en Badal un *free-kick* que salvà Jaumandreu. (*La Publicitat*, 17 desembre 1923, p. 3)

El pitjor va ser el *refli*... (*Xut!*, 17 gener 1924, p. 10)

...el *gol* de l'Sparta era un *orsai* com una casa... (*Xut!*, 20 març 1924, p. 3)

Abans, l'Arnau aconseguix un altre *gol* anul·lat, justament, *per off-side* d'en Samitier. (*La Veu de Catalunya*, 12 gener 1925, p. 7)

...un *gems* d'Olivella que treu Trabal ocasionant un *fau* de Serra... (*La Veu de Catalunya*, 2 febrer 1925, p. 7)

En Sagi va tirar un *panal* fora... Amb una mica més, al tirar-lo, no encerta el *kick* i el fica dins. (*Xut!*, 7 gener 1925, p. 10)

Es tiren seguidament i sense resultat un *free-kick* i una *corner* contra l'Europa. (*La Veu de Catalunya*, 12 gener 1925, p. 7)

...i amb una monòtona sèrie de *fauts* i sancions transcorregué la resta del partit. (*La Rambla*, 3 març 1930, p. 2)

5. EL TRACTAMENT DELS ANGLICISMES PER PART DE FABRA

El exemples que hem vist fins ara són només una mostra de les vacil·lacions que es produïen entre l'ús del manlleu en la seva forma originària, la traducció

3. Un cas semblant es produeix també amb el terme *corner*, que indica el xut des de l'angle amb què es penalitza el fet que un jugador, ja sigui el porter o un defensa, per evitar el gol de l'equip atacant, enviï la pilota a la línia de fons, però no pas a «córner». D'això, ens en va fer adonar Joaquim M. Puyal, a qui agraïm aquesta observació tan aclaridora.

amb un terme propi, l'adaptació gràfica del manlleu al català, i encara, en aquest darrer cas, la confusió ortogràfica que s'originava. Davant d'aquest panorama, doncs, Fabra hi havia d'intervenir. Ho va fer, efectivament, en unes quantes de les converses filològiques que, entre el 1919 i el 1928, va publicar diàriament al diari *La Publicitat* i que van constituir, en aquell moment, una bona tribuna per a la divulgació de la seva reforma lingüística. En aquests escrits, Fabra hi va fer més suggeriments que no pas hi va emetre veredictes, però sí que se'n poden deduir els criteris que el guiaven quan recomanava de traduir, d'adaptar o de rebutjar aquells manlleus. En l'apartat següent en presentem una síntesi, documentada en cada cas amb el fragment de la conversa corresponent.

5.1. Criteris generals

Segons es pot deduir de les converses filològiques, Fabra es guiava per tres criteris:

a) Preferència pel terme català equivalent. Exemples: *goalkeeper* → *porter*; *referee* → *àrbitre*; *hands* → *mans*.

b) Catalanització de la grafia del terme anglès només si se n'havia generalitzat l'ús i la pronunciació en català era fidel a l'anglesa. Exemples: *football* → *futbol*; *shoot* → *xut*.

Els fragments següents de les converses evidencien aquests dos criteris acabats d'exposar:

Quan un mot anglès que no ha trobat la traducció catalana és ja d'ús general i pot considerar-se una adquisició definitiva de la llengua, és qüestió d'escriure'l a la catalana, sempre però que la seva pronunciació no sigui massa allunyada de la que té el mot en la llengua originària. Així, el mot *football*, que sona *futbol*, és avui admès per tothom, escrit *futbol*, grafia que té l'avantatge de no afavorir (com feia la grafia anglesa) la pronúncia *football*. (Conversa 356, 13 abril 1923)

Ja seria més enutjós que conservéssim el dígraf *sh*, en un mot com *shoot* en el cas que aquest nom comú fos incorporat definitivament al lèxic català: seria llavors indubtablement preferible d'escriure'l, com ja fan molts, *xut*. (Conversa 636, 20 febrer 1925)

c) Rebuig dels anglicismes que es pronuncien en català a partir de la seva grafia en anglès. Exemples: *linesman* → *linesma*; *penatly* → *penal*.

El fragment recollit a continuació constata aquest tercer criteri i reforça els dos criteris comentats anteriorment:

És clar que hi ha un perill a trigar a posar en ortografia catalana un mot francès o anglès; i és que la gent que l'aprenGUI, no oralment sinó per la lectura, li doni una pronunciació errònia, excessivament allunyada de la que té en el llenguatge original. Mentre no ens decidírem a escriure *futbol*, foren molts els qui, trobant aquest mot escrit *football*, el pronuncien *fotball*. Els mots d'esport, gràcies a la difusió de les revistes esportives, perillan més que altres de rebre una pronunciació errònia. Recordem que els mots *referee*, *linesman*, *penalty* (les pronúncies correctes dels quals són *riferí*, *láinsman*, *pénlty*) són correntment pronunciat *réferi*, *linésman*, *penálti*.

Però, ¿vol dir això que ens hem d'apressar a escriure aquests mots amb ortografia catalana, com hem fet amb *football* o *goal*? Essent, com creiem, mots que hem de procurar de reemplaçar per denominacions catalanes, és, sens dubte, preferible, mentre els usem provisòriament, de conservar-los llur aparença exòtica i no pas de vestir-los a la catalana, cosa que més aviat dificultaria llur bandejament. (Conversa 359, 16 abril 1923)

En aquest punt, cal esmentar les consideracions que Fabra va fer sobre l'accentuació del mot *futbol*. En realitat, el fet que aquest terme hagués resultat en català un mot agut contradeia el seu principi de respectar al màxim la pronunciació original (*football* ['fɔtɒ:l] és, en anglès, un molt pla), però evitava el canvi de *o* en posició àtona per *u*, com fan la majoria de varietats del català oriental:

Al Sr. V. B.– Des que s'ha catalanitzat la grafia del mot anglès *football*, s'ha notat, en efecte, una vacil·lació en la seva accentuació gràfica: els uns escriuen *fútbol*; els altres, *futbol*; ço és, els uns el fan pla; els altres, agut. La primera grafia té l'avantatge d'accentuar el mot d'acord amb l'accentuació anglesa, puix que en anglès, dels dos elements components del mot *football* (*foot* peu i *ball* pilota) és el primer el pronunciat amb major intensitat. Però *fútbol*, a menys d'acceptar per a la *o* feble de la darrera síl·laba una pronúncia en desacord amb les regles de pronunciació de les nostres vocals febles, emmena a canviar en la dita síl·laba el so de *ò*, que té en anglès, en el so de *u* (exemple: *cèrcol*, *pèsol*, *núvol*, etc., pronunciat *cèrcul*, *pèsul*, *núvul*, etc.); i llavors *fútbol* (pronunciat *fútbòl*) que no pas *futbol*. Per això ens sembla a nosaltres preferible la grafia *futbol*, que, per altra part, està d'acord amb la pronunciació més generalitzada en català. (Conversa 792, 24 abril 1927)⁴

4. Fabra va fer també una referència a l'accentuació del mot *futbol* en una altra de les seves converses filològiques, quan relacionava la pronunciació d'aquest terme amb la tendència a accentuar la primera síl·laba dels mots anglesos. Ho veiem a continuació: «És de notar, en els mots anglesos introduïts en la nostra llengua, una tendència a accentuar-ne la primera síl·laba. Això s'explica pel gran nombre de mots anglesos d'origen llatí en què l'accent està en una de les síl·labes que en el mot català corresponent són pretòniques: *nacional* és agut (nacionàl), *national* és esdrúixol (*nàtional*), nosaltres pronunciem *diccionàri*, els anglesos *dictionary*. Llavors, quan agafem un mot com *policeman*, tendim

Uns quants anys després, Solà (1987, p. 111) va subratllar la intuïció de Fabra quan defensava el mot *futbol* com a paraula aguda donant així prioritat al timbre vocàlic per damunt del desplaçament d'accent. Aquest tret, segons Solà, va ser confirmat posteriorment per un estudi de Badia i Margarit:

La forma 1 (*fútbol*) seria la més pròxima a la pronunciació anglesa, però és inviable en català (els dialectes orientals pronuncien les *oo* àtones com a *u*, i els altres les pronuncien tancades, en què derivaria automàticament cap a la 2 (*fútbul*) (dialectes orientals) o bé cap a la forma 1 (*fútbol*) pronunciada com en castellà (amb conservació del lloc de l'accent, però amb alteració del timbre de la segona vocal). La llengua parlada, en temps de Fabra, ja havia creat la forma 3 (*futbol*, amb *o* oberta i tònica), que respecta el timbre vocàlic baldament desplaça l'accent. Fabra va creure que aquesta última forma era la més adequada. Doncs bé, avui, gràcies a un estudi de Badia i Margarit (*Revista Española de Lingüística*, 2.1, 1972, p. 17-34), sabem que en el català oriental, el timbre vocàlic és més important que no pas l'accent d'intensitat.⁵

5.2. Selecció: termes acceptats i termes rebutjats

A partir d'aquests criteris, els termes que Fabra va acceptar i els que va rebutjar van ser els següents:

a) Anglícismes que Fabra va acceptar amb adaptació fònica i amb grafia catalanitzada: *córner*,⁶ *futbol*, *gol*, *xut*.

b) Anglícismes que Fabra va rebutjar explícitament:

- Basats en la pronunciació anglesa: *gems* (← *hands*); *réferi* (o *refli*) (← *referee*).
- Basats en la grafia anglesa: *linesman* (← *linesman*); *penal* (← *penalty*).
- No adaptats: *goalkeeper*.

c) Propostes per als anglícismes rebutjats: *hands* → *mans*; *linesman* → *jutge de línia*; *penalty* → ?; *referee* → *àrbitre*; *goalkeeper* → *porter*.

d) Alguns dels anglícismes que Fabra no esmenta es recullen en la taula 5.

a pronunciar-lo *pólisman*, quan és *polisman*; i, així, de *referee*, que és un mot agut, hem fet *réferi* esdrúixol; i a la mateixa causa obeeix *fútbol* per *futbol*.» (Conversa 748, 25 juny 1926). Diríem que l'exemple de *referee* s'ajusta al cas que exposa aquí, però no pas el de *futbol*, per a l'accentuació del qual va donar una explicació més ajustada a la conversa 792, esmentada abans, i que es va publicar gairebé un any més tard.

5. El títol de l'article publicat a la revista que esmenta Solà és «Els prosodemes en català».

6. Al *Diccionari general de la llengua catalana* de 1932, aquest terme va aparèixer amb accent greu. Es va canviar per accent agut en el *Diccionari de futbol* (1992) (Mir, Bonet i Llovera, 2010, p. 74).

TAULA 5. *Anglicismes que Fabra no esmenta*

Usats amb grafies sovint adaptades	Usats amb grafies originàries
<i>out</i> (→ <i>aut</i>)	<i>back</i>
<i>fault</i> (→ <i>faut</i>)	<i>kick</i>
<i>free-kick</i> (→ <i>frèquic</i>)	<i>forward</i>
<i>offside</i> (→ <i>orsai</i>)	<i>goal average</i>
	<i>half back</i>
	<i>match</i>
	<i>score</i>
	<i>team</i>

FONT: Elaboració pròpia.

Fabra va dedicar una atenció especial a algun d'aquests termes. Concretament, li devien produir una certa perplexitat els casos de *hands*, la pronúncia del qual en català qualificava d'«extravagant», i de *penal*, terme que trobava «curiós»:

Però un mot com *hands*, que pels que l'han après d'oïda ha rebut una pronúncia extravagant com *gems* (amb *j* castellana), no pot pas grafiar-se d'acord amb aquesta pronúncia, com havem vist en certes revistes esportives. Sense comptar que la *g* té en català una pronunciació tota diferent que la que li donem en *gems*.

Quan un mot es troba en el cas de *hands* és evidentment millor de no tractar de modificar-ne la grafia. Si és que no ens decidim a traduir-lo, com espontàniament fa algun cop la gent en cridar *mans!* quan un jugador comet un *hands*. (Conversa 356, 13 abril 1923)

Des d'ara, ens sembla, podríem ja prescindir de *referee* i *linesman*, reemplaçats per *àrbitre* i *jutge de línia* (com *goal-keeper* ha estat reemplaçat molt bé per *porter*). Quant a *penalty*, no sabrem trobar un substitut d'aquest curiós *penal*, en què apareix accentuada una vocal que en el mot originari és precisament... muda? (Conversa 359, 16 abril 1923)

La resposta de *Xut!* al comentari de Fabra sobre el terme *penal* no es va fer esperar, i va aparèixer només tres dies després de la conversa en què feia referència a aquest terme. El recollim a continuació (vegeu també la figura 1, a l'annex):

AIXÒ NO POT ÉSSER!!

En P. Fabra agafant la filològica a *La Publi*:

«Des d'ara, ens sembla, podríem ja prescindir de *referee* i *linesman*, reemplaçats per *àrbitre* i *jutge de línia* (com *goal-keeper* ha estat reemplaçat molt bé per *porter*). Quant a *penalty*, no sabrem trobar un substitut d'aquest curiós *penal*, en què apareix accentuada una vocal que en el mot originari és precisament... muda? — P. Fabra.»

Conformes en dir *àrbitre* i *jutge de línia*. Lo de *porter* ho diem sempre perquè això de *goal-keeper* no ho hem pogut aprendre mai. Lo de *penal* no ens ho faran pas canviar. Tot lo més ho traduirem per *panaaal*, que és més típic. Què voleu dir, sinó, *falta greu*? Figureu-vos la tribuna del «Barça» cridant: «Falta greu! Faaalta greu!» Seria horrorós! És millor lo de *¡panaaal!*

Deixem-ho així, senyor Fabra?

Deixem-ho!

Tres o quatre pàgines després, *Xut!* també incloïa en una nota un petit comentari entre parèntesis que deia «saludi, Fabra», suposem que per trobar el beneplàcit de l'autor de les converses després d'haver utilitzat el terme *jutge de línia* i no pas *linesman*, tal com ell preconitzava (vegeu la figura 2, a l'annex).

5.3. Codificació

A l'edició del *Diccionari de la llengua catalana* de 1932, Fabra hi va incorporar sis anglicismes: *còrner*, *futbol* (i *futbolista*), *gol*, *matx*, *tim*⁷ i *xut* (*xutar* i *xutador*). També hi va incloure algun terme futbolístic català, com *àrbitre* (i *arbitrar*), *marcar* (un jugador) i *porter*.

Tenint en compte que mai no havia fet cap referència ni a *matx* ni a *tim*, cal pensar que la raó d'haver-hi incorporat aquests dos termes podia ser potser perquè encaixaven amb el seu criteri de fidelitat a la pronúncia originària i de facilitat d'adaptació gràfica.

5.4. Més enllà de Fabra: persistència dels anglicismes

En la conversa 359, del 16 d'abril del 1923, hem vist que Fabra manifestava el següent:

Essent, com creiem, mots que havem de procurar de reemplaçar per denominacions catalanes, és, sens dubte, preferible, mentre els usem provisòriament, de conservar-los llur aparença exòtica i no pas de vestir-los a la catalana, cosa que més aviat dificultaria llur bandejament.

Tanmateix, el que realment va passar va ser que molts d'aquests anglicismes no es van usar pas provisòriament, com ell defensava, sinó que van persistir en totes les seves formes, tant en la premsa generalista com en l'especialitzada, com també en la humorística, alternant l'ús, això sí, amb els seus equivalents catalans. Les formes se-

7. *Tim* va ser exclòs del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) en la seva primera edició el 1995.

güents (taula 6) apareixien a la premsa aleatòriament, molt sovint a la mateixa publicació, de vegades el mateix dia i, fins i tot, a la mateixa pàgina (taula 7).

TAULA 6. *Anglicismes i termes adaptats que conviuen en la premsa*

Anglicisme	Terme adaptat
<i>back</i> (o <i>bak</i>)	<i>defensa</i>
<i>fault</i> (o <i>faut</i>)	<i>falta</i>
<i>forward</i>	<i>davantera</i>
<i>free kick</i> (o <i>frèquic</i> o <i>frec-kick</i>)	<i>tir lliure, cop franc</i>
<i>goal</i> (o <i>gol</i>)	<i>porta</i>
<i>goalkeeper</i>	<i>porter</i>
<i>linesman</i> (o <i>linesma</i>)	<i>jutge de línia</i>
<i>match</i>	<i>partit</i>
<i>offside</i> (o <i>orsai</i>)	<i>fora de joc</i>
<i>out</i> (o <i>aut</i>)	<i>fora</i>
<i>referee</i> (o <i>refli</i>)	<i>àrbitre, jutge</i>
<i>penalty</i> (o <i>penal</i>)	<i>càstig, pena capital</i>
<i>team</i>	<i>equip</i>

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA 7. *Exemples d'ús dels termes esmentats en la taula 6*

<i>back</i> / <i>defensa</i>	<p>...es tractava d'un veritable team d'aluvió, arreplegat a corre-cuyta. Mitxos a devaners, backs a mitxos, ningú estava al seu puesto... (<i>Sports</i>, 14 març 1908, p. 21)</p> <p>Un incident. En Sampere, veient-se apurat, tira la pilota darrera els defenses; en Pons, lleuger com una exhalació, l'agafa y queda sol davant del goal... (<i>Sports</i>, 14 març 1908, p. 70)</p> <p>Els «backs», més segurs que altres vegades, per tenir al seu davant una davantera feble. (<i>La Publicitat</i>, 11 octubre 1932, p. 10)</p> <p>Un defensa reusenc falla i entra Bessolí a rematar. (<i>La Publicitat</i>, 11 octubre 1932, p. 10)</p>
<i>fault</i> (o <i>faut</i>) / <i>falta</i>	<p>...és castigat un faut d'en Schaffer contra en Sancho... (<i>La Raça</i>, 26 desembre 1922, p. 6)</p> <p>L'àrbitre va castigar dues de les moltes faltes comeses pels alemanys. (<i>La Raça</i>, 26 desembre 1922, p. 7)</p>

TAULA 7. Exemples d'ús dels termes esmentats en la taula 6 (Continuació)

<i>free kick / cop franc</i>	<p>Es tiren seguidament i sense resultat un free-kick i una corner contra l'«Europa»... (<i>La Veu de Catalunya</i>, 12 gener 1925, p. 7)</p> <p>Un cop franc contra el martinenc el tira en Samitier, ras i potent, apuntant-se el primer gol de la tarda. (<i>La Veu de Catalunya</i>, 12 gener 1925, p. 7)</p>
<i>hands (o gems) / mà (o mans)</i>	<p>...els de Gràcia avancen cap a la porta del «Sans», fent en Pirelló un gems, el qual, tirat per en Saura... (<i>La Veu de Catalunya</i>, 12 gener 1925, p. 7)</p> <p>Ortiz dona una mà, i el càstig el tira Pololo... (<i>La Veu de Catalunya</i>, 13 gener 1925, p. 8)</p>
<i>linesman / jutge de línia</i>	<p>En el partit de la selecció van tenir l'humorada de posar a en Julià i en Cros de jutges de línia... (<i>Xut!</i>, 19 abril 1923, p. 7)</p> <p>En Torrents va fer de linesman... (<i>Xut!</i>, 5 març 1924, p. 21)</p>
<i>match / partit</i>	<p>Avuy, festivitats dels Reys, no's celebra cap partit d'importància, essent tal vegada aquesta festa la única per a la que no hi ha match concertat. (<i>La Veu de Catalunya</i>, 6 gener 1905, p. 3)</p>
<i>offside (o orsai) / fora de joc</i>	<p>Però la desgraciada intervenció d'en Bau, que s'havia col·locat fora de joc, fa que el penalty es repeteixi. (<i>La Veu de Catalunya</i>, 16 febrer 1920, p. 13)</p> <p>Abans, l'Arnau aconsegueix un altre gol, anul·lat justament per offside d'en Samitier. (<i>La Veu de Catalunya</i>, 12 gener 1925, p. 7)</p>
<i>penalty (o penal) / càstig</i>	<p>Cada volta que vas a entrar en joc, ens fas patir; veiem el faut, l'horrorós panal, l'àrbitre estomacat... (<i>Xut!</i>, 3 gener 1924, p. 7)</p> <p>El primer gol del Santander fou aconseguit de càstig. (<i>Xut!</i>, 21 gener 1930, p. 11)</p>
<i>referee (o reflí) / àrbitre</i>	<p>El reflí el va anul·lar per mans de l'Escolà. Era un altre gol dels castissos. (<i>Xut!</i>, 8 gener 1935, p. 1)</p> <p>Sort que l'àrbitre ens va deixar fer un gol de penal i l'equip va animar-se el justet per guanyar. (<i>Xut!</i>, 25 febrer 1935, p. 8)</p>

FONT: Elaboració pròpia.

Diverses causes, concurrents en algun cas, podrien explicar la persistència d'aquests anglicismes:

a) Perquè fonèticament i gràficament eren fàcils d'adaptar: *xut*, *gol*, *kick*, *còrner*, *penal*.

b) Perquè podien resultar més pràctics que el seu equivalent català, sobretot quan aquest era un terme compost: *linesma* (*jutge de línia*), *frèquic* (*xut lliure*), *orsai* (*fora de joc*).

c) Perquè no s'hi havia trobat encara un equivalent semàntic: *dribbling*, *goal average*.

d) Perquè eren productius en la formació de derivats: *dribbling* → *driblar*, *dribblador*; *gol* → *golejar*, *golet*, *golàs*; *xut* → *xutar*, *xutador*.

e) Perquè podien aportar connotacions estilístiques, donar expressivitat al text i marcar un estil: *forward* (*davantera*), *hems* o *gems* (*mans*), *refli* (*àrbitre*), *score* (*resultat*).

Vegem-ne alguns exemples:

En Peidró, *dribblant* amb valentia... (*La Raça*, 26 desembre 1922, p. 7)

Es classifica l'equip aragonès pel *gol average*. (*La Rambla*, 3 març 1930, p. 2)

En Bosch... va començar a internar-se, a *driblar*, a passejar-se en Rafa i a xutar. (*Xut!*, 10 octubre 1932, p. 9)

El restant de la *davantera* també estigué bé, donant la sensació d'un *forward* temible... (*Xut!*, 28 gener 1925, p. 10)

Ell va dir que era *col·legiat*, però jugava sense americana de *refli*. (*Xut!*, 8 març 1927, p. 13).

Els de l'Europa... varen perdre per forts *scores* —que ens agrada dir *score!*—... (*Xut!*, 8 febrer 1923, p. 7)

En Torredelfor s'encarregà de transformar el càstig en gol, i així fou inaugurat solemniament el *score*. (*Xut!*, 17 octubre 1932, p. 10)

...van demanar que s'anul·lés el gol. Uns volien que l'anul·lessin per «*orsai*», altres per «*faut*», altres per «*gems*», i altres per comoditat. (*Xut!*, 24 octubre 1932, p. 9)

6. RECURSOS CREATIUS PROPIS: CONVIVÈNCIA AMB ELS ANGLICISMES I NOUS ÀMBITS D'INCIDÈNCIA

L'activitat terminològica amb recursos propis es va mostrar operativa ja des que el futbol va tenir presència a la premsa, cosa que, al llarg del període estudiat, va contribuir a ampliar la terminologia originària formada bàsicament per anglicismes. Els dos exemples següents mostren, d'una banda, que les cròniques ini-

cials (1908) ja utilitzaven termes propis al costat dels anglicismes, i d'altra banda, que les cròniques d'anys posteriors continuen mantenint l'ús dels anglicismes al costat dels termes propis:

...es tractava d'un veritable *team* d'aluvió, arplegat a correccuyta. *Mitxos* a *devaners*, *backs* a *mitxos*, ningú estava al seu puesto... (*Sports*, 14 març 1908, p. 21)

Ara, que de la mateixa manera que ens empipa que atonyinin a un *àrbitre* perquè ha deixat de veure un *off-side*, posem per cas, ens empipa que l'hagi deixat de veure. Tenim en projecte un estudi dels mals que pateix el *referée* quan surt a fer la seva feina... (*Xut!*, 8 febrer 1923, p. 7)

...hi ha una *centrada* de Gironès, un jugador del Martinenc va a salvar i, sense *bala*, és tirat fora d'una empenta per Llovera, del Sans, i priva l'acció del *back* martinenc i Ponç... *remata* a la *xarxa*. (*La Publicitat*, 11 octubre 1932, p. 16)

Va ser, però, durant els anys vint i trenta quan el futbol va créixer en complexitat, va eixamplar els seus àmbits d'incidència i es van diversificar les denominacions. Calia anomenar tot allò que afectava el desenvolupament mateix del joc i les seves noves estratègies, com les posicions i les funcions dels jugadors al camp, els tipus de jugades i d'accions que es creaven, els diferents llocs i objectes del camp, el personal auxiliar, etc. I la premsa de l'època es va fer un gran ressò no solament d'aquestes realitats estrictament esportives, sinó també dels fets i de les circumstàncies que envoltaven el món del futbol (allò que avui dia anomenaríem *entorn*).

6.1. Registre lingüístic i procediments de formació de paraules

El llenguatge del futbol es va veure afavorit per l'increment de les publicacions esportives i també per l'atenció que hi va dedicar la mateixa premsa generalista. Això va produir una gran activitat terminològica que es duia a terme en el registre lingüístic que predominava en cada publicació. És així com van aparèixer dos tipus de termes diferenciats: uns de registre tècnic, que era el propi dels diaris i de les revistes esportives especialitzades, i uns altres de registre lúdic, característic exclusivament de la premsa esportivohumorística, la qual va ser capaç de crear les seves pròpies denominacions a partir d'una visió còmica i hilarant del món del futbol.

En les taules 8 i 9 es recullen uns quants exemples de termes de creació pròpia diferenciant els dos registres esmentats.

TAULA 8. Exemples de termes de creació pròpia de registre tècnic

Jugadors	<i>ala dreta, blau-granats, blau-blancs, avantcentre, davanter, davanter centre, defensa, dribblador, esprinter, extrem, extrem esquerra, interior esquerra, línia mitjana, mig ala, mig centre, reserva, transferir</i>
Accions i jugades	<i>arrencada, arrencar-se, atac a l'home, canvi de joc, càrrega, càstig, centrada, contraatac, cop franc, desmarcatge, estirada, escapada, escomesa, ocasió, perill, repel·lir, tret, finta</i>
Llocs i objectes del camp	<i>angle, field, marc, marcador, ratlla mitgera, pals, travesser, xarxa</i>
Autoritats del joc	<i>col·legiat, jutge</i>
Públic	<i>aficionat, llotja, tribuna</i>
Qualitat del joc	<i>equip revelació</i>

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA 9. Exemples de termes de creació pròpia de registre lúdic

Accions i jugades	<i>afusellar, arrambar, avalanxa, bombardeig, birlar, canonada, carícia, esmunyir-se, esquitllar-se, finta, passi, plongeon, rebolcar-se, salt de la cuca-fera, salt de la magnèsia, salt de la regalèssia, tanto, zamorana</i>
Llocs i objectes del camp	<i>bimba, cuiro, tap, bala, gàbia, forat</i>
Tipus de xut	<i>ciri, mistos</i>
Autoritats del joc	<i>supercol·legiat</i>
Personal auxiliar	<i>espongeta, sursum corda</i>
Resultat	<i>cabàs, cabasset, panadera, sucar</i>
Afeccionats	<i>canguelitis, incondicionals, istes, sidralistes</i>

FONT: Elaboració pròpia.

Tots els procediments lingüístics de formació de paraules van intervenir tant en un registre com en l'altre. En la taula 10 presentem uns quants exemples de termes dels dos registres esmentats abans, agrupats segons el procediment de formació corresponent.⁸

8. Partim de la classificació d'aquests procediments establerta a Faura i Pujol (1998, p. 109-167), on hi ha també una explicació detallada de cada un.

TAULA 10. *Procediments lingüístics de formació de paraules*

<i>Procediment de formació de paraules</i>		<i>Exemples de registre tècnic</i>	<i>Exemples de registre lúdic</i>	
Sintàctics	Conversió	<i>col·legiat</i> (= àrbitre), <i>un</i> (jugador) <i>reserva</i> , <i>una</i> (pilota) <i>rasa</i>	<i>els incondicionals</i>	
Morfològics	Derivació	Per prefixació	<i>desmarcatge</i>	<i>supercol·legiat</i>
		Per sufixació	<i>dribblador</i> , <i>centrada</i>	<i>canguelitis</i> , <i>zamorana</i>
	Composició	Compostos	<i>mig centre</i> , <i>equip revelació</i> , <i>blau-granat</i>	<i>home-llagosta</i>
		Sintagmes lexicals	<i>canvi de joc</i>	<i>salt de la magnèsia</i> , <i>salt de la regalèssia</i>
	Manlleu	<i>équipier</i> , <i>field</i> , <i>sprinter finta</i>	<i>plongeon</i> , <i>despejar</i>	
Semàntics	Especificació de sentit	<i>estirada</i> (del porter), <i>angle</i> , <i>marcador</i> (= instrument que indica el resultat del joc)	<i>esmunyir-se</i> , <i>esquitllar-se</i> (un jugador)	
	Reducció	<i>ocasió</i> (de gol)	<i>els istes</i> (= partidaris d'un equip)	
	Metonímia	<i>xarxa</i> , <i>pals</i>	<i>cuira</i> (= pilota), <i>espongeta</i> (= massatgista)	
	Metàfora	<i>tret</i> , <i>canonada</i> , <i>escomesa</i>	<i>ciri</i> (= xut molt alt), <i>sucar</i> (= fer algun gol), <i>gàbia</i> (= porteria), <i>cabàs</i> (= molts gols)	
	Calc semàntic	<i>cop franc</i> , <i>càstig</i> , <i>jutge</i>	<i>passi</i> (= passada)	

FONT: Elaboració pròpia.

6.2. Registre lingüístic i estil narratiu

De la mateixa manera que el registre lingüístic va condicionar la terminologia creada per les diferents publicacions, també va incidir en l'estil narratiu. El resultat estilístic oferia un contrast entre la premsa generalista i especialitzada i les revistes esportives d'humor, que evidenciava la diversitat expressiva del llenguatge.

En la premsa generalista i especialitzada es documenten expressions com: *allunyar el perill, bella escapada, deturar un gol, defugir el marcatge de l'adversari, donar tasca als davanters, errar el tret, fer passades matemàtiques, fregar el pal, gol poc vistós, joc efectiu i preciosista, jugar de cortesia, jugar amb un gas formidable o raspar el pal*. Paral·lelament, la premsa humorística feia ús d'expressions com les següents: *allargar la gaita, birlar la pilota, clavar panadera, col·locar la pilota al fitxer, covar-se el gol, cruspír-se el contrari, engegar la bimba a la rebotiga del porter, esquerdar els pals, estripar la grua, fer-ne un cabàs, fer-ne un cabasset, llençar-se de clepsa, no haver-n'hi de cuits, passada anèmica, passar la pilota per l'entrepàrentesis, ventar nyanyo a la pilota, ventar un cop de sabata a la pilota, xut escanyolit*.

Per acabar, a continuació es recullen dos fragments de crònica de partit que per si sols marquen el to de la publicació corresponent: *La Publicitat*, un exemple de la premsa generalista, i *Xut!*, un exemple de premsa humorística:

Una de les característiques admirables amb què compta és la facilitat amb què llurs components defugen el marcatge de l'adversari així com també el replegament davant de la seva porta, quan aquesta resta en perill imminent. En aquesta ocasió, però, s'han trobat davant d'un contrincant que ultra superar-se amb entusiasme... ha tingut també una actuació curulla d'encerts. (*La Publicitat*, 11 octubre 1932, p. 11)

Bramuls encoratjadors, xiulets de rept... es produïren seguidament quan el «Barcelona» apretava les molles i posava en perill la gàbia d'en Cano. Per fi, després de tirar un cop franc damunt de porta el mig-centre Font, la bimba va rebotar al pal i caigué als peus de l'Helguera, el qual va engegar-la al rebost valencianista. El públic ja ballava la dansa de consolació quan l'àrbitre digué que no n'hi havia de cuits i que en Ramon havia fet un *faut* al porter en produir-se la jugada. (*Xut!*, 13 febrer 1933, p. 9)

7. SÍNTESI

Els anglicismes futbolístics van aparèixer simultàniament amb el nou esport a principis del segle xx. La seva funció va ser, en aquells moments, referencial. La creativitat lèxica amb recursos propis es va mostrar, tanmateix, operativa des que el futbol va tenir presència a la premsa, i va créixer amb la implantació d'aquest esport. Malgrat això, els anglicismes mai no van arribar a ser substituïts completa-

ment per termes propis, i van conviure amb aquests durant tot el període. Sovint, però, la seva funció passava a ser estilística.

Els criteris generals que Fabra va exposar a les converses van ser tinguts moderadament en compte a la premsa generalista i especialitzada, i gens en compte a la premsa humorística.

Paral·lelament, es van consolidar dos registres, creatius terminològicament i estilísticament: un registre formal i tècnic, propi de la premsa generalista i especialitzada, i un registre lúdic, patrimoni exclusiu de la premsa esportivohumorística. Conseqüentment, durant aquestes tres dècades, per bé que la terminologia futbolística es mostrava encara vacil·lant, es van posar les bases que haurien pogut conduir a la seva fixació si la continuïtat de la premsa en català no s'hagués vist estroncada pels esdeveniments polítics i socials produïts a partir del 1936. Aquests fets també van tallar en sec la creativitat que mostrava la premsa esportiva i d'humor que tant va contribuir a l'extensió social de la llengua.

BIBLIOGRAFIA

- ASSOCIACIÓ DE LA PREMSA DE BADALONA (1934). *Homenatge a Pompeu Fabra*. Badalona: Associació de la Premsa de Badalona. [Recull d'articles de diversos autors amb motiu de l'homenatge que aquesta associació de Badalona va fer a Pompeu Fabra.]
- BALIUS JULI, Ramon (1978). «Premsa de humor dedicada al deporte, editada en Catalunya». *Apuntes de Medicina Deportiva*, vol. xv, núm. 58, p. 103-109.
- BAÑERES, Enric; SEABRA, Manuel de; BONET, Ester (1989). *Diccionari de l'esport, català-castellà, castellà-català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- CADENA, Josep M. (1992). «Xut! i El Once, dos títols bàsics de la premsa esportiva d'humor». *Annals del Periodisme Català*, núm. 29, p. 40-49.
- CASALS, Daniel; FAURA, Neus; TORRENT, Anna M. (ed.) (2007). *Futbol i llengua*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- CONSELL DE REDACCIÓ (2010). «Terminàlia parla amb Josep Riera Font, director d'El 9 Esportiu de Catalunya». *Terminàlia* [Barcelona], núm. 1, p. 43-46.
- ÉsAdir: *El portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals* (2003) [en línia]. Barcelona: Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. <<http://esadir.cat/>>.
- FABRA, Pompeu (1932). *Diccionari general de la llengua catalana*. Barcelona: Llibreria Catalònia.
- (2005-2013). *Obres completes*. Edició dirigida per Jordi Mir i Joan Solà. Vol. 7: *Converses filològiques*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [S'han consultat les converses: 356 (13 abril 1923), 359 (16 abril 1923), 636 (20 febrer 1925), 748 (25 juny 1926) i 792 (24 abril 1927).]
- FAURA I PUJOL, Neus (1985). «Els anglicismes futbolístics a la premsa catalana fins al 1936». A: *Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit*, 2. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; X), p. 145-190.

- FAURA I PUJOL, Neus (1993). «L'argot futbolístic fins al 1936 i als nostres dies». A: *Actes del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Secció 3: *Lingüística social*. Barcelona, p. 257-266.
- (1998). *Futbol i llenguatge*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Abat Oliva; 202)
- FRANQUESA I BONET, Ester (2010). *Pompeu Fabra, una llengua per a tot i per a tothom*. Badalona: Espai Betúlia.
- GONZÁLEZ, Rodolf; GRAELL, Ester (2000). «Una aportació a l'estudi del lèxic no especialitzat de les cròniques esportives». A: CREUS, Imma; JULIÀ, Joan; ROMERO, Sílvia (ed.). *Llengua i mitjans de comunicació: Actes del Congrés de Llengua i Mitjans de Comunicació* (Lleida, 17-18 desembre 1999). Lleida: Pagès Editors, p. 237-246.
- GUANSÉ, Domènec (1964). *Pompeu Fabra*. Barcelona: Alcides. (Biografies Populars)
- JONES, Daniel E.; BARÓ, Jaume (1996). «Esport i mitjans de comunicació a Catalunya». A: JONES, Daniel E. (ed.). *La premsa*. Bellaterra: Centre d'Investigació de la Comunicació; Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, p. 19-54.
- MIR, Jordi; BONET, Ester; LLOVERA, Sílvia (2010). «Fabra i l'esport: de la dimensió social a l'aportació terminològica». *Terminàlia* [Barcelona], núm. 1, p. 71-77.
- MORAGAS I SPÀ, Miquel de (1999). *L'origen del mot Barça (1899-1999): Del crit al logotip*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Institut de la Comunicació.
- (1996). «Esport i mitjans de comunicació». A: JONES, Daniel. *Esport i mitjans de comunicació a Catalunya*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, p. 11-18.
- NOMDEDÉU, Antoni (2001). «La terminologia del futbol als mitjans de comunicació: tipus d'emissors, tipus de terminologies?». A: CABRÉ, M. Teresa; CODINA, Lluís; ESTOPÀ, Rosa (ed.). *Terminologia i documentació: I Jornada de Terminologia i Documentació (24 de maig de 2000)*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 135-142.
- ORTEGA, Rodolf (2003). *Diccionari de futbol*. Barcelona: Edicions 62.
- Oxford English Dictionary* (2018) [en línia]. Oxford: Oxford University Press. <<http://www.oed.com>>.
- PALOMA, David (2006). «El salt de l'escorpí». *Avui*. Mediatitzats (9 juliol).
- POCH GASAU, Anna (2013). «Sport: a literary referent in Catalonia 1920-1936». *The International Journal of the History of Sport*, vol. 22, p. 285-297.
- PUJADAS, Xavier; SANTACANA, Carles (2012). «Prensa, deporte y cultura de masas. El papel del periodismo especializado en la expansión social del deporte en Cataluña hasta la Guerra Civil (1890-1936)». *Historia y Comunicación Social*, vol. 17, p. 141-157.
- PUYAL, Joaquim M. (2013). *Llengua i esport: entre la creativitat i l'adequació*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida.
- SANTACANA, Carles (2007). *Pompeu Fabra i l'esport*. Barcelona: Fundació Universitat Catalana d'Estiu.
- SEGARRA, Mila (2002). *Pompeu Fabra*. 2a ed. Barcelona: Empúries.
- SENTÍFIS, Carles (2006). «Primer fou el verb». *Avui* (12 novembre), p. 27.
- SOLÀ, Joan (1987). *L'obra de Pompeu Fabra*. Barcelona: Teide.
- SUNYER, Jordi (2018). «Futbol en català: 90 anys?». *Ara* (28 abril), p. 54.

- TERMCAT (1992). *Diccionari de futbol*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- TORREBADELLA, Xavier; BRASÓ, Jordi (2018). «Els textos sobre educació física i esport en llengua catalana des del 1880 fins al 1923». *Llengua i literatura*, núm. 28, p. 7-52.
- TORREBADELLA-FLIX, Xavier; NOMDEDÉU-RULL, Antoni (2015). «Los primeros libros de fútbol publicados en España (1900-1919)». *Revista General de Información y Documentación*, vol. 25, núm. 1, p. 113-139.

ANNEX

EL II Challenge Pere Prat
VICTORIA DE L'SPERONI

Dormia en Dova, adormat de l'aria feïnada com té, quan en Quirera, que també té molta feina, però menys son, el va despertar carinyosament amb una coca al tonyó esquerre.

—Aya, poss! el cosito de canya i surt al balcó, que és l'hora de què passen per aquí sota els amonios ajuts de la ganxuda i del spirado que es pèc ruidios.

I en Dova es va tirar sobre ses idiosques espalles una mena de sortida de teatre de color verd tranyia, amb brodats al·legòrics del depari, i sortí al balcó. En Quirera liua un pijama de color blau *Gaceta Sportiva* (i, p. d.) amb ratlles molt «barcelonès».

Segons em varen explicar, poc després d'estar al balcó varen veure allà lluny un home en sa casaca i calçotets, amb la cabellera desplegada al viento, que corria que se les pelava. Ara bé? que ho feia amb estil. Estil liua XV.

Plum! Plum! Plum! Amb quatre gambades es va plantar sota el balcó dels nostres companys.

—Speroni!!! — un eridar en Dova, reconcentrat.

—I un rive, que porió pressa i era comestiar aquell, ja bastant lluny...

Després va passar en Bossard cantant la «Madelant», mentre uns amics l'arriscaven amb un silo i el posaven sopp que feia pens. L'Arbuli corria, corria, com si es calés foc; arava velat de bicicletes i d'aurós, i les fons del barri el miraven amb la simpata que es mira fo de casa.

La premsa seriosa ja els ha dat el resultat. No n'hem de dir res. Nosaltres reproduïm les felicitacions que els hem adreçat.

Primer: Speroni.

«El XUT! et diu:»
«Bélgam! gremidi! No pòdemos più que te felicitare per las tuas gambadas. Corres quant tantio como un príncipi del sindicat liberato. Embravari, Viva Mussolini!»

Segon: Bossard.

«El XUT! et felicita.»
«Monsieur: Vous avez fet la carrera un poc plus depressé que Mr. Alcantara la de Medicine. Pour porter dina caris urgent vous ne tenez cap preu. Vous avez esté espairant. Vive la France!»

Tercer: Manés.

«El XUT! l'abraça.»
«Monsieur: La même chose que a votre ami Bossard. Mlle Poincaré et vive la Mistinguette!»

Quart: Arbuli.

«El XUT! ara s'emociona i diu:»
«Mama! Té té té! Tot pe tu. Qué vols? Qué desitges?»
«Què queres que te cante?»
«Te gasta mar?»
«Hem recaltat el teu retrat de *La Publicitat* i el tenim al capçal del llit.»
«Així es liua. Viva Catalunya!»

«Diable! L'Onze? Es el millor porté del món? — Be! És un dígit, i com ara no és segur a jugar a no amb el blanc celon»

Això no pot ésser!!

En P. Fabra agafant la titològica a *La Publicitat*.

«Des d'ara, ens sembla, podem ja prescindir de *referre* i *lineaman*, reemplaçats per *obiter* i *juge de linc* (com *goal-keeper* la era) ja reemplaçat molt bé per *porter*. Quan a *penalty* gms. solíem trobar un substitut d'aquest carís *penal*, en que apareix accentuado una vocal que en el mot original és precisament... mada? — *P. Fabra*»

Comencem en dir arbitre i *juge de linc*. Lo de *porter* ho diem sempre, perquè això de *goal-keeper* no ho hem pogut aprendre mai. Lo de *penal* no ens ho fan pas canviar. Tot lo més, ho traduírem per *panassi*, que és més dipic. Que volen dir sínd *linc* *greu*? Figureu-vos tota la tribuna del «Barça» cridant: «Fals greu! Fals greu! Fals greu! Fals greu! Fals greu!» És millor lo de *panassant*!

«Monsieur així, senyor Fabra! De sempre!»

⊗

EL JUGADOR DE FOOT-BALL

Obra de gran utilidad para presenciar, jugar o arbitrar partidos.—Reglamento oficial.—Léxico inglés-español.—Explicación del *off-side*.—Cirugía de urgencia.—Higiene del jugador.

Un tomo en rústica con cubierta en colores: 1'25 ptas.

FIGURA 1. Resposta de Xut! sobre el terme penal.
FONT: Xut!, 19 d'abril 1923, p. 3.

En el partit de la selecció varen tenir l'humorada de posar a en Julià i en Cros de jutges de línia (saludi, Fabra). A la mitja

FIGURA 2. Comentari de Xut!
FONT: Xut!, 19 d'abril 1923, p. 7.

La terminologia dels esports olímpics: la terminologia esportiva, una terminologia «submergida»

ESTER BONET

Societat Catalana de Terminologia

Resum

Quan l'octubre del 1986 Barcelona era designada ciutat olímpica per als Jocs del 1992, arrencava una etapa de normalització de la terminologia esportiva que hagués estat inimaginable si no s'hagués produït aquest esdeveniment.

En tots els Jocs anteriors havien estat editats vocabularis multilingües —que recullen succintament els termes principals de cada esport—, pensats sobretot per a les retransmissions esportives. En el cas del català es va optar per un projecte molt més ambiciós, perquè es van editar vint-i-nou diccionaris olímpics que, a més de complir amb la funció divulgadora dels vocabularis precedents, complien amb la voluntat normalitzadora del català en un àmbit de gran impacte social com era l'esport.

Aquesta ponència té com a objectiu descriure el procés de recuperació de la terminologia dels esports olímpics. L'anàlisi arrencarà amb una breu descripció del procés pel qual va passar l'esport a Catalunya a partir del 1939, per entendre des de quina base terminològica es partia, per després comprendre el treball terminològic que es va haver d'aplicar ateses les característiques de les fonts de buidatge obtingudes. I per acabar, farem referència a la repercussió que aquest model va tenir en els Jocs posteriors.

PARAULES CLAU: terminologia olímpica, buidatge oral, neologismes, validació d'experts.

Abstract: *The terminology of Olympic sports: the “submerged” terminology of sport*

When Barcelona was designated in 1986 as the site of the 1992 Summer Olympics, a period of sports terminology standardisation began which would have been unimaginable without the staging of this event.

In all the previous Olympics, multilingual vocabularies had been published which succinctly presented the principal terms of each sport. These were mainly conceived for sports broadcasts. A much more ambitious project was undertaken in the case of the Catalan language since 29 Olympic dictionaries were issued. In addition to attending to the disseminating function of the preceding vocabularies, these dictionaries responded to the will to standardise Catalan in a field of such great social impact.

The purpose of this paper is to describe the process of recovery of the terminology of the Olympic sports. The study begins with a brief description of the process that sport underwent in Catalonia as from 1939, giving an overview of the terminological basis that we started out from, and then goes on to describe the terminology work that had to be carried out to deal with the characteristics of the extraction sources which were obtained. We conclude by discussing the effect that this model has had on subsequent Olympics.

KEYWORDS: Olympic terminology, speech extraction, neologisms, validation of experts.

1. INTRODUCCIÓ

Per començar, he d'explicar que la meua presentació se centrarà en la primeríssima fase de l'elaboració de la terminologia dels esports olímpics, és a dir, en l'obtenció i l'establiment del corpus de buidatge, i no parlaré de les etapes següents, perquè tot i que hi vaig participar, està clar que el gran protagonista va ser el TERMCAT i, a més, aquestes fases ja han estat explicades altres vegades.

I precisament, perquè només em centraré en aquesta primera fase, ja us dic d'entrada, que faré una exposició molt poc científica, molt poc metòdica, perquè en aquesta etapa de la recerca es tractava de compondre un trencaclosques que estava delimitat per vint-i-vuit peces finals, els vint-i-vuit esports que formaven part del programa olímpic d'estiu de 1992, i que a la vegada es descomponien en 237 modalitats o disciplines. I, a més, calia compondre'l en un temps també delimitat: quatre anys, del 1988 al 1991; per tant, la imaginació va ser més la guia de la recerca que no pas un manual de terminologia.

Aquesta recopilació de fonts de buidatge té unes característiques detectivesques, que són bones de recordar, i, de ben segur, que en altres àmbits i en altres llengües també tenen exemples semblants.

2. RECERCA DE LA DOCUMENTACIÓ

Tot va començar el 17 d'octubre del 1986 quan la ciutat de Barcelona va ser nomenada ciutat olímpica per acollir els Jocs del 1992. Aquests Jocs van suposar per a Barcelona un pretext excel·lent per transformar la ciutat i, de retruc, va ar-

rencar una etapa de normalització de la terminologia esportiva que hagués estat inimaginable si no s'hagués produït aquest esdeveniment.

En els Jocs Olímpics anteriors, s'havia editat un vocabulari multilingüe que recollia succintament els termes principals de cada esport i que estava pensat sobretot per als espectadors i els mitjans de comunicació.

S'editava en les dues llengües oficials del Comitè Olímpic Internacional (l'anglès i el francès) més la llengua o llengües que el Comitè Organitzador decidís. El format acostumava a ser el d'un llibret que podies portar còmodament a la butxaca.

Però en els Jocs de Barcelona, en lloc de repetir aquesta idea, i simplement afegir el castellà i el català, a aquest glossari ja fet —concretament, al més recent, el dels Jocs de Seül—, el Departament de Cultura i el Comitè Organitzador Olímpic de Barcelona 92 van decidir dur a terme, per mitjà del TERMCAT, la primera recopilació sistemàtica de terminologia olímpica, amb la qual cosa s'optava per un projecte molt més ambiciós. S'editaria un diccionari per a cadascun dels vint-i-vuit esports juntament amb un diccionari general. Cada diccionari tindria les entrades en català, amb la definició corresponent i els equivalents en castellà, anglès i francès. D'aquesta manera, a més de complir amb la funció divulgadora dels vocabularis precedents, es complia amb la voluntat normalitzadora en un àmbit de gran impacte social, com era l'esport.

I així quan l'any 1987, el TERMCAT em va proposar de coordinar els diccionaris olímpics, el primer pas que calia fer era recopilar el corpus de buidatge, les fonts d'on extreure els termes. D'entrada, la delimitació d'aquest corpus ja ens estava marcada pel fet que eren uns diccionaris que havien de descriure el fet de competir, havien de recollir els termes que descrivien tot allò que passa quan es competeix, i tot allò que passa quan es competeix està reglat per uns reglaments o uns codis de puntuació segons de quin esport es tracti.

Així, decidir on aconseguiria la documentació per elaborar aquests vint-i-vuit diccionaris, em va preocupar perquè sabia quin terreny trepitjava i com hauria de treballar per tirar endavant aquesta fase primerenca però bàsica.

2.1. *D'on partíem*

Ara aquí, he de fer un parèntesi perquè entengueu la meva preocupació, i amb una pinzellada us explicaré la història de més de quaranta-cinc anys de l'esport a Catalunya.

Després de la Guerra Civil, l'esport va passar a ser regit per la Falange Española de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (JONS), amb la seva branca femenina anomenada Sección Femenina, que s'ocupava de l'esport femení. Per a Catalunya, amb una gran tradició i pionera en molts esports, aquesta maniobra va representar

un gran daltabaix. Per exemple, d'entrada, les federacions catalanes es van dividir en federacions provincials, totes quatre dependents de la federació espanyola; a més, els presidents de les federacions van deixar de ser elegits pel conjunt de clubs per passar a ser triats directament pel règim franquista i, per tant, les camises blaves i els símbols feixistes van omplir les seus federatives i les competicions catalanes.

Aquesta opressió, les federacions la van haver d'acceptar com van poder: algunes, de fet, ho van fer amb molta convicció segons quin fos l'origen de l'esport; d'altres, buscant solucions que no afectessin tant el seu dia a dia. Va ser un exemple magnífic d'aquestes darreres la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya.

Amb el temps, la situació es va anar relaxant, però la gran conseqüència, el gran resultat, era que durant aquests anys no s'havia escrit en català i, per tant, no hi havia documents d'on fer un buidatge en llengua catalana.

Tanmateix, i sortosament, totes aquestes traves que patien les federacions van arribar de manera molt més laxa als clubs esportius, que era on realment es duia a terme la pràctica esportiva. Aquesta pràctica es transmetia principalment en català: això va permetre la pervivència d'un català parlat, viu i ric, però també ric en manlleus, barbarisme i argot.

2.2. *Fonts de buidatge*

2.2.1. *Fonts escrites*

Tal com ja he dit més amunt, el primer que havia de fer era recopilar les regles de competició, i en vaig trobar vint-i-vuit en castellà i unes en català (les del futbol). Començava bé: vint-i-vuit a un. Un resultat del tot descoratjador. Atès que els diccionaris havien de tenir equivalents en anglès i en francès, també havia de preveure poder tenir els reglaments en aquestes dues llengües. Tanmateix, això no va suposar cap problema, perquè em van arribar a través del Comitè Organitzador dels Jocs.

A la vegada, com a coautora del *Diccionari de l'esport* i juntament amb els altres dos autors, havíem fet el buidatge de la *Gran enciclopèdia catalana* i del *Diccionari de la llengua catalana*. Quan dic *buidatge*, vull dir que havíem anat esporgant una per una, totes les entrades que feien referència als esports. Per tant, vaig recuperar les fitxes d'aquest buidatge i vaig anar seleccionant les que corresponien als vint-i-vuit esports olímpics, tot creant així les primeres vint-i-vuit llistes català-castellà, que serien l'esquelet inicial dels diccionaris. Finalment, també em van servir les pàgines d'esports dels diaris generalistes *Avui* i *El Punt*, sobretot les dels números que van documentar els Jocs de Seül del 1988.

Pel que fa a l'anglès i al francès, vaig extreure llistes dels glossaris multilingües dels Jocs de Moscou de 1980, que recollien 237 proves, i els Jocs de Seül de 1988, que en recollien 257. Tot i això, en els Jocs de Barcelona hi hauria 271 proves.

2.2.2. Fonts orals

Quant a fonts orals de buidatge, la principal va ser la retransmissió esportiva de TV3 dels Jocs de Seül, des del 17 de setembre al 2 d'octubre de 1988. Aquesta font presentava un problema i és que se centrava en els esports que tenien més audiència, com l'atletisme, i en els que tenien tradició a Catalunya, com l'hoquei. D'altres, com la gimnàstica, la natació sincronitzada o els salts de trampolí o palanca —que també eren força retransmesos—, presentaven un altre problema, ja que en cada edició dels Jocs Olímpics hi havia exercicis obligatoris nous; per tant, aquestes gravacions servien però no del tot, perquè calia esperar els reglaments específics dels exercicis obligatoris.

Per tant, veient el poc material obtingut, va resultar imprescindible crear una xarxa de persones expertes en els diferents esports. Així, per aconseguir informació sobre material i equipament, vaig anar a la recerca de fabricants de pilotes (per a la pilota basca), de mestres d'aixa (per als esports amb embarcacions), de guarnimenters o basters (per a l'hípica), etc. Em van ensenyar espases, florets i sabres, pistoles, carrabines i fusells, tir amb arcs i fletxes, guants de beisbol, raquetes de bàdminton; també l'equipament d'un genet, les proteccions d'un jugador d'hoquei sobre patins, etc.

Pel que fa al terreny de joc, cal tenir present que el terreny de joc més fàcil d'imaginar és un camp delimitat per línies. Això no obstant, en els esports d'aigua, per exemple, el camp de regates se situa en plena mar i, per tant, necessitava informació sobre l'estat de la mar i la força del vent, els corrents del riu —sobretot per al piragüisme en aigües braves— o, en els esports de combat, també me'n calia sobre les àrees delimitades per tapissos com les llargues catifes metàl·liques electrificades de l'esgrima, el quadrilàter de boxa i els tapissos de judo o de lluita.

Les entrevistes consistien a demanar que anessin enumerant les parts de l'objecte que tenien al davant mentre jo ho anava anotant i gravant per, després, extreure els termes que anaven completant l'arbre de camp de cada esport. Així, aquell primer esquelet, s'anava enriquint a poc a poc.

2.3. Establiment del corpus de buidatge

A partir d'aquest primer material, ja vaig poder classificar els esports en grups, en funció de si eren més fàcils o més difícils, però... què volia dir *fàcil*? Doncs que en tenia força documentació. I *difícil*? Que no en tenia gairebé gens.

Vaig classificar els esports en set grups (vegeu les taules següents) tenint en compte l'any d'introducció a Catalunya, ja que això em donaria una idea de la seva trajectòria, i afegir l'any d'incorporació al programa dels Jocs Olímpics m'ajudaria a tenir una visió històrica dins del moviment olímpic. També m'aniria

bé saber la llengua d'influència, perquè encara que en la majoria era l'anglès, també em calia preveure experts en aquestes llengües. Finalment, i expressament per a aquest treball, he afegit el nombre d'entrades que va tenir cada diccionari a fi de poder donar una idea del volum terminològic amb què vam treballar. El total d'entrades contingudes en els vint-i-vuit diccionaris olímpics va ser de 12.960.

2.3.1. Primer grup

El primer grup (taula 1) contenia esports amb una llarga tradició a Catalunya, amb clubs importants que havien permès una pervivència de la seva pràctica ininterrompuda i amb molts aficionats, cosa que va fer fàcil trobar-ne experts. En aquest grup, un cas especial va ser la vela, ja que era un esport que tenia un lèxic català ric procedent del lèxic tradicional, és a dir, vaig trobar formes vives en català del temps en què la navegació de vela constituïa una professió. També cal remarcar que, del tennis, se'n va obtenir una llista prou extensa del buidatge de *Diccionari de la llengua catalana*, en part pel mateix interès de Pompeu Fabra en aquest esport.

TAULA 1. *Esports del primer grup*

<i>Esport</i>	<i>Inici a Catalunya</i>	<i>Incorporació als Jocs Olímpics</i>	<i>Llengua d'influència</i>	<i>Nombre de termes</i>
Atletisme	1898	1896	anglès	488
Basquetbol	1921	1936	anglès	403
Ciclisme	1884	1896	francès	454
Futbol	1895	1908	anglès	465
Hoquei	1915	1908	anglès	444
Natació/ Waterpolo	1907	1896 1900	anglès	214 319
Tennis	1899	1896-1920/1988-	anglès	378
Vela	1833	1900	anglès	492

FONT: Elaboració pròpia.

2.3.2. Segon grup

El segon grup (taula 2) englobava esports que formaven part de l'educació esportiva escolar i que, per tant, hi havia un professorat que ja impartia les classes en català i que havia fet una feina de normalització prèvia.

TAULA 2. *Esports del segon grup*

<i>Esport</i>	<i>Inici a Catalunya</i>	<i>Incorporació als Jocs Olímpics</i>	<i>Llengua d'influència</i>	<i>Nombre de termes</i>
Handbol	1941	1936	anglès	398
Tennis taula	1935	1988	anglès	341
Voleibol	1957	1964	anglès	397

FONT: Elaboració pròpia.

2.3.3. Tercer grup

El tercer grup (taula 3) contenia aquells esports amb pocs practicants i que es caracteritzaven per ser unes activitats que, abans d'esdevenir pròpiament esports, van ser necessàries per a la supervivència i, després, es van convertir en pràctiques ludicorecreatives. Per tant, tal com passava amb la vela, eren esports que tenien un lèxic tradicional i que estaven molt arrelats a les Terres de Lleida, sobretot per la seva llarga tradició en la navegació en aigües braves. Per exemple, en el cas concret del rem, hi havia pocs clubs d'aquest esport, però els que hi havia eren antics i molt importants.

TAULA 3. *Esports del tercer grup*

<i>Esport</i>	<i>Inici a Catalunya</i>	<i>Incorporació als Jocs Olímpics</i>	<i>Llengua d'influència</i>	<i>Nombre de termes</i>
Piragüisme	1934	1936	anglès	361
Rem	1821	1900	anglès	471

FONT: Elaboració pròpia.

2.3.4. Quart grup

Els esports del quart grup (taula 4) eren esports de combat, que, tot i tenir pocs practicants i pocs clubs, tenien en comú que se'n van poder obtenir llistes del

buidatge del *Diccionari de la llengua catalana*. Si comptem que, als anys trenta, la boxa era un esport de massa —practicat principalment per professionals— i que la lluita era un esport molt popular —no tant pel nombre de practicants, sinó pel nombre de seguidors—, la gran repercussió mediàtica va ser recollida en aquest diccionari. Pel que fa a la presència de lèxic de l'esgrima, potser es pot entendre a partir de les fonts en què es va basar Pompeu Fabra per elaborar aquest diccionari, atès que aquest esport era molt popular a França.

TAULA 4. *Esports del quart grup*

<i>Esport</i>	<i>Inici a Catalunya</i>	<i>Incorporació als Jocs Olímpics</i>	<i>Llengua d'influència</i>	<i>Nombre de termes</i>
Boxa	1909	1900	anglès	390
Esgrima	1913	1896	francès, italià	540
Lluita	1913	1896	anglès	379

FONT: Elaboració pròpia.

2.3.5. Cinquè grup

Els esports continguts en el cinquè grup (taula 5) tenien pocs practicants i pocs clubs. Pel que fa a l'hípica, cal comentar que els esports hípics entroncaven amb diverses tradicions populars, però l'hipisme olímpic —la doma i els salts— només era practicat per les classes altes, en pocs clubs molt elitistes.

TAULA 5. *Esports del cinquè grup*

<i>Esport</i>	<i>Inici a Catalunya</i>	<i>Incorporació als Jocs Olímpics</i>	<i>Llengua d'influència</i>	<i>Nombre de termes</i>
Halterofilia	1952	1896	anglès	271
Hípica	1856	1900	francès, anglès	652
Judo	1951	1964	japonès	558
Tir	1952	1896	anglès	440
Tir amb arc	1947	1896	anglès	358

FONT: Elaboració pròpia.

2.3.6. Sisè grup

El sisè grup (taula 6) es va posposar en el temps, perquè necessitàvem que es publicuessin els reglaments específics dels exercicis obligatoris per poder començar a fer el buidatge.

TAULA 6. *Esports del sisè grup*

<i>Esport</i>	<i>Inici a Catalunya</i>	<i>Incorporació als Jocs Olímpics</i>	<i>Llengua d'influència</i>	<i>Nombre de termes</i>
Gimnàstica	1923	1924	anglès, alemany, francès	706
Natació sincronitzada	1980	1984	anglès	132
Salts	1907	1900	anglès	116

FONT: Elaboració pròpia.

2.3.7. Setè grup

El setè grup (taula 7) va ser un calaix de sastre on van anar a parar esports que presentaven diverses dificultats: el bàdminton, perquè era d'introducció recent a Catalunya; el beisbol tenia una llarga tradició, però molt pocs practicants; el taekwondo presentava molts problemes afegits a causa de la dificultat de la transliteració del coreà.

D'altra banda, la pilota i l'hoquei sobre patins es van col·locar en aquest grup perquè eren esports de demostració; això volia dir que no formaven part del programa oficial dels Jocs Olímpics, però que estaven dins el programa dels Jocs de Barcelona amb la intenció de promoure'ls.

Finalment, quant al pentatló modern, com que estava compost per cinc esports, només calia seleccionar els termes específics de cada un dels cinc diccionaris corresponents: atletisme, esgrima, hípica, natació i tir.

TAULA 7. *Esports del setè grup*

<i>Esport</i>	<i>Inici a Catalunya</i>	<i>Incorporació als Jocs Olímpics</i>	<i>Llengua d'influència</i>	<i>Nombre de termes</i>
Bàdminton	1987	1992	anglès	357
Beisbol	1829	1992	anglès	359
Hoquei sobre patins	1915	1992	anglès	407
Pentatló modern	1976	1912	anglès, francès	524
Pilota	1893	1992	espanyol, eusquera	469
Taekwondo	1967	2000	coreà	677

FONT: Elaboració pròpia.

3. A TALL DE REFLEXIÓ

Ara i vist amb la perspectiva del temps, si us he de dir quin esport va ser el més fàcil i quin el més difícil, si descarto el futbol —pel qual la feina ja estava pràcticament tota feta—, he de dir que l'atletisme va ser el més fàcil, ja que hi havia tres accions principals: córrer, saltar i llançar. El més difícil va ser la gimnàstica, perquè tenia una quantitat infinita de moviments, que es podien fer amb una pilota, una cinta, un cèrcol, etc., o bé, damunt d'una barra d'equilibris, d'unes barres asimètriques, al terra, etc.

A partir d'aquí, l'elaboració dels diccionaris va anar seguint el seu camí fins que, quan es van inaugurar els Jocs Olímpics de Barcelona, ja s'havien editat els vint-i-nou diccionaris i també els vint-i-vuit reglaments de competició. S'acabava així una etapa de normalització de la llengua en l'àmbit de l'esport i se n'iniciava una altra, perquè calia completar-la amb la resta d'esports i de disciplines que no formaven part dels Jocs d'estiu. Aquesta nova etapa va culminar anys més tard amb la publicació del *Diccionari general de l'esport*.

Així, els Jocs de Barcelona van deixar-nos un llegat, una obra que va ser reconeguda per un ampli col·lectiu de destinataris. És un exemple d'aquest reconeixement, el fet que el TERMCAT va rebre peticions per aprofitar el material en les edicions olímpiques posteriors (Atlanta, Sydney i Londres, entre d'altres).

Aprofito per donar les gràcies des d'aquí a totes aquelles persones que en aquesta etapa em van ajudar a rescatar aquesta terminologia «submergida». En totes elles, vaig saber trobar l'estima per l'esport i, també, l'estima per la llengua catalana.

Taula rodona: **«Necessitats terminològiques en els mitjans de comunicació»**

1. EL CAS DEL FUTBOL

1.1. *Condicionants de les retransmissions esportives*

Quan un locutor retransmet una competició esportiva per la ràdio, hi ha alguns factors que el condicionen:

— No pot parar de parlar, perquè es crea un silenci que l'oient no entén. En la televisió, en canvi, hi pot haver pauses, ja que es manté la comunicació visual. Així, a la ràdio, el locutor ha de parlar constantment —i ha de dir coses interessants— fent servir estructures lingüístiques correctes.

— No pot retocar allò que ha dit. El locutor no pot eliminar el que ha dit. Si vol rectificar, ho ha de fer per acumulació —i no per substitució— i això comporta una despesa addicional de temps.

— No pot dir el que vol, sinó que ha de descriure el que passa (l'argument). El que passa és igual per a tothom, però cadascú ho explica en funció de la seva visió, la seva mirada, la seva interpretació; aquesta interpretació és, doncs, l'aportació creativa del locutor.

— Ha d'ometre, suprimir i triar. Per exemple, si en una acció de joc, hi intervenen set jugadors i és molt ràpida, el locutor ha de saber que té el temps just per acabar la descripció quan acabi la jugada. Per això, el locutor ha de seleccionar què diu i què no, i ha de valer-se de recursos com prescindir de les paraules i accentuar el ritme i l'entonació.

— Ha d'anar en sincronia amb la reacció sonora de la graderia. La graderia proporciona uns elements sonors que el locutor no pot ometre. Per exemple, si la

graderia xiula, el locutor ha d'explicar que pel marcador s'ha anunciat un gol del Madrid, o bé, si la graderia aplaudeix, el locutor ha d'explicar que Leo Messi ha començat a escalfar perquè l'entrenador el vol fer sortir a jugar. Aquests elements sonors formen part del discurs i el locutor no els pot passar per alt.

Així, tots aquests elements i molts d'altres en condicionen el discurs. Sovint, a més, per completar el discurs, el locutor vol donar detalls tècnics, vol recordar fets històrics relacionats amb el que ha passat. Aleshores té el problema de l'ouera: en seixanta segons hi caben un nombre determinat de paraules de la mateixa manera que en una ouera hi cap un nombre determinat d'ous i, quan ja s'hi han posat tots, no n'hi caben més i s'ha de triar sistemàticament. Per tant, si el locutor no té esmolada l'eina de la llengua, si no té molt interioritzat un llenguatge que sigui útil per a les transmissions (com ara les paraules curtes), està molt limitat.

1.2. Terminologia futbolística

L'any 1976, vaig començar a fer les retransmissions de partits de futbol en català prenent com a base la terminologia proposada per Jordi Mir i pel professor Alfred Badia.

El llenguatge de l'esport, que es va conformar al llarg del segle xx, ha mantingut i manté una evolució constant. Les solucions que s'han acabat adoptant per furnir una de les llengües més emergents i més dinàmiques de la història de la comunicació i que, a més, és una llengua popular i generalitzada a tot al món han rebut influència de l'anglès, que és la llengua a través de la qual van arribar els conceptes d'aquestes pràctiques esportives. Algunes d'aquestes paraules angleses han evolucionat i d'altres s'han suprimit. En el cas concret del català, hi ha un altre fet definitiu que condiciona fortament la terminologia esportiva: els quaranta anys del franquisme. Durant aquests anys, no hi va haver català en els mitjans de comunicació i, a més, hi va haver molta presència de la llengua espanyola en programes amb una gran audiència (com *El carrusel deportivo*, de la Cadena Ser).

Això va fer que l'any 1976, quan es va intentar fer una proposta de terminologia futbolística en català, s'haguessin d'anar a buscar, d'una banda, els documents de la premsa general de més de trenta anys enrere (*La Veu de Catalunya* o *Xut!*) i, de l'altra, les solucions que feia servir la graderia (s'hi continuava parlant en català).

Les línies generals del criteri que vam seguir per a les transmissions futbolístiques en català es resumeix en sis idees. El nostre objectiu era establir sempre una proposta que fos útil i normativa: calia amorosir el discurs tant com fos possible, però sense allunyar-se d'un referent normatiu.

Aquestes sis idees eren:

— Aprofitar solucions tradicionals vigents. A la graderia, als camps de futbol, hi havia una manera de parlar molt viva, que no reflectien els mitjans (perquè

no hi havia mitjans en català). La gent a la graderia deia *quin canyardo li ha fotut, quina castanya, quina trompada, aquell defensa és un colador...* Aquest era un llenguatge lúdic, que es completava amb el llenguatge més tècnic dels mitjans.

— Valorar els usos lingüístics i revisar els automatismes. Calia revisar-los en el sentit de preguntar-se si, per exemple, una *paret*, una *trena* i una *ziga-zaga* eren la mateixa cosa o si a tots els entrenadors se'ls havia de dir *mister* encara que haguessin nascut al costat de casa...

— Acceptar la interferència i la metàfora omnipresent. Es recorria a metàfores, préstecs, sinònims, metonímies, argot..., que estaven acompanyats de la influència constant de llenguatges d'altres esports. Per exemple, l'atletisme donava *esprint* i *esprintar*; l'automobilisme, *anar alt o baix de revolucions*; la nàutica, *juguar amb el vent de popa*. El llenguatge futbolístic també rebia influència d'altres llenguatges no esportius: del món de l'anatomia, *ser el cervell de l'equip*; de la toxicologia, *fer un xut enverinat*; de la delinqüència, *robar la cartera al defensa*; del món musical, *fer una cantada* o *fer un recital* —que són antònims. Així mateix, del llenguatge del futbol també han sortit moltes expressions que s'han usat àmpliament en la llengua general, com ara *casar-se de penal*.

— Tenir present la interferència constant de l'espanyol (i reflexionar sobre l'estructura de la llengua). En la llengua general hi havia molt introduïdes expressions com *césped* o *palco*. Si el locutor té bones solucions per a casos com aquests, val la pena utilitzar-les encara que, inicialment, l'oient pugui no entendre-les. Amb el pas dels anys i l'increment dels mitjans que emeten en el territori català, les interferències han augmentat i han afectat negativament la llengua tant en l'àmbit lèxic com sintàctic o fonètic.

— Respectar els anglicismes arrelats. Ara el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans inclou com a catalanes paraules com *rècord*, *maillot*, *mànager* i *matx*.

— Evolucionar, actualitzar-se i ser creatius quan calgui. Cal evolucionar al ritme que marca la vida. La posició inicial de respecte i defensa de la norma, que són el punt de partida, no han de suposar de cap manera negar l'evolució ni tan sols alentir-la, perquè si ho féssim, perdriem la capacitat de mantenir la vigència de connexió amb l'oient, que és una condició imprescindible per als que treballem en mitjans de comunicació de massa. Per tant, si cal, s'ha de ser creatiu sense cap mena de complexos. Ara es diuen coses que fa trenta anys no s'usaven: *fer una seguida*, *ser un jugador mediàtic*, *tenir línies de passada*, *generar espais*, *tenir una pujada als bessons*, *ser un jugador que obre el camp*, *matar el partit...*

Transcripció de la intervenció de

JOAQUIM M. PUYAL
Institut d'Estudis Catalans

2. EL CAS DEL BÀSQUET

En les transmissions de partits de bàsquet, miro d'utilitzar un vocabulari ampli, però sense anacronismes, i amb paraules que encara estiguin en ús, tot i que no són del tot habituals (per exemple, un període pot *acabar*, però també pot *cloure*; una cosa que ha passat *fa una estona*, també pot haver estat *suara*, i un jugador que *protesta molt i es fa una mica pesat*, pot ser que estigui, en un moment específic, *creuat de garrafons*).

El bàsquetbol rep constantment una allau d'anglicismes, atesa la seva procedència i atès al fet, també, que els americans inventen constantment expressions per definir accions del joc; expressions que, ràpidament, són acollides en anglès i, fins i tot, en altres idiomes. En el cas d'aquest esport —i segons la meva experiència—, els anglicismes es poden dividir en tres grups:

— Ineludibles: són aquells que no tenen traducció possible i que ja s'han fet un lloc en l'argot basquetbolístic de tot arreu, com ara:

- *play-off*: eliminatòries que es disputen un cop acabada la temporada regular.
- *alley-oop*: esmaixada que es fa per sobre del cèrcol després d'un servei d'un company.
- *draft*: elecció de jugadors novells (només ho fan els americans).

— Combinables: són aquells que tenen una traducció àmpliament acceptada i força usada, però que sovint es combinen amb la forma anglesa. En són exemples:

- *rookie*: debutant durant una temporada sencera. Es pot utilitzar *novell* o, fins i tot, *joventell*, que dona un toc «verdaguerià» a la transmissió.
- *final four*: *final a quatre*.
- *pick and roll*: *bloqueig i continuació*, que fa referència a un tipus de jugada.
- *pick and pop*: l'equivalent català *bloqueig i continuació cap enfora*, tot i que, és clar, té el problema que és massa llarg.

— Eludibles: són aquells que tenen una traducció amb tradició en català i, per tant, es pot evitar fer servir l'anglicisme.

- *buzzer beater*: *cistella al límit del temps* o *cistella sobre la botzina*.
- *time out*: *temps mort*.
- *flopping*: *simulació* ('fer veure, de manera ostensible, que el rival t'ha fet una falta').
- *on fire*: *endollat*. Personalment, de tant en tant, utilitzo l'expressió *en foc*, que penso que és una *boutade*.
- *coast to coast*: *de cantó a cantó*. Aquesta expressió, que fa referència a les dues costes dels Estats Units, s'usa per descriure la jugada que comença en una part del camp i es completa a l'altra.

- *trash talking*: fer el bocamoll.
- *MVP*: el més valuós.

M'agradaria ara fer referència a l'èxit d'un neologisme que vaig utilitzar per primera vegada en una transmissió de bàsquet, «apostoflant», i que ha fet forrolla, sobretot entre el jovent. Prové de la paraula francesa *époustouflant*, terme molt utilitzat en l'àmbit dels esports, i que significa 'fantàstic', 'sensacional', 'impressionant'... Personalment, n'adaptaria la grafia al català escrivint-la «epustufant», però aquesta paraula se m'ha escapat absolutament de les mans i s'ha usat àmpliament amb la forma «apostoflant». Aprofito per demanar que es valori la possibilitat d'incloure-la, com a gallicisme, en la propera edició del *Diccionari de la llengua catalana*.

Pel que fa a l'adaptació fonètica dels noms propis al català, considero que cal no fer el ridícul exagerant la pronunciació correcta en l'idioma original i que s'ha de fer servir el seny a l'hora de pronunciar-los.

I, per acabar, aprofito per fer un crit d'alerta sobre la pèrdua dels drets esportius de televisió, en el sentit que tothom s'està acostumant a sentir tot el que és important en castellà. No podem demanar als joves la militància que nosaltres hem tingut amb el català (m'agradaria destacar que el bàsquet és un esport que mira, sobretot, jovent); els hem de facilitar les coses, perquè, si no ho fem, estem perduts.

JORDI ROBIROSA
Comentarista esportiu

3. EL CAS DEL MOTOR

3.1. *Les arrels*

Diuen els estudiosos de la matèria que la primera transmissió de futbol en català la va fer Joaquim Ventalló el 1928, però tots tenim constància de la transcendència real de la feina realitzada per Joaquim M. Puyal des de l'any 1976.

En el cas dels esports del motor no hem tingut tanta sort, i la manca de tradició en la narració en català per mitjans audiovisuals de competicions, de cotxes o de motos, ha obligat els que després ens hi hem dedicat professionalment a trobar o crear de manera autodidàctica la millor manera possible d'utilitzar el català per fer aquesta feina aspirant a la màxima correcció possible.

3.2. *Els precedents*

Els primers precedents els trobem en connexions radiofòniques puntuals amb diverses curses que es feien a Barcelona, fonamentalment a partir de les que es disputaven al circuit de Montjuïc, ja que les anteriors —disputades al de Pedralbes—, s'havien produït en un temps en què no hi havia cap sensibilitat per a l'ús de la nostra llengua com a eina vehicular de transmissió.

Emissores com Ràdio Barcelona, Ràdio Nacional d'Espanya i, més tard, Ràdio Joventut van ser les primeres a fer difusió d'aquestes informacions, però sempre a partir de connexions molt breus.

3.3. *Els orígens*

A mitjan anys vuitanta, el circuit català de Televisió Espanyola (TVE) comença a fer puntualment algunes transmissions de competicions del motor en català, a través de La 2, i aprofitant la producció de les imatges inicialment pensada per a la primera cadena, on es feia la transmissió original.

Periodistes com Lalo Arias, Rafa Muro, Pepe Ruiz Orland o Miquel Àngel Rosselló van ser els encarregats de fer les primeres transmissions, però de manera molt esporàdica.

Més tard, Manel Arroyo i jo mateix ens encarregaríem de fer narracions amb més continuïtat, gairebé sempre en proves d'àmbit estatal o a través de diferents de proves internacionals.

La popularització de les diferents modalitats del motor —la Fórmula 1 (F1) del 1986 al 1988 i les edicions del Gran Premi de Motociclisme a finals dels vuitanta— va fer que TVE oferís l'opció d'escoltar la transmissió en directe de les curses en castellà a través de la primera cadena o en català a través de la segona.

Amb el naixement de TV3 el 1984, la televisió nacional de Catalunya comença a oferir algunes curses de motociclisme, sobretot de trial *indoor* (sota sostre), amb una certa regularitat. El 1988, TV3 emet alguns grans premis del Mundial de motociclisme en directe i des dels circuits, en ocasió de les proves decisives pels títols mundials de Sito Pons (Brasil) a la categoria dels 250 cc i d'Àlex Crivillé (República Txeca) en 125 cc, l'any següent.

En aquells temps, TV3 també emetia les proves del Superprestigio Solo Moto que es disputaven al circuit de Calafat, a l'Ametlla de Mar. Un fet que contribuiria de manera important a la normalització del català a l'hora d'informar d'aquestes disciplines esportives va ser la creació el març del 1988 del programa *Motor a fons*, encara present a la graella de la programació d'aquesta cadena (concretament, al canal Esport 3).

Precisament aquella mateixa competició, el Superprestigio, en l'edició del

1983, ja havia estat transmessa íntegrament a Ràdio Barcelona dins del programa *Esport en català*, amb la narració d'Eduard Boet, Antoni Bassas i qui signa aquest text, en una experiència insòlita en aquell moment, ja que no s'acostumava a transmetre curses senceres per la ràdio, cosa que ara és una pràctica habitual.

No és fins al 1999 que, en obtenir els drets de transmissió del mundial de F1 —coincidint amb el debut a la categoria dels catalans Marc Gené i Pedro Martínez de la Rosa a la cursa d' Austràlia d'aquell any—, TV3 no emet competicions automobilístiques del màxim nivell de manera regular, i fins a arribar a assolir grans resultats d'audiència durant gairebé dues dècades.

Tres anys abans, TV3 havia transmès l'estrena del català Fermí Vélez a les 500 Milles d'Indianàpolis, als Estats Units d'Amèrica (EUA). L'any 1990 va fer la Cursa de Campions, des del Sot del Migdia, a Barcelona, i durant aquell temps proves com el Supermotard de Can Padró, el Full Track de la Monumental, el Trofeu Andros d'Andorra, o un grapat de competicions de trial *indoor* arreu, es van fer habituals a la programació de Televisió de Catalunya, que sempre ha presat una atenció especial als esports de motor.

A finals dels vuitanta, els resums de cada etapa del Ral·li Dakar van gaudir d'una gran popularitat en horaris de màxima audiència i la transmissió en directe de la prova pròleg que es va disputar a la Zona Franca del Port de Barcelona va ser el programa triat per estrenar les emissions del Canal 33, el desembre del 1987, en caràcter de proves.

3.4. *L'evolució de l'ús del llenguatge*

Les primeres transmissions del motor a TVE tenien un nivell d'exigència lingüística bastant baix pel que fa a la utilització del català. Els castellanismes eren molt presents a les emissions i, en el millor dels casos, els anglicismes tenien un protagonisme exagerat.

Als anys vuitanta al centre emissor de TVE a Sant Cugat hi havia dues tendències: una, que apostava per un català molt arcaic, poc col·loquial, i una altra que maldava per un ús d'un llenguatge més estàndard. No hi havia un criteri estricte al respecte, ben definit, i la tria d'una via o una altra era una opció que depenia de cada periodista encarregat de fer les transmissions i del corrector lingüístic que, amb sort, rebia l'encàrrec de fer-ne un seguiment, cosa que només passava amb les peces dels informatius i gairebé mai en els directes.

En el meu cas concret —i per l'experiència acumulada a les temporades de treball a Ràdio Barcelona, dins de l'equip de Joaquim M. Puyal fent les transmissions de *Futbol en català*—, al començament vaig optar per intentar traslladar els mateixos criteris aplicats en ocasió de les seves narracions als esports mecànics en

què jo estava especialitzat, davant l'absència d'un patró de conducta específic per a aquells casos.

Quan vaig passar de TVE a TV3 el 1987, el control lingüístic sobre les meves narracions va ser més estricte i més coherent en comparació amb el que havia viscut a Sant Cugat. Però els lingüistes de TV3 discrepaven d'alguns dels criteris marcats per Puyal i vaig haver d'adequar les meves narracions a la normativa marcada des de Sant Joan Despí.

Tot i que l'automobilisme és un esport nascut a França, la terminologia emprada acostuma a tenir un origen anglosaxó i, per tant, l'abús de tecnicismes expressats amb anglicismes és fàcilment recurrent.

L'audiència de les curses, sobretot de les de cotxes, acostuma a tenir un cert nivell de coneixements tècnics de la matèria. Per això, el recurs fàcil del debutant inexpert és tendir a fer servir a tort i a dret aquests tecnicismes, majoritàriament utilitzats en anglès, sobretot per guanyar credibilitat envers aquesta audiència més entesa, però també per la por i l'afany d'agradar de qui comença.

Amb el pas dels anys, i el teòric guany de solvència professional, he intentat reduir la utilització d'aquests anglicismes per anar-los acompanyant de la corresponent traducció al català, sempre que era estèticament possible des d'un punt de vista sonor.

Així, m'he permès passar de dir exclusivament *pole position* a acompanyar-la de l'expressió *posició preferent de sortida* en un exercici de didàctica esportiva, més que de mestratge lingüístic que fora pretensions per part meva. I, finalment, m'he limitat a fer servir quan m'ha semblat només la versió catalana al moment de la màxima maduresa professional, a la recerca d'un estil personal i propi.

El mateix podríem dir de termes com *boxes* i *tallers*, *pit-lane* i *carrer d'acceleració*, *starting grid* i *graella de sortida*, *cockpit* i *cabina*, *grip* i *adherència*, *slicks* i *pneumàtics llisos*, *downforce* i *sustentació aerodinàmica*, i tants i tants d'altres.

L'experiència, però, també m'ha permès fer, més que traduccions literals, la interpretació de paraules que fan referència a conceptes sovint vinculats al món de l'enginyeria. I, d'aquesta manera, he optat per dir *ampolles* (i no *blisters*), *fregament* (i no *drag*), *inclinació* (i no *pitch*), *faldeta* (i no *spoiler*), *efecte terra* (i no *ground force*), *rebrec* (i no *graining*), etc.

És veritat que, de vegades, és complicat trobar una traducció adequada a un determinat tecnicisme o a la descripció d'una situació tècnica o esportiva, però l'ús d'un mot anglès, aleshores, hauria d'anar acompanyat d'una explicació per fer-lo entenedor sense la necessitat de ser enginyer o comissari esportiu.

3.5. *La necessitat col·lectiva*

Només hi ha una cosa que evolucioni més ràpida que el llenguatge: la tecnologia. Per tant, caldria anar adaptant les noves expressions locals equivalents a les originals anglosaxones gairebé a la mateixa velocitat.

I, de la mateixa manera, cal revisar-ne algunes, de difícil justificació. Per exemple, no podem seguir parlant de *parell motor* com a traducció de l'expressió anglesa *torque*. El *torque* és el moment de gir que pot transmetre l'arbre d'un motor al mecanisme conduït a què està acoblat. El gir d'un motor té dues característiques: el *torque* i la velocitat de gir. Traduïm erròniament *torque* per *parell*, quan hauríem de parlar de *força de par*, que és un concepte de física. I, en canvi, impossem el concepte lingüístic (*parell*, i no *par*) al mecànic. Aquí no podem considerar *parell* com un conjunt de dues unitats de res, sinó com la definició d'una força determinada que fem a l'hora de *collar* alguna cosa. Per tant, el meu suggeriment és validar *par motor* com a traducció de *torque* i desestimar *parell motor*, que és la forma acceptada i acadèmicament validada actualment.

Més enllà d'aquest simple apunt, sense més importància, difícilment podrem consolidar el bon ús d'un idioma si ja des de la utilització dels objectes més quotidians no el respectem. Cal fer un esforç per exigir que, per exemple, no únicament els manuals d'ús dels objectes siguin en català, sinó que també ho siguin les seves aplicacions més modernes i tecnològiques. No serveix de res que el manual d'usuari d'un cotxe tingui una versió en català si el web de la marca no té l'opció d'escollir el català com a idioma o si, quan entrem al vehicle, el sistema operatiu és capaç de donar-nos la benvinguda en múltiples idiomes, però no en el nostre. Si iOS o Android tenen alternatives de funcionament en català, per què encara no l'ofereixen els navegadors o els sistemes d'infoentreteniment dels cotxes d'última generació?

JOSEP LLUÍS MERLOS
Comentarista esportiu

Necessitats terminològiques en els mitjans de comunicació: el cas dels esports d'hivern¹

M. AMOR MONTANÉ
Universitat Pompeu Fabra

CAROLINA BASTIDA
Universitat d'Andorra

Resum

L'estudi proposa una anàlisi de les necessitats terminològiques en els mitjans de comunicació d'Andorra en relació amb els esports d'hivern. Andorra, per la seva situació geogràfica, és un dels països catalanoparlants que presenta una activitat més intensa a l'entorn d'aquests esports, ja que bona part del turisme està vinculat a la muntanya i a la neu. Tanmateix, els esports d'hivern no han generat el coneixement científic que requereixen tenint en compte l'impacte econòmic, social i cultural que suposen per al país. Aquesta situació ha motivat l'elaboració d'aquest treball, que analitza l'àmbit des de la perspectiva de la terminologia que s'empra en els mitjans de comunicació andorrans, tant de la premsa escrita (diaris i revistes especialitzades) com audiovisual (ràdio i televisió), amb l'objectiu de detectar les necessitats terminològiques que existeixen en aquest sector.

D'una banda, parteix de l'avaluació de la implantació en l'ús de la terminologia catalana dels esports d'hivern a Andorra —és a dir, es fa un seguiment de l'ús dels termes proposats pels organismes competents (Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra, TERMCAT i Institut d'Estudis Catalans)—; de l'altra, se n'analitza la vitalitat lingüística a partir de l'observació de les tendències en la formació de termes nous. Els resultats del projecte han permès detectar necessitats terminològiques en la llengua oral i escrita dels mitjans de comunicació andorrans relacionades amb els esports d'hivern. Per aquest motiu, es proposen actuacions de dinamització lingüística, enfocades a estendre el coneixement i l'ús de la terminologia catalana d'aquest àmbit. A causa de la internaciona-

1. Tot i que en la XV Jornada de la SCATERM aquesta intervenció formava part de la taula rodona titulada «Necessitats terminològiques en els mitjans de comunicació», en aquesta publicació s'ha optat per recollir-la com un treball independent tenint en compte les característiques i l'extensió de l'article.

lització dels esports d'hivern, probablement els resultats que s'han obtingut per a Andorra són extrapolables al conjunt de països catalanoparlants.

PARAULES CLAU: terminologia, implantació terminològica, vitalitat lingüística, esports d'hivern, premsa oral, premsa escrita.

Abstract: *Terminology needs in the communication media: the case of winter sports*

This paper presents a study of the winter sports terminology needs in the communication media of Andorra. Due to its geographical location, Andorra is one of the Catalan-speaking countries with the highest level of activity as regards these sports since a large part of its tourist industry is linked to the mountains and snow. Winter sports here, however, have not generated the scientific knowledge which they require considering the economic, social and cultural impact they have on the country. This situation has prompted the performance of this study, which analyses this field from the standpoint of the terminology which is used in the Andorran communication media, including both the print media (newspapers and specialised magazines) and the broadcast media (radio and television), with the aim to determine the existing terminology needs.

On the one hand the study is based on the assessment of the implementation of the use of Catalan winter sports terminology in Andorra – that is to say, a study is made of the use of the terms proposed by the competent bodies (the Linguistic Policy Service of the Government of Andorra, TERMCAT and the Institute of Catalan Studies). On the other hand an analysis is made of language vitality based on the observation of the trends in the formation of new terms. The results of the project have allowed the detection of winter sports terminology needs in the spoken and written language of the Andorran communication media. For this reason we propose language activation measures focused on spreading the knowledge and use of Catalan terminology in this field. Due to the internationalisation of winter sports, the results which have been obtained for Andorra can most likely be extrapolated to the Catalan-speaking countries as a whole.

KEYWORDS: terminology, terminology implementation, language vitality, winter sports, broadcast media, print media.

1. INTRODUCCIÓ

Els esports d'hivern són els esports que es practiquen sobre la neu o el gel, d'acord amb el *Diccionari general de l'esport* (TERMCAT, 2010). Per exemple, són esports d'hivern l'esquí (en totes les seves modalitats), el patinatge sobre gel, el surf de neu, les raquetes de neu, el bob, la *luge*, el tobogan, el múixing i el cùrling. La majoria d'aquests esports se solen practicar a la muntanya, sobretot els que estan relacionats amb la neu. Andorra, per la seva situació geogràfica, és un

dels països catalanoparlants que presenta una activitat més intensa a l'entorn dels esports d'hivern, ja que actualment —i des de ja fa moltes dècades— bona part del turisme del país està vinculat a la muntanya i a la neu. Això no obstant, els esports d'hivern no han generat el coneixement científic que requereixen tenint en compte l'impacte econòmic, social i cultural que suposen per al país. Aquesta situació ha motivat el desenvolupament del projecte «Ús de la terminologia catalana a Andorra: caracterització i anàlisi en l'àmbit dels esports d'hivern», finançat per un ajut Lídia Armengol Vila del Govern d'Andorra,² que pretén fer una aportació al coneixement sobre els esports d'hivern des de l'òptica de la terminologia que s'empra i es genera al Principat d'Andorra.

Un dels eixos d'estudi del projecte ha estat la terminologia dels mitjans de comunicació andorrans, tant de la premsa escrita (diaris i revistes especialitzades) com audiovisual (ràdio i televisió), amb l'objectiu de detectar les necessitats terminològiques que existeixen en aquest sector. Per això, d'una banda, s'ha partit de l'avaluació de la implantació en l'ús de la terminologia catalana dels esports d'hivern a Andorra —és a dir, s'ha fet un seguiment de l'ús dels termes proposats pels organismes competents (Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra, TERMCAT i Institut d'Estudis Catalans)—, i de l'altra, se n'ha analitzat la vitalitat lingüística a partir de l'anàlisi de les tendències en la formació de termes nous.

2. EVOLUCIÓ SOCIODEMOGRÀFICA I SOCIOECONÒMICA D'ANDORRA

El Principat d'Andorra és un Estat situat a la regió del Pirineu central, entre França i Espanya. Té una superfície de 468 km² i una població total de 78.264 habitants (segons dades de l'any 2016 del Departament d'Estadística del Govern d'Andorra). Des de l'aprovació de la Constitució l'any 1993, el règim polític és el coprincipat parlamentari.

La situació actual d'Andorra està marcada sobretot pel desenvolupament econòmic i demogràfic dels darrers seixanta anys. Aquesta evolució s'ha caracteritzat per un augment sostingut de la població que està vinculat a la immigració més que no pas al creixement natural. D'això n'ha resultat una situació excepcional: els residents d'origen estranger (42.126; 54 %) superen en nombre els ciutadans de nacionalitat andorrana (36.138; 46 %) (Departament d'Estadística del Govern d'Andorra, 2016). El fet que la població de nacionalitat andorrana sigui una minoria en el conjunt de la població es deu també a les polítiques restrictives per adquirir la nacionalitat. Els ciutadans d'origen forà provenen d'Espanya (26,4 % de la població total), Portugal (13,2 %), França (5 %) o altres països (9,2 %)

2. M. Amor Montané agraeix l'ajut de la convocatòria a projectes de recerca de temàtica andorrana Lídia Armengol Vila del Govern d'Andorra, APTAXXXAND/2015.

(Departament d'Estadística del Govern d'Andorra, 2016). Dins del darrer grup trobem sobretot ciutadans britànics, argentins (estretament vinculats al món de l'esquí), marroquins i filipins.

Fins als anys cinquanta del segle xx, Andorra era un territori amb una economia de muntanya, basada en la ramaderia i l'agricultura, i amb més emigració que no pas immigració. Per fer-nos-en una idea, l'any 1944 el país tenia 5.291 habitants, amb una immensa majoria d'andorrans (Gallardo, 2006). Aquesta societat tradicional va anar deixant pas a partir de finals dels anys cinquanta a una economia basada en el comerç, el turisme i les finances, motivada en part pels avantatges fiscals respecte als països veïns, així com per la indústria de la neu. Aquest canvi de model socioeconòmic va atraure milers d'immigrants. Els nous vinguts van arribar, en primer lloc, de Catalunya; després, d'altres zones de l'Estat espanyol i, més endavant, de Portugal i d'arreu.

A principis de la dècada dels seixanta, els residents espanyols ja superaven àmpliament els andorrans. Hem de tenir en compte que dins d'aquest grup d'espanyols s'hi comptaven moltes persones provinents de Catalunya que tenien com a llengua pròpia el català, però també persones vingudes d'altres zones de l'Estat espanyol i, per tant, castellanoparlants (i també galaicoparlants), que no tenien coneixements de català. Els residents espanyols han estat el grup majoritari a Andorra fins a l'any 2005. A partir dels anys vuitanta, també va augmentar progressivament la proporció de residents portuguesos.

La transformació demogràfica a què Andorra ha assistit des de mitjans del segle xx s'explica, naturalment, pel profund canvi de model econòmic del país. No hi ha cap dubte que el turisme és el factor econòmic clau que ha transformat tant la demografia com el paisatge del Principat. Entre les conseqüències que comporta aquest canvi de model, s'ha de destacar l'augment espectacular del nivell de vida dels habitants d'Andorra. Es passa de tenir una economia de subsistència a tenir una renda per càpita més alta que la mitjana de les societats europees (Micó, 2015).

L'inici del que se sol anomenar *turisme de masses* se situa als anys cinquanta del segle xx quan, gràcies al paisatge, a la neu i a uns avantatges fiscals que convertiren el comerç en un gran atractiu, els visitants d'Andorra van passar de comptar-se per dotzenes a esdevenir desenes de milers (Lluelles Larrosa, 2007). Avui els pols d'atracció principals per al turisme són la natura, el comerç, el termalisme i, per descomptat, la neu. Actualment, el turisme representa el 25 % del PIB del país (Martín, 2018).

El turisme de neu o d'esquí és, efectivament, un dels motius principals per visitar Andorra per a una part important dels turistes. Segons dades de la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra (2016), entre el 17,5 % i el 25,8 % dels visitants vinculen la motivació d'anar a Andorra a la pràctica de l'esquí, un factor

d'atracció que només es veu superat pel comerç. L'hivern és el moment àlgid de l'afluència turística (Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra, 2016), que se sent atreta per unes instal·lacions per practicar els esports d'hivern que Andorra ha sabut situar d'una manera més atractiva (en termes de dimensions, serveis, etc.) que les d'altres zones del Pirineu, i de tota la península Ibèrica (Martín, 2018).

L'Andorra actual, en definitiva, ha transformat la fesomia i les activitats de les seves muntanyes, tot convertint uns espais de producció, agricultura i ramaderia en espais lúdics i turístics. Al voltant d'aquest turisme, que troba el seu màxim aprofitament en el comerç i en la indústria de la neu, s'articulen moltes de les característiques poblacionals, econòmiques, socials i culturals que defineixen el present —i previsiblement, també el futur— del Principat.

3. LA IMPORTÀNCIA DEL SECTOR DELS ESPORTS D'HIVERN A ANDORRA

La pràctica de l'esquí comença a difondre's a Andorra al voltant dels anys trenta del segle xx, inicialment sense cap tipus d'instal·lació per practicar l'esport. La primera estació d'esquí d'Andorra, que en un primer moment constava d'un únic telesquí, es va instal·lar al Pas de la Casa l'any 1956. Al llarg de la segona meitat del segle xx es creen, en ambdues valls del país, cinc estacions d'esquí, que durant la primera dècada del segle XXI es fusionen en dos grans dominis esquiables: Grandvalira (creat el 2003), a la vall d'Orient, i Vallnord (creat el 2007), a la vall del Nord. Cal assenyalar també la inauguració, l'any 2007, de Naturlandia, iniciativa creada per dinamitzar el Camp de Neu de la Rabassa, l'únic centre d'esquí de fons d'Andorra. Finalment, no podem oblidar que per a molts esquiadors de muntanya i surfistes i esquiadors forapista, les muntanyes d'Andorra, en tota la seva vastitud, són una estació d'esquí; una pràctica que no genera ingressos per a la indústria de la neu, però que guanya cada cop més adeptes i també, com veurem més endavant, produeix terminologia.

El 2017, el Govern d'Andorra va destinar quatre milions d'euros a promocionar l'oferta d'esports de neu del país (Martín, 2018) i tres milions i mig d'euros més al patrocini de competicions esportives (amb l'esquí alpí com a màxim representant), d'un total de disset milions de pressupost destinats al turisme (*Ara Andorra*, 2017). Aquesta significativa inversió, que dona compte del grau d'importància que l'Administració andorrana atorga als esports d'hivern, es reflecteix en la creixent organització de competicions internacionals de diverses modalitats esportives vinculades a la neu. Alhora, aquest augment de les competicions de diferents disciplines d'esports d'hivern es reflecteix en més presència als mitjans de comunicació, en forma de continguts a la premsa general però també de publicacions, programes i espais especialitzats. L'augment de la divulgació de tot allò re-

lacionat amb els esports d'hivern comporta, també, una difusió més gran de la terminologia d'aquest àmbit.

Pel que fa a les modalitats esportives que es practiquen a les estacions del Principat, l'esquí alpí és sens dubte l'esport rei, i aquesta és la modalitat que es considera l'esport nacional. És l'esport d'hivern amb més difusió, amb més tradició històrica i que concentra més finançament per part del Govern d'Andorra (Ara Andorra, 2017). D'altra banda, a partir de principis dels anys noranta del segle xx, les pistes es van començar a poblar de practicants de surf de neu, un esport que va anar guanyant popularitat gradualment i que avui té una prominència important.

Juntament amb aquestes dues disciplines conviuen, de manera més discreta, altres modalitats d'esquí. L'esquí de fons compta amb una certa tradició al país, tot i que es practica en altres tipus d'instal·lacions, allunyades geogràficament dels dos grans dominis esquiables. L'esquí de muntanya, que també es practica des de fa anys a les muntanyes andorranes, durant les darreres temporades ha crescut notablement en practicants i popularitat.

Finalment, trobem altres esports d'hivern més minoritaris, com ara l'esquí de telemarc, el múixing, la bicicleta de neu, l'esquí d'estel o la moto de neu. Les denominacions catalanes de tots aquests esports han estat objecte d'estudi per part del Consell Supervisor del TERMCAT, que ha proposat termes normalitzats per fer-hi referència. També cal tenir en compte que aquests esports generen terminologia derivada.

4. SÍNTESE BREU DE L'ESCENARI SOCIOLINGÜÍSTIC D'ANDORRA

Per entendre i poder analitzar l'ús de la terminologia catalana de l'àmbit dels esports d'hivern, cal conèixer la configuració sociolingüística actual d'Andorra, que presenta una complexitat considerable i està condicionada per una multitud de factors.

A Andorra el català és l'única llengua oficial de l'Estat («Constitució del Principat d'Andorra», 1993). Aquesta proclamació constitucional no fa més que «confirmar una pràctica secular» (Cavero, 2006, p. 101). És a dir, abans que adquirir l'estatus legal de «llengua oficial», el català ja era la llengua oficial *de facto* al país, i pràcticament l'única llengua d'ús (Bastida, 2016). Però a partir dels anys seixanta del segle xx, i a causa del canvi de model econòmic i dels fluxos immigratoris que hem descrit més amunt, el català passa a conviure amb les llengües pròpies de residents vinguts d'arreu i també amb les llengües dels visitants.

D'aquesta situació en deriva l'escenari sociolingüístic relativament divers que trobem actualment a Andorra. Una mesura significativa per entendre aquest escenari és la llengua habitual de la població, entesa com la llengua que parlen més

sovint les persones en el seu dia a dia. Segons dades de l'estudi *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra* (Govern d'Andorra, 2015), el 55 % dels parlants manifesta que la seva llengua d'ús habitual és el català (un 45,6 % només català i un 9,6 % català i castellà), mentre que el 37 % té el castellà com a llengua habitual (un 27,5 % només castellà i un 9,6 % català i castellà). En tercer lloc, però amb un percentatge molt inferior, veiem que el 3,8 % té com a llengua habitual el portuguès.

D'aquestes dades es desprèn que, malgrat que les llengües d'origen de la població d'Andorra són força diverses (Govern d'Andorra, 2015), les llengües d'ús més habitual són el català i el castellà. Així, la influència que històricament ha tingut el francès al país ha anat minvant, i avui no és una llengua d'ús generalitzat, mentre que la llengua portuguesa tampoc no té un percentatge important com a llengua d'ús habitual, malgrat que un nombre elevat d'individus la tenen com a llengua materna (Govern d'Andorra, 2015).

Per entendre l'escenari lingüístic del país també és necessari referir-nos breument a la seva singular estructura educativa. La població en edat escolar d'Andorra es distribueix en tres sistemes educatius: el sistema educatiu andorrà, en què la llengua vehicular és el català, tot i que també es vehiculen algunes assignatures en francès i en castellà; el sistema educatiu francès, en què la llengua vehicular és el francès, i el sistema educatiu espanyol, que comprèn centres congregacionals (en què la llengua vehicular és el català) i centres no congregacionals (en què el contingut es vehicula en castellà). Les famílies trien lliurement en quin d'aquests sistemes volen escolaritzar els fills. Tots tres són gratuïts. Actualment, tot i que el francès és la llengua d'escolarització d'un percentatge força elevat de la població, aquest coneixement i ús escolar no es tradueix en més ús social, i ens trobem amb el cas contrari amb el castellà: malgrat que una proporció reduïda de la població s'escolaritza en castellà (8 %; Departament d'Estadística del Govern d'Andorra, 2015), aquesta llengua és la segona en ús social al país (Govern d'Andorra, 2015). A la llum d'aquestes dades es fa evident que, en diversos àmbits de comunicació, el castellà funciona com una interllengua entre diversos grups lingüístics (com ara entre catalanoparlants i lusòfons, o castellanoparlants i francòfons).

5. USOS LINGÜÍSTICS EN L'ÀMBIT DELS ESPORTS D'HIVERN

Malauradament, a Andorra no es disposa de cap dada quantitativa d'usos lingüístics relacionada amb els esports d'hivern, malgrat la importància d'aquest àmbit per al país, que ja s'ha subratllat més amunt. Tot i això, sabem que des del punt de vista lingüístic els esports d'hivern estan fortament condicionats, d'una banda, per la terminologia internacional (provinent principalment de l'anglès) i,

d'una altra, per la gran dependència dels visitants i dels treballadors internacionals (Montané i Bastida, 2017).

Alguns treballs de recerca apareguts en els darrers anys (Gené-Gil, 2014; Muñoz-Espí, 2015; Montané i Bastida, 2017) aporten informació valuosa sobre la relació entre llengua i esports d'hivern, específicament mitjançant l'anàlisi de la terminologia neològica sobre aquest àmbit. Així doncs, disposem de dades útils sobre neologismes terminològics relacionats amb els esports d'hivern i detectats a Andorra. Malgrat tot, fins on arriba el nostre coneixement, no disposem de cap estudi que analitzi de manera global la terminologia —neològica o no— en aquest àmbit.

És evident, però, que l'anglès té un paper cabdal en la creació de terminologia dels esports d'hivern. La capacitat productiva i econòmica dels països anglòfons i l'establiment d'aquesta llengua com a instrument de comunicació internacional expliquen fàcilment aquest fenomen. Per això, malgrat que Andorra presenti una realitat lingüística amb una presència remarcable del castellà com a llengua d'ús habitual, amb el francès com una de les llengües oficials per a l'escolarització i el portuguès com a tercera llengua parlada al Principat, el pes internacional de l'anglès té el paper més prominent en la creació de terminologia en l'àmbit dels esports d'hivern (Montané i Bastida, 2017).

La manca de dades quantitatives de gran abast sobre els usos lingüístics en el sector dels esports d'hivern té com a conseqüència que, fins a l'actualitat, no s'ha pogut incidir en la dinamització del català en aquest àmbit, tot i la diversitat de factors que ens indiquen que, probablement, aquesta intervenció sigui necessària. Malgrat tot, tenim dues evidències clares que el Govern d'Andorra, a través del Servei de Política Lingüística, històricament ha reconegut la importància de normalitzar i difondre l'ús de la llengua catalana en aquest àmbit vital per al país. L'any 1999 el Servei de Política Lingüística d'Andorra, juntament amb el Centre de Terminologia TERMCAT, va publicar el *Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern*, que contenia 2.264 termes catalans classificats per àrees temàtiques i els seus equivalents en tres llengües: castellà, francès i anglès. Dos anys més tard, el 2001, les mateixes institucions van publicar el *Diccionari de la neu*, que contenia un nombre semblant de termes, però amb uns dos-cents termes neològics normalitzats, en bona part manlleus (alguns adaptats i d'altres no) (Muñoz-Espí, 2015).

Tot i la bona i necessària feina desenvolupada en aquestes dues obres lexicogràfiques, cal tenir en compte que aquests reculls terminològics es van elaborar fa més de quinze anys, i des d'aleshores no s'han actualitzat, malgrat que l'àmbit dels esports d'hivern s'ha desenvolupat molt durant el segle XXI, amb l'aparició i la popularització de noves modalitats esportives i noves proves de competició, i la caiguda en desús d'altres. Per tant, es fa palesa la necessitat de revisar i actualitzar aquestes terminologies.

6. CORPUS DE L'ESTUDI

La popularització dels esports d'hivern a Andorra, tal com hem dit, s'ha reflectit també en un augment de les publicacions relacionades amb aquest àmbit: des d'una major presència en la premsa escrita i audiovisual fins a la publicació de revistes i pàgines web especialitzades. Malgrat que el projecte del qual deriva aquest article analitza un espectre ampli d'aquestes manifestacions lingüístiques, aquí ens centrarem a estudiar l'ús de la terminologia dels esports d'hivern en els mitjans de comunicació orals i escrits andorrans.

Per això, hem constituït un corpus textual que inclou únicament textos produïts a Andorra procedents de la premsa escrita i audiovisual. Per assegurar la pertinència temàtica de cadascun dels textos en relació amb els esports d'hivern, els hem revisat manualment i hem seleccionat els que s'adequaven als criteris temàtics i territorials establerts. La revisió manual individualitzada també assegura un aspecte fonamental del corpus: la seva qualitat com a mostra representativa.

Tenint en compte el canal de comunicació dels textos, podem dividir el corpus en dos subcorpus: escrit i oral. El subcorpus escrit està constituït per textos sobre esports d'hivern procedents de les seccions d'esports de diversos mitjans de comunicació escrits d'Andorra. Concretament, s'han extret articles de premsa dels diaris *Bondia* i *Fòrum.ad*, i articles de la revista d'esports *The Esport*, durant el període comprès entre el gener del 2016 i el juny del 2017. Els gèneres textuais que formen part d'aquest subcorpus són, per tant, dos: articles de diari i articles de revista.

El subcorpus oral està constituït per textos sobre esports d'hivern procedents de la ràdio i la televisió andorranes. Concretament, s'han recopilat els programes setmanals *Andorra en blanc*, de Ràdio Nacional d'Andorra, i *Espai neu*, d'Andorra Televisió, disponibles en el període comprès entre el gener del 2016 i el juny del 2017. També s'ha accedit a les retransmissions i als reportatges d'algunes competicions d'esports d'hivern. Durant el període mencionat, se n'han localitzat tres a Andorra Televisió: *Total Fight Masters of Freestyle* (2016), *Copa del món ISFM d'esquí de muntanya* (2017) i *Copa del món ISFM Font Blanca* (2017). Així doncs, els gèneres textuais que formen part d'aquest subcorpus són: programes de ràdio, programes de televisió, reportatges i retransmissions de competicions esportives.

7. METODOLOGIA

Tal com hem avançat a l'inici, amb la finalitat de detectar les necessitats terminològiques dels mitjans de comunicació en l'àmbit dels esports d'hivern, hem establert dos objectius: l'avaluació de la implantació terminològica i l'anàlisi de la vitalitat lingüística de la terminologia catalana de l'àmbit. La metodologia que hem utilitzat per complir-los es basa en l'establiment inicial d'una tipologia de

termes, en la constitució de casos terminològics i en la distinció de dos tipus d'anàlisis diferents per a l'acompliment de cadascun dels objectius.

7.1. *Tipologia de termes*

Concretament, podem distingir dos tipus de termes: els termes que podem anomenar *oficials* (perquè han estat ratificats per alguna institució competent i, per tant, es documenten en obres lexicogràfiques o terminològiques de referència) i els termes *neològics* (és a dir, els termes nous, que no estan documentats en cap obra de referència). Dins del primer grup de termes oficials es poden distingir tipus de termes més concrets, d'acord amb el diccionari de referència on es documenten:

- Els termes normatius són els que estan inclosos en el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC). Per exemple, *alpinista* i *dorsal* són termes normatius.

- Els termes normalitzats són els que es documenten a la Neoloteca del TERMCAT (versió en línia de 2017), que és la base de dades que recull exclusivament la terminologia normalitzada pel Consell Supervisor del TERMCAT. Per exemple, *múixing* i *parc de surf* són termes normalitzats.

- Els termes documentats són els que es recullen en algun dels diccionaris terminològics següents: *Diccionari de la neu* (Govern d'Andorra i TERMCAT, 2001), *Terminologia dels esports d'hivern* (TERMCAT, 2004), *Terminologia de surf de neu* (TERMCAT, 2005), *Diccionari general de l'esport* (TERMCAT, 2010) i Cercaterm (TERMCAT, 2017a). Per exemple, *neu dura* es documenta exclusivament al *Diccionari de la neu* i *cursa de velocitat* es recull únicament al *Diccionari general de l'esport*. La majoria de termes, però, es documenten simultàniament a diversos diccionaris, com ara *quilòmetre llançat*, que es recull als quatre diccionaris.

La distinció entre termes oficials i termes neològics permet, d'una banda, analitzar la implantació de la terminologia oficial, en relació amb l'ús d'altres termes no oficials (és a dir, neològics des del punt de vista que adoptem en aquest estudi) i, de l'altra, l'anàlisi dels termes neològics ens ofereix un panorama sobre la vitalitat lingüística de la terminologia catalana dels esports d'hivern, ja que tenim en compte el mecanisme de formació d'aquestes unitats noves (si estan formades per mecanismes propis de la llengua catalana o, per contra, si són manlleus importats d'altres llengües).

7.2. *Constitució de casos terminològics*

Per dur a terme ambdós estudis, hem agrupat els termes extrets del corpus en casos terminològics. Un cas terminològic és l'objecte d'anàlisi bàsic i està consti-

tuit per totes les denominacions que comparteixen un mateix sentit. D'aquesta manera, recollim la variació terminològica present en el corpus. Cada cas terminològic té una forma de referència, que serveix per referir-nos-hi globalment. Si existeix, aquesta forma correspon al terme oficial (és a dir, a un terme documentat en algun diccionari general o especialitzat de la llengua catalana); si no, s'utilitza com a referència el terme que es documenta en el corpus textual.

Per a l'establiment de la sinonímia entre les diferents alternatives denominatives hem utilitzat el criteri de la intercanviabilitat contextual. La frase següent permet veure un exemple d'alternança terminològica que presenta una inqüestionable intercanviabilitat contextual:

En les disciplines tècniques (SL i GS), així com en la **combinada alpina (AC)**, les competicions es realitzen habitualment en dues mànegues i traçats diferents.³

En els casos en què en el corpus es documenta un terme per al qual ja existeix un sinònim oficial, el qual tanmateix no apareix en el corpus textual, el terme oficial es recull igualment com a part del cas terminològic, amb la indicació de freqüència 0. Com veurem més endavant, per a l'anàlisi de la implantació, és important recollir la terminologia oficial encara que no es documenti en els textos reals.

Com a exemple, presentem el cas terminològic **ESQUÍ DE TELEMARC**.⁴ Està constituït per set termes diferents (vegeu la taula 1). D'aquests, només quatre han estat documentats en el corpus textual, ja que els termes oficials *esquí de telemarc*, *esquí de taló lliure* i *taló lliure* no hi apareixen, però els hem recollit perquè són o bé termes normalitzats que consten a la Neoloteca del TERMCAT o bé termes documentats en algun dels altres diccionaris especialitzats.

TAULA 1. Cas terminològic **ESQUÍ DE TELEMARC**

<i>ESQUÍ DE TELEMARC</i>	<i>Nre. d'ocurrències</i>
<i>esquí de telemarc</i>	0
<i>telemarc</i>	23
<i>esquí de taló lliure</i>	0
<i>taló lliure</i>	0
<i>esquí telemarc</i>	1
<i>telemark</i>	12
TK	5

FONT: Elaboració pròpia.

3. La negreta és nostra en tots els exemples.

4. Diferenciem tipogràficament amb lletra versaleta la forma de referència d'un cas terminològic.

En canvi, el cas terminològic PROTECCIÓ DORSAL està constituït per tres termes (vegeu la taula 2). Cap d'aquests tres termes no és oficial ni s'ha documentat cap terme oficial per fer-hi referència. Per aquest motiu, el cas terminològic només conté aquests tres termes neològics i se n'escull un com a forma de referència.

TAULA 2. Cas terminològic PROTECCIÓ DORSAL

PROTECCIÓ DORSAL	Nre. d'ocurrències
<i>protecció</i>	1
<i>protecció dorsal</i>	10
<i>tortuga</i>	9

FONT: Elaboració pròpia.

Un cop establerts els casos terminològics, seguim dues metodologies diferenciades per a l'avaluació de la implantació i de la vitalitat lingüística dels termes dels esports d'hivern.

7.3. Metodologia per a l'avaluació de la implantació terminològica

En primer lloc, per a l'anàlisi de la implantació dels termes oficials, seguint Montané (2012, p. 152), establim una mesura quantitativa objectiva per saber i poder comparar el grau d'implantació de les unitats que són objecte d'anàlisi. Es tracta del coeficient d'implantació (CI) (Quirion, 2003, p. 122; Montané, 2012, p. 156), que posa en relació la freqüència de totes les unitats que constitueixen un cas terminològic. Calculem el CI a partir de la freqüència absoluta d'aparició dels termes oficials i dels seus concurrents neològics en el corpus. El CI és un índex que estableix per a cada cas una relació entre el nombre d'ocurrències d'un terme del cas i el nombre total d'ocurrències de tots els termes del cas (vegeu la figura 1).

$$\frac{\text{Nre. d'ocurrències d'un terme X del cas Y}}{\text{Nre. d'ocurrències de tots els termes del cas Y}} = \text{coeficient d'implantació del terme X}$$

FIGURA 1. Càlcul del coeficient d'implantació (CI).

FONT: Montané, 2012.

D'acord amb aquest índex, un terme que s'usa sistemàticament per fer referència a un cas té un CI d'1, és a dir, sempre que s'hi fa referència, s'utilitza aquest terme. En l'altre extrem, un terme amb CI de 0 implica que no s'utilitza mai per referir-se al cas en qüestió.

Com que el CI és un valor que oscil·la entre 0 i 1, cal establir uns barems d'implantació, ja que, tal com afirma Martin (1998, p. 67): «Il faut forcément un point de repère dont on doit tenir compte si l'on veut mesurer et non pas tout simplement décrire». Així doncs, considerem que tenen un grau d'implantació alt els termes que tenen un CI entre 0,76 i 1 i un grau baix els que tenen un CI entre 0 i 0,25. Els valors intermedis obtenen un grau d'implantació mitjà (vegeu la figura 2).

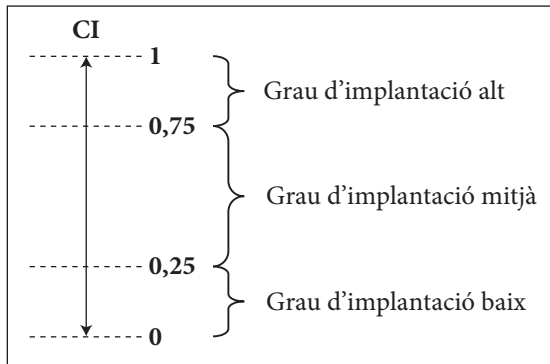

FIGURA 2. Graus d'implantació d'acord amb el CI.
FONT: Montané, 2012.

En la taula 3 presentem un exemple del càlcul de la implantació per al cas terminològic SURF DE NEU.

TAULA 3. Càlcul de la implantació del cas terminològic SURF DE NEU

Forma de referència (cas)	Terme	Nre. d'oc. del terme	Nre. d'oc. del cas	CI	Grau d'implantació
SURF DE NEU	<i>snow</i>	6	138	0,04	baix
	<i>snowboard</i>	64	138	0,46	mitjà
	<i>surf</i>	6	138	0,04	baix
	<i>surf de neu</i>	62	138	0,45	mitjà

FONT: Elaboració pròpia.

7.4. Metodologia per a l'anàlisi de la vitalitat lingüística

En segon lloc, per a l'anàlisi de la vitalitat lingüística dels termes neològics, hem diferenciat els termes formats per mecanismes propis de la llengua catalana i els termes manlevats d'una altra llengua. A continuació presentem la llista dels

mecanismes de formació que hem tingut en compte, amb alguns exemples extrets del corpus d'esports d'hivern a Andorra.

- Mecanismes propis de la llengua catalana:
 - prefixació (*postesquí*)
 - sufixació (*cronometratge*)
 - composició culta (*telecadira*)
 - composició patrimonial (*tallavent*)
 - sintagmació (*eslàlom supergegant*)
 - conversió (*repcionar*)
 - lexicalització (*tecnificat* | *tecnificada*)
 - abreviació (*combi, fons*)
 - siglació (AC, DT, *arva*)
 - resemantització (*gegant, calaix*)
- Mecanismes de manlleu
 - manlleu (*big air* [en], *telearrastre* [es], *forfet* [fr])

8. ANÀLISI DE LES DADES

En aquest apartat presentem els resultats de l'anàlisi de les dades terminològiques obtingudes del corpus textual, seguint la metodologia explicada anteriorment. Se'n traça un panorama general quantitatiu tant pel que fa a la implantació de la terminologia oficial com a la vitalitat lingüística de la terminologia neològica.

8.1. Anàlisi de les dades en relació amb l'avaluació de la implantació terminològica

Per avaluar l'ús de la terminologia oficial dels esports d'hivern a Andorra, analitzem el grau d'implantació exclusivament dels termes oficials. Presentem els resultats dels termes oficials agrupats (termes normatius, termes normalitzats i termes documentats en diccionaris especialitzats), però amb la distinció entre els termes documentats en el subcorpus oral i en l'escrit, per valorar si existeixen necessitats terminològiques diferents en els mitjans de comunicació escrits i audiovisuals.

En el subcorpus de premsa escrita hi documentem 206 termes oficials. D'acord amb l'anàlisi realitzada (vegeu la taula 4), s'observa que més de la meitat dels termes (61,2 %) obtenen un grau d'implantació alt. Per tant, *a priori* l'avaluació de la implantació de la terminologia oficial dels esports d'hivern en els mitjans de comunicació escrits és positiva. Ara bé, també cal tenir en compte que gairebé un 40 % dels termes no assoleix una implantació satisfactòria i, de fet, més d'un quart (26,2 %) obté un grau baix, la qual cosa significa que, en aquest àmbit, encara hi ha necessitats terminològiques que no estan cobertes.

TAULA 4. Resultats sobre el grau d'implantació dels termes oficials en els mitjans de comunicació escrits

<i>Grau d'implantació</i>	<i>Freqüència</i>		<i>Exemples</i>
Grau alt	126	61,2%	<i>alpinista, esquí de fons</i>
Grau mitjà	26	12,6%	<i>esquí alpí, esprint</i>
Grau baix	54	26,2%	<i>cros, eslàlom gegant</i>

FONT: Elaboració pròpia.

Els resultats d'implantació del subcorpus de premsa oral (vegeu la taula 5), que està constituït per 202 termes oficials, són molt similars als del subcorpus escrit. D'una banda, un percentatge elevat de termes (60,4%) obté un grau d'implantació alt, la qual cosa resulta positiva. Tanmateix, el percentatge de termes que no obté un grau d'implantació satisfactori també és notable (39,6%) i hi destaca sobretot que més d'un 30% dels termes oficials assoleix un grau d'implantació baix. Així doncs, l'avaluació de la implantació de la terminologia oficial dels esports d'hivern en els mitjans de comunicació orals no és tan positiva com en el cas dels mitjans escrits.

TAULA 5. Resultats sobre el grau d'implantació dels termes oficials en els mitjans de comunicació orals

<i>Grau d'implantació</i>	<i>Freqüència</i>		<i>Exemples</i>
Grau alt	122	60,4%	<i>circuit, rampa, neu pols</i>
Grau mitjà	15	7,4%	<i>neu artificial, surfista de neu</i>
Grau baix	65	32,2%	<i>eslàlom supergegant, eruga</i>

FONT: Elaboració pròpia.

Si ens fixem en alguns casos terminològics paradigmàtics, podem veure que hi ha necessitats terminològiques diverses. Vegem-ne alguns exemples.

En la taula 6 es presenta el cas de CROS, en què el terme oficial (*cros*) no s'utilitza mai en els gèneres orals analitzats. En substitució seva, s'utilitza o bé el manlleu de l'anglès (*boarder cross*) o bé la sigla (SBX), també manllevada, la qual és d'ús freqüent sobretot en el marc de les competicions esportives. Aquest és un cas sorprenent, perquè malgrat que el terme normalitzat (*cros*) compleix alguns dels criteris preeminents per garantir-ne la implantació (Montané, 2012), és a dir, és un terme breu i és formalment proper al terme original en anglès, no aconsegueix substituir l'ús arrelat del terme *boarder cross*, potser perquè aquest manlleu resulta semànticament més precís.

TAULA 6. Anàlisi de la implantació del cas terminològic CROS

<i>Subcorpus oral</i>		
CROS	<i>Estatus</i>	CI
<i>cros</i>	Terme normalitzat	0,00
<i>boarder cross</i>	Terme neològic	0,71
SBX	Terme neològic	0,29

FONT: Elaboració pròpia.

La taula 7 conté un cas terminològic extret del corpus escrit que presenta una situació diferent de l'anterior. El terme oficial (*combinada alpina*), documentat en un diccionari especialitzat, és el terme del cas que més s'utilitza, però té tants termes en competència (fins a tres) que no arriba a assolir un grau d'implantació alt, sinó que obté un grau mitjà (CI de 0,46). Els concurrents són la sigla manllevada de l'anglès (AC) i una variant expandida del terme (*curso combinada alpina*), que especifica que es tracta d'un tipus de cursa. L'altre terme més utilitzat del cas és la reducció del sintagma oficial, concretament una reducció de l'extensió: *combinada*. En aquest cas, el fet que el terme que oposa més competència a l'oficial sigui una variant reduïda es percep positivament, perquè és un terme que respon a la necessitat universal d'economia lingüística i s'aconsegueix mitjançant un mecanisme propi de la llengua catalana: la reducció del sintagma.

TAULA 7. Anàlisi de la implantació del cas terminològic COMBINADA ALPINA

<i>Subcorpus escrit</i>		
COMBINADA ALPINA	<i>Estatus</i>	CI
<i>combinada alpina</i>	Terme documentat	0,46
<i>combinada</i>	Terme neològic	0,43
AC	Terme neològic	0,08
<i>curso combinada alpina</i>	Terme neològic	0,02

FONT: Elaboració pròpia.

El darrer exemple que presentem en la taula 8 també correspon al corpus de premsa escrita i és similar al cas anterior, amb la diferència que en aquesta ocasió el terme oficial (*eslalom supergegant*) no presenta cap ocurrència en el corpus, sinó que és la variant reduïda *supergegant* la forma que obté un CI més elevat (0,67).

També és rellevant destacar que aquest terme neològic no és una reducció de l'extensió del sintagma (la qual és l'estratègia de reducció més freqüent i la que hem vist en el cas anterior), sinó de la base. De totes maneres, també respon a un mecanisme de reducció propi de la llengua catalana.

TAULA 8. *Anàlisi de la implantació del cas terminològic ESLÀLOM SUPERGEGANT*

<i>Subcorpus escrit</i>		
<i>ESLÀLOM SUPERGEGANT</i>	<i>Estatus</i>	<i>CI</i>
<i>eslàlom supergegant</i>	Terme documentat	0,00
SG	Terme neològic	0,17
<i>super gegant</i>	Terme neològic	0,02
<i>super geganta</i>	Terme neològic	0,01
<i>super-G</i>	Terme neològic	0,12
<i>súper-G</i>	Terme neològic	0,01
<i>supergegant</i>	Terme neològic	0,67

FONT: Elaboració pròpia.

La presència de la sigla manllevada de l'anglès (SG) també és notable en aquest cas, com els dos anteriors. A més, en aquest exemple té un paper important la variació denominativa, sobretot ortogràfica, però també morfològica. La vacil·lació gràfica sol ser una mostra que un terme està en via d'implantació (Montané, 2012). En aquest cas, però, trobem variants neològiques d'un terme també neològic, *supergegant*. Així, se'n documenten formes reduïdes (*super-G* i *súper-G*, amb accent i sense), variants ortogràfiques (*super gegant*, amb el prefix separat de la base) i variants morfològiques (concretament, la forma femenina, *super geganta*, segurament en referència a una *cursa*).

8.2. *Anàlisi de les dades en relació amb la vitalitat lingüística*

Per avaluar la vitalitat lingüística de la terminologia hem analitzat els mecanismes de formació exclusivament dels termes neològics de l'àmbit dels esports d'hivern que s'utilitzen en els mitjans de comunicació orals i escrits, perquè és en la creació de neologia on es reflecteix la vitalitat d'una llengua. Tal com hem explicat a l'apartat de metodologia, hem dividit els mecanismes de formació en dos: els propis de la llengua catalana i els mecanismes de manlleu, que parteixen de la creació neològica en altres llengües i, per tant, no impliquen vitalitat en català.

En la taula 9 presentem els resultats que hem obtingut en el conjunt del corpus de premsa andorrana, oral i escrita.

TAULA 9. *Resultats quantitativs sobre els mecanismes de formació dels termes neològics*

<i>Mecanisme de formació</i>		<i>Freqüència</i>	<i>Exemples</i>
<i>Mecanismes propis</i>	Prefixació	1,3 %	<i>pretemporada</i>
	Sufixació	2,5 %	<i>carvejar, surfejar</i>
	Composició culta	0,4 %	<i>telesquí, teleou</i>
	Composició patrimonial	0,7 %	<i>vuitmil, tallavent</i>
	Sintagmació	34,4 %	<i>cursa vertical</i>
	Conversió	0,4 %	<i>repcionar, clàssic</i>
	Lexicalització	0,7 %	<i>arribat arribada</i>
	Abreviació	7,0 %	<i>crono, alpi</i>
	Siglació	5,2 %	<i>arva, DH, SG</i>
	Resemantització	16,2 %	<i>barana, tortuga</i>
<i>Manlleu</i>	Manlleu	31,2 %	<i>box, combi race</i>

FONT: Elaboració pròpia.

Els resultats mostren que els mecanismes propis de la llengua són els més utilitzats per a la formació de termes nous (68,8 %). Tanmateix, el percentatge de termes formats per manlleu és elevat (31,2 %). També cal tenir en compte que el percentatge de manlleus s'incrementaria si tinguéssim en compte que la majoria de les sigles detectades en el corpus (com les que hem vist en els exemples de l'apartat anterior) són en realitat manllevades de l'anglès. Per exemple, la sigla DH, que fa referència a la modalitat de descens en esquí alpí, està formada a partir del terme anglès equivalent, *downhill*. Per tant, els manlleus tenen una incidència prominent en la formació de termes dels esports d'hivern. Això no obstant, aquests resultats contrasten amb les dades d'estudis previs, els quals afirmen que la creació de neologismes per manlleu en l'àmbit dels esports d'hivern és molt més elevada: concretament, segons el treball de Muñoz-Espí (2015, p. 37), els manlleus representarien un 60 % dels neologismes andorrans relacionats amb aquesta temàtica.

Entre els mecanismes propis, cal destacar la sintagmació com el recurs més habitual per a la creació de termes de l'àmbit (34,4 %). Sol ser recurrent perquè contribueix a la transparència semàntica, ja que els sintagmes solen ser explicatius. Per exemple, *trineu de gossos* és semànticament més comprensible que el manlleu *múixing*, per a un llec en aquesta modalitat esportiva d'hivern. La resemanització és el segon mecanisme propi de la llengua catalana més utilitzat a l'hora de formar termes neològics (16,2 %), encara que es manté com el tercer re-

curs més freqüent, molt per darrere del manlleu. La resemantització també sol facilitar la comprensió dels termes nous, perquè es basa en la similitud semàntica amb altres unitats lèxiques. Per exemple, el terme neològic *tortuga* fa referència a la forma de closca de tortuga que té la protecció dorsal dels esquiadors.

Finalment, podem dir que la presència elevada de termes neològics és en si mateixa una mostra evident que existeixen necessitats terminològiques en els esports d'hivern. D'una banda, hem observat que hi ha temes específics en els quals es detecta una mancança de terminologia oficial i, per tant, hi ha la necessitat de creació neològica per cobrir aquests buits denominatius. Per exemple, calen termes per denominar les noves modalitats de competició que encara no es troben recollides en els diccionaris actuals (*big air, esprint clàssic, esquí cros, freeski...*); les figures, trucs i salts en surf de neu (*backflip, double cork, step up, step down...*); alguns elements de la pista de surf de neu (*barana, calaix, dubbie, mòdul...*), o tipus d'esquiadors (*esquiador forapista, esquiador d'estil lliure...*).

D'altra banda, s'observa que alguns termes neològics completen casos terminològics per als quals ja hi ha un terme oficial. És el cas de les sigles, les quals hem observat que són freqüents en el context de les competicions esportives. Així doncs, potser caldria actualitzar la terminologia actual i oficialitzar les sigles al costat dels termes oficials existents. Alguns exemples de sigles usades en l'àmbit dels esports d'hivern, a banda dels que ja hem comentat en l'apartat anterior, són els següents: PL (*eslalom paral·lel*), KL (*quilòmetre llançat*), SS (*competició de parc*)...

9. CONCLUSIÓ: DETECCIÓ DE NECESSITATS TERMINOLÒGIQUES EN ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

L'anàlisi detallada de la implantació de tots els termes oficials i l'anàlisi de la vitalitat lingüística a través de l'estudi dels termes neològics extrets del corpus ens han permès detectar tres necessitats terminològiques específiques en relació amb la terminologia dels esports d'hivern en els mitjans de comunicació orals i escrits: una major difusió de la terminologia oficial, la creació de terminologia oficial nova per cobrir buits denominatius i l'actualització de la terminologia oficial existent, en alguns casos.

En primer lloc, pel que fa a la difusió de la terminologia oficial, Vila, Nogué i Vila (2007, p. 59 i 87) plantegen que el grau de difusió d'un terme en pot condicionar la implantació, perquè cal que els usuaris de la terminologia la coneguin perquè la puguin utilitzar. Actualment, les vies de difusió de la terminologia oficial se centren bàsicament en l'elaboració de diccionaris terminològics (com ara el *Diccionari de la neu*, coeditat pel Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra i el TERMCAT) i en la inclusió dels termes d'ús més generalitzat en el diccionari

normatiu. A més, els recursos en línia del TERMCAT (Cercaterm i Neoloteca) contribueixen a una difusió més àmplia, perquè són accessibles i gratuïts. Ara bé, tal com afirma Auger (1986), «c'est un fait généralement reconnu qu'on ne lit pas les dictionnaires et qu'en conséquence il ne suffit pas de distribuer des lexiques pour amorcer aussitôt une modification des habitudes langagières des individus». Per tant, cal acompanyar la difusió a través dels diccionaris amb altres accions de difusió, idealment que estiguin adaptades als col·lectius destinataris de la terminologia (els professionals i els aficionats als esports d'hivern, en el nostre cas). Per exemple, es podrien dissenyar cartells que incloguin les diferents modalitats d'esquí per distribuir-los als dominis esquiables. En definitiva, cal difondre la terminologia existent per estendre'n el coneixement i, posteriorment, l'ús.

En segon lloc, l'actualització de la terminologia oficial és l'etapa final del procés de normalització terminològica establert per Auger (1986). Aquest autor quebequès afirma que cal avaluar constantment els resultats de la normalització, és a dir, cal una anàlisi retroactiva per assegurar que la terminologia oficial s'utilitza realment en els textos especialitzats. En funció dels resultats obtinguts, cal replantejar la normalització duta a terme (si es demostra que els termes oficials no estan en ús) i, sobretot, cal assegurar que la llengua estigui constantment al dia, perquè s'adapti eficaçment al progrés en tots els àmbits del coneixement. Així doncs, Auger (1986) planteja que es puguin reconsiderar els termes oficials que no estan en ús. En aquest sentit, cal realitzar una actualització d'alguns termes dels esports d'hivern en què s'observa un ús prolífic de termes neològics alternatius als termes oficials: concretament, quan els termes neològics són variants ben formades que podrien recollir-se com a sinònims dels termes existents (hem vist alguns exemples de sintagmes reduïts) o quan es tracta de sigles, que tenen un ús molt elevat en el context de les competicions esportives i que es podrien incorporar com a variants denominatives (encara que caldria valorar la idoneïtat de conservar la sigla anglesa o d'adaptar-la al català).

Arran de l'avaluació de la implantació de la terminologia oficial, Auger (1986) també assenyalava que la detecció de termes neològics sense cap alternativa oficial documentada en diccionaris ha de fomentar la creació de terminologia oficial nova per cobrir les noves necessitats denominatives. L'elevat nombre de termes neològics que hem extret del corpus de premsa andorrana evidencia aquesta necessitat. Així doncs, perquè la llengua catalana segueixi l'evolució dels esports d'hivern, cal crear termes oficials nous, sobretot en les temàtiques en què s'han detectat més buits (modalitats esportives, elements del surf de neu, etc.). Els termes neològics que hem localitzat en el corpus textual poden ser un bon punt de partida, però en la majoria dels casos caldrà dur a terme recerques puntuals per valorar quines són les millors propostes denominatives per fer referència als nous conceptes.

Finalment, pensem que, per la seva situació geogràfica i la seva configuració socioeconòmica, sociolingüística i política, Andorra és un excel·lent camp d'estudi de la terminologia catalana dels esports d'hivern, ja que l'ús i la generació de termes relacionats amb aquest àmbit són, com hem vist, molt alts. D'altra banda, creiem que aquestes tres necessitats terminològiques detectades en els mitjans de comunicació andorrans són extrapolables a les que hi pot haver en la premsa en llengua catalana en general. Per això, és important tenir-les en compte i posar en pràctica estratègies de difusió, actualització i creació de terminologia per cobrir-les. Tal com afirma Auger (1986, p. 53) per al francès de Quebec, només una organització sistemàtica de la recerca científica i tècnica pot assegurar el futur de les llengües minoritàries i/o minoritzades com a llengües científiques i tècniques en el món actual.

BIBLIOGRAFIA

- ARA ANDORRA, 2017 = «El govern destina 3,5 milions d'euros anuals a esdeveniments esportius» (2017). *Ara Andorra* [en línia] (20 novembre). <https://www.ara.ad/economia/Govern-destina-milions-esdeveniments-esportius_0_1909609181.html> [Consulta: 23 juny 2018].
- AUGER, Pierre (1986). «Francisation et terminologie: l'aménagement terminologique». A: RONDEAU, Guy; SAGER, Juan Carlos (ed.). *Termia 84: Terminologie et coopération internationale*. Quebec: Girsterm, p. 47-55.
- BASTIDA, Carolina (2016). «La realitat sociolingüística d'Andorra». A: *Llengua i literatura a Andorra i als Pirineus*. Andorra: Universitat d'Andorra, p. 221-308.
- CAMBRA DE COMERÇ, INDÚSTRIA I SERVEIS D'ANDORRA (2016). *Informe Econòmic* [en línia], núm. 22. <<https://www.ccis.ad/viewer/ie2016/catala/html/mobile/index.html>> [Consulta: 23 juny 2018].
- CAVERO, Pere (2006). «El Principat d'Andorra i el català». *Treballs de Sociolingüística Catalana* [en línia], núm. 19: *La situació sociolingüística a Andorra*, p. 101-114. <<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000053/00000084.pdf>> [Consulta: 23 juny 2018].
- «Constitució del Principat d'Andorra» (1993). A: *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra* [en línia], any 5, núm. 24, p. 448-458. <<https://www.bopa.ad/bopa/005024/Pagines/7586.aspx>> [Consulta: 23 juny 2018].
- DEPARTAMENT D'ESTADÍSTICA DEL GOVERN D'ANDORRA (2015). «Dades estadístiques d'educació». A: *Departament d'Estadística* [en línia]. <<https://www.estadistica.ad/serveiestudis/web/index.asp#>> [Consulta: 23 juny 2018].
- (2016). «Dades estadístiques de població». A: *Departament d'Estadística* [en línia]. <<https://www.estadistica.ad/serveiestudis/web/index.asp#>> [Consulta: 23 juny 2018].
- GALLARDO, Jordi (2006). «Pròleg». *Treballs de Sociolingüística Catalana* [en línia], núm. 19: *La situació sociolingüística a Andorra*, p. 15-17. <<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000053/00000079.pdf>> [Consulta: 23 juny 2018].

- GENÉ-GIL, Maria (2014) «Manlleus del castellà / Spanish loanword». A: CABRÉ, M. Teresa; DOMÈNECH, Ona; ESTOPÀ, Rosa (ed.). *Mots nous en català: Una panoràmica geolectal = New words in Catalan: A diatopic view*. Amsterdam: John Benjamins, p. 133-144.
- GOVERN D'ANDORRA. SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2015). *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra: Situació actual i evolució (1995-2014)*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra.
- GOVERN D'ANDORRA. SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA; TERMCAT (1999). *Vocabulari de la neu i dels esports d'hivern*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. (Diccionaris de l'Enciclopèdia. Sèrie Diccionaris Terminològics)
- (2001). *Diccionari de la neu*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: TERMCAT. (Diccionaris de l'Enciclopèdia. Diccionaris Terminològics)
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. 2a edició. Barcelona: IEC, 2007. <<http://dlc.iec.cat/>> [Consulta: 15 desembre 2017].
- LLUELLES LARROSA, Maria Jesús (2007). «La transformació econòmica d'Andorra durant el segle XX». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 64, p. 71-88.
- MARTIN, André (1998). *Les mots et leurs doubles: Étude d'implantation de la terminologie officialisée dans le domaine de l'éducation au Québec*. Quebec: Office Québécois de la Langue Française. (Langues et Sociétés; 36)
- MARTÍN, Albert (2018). «Grandvalira, un divorci milionari sobre la neu». *Ara.cat* [en línia] (7 gener 2018). <https://emprenem.ara.cat/creixer/Grandvalira-divorci-milionari-sobre-neu_0_1938406159.html> [Consulta: 23 juny 2018].
- MICÓ, Joan (2015). «La diversitat cultural d'Andorra». A: *Recull de conferències 2012-2013: Debats de recerca 6-7* [en línia]. Andorra: Societat Andorrana de Ciències, p. 47-66 <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000233/00000092.pdf>> [Consulta: 23 juny 2018].
- MONTANÉ, M. Amor (2012). *Terminologia i implantació: anàlisi d'alguns factors que influencien l'ús dels termes normalitzats de la informàtica i les TIC en llengua catalana* [en línia]. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. <<http://hdl.handle.net/10803/97295>> [Consulta: 23 juny 2018].
- MONTANÉ, M. Amor; BASTIDA, Carolina (2017). «La neologia terminològica en el català d'Andorra: creació pròpia o manllevada?». A: SÁNCHEZ IBÁÑEZ, Miguel; MAROTO, Nava; TORRES DEL REY, Jesús; STERCK, Goedele de; LINDER, Daniel; GARCÍA PALACIOS, Joaquín (ed.). *La renovación léxica en las lenguas románicas: Proyectos y perspectivas*. Múrcia: Edit.um. Ediciones de la Universidad de Murcia, p. 381-395.
- MUÑOZ-ESPÍ, Rafael (2015). *Anàlisi morfològica i semàntica de la neologia andorrana*. Treball fi de bàtxelor. Andorra: Universitat d'Andorra.
- QUIRION, Jean (2003). *La mesure de l'implantation terminologique: proposition d'un protocole: Étude terminométrique du domaine des transports au Québec*. Quebec: Office Québécois de la Langue Française. (Langues et Sociétés; 40)
- TERMCAT (2004). *Terminologia dels esports d'hivern* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/29/> [Consulta: 15 desembre 2017].

- TERMCAT (2005). *Terminologia de surf de neu* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. (Diccionari en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/14/> [Consulta: 15 desembre 2017].
- (2010). *Diccionari general de l'esport* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. (Diccionari en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/114/> [Consulta: 15 desembre 2017].
- (2017a). *Cercaterm* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. <<http://www.termcat.cat/ca/Cercaterm/>> [Consulta: 15 desembre 2017].
- (2017b). *Neoloteca* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. <<http://www.termcat.cat/ca/Neoloteca/>> [Consulta: 15 desembre 2017].
- VILA, Francesc Xavier (dir.); NOGUÉ, Marina; VILA, Ignasi (2007). *Estudis d'implantació terminològica: Una aproximació en l'àmbit dels esports*. Vic: Eumo; Barcelona: TERMCAT.

CRÒNICA DEL CURS 2017-2018

**XIV Jornada de la SCATERM:
«La terminologia de la *Gramàtica*»**

Les intervencions de la XIV Jornada, enregistrades en vídeo, són accessibles a la videoteca de l'Institut,
a l'enllaç https://www.youtube.com/watch?v=Ow90ntSrx_M

Vista dels assistents i de la mesa inaugural de la XIV Jornada de la SCATERM, celebrada el 14 de desembre de 2017 a la Sala Prat de la Riba de l'Institut d'Estudis Catalans. A la mesa, d'esquerra a dreta, Judit Feliu (moderadora), de l'Institut d'Estudis Catalans; Mila Segarra, vicepresidenta de la Secció Filològica (SF), i Miquel-Àngel Sánchez Ferriz, president de la SCATERM. Font: Servei de Comunicació de l'IEC.

Vista de les ponents de la XIV Jornada de la SCATERM. D'esquerra a dreta: Judit Feliu (moderadora), de l'Institut d'Estudis Catalans; Aina Labèrnia, de la Universitat Ramon Llull; Maria Josep Cuenca, membre de la SF; Anna Camps, de la Universitat Autònoma de Barcelona, i Mercè Lorente, membre de la SF. Font: SCATERM.

Programa de la XIV Jornada

XIV Jornada de la SCATERM «La terminologia de la Gramàtica»

Sala Prat de la Riba de l'Institut d'Estudis Catalans, 14 de desembre de 2017

9.15 h *Recepció dels assistents*

9.45 h *Paraules de benvinguda*

Miquel-Àngel SÀNCHEZ FÈRRIZ

President de la Societat Catalana de Terminologia

Inauguració

Mila SEGARRA

Vicepresidenta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans

10.00 h *Ponències*

Nova gramàtica, nova terminologia?

Aina LABÈRNIA

Universitat Ramon Llull

Models lingüístics i model de llengua en la terminologia gramatical

Mercè LORENTE

Universitat Pompeu Fabra i Institut d'Estudis Catalans

La terminologia gramatical a l'ensenyament

Anna CAMPS

Catedràtica jubilada de didàctica de la llengua

11.00 h *Pausa cafè*

- 11.30 h *Conferència*
La terminologia gramatical: de la GIEC a la GEIEC
Maria Josep CUENCA
Universitat de València i Institut d'Estudis Catalans
- 12.30 h *Debat i cloenda de la Jornada*
Moderadora: Judit FELIU
Institut d'Estudis Catalans i Universitat Pompeu Fabra

Presentació de la XIV Jornada

JUNTA DIRECTIVA DE LA SCATERM

Aprofitant l'aparició recent de la *Gramàtica de la llengua catalana*, el mes de novembre del 2016, la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM) ha decidit dedicar la jornada anual del 2017 a escoltar, en el marc d'un fòrum de debat i d'anàlisi constructius, els especialistes en terminologia, gramàtica, lingüística i ensenyament, que des de les seves respectives disciplines, estudiaran el lèxic que s'ha usat a l'hora de vehicular el coneixement gramatical.

Concretament, s'analitzarà si la terminologia usada per Fabra ara fa gairebé cent anys en la seva gramàtica continua vigent en els nostres dies en la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans. Des d'un vessant més teòric i lingüístic, s'estudiarà si darrere de la terminologia seleccionada es pot detectar una determinada ideologia gramatical. En l'àmbit de l'ensenyament, es debatrà si la terminologia recollida i l'ús que se'n fa són adequats per a l'escola. I, finalment, s'avaluarà el grau d'adequació i claredat dels termes gramaticals i es debatrà sobre la necessitat d'una tasca terminològica i divulgativa a l'hora de transmetre el coneixement gramatical.

Conclusions de la XIV Jornada

JUDIT FELIU
Institut d'Estudis Catalans
Universitat Pompeu Fabra

A finals del 2016, ben a prop de Nadal i com a regal, els Reis Mags ens van portar la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC). Eren paraules majors. Teníem a les mans una obra molt esperada, la gramàtica general de la llengua catalana. I, pensant-hi, em va semblar que podíem oferir a les ponents de la XIV Jornada aquesta obra com qui dona als nens un tambor de Lego®, aquella capsula plena de peces de colors. Els vam donar el tambor, si em permeteu la metàfora, però amb la condició que no volíem que la figura resultant, allò que n'acabessin construint, fos la mateixa que hi havia a la fotografia que contenia el tambor. Partint dels seus àmbits d'expertesa, havien de recol·locar les peces, mirar-se-les amb detall, combinar-les d'una manera diferent, per veure què en sortia.

I les construccions que n'han fet són ben diferents. Aina Labèrnia n'ha tret la figura de les etiquetes normatives —comparant-les amb les que va usar Pompeu Fabra—, un aspecte en què es continua treballant, perquè cal saber-les llegir i aplicar. I, a més, cal tenir-ne un coneixement exhaustiu per no sentir-se insegur.

Mercè Lorente ha remenat les peces del tambor, tota la terminologia gramatical, i ha deixat veure que darrere hi ha una determinada teoria lingüística, clara, detectable, aïllable. Ha demostrat també que, certament, a la GIEC es fa un ús extensiu de la terminologia.

Anna Camps ha parlat dolçament sobre l'aprenentatge, sobre el coneixement zero, sobre com un nen arriba a casa i explica què ha interioritzat aquell dia a classe pel que fa a gramàtica. A més, Camps s'ha plantejat com entenem què és la síl·laba: des d'un cop de mans per a un infant fins a la definició que se'n fa en una obra com la GIEC.

Finalment, en la conferència final, Maria Josep Cuenca ha presentat, des del punt de vista terminològic, un material molt extens, que és fruit del projecte de publicació de la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC). En el marc

d'aquest projecte, que partia d'una tasca de vint anys —l'elaboració de la GIEC—, s'ha redactat la GEIEC en dos anys, per la qual cosa s'ha dut a terme una reformulació del contingut de la primera obra, així com una sintetització i organització de la terminologia, amb l'objectiu de fer més accessible el contingut gramatical a l'usuari.

No resta gaire més que reconèixer que la XIV Jornada de la SCATERM ha estat un èxit rotund i que les aportacions de les conferencians han donat peu a un debat i a una reflexió que continuarà en trobades futures.

Crònica de la XIV Jornada

JUNTA DIRECTIVA DE LA SCATERM

La XIV Jornada de la SCATERM, que duia per títol «La terminologia de la *Gramàtica*», va tenir lloc el dia 14 de desembre de 2017 a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). Aprofitant la publicació de la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC), el mes de novembre del 2016, la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM) va voler dedicar la Jornada de 2017 al lèxic de la *Gramàtica*. Concretament, l'objectiu que es va fixar va ser reunir els especialistes en terminologia, gramàtica, lingüística i ensenyament perquè analitzessin, des de les seves respectives disciplines d'estudi, la terminologia que s'ha usat a l'hora de vehicular el coneixement gramatical.

Mila Segarra, vicepresidenta de la Secció Filològica de l'IEC, va ser l'encarregada d'inaugurar l'acte i va destacar la rellevància del tema de la Jornada en el marc de la llengua catalana. La inauguració va acabar amb les paraules de benvinguda i agraïment de Miquel-Àngel Sánchez Ferriz, president de la SCATERM, als gairebé cent trenta assistents que omplien la Sala Prat de la Riba de l'IEC.

La XIV Jornada es va iniciar amb una ronda de ponències que tractaven tres temes concrets en relació amb la terminologia de la *Gramàtica*: Aina Labèrnia va comprovar si la terminologia usada per Fabra ara fa gairebé cent anys en la seva gramàtica continua vigent en els nostres dies en la *Gramàtica* actual; Mercè Lorente va analitzar si darrere de la terminologia utilitzada en la GIEC es pot detectar una determinada ideologia gramatical; finalment, Anna Camps va oferir una mirada des de l'ensenyament i va discutir si la terminologia gramatical és adequada per a l'escola.

A continuació, Maria Josep Cuenca va pronunciar la conferència titulada «La terminologia gramatical: de la GIEC a la GEIEC». Cuenca va explicar la gènesi de la futura *Gramàtica essencial* de l'IEC (GEIEC), que tindrà el mateix contingut que la GIEC, però estarà presentat de maneres diferents. Pel que fa a la terminologia, la GEIEC incorporarà un glossari que representa una simplificació

terminològica respecte de la GIEC, ja que s'han suprimit alguns termes i se n'han transformat uns altres per facilitar-ne la comprensió.

Per acabar, l'acte es va cloure amb una taula rodona, moderada per Judit Feliu, en la qual van participar les quatre ponents.

Així, la XIV Jornada de la SCATERM, tal com pretenia, va constituir un fòrum de debat i anàlisi constructius sobre la gramàtica catalana i la seva terminologia. A més, s'hi va evidenciar la necessitat d'una tasca terminològica i divulgativa a l'hora de transmetre el coneixement gramatical.

XV Jornada de la SCATERM: «La terminologia de l'esport»

Les intervencions de la XV Jornada, enregistrades en vídeo, són accessibles a la videoteca de l'Institut, als enllaços següents: <https://www.youtube.com/watch?v=CKsIS6iYWec> (ponències)
i https://www.youtube.com/watch?v=bfl_0tVZgMI (taula rodona)

Vista de la mesa inaugural de la XV Jornada de la SCATERM, tinguda el 31 de maig de 2018, a la Sala Prat de la Riba de l'IEC. Van inaugurar la Jornada Mila Segarra, vicepresidenta de la Secció Filològica (SF), i Miquel-Àngel Sánchez Ferriz, president de la SCATERM. Font: SCATERM.

Vista dels ponents de la taula rodona de la XV Jornada de la SCATERM. D'esquerra a dreta, Josep Lluís Merlos, comentarista esportiu; Jordi Robirosa, comentarista esportiu; Joaquim M. Puyal, membre de la SF; M. Amor Montané, de la Universitat Pompeu Fabra, i Carolina Bastida, de la Universitat d'Andorra. Font: SCATERM.

Programa de la XV Jornada

XV Jornada de la SCATERM «La terminologia de l'esport»

Sala Prat de la Riba de l'Institut d'Estudis Catalans, 31 de maig de 2018

9.00 h *Recepció dels assistents*

9.30 h *Paraules de benvinguda*
Miquel-Àngel SÀNCHEZ FÈRRIZ
President de la Societat Catalana de Terminologia

Inauguració
Mila SEGARRA
Vicepresidenta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans

10.00 h *Ponències*
Fabra i l'esport
Jordi MIR
Institut d'Estudis Catalans

La formació de la terminologia futbolística
Neus FAURA
Universitat Autònoma de Barcelona

La terminologia dels esports olímpics
Ester BONET
Societat Catalana de Terminologia

11.30 h *Pausa cafè*

12.00 h *Taula rodona*

Necessitats terminològiques en els mitjans de comunicació

Joaquim M. PUYAL (Institut d'Estudis Catalans): *El cas del futbol*

Jordi ROBIROSA (comentarista esportiu): *El cas del bàsquet*

Josep Lluís MERLOS (comentarista esportiu): *El cas del motor*

M. Amor MONTANÉ (Universitat Pompeu Fabra) i Carolina BASTIDA
(Universitat d'Andorra): *El cas dels esports d'hivern*

13.00 h *Debat i cloenda de la jornada*

Moderador: Joaquim M. PUYAL

Institut d'Estudis Catalans

Presentació de la XV Jornada

JUNTA DIRECTIVA DE LA SCATERM

La presència de l'esport a la nostra vida és un fet innegable. Noves pràctiques esportives, noves eines i nous aprenentatges generen la creació constant de nous termes i demanen una llengua de gran vitalitat per poder estar a l'altura d'aquestes noves necessitats terminològiques.

Coincidint amb el desè aniversari de la revista *Terminàlia* —el número 1 de la qual es va dedicar als esports—, la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM) ha decidit dedicar la Jornada anual a fer un repàs de la terminologia esportiva en català: des dels inicis, fent una aturada en la tasca de Pompeu Fabra i en el Jocs Olímpics de 1992, fins a arribar als nostres dies. La Jornada constarà de tres ponències seguides d'una taula rodona, en la qual es comentaran alguns casos pràctics de necessitats terminològiques en els mitjans de comunicació.

Conclusions de la XV Jornada

MIQUEL-ÀNGEL SÀNCHEZ FÈRRIZ
President de la SCATERM

El 31 de maig de 2018 es va celebrar, a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), la XV Jornada de la SCATERM, que duia el títol «La terminologia de l'esport» i reprenia el tema del primer número de la revista *Terminàlia*, la nostra revista científica. S'esqueia, en efecte, el desè aniversari de la revista i desè aniversari alhora de l'existència de la mateixa Societat Catalana de Terminologia (SCATERM), constituïda sobre la base de la seva predecessora, l'Associació Catalana de Terminologia (ACATERM). A més, la Jornada s'inscrivia en els actes commemoratius de l'Any Fabra, que al llarg del 2018 retien homenatge a la figura del mestre en el cent cinquantè aniversari del seu naixement, i va comptar amb el suport habitual de l'IEC.

La vicepresidenta de la Secció Filològica de l'IEC, Mila Segarra, ens va fer l'honor d'inaugurar la Jornada. En el seu parlament va remarcar que, en el repte constant que representa la tasca ingent d'adaptació —sobre el què i el com— de la terminologia de l'esport —que generalment ens arriba a través de l'anglès—, a parer seu avui en dia es dona la felicitat coincidència que tenim no només dues o tres revistes especialitzades, sinó també altres actors que també se'n preocupen, com ara els mitjans de comunicació, el TERMCAT, la SCATERM i especialistes en terminologia, que són uns mitjans amb els qual no comptava la gent que es va trobar en la tessitura d'haver de fer les primeres adaptacions.

A continuació, qui signa aquestes línies va guiar la primera part de l'acte, de caire acadèmic, que va constar de tres ponències, a càrrec de, respectivament, Jordi Mir (membre corresponent de la Secció Filològica), Neus Faura (professora de la Universitat Autònoma de Barcelona) i Ester Bonet (membre de la Junta Directiva de la SCATERM). Els ponents van fer un repàs de la història de la terminologia esportiva en català, amb especial atenció o bé en una figura de relleu —Jordi Mir, en la figura de Pompeu Fabra— o bé en una fita significativa: Neus Faura, en

la introducció de la terminologia futbolística a Catalunya, i Ester Bonet, en la gènesi dels diccionaris olímpics i, en particular, en la constitució i l'establiment del corpus de buidatge d'una terminologia «submergida» (entre 1936 i 1985, invisibilitzada per un estat de coses derivat d'un canvi de règim que arraconà el català escrit) i en el sistema de recollida d'informació, el qual —ja experimentat amb motiu del *Diccionari de l'esport*— ha servit posteriorment en altres projectes més recents i, en certa manera, ha posat unes bases de cooperació lingüística amb Andorra.

Jordi Mir destacà la relació de Fabra amb l'esport, sempre com a practicant, i el seu paper com a divulgador de l'esport —no solament com a activitat física, sinó també com a valor humà— i com a impulsor i dirigent de l'esport, perquè s'adonava de la importància que tenia en la formació del jovent i de la societat en general. L'activitat i gairebé l'actitud esportiva el van acompanyar en el seu compromís amb la llengua, el país i la gent, compromís que amb el temps el va dur a la presidència de la Unió Catalana de Federacions Esportives, creada el 3 de juliol de 1933, des d'on va fer encara més profund i fecund el rastre que ens deixà, abans de ser relegat a l'ostracisme de l'exili: la seva obstinació per la normalització de la llengua, la seva constant trajectòria civiopatriòtica exemplar i la seva intervenció en l'objectiu de l'ennobliment de l'esport.

Neus Faura analitzà la terminologia futbolística inicial: els primers usos dels anglicismes, la seva expansió i l'adaptació que se'n feu des dels punts de vista fònic, gràfic i semàntic, sempre divulgada a través de la premsa, tant la generalista com la humorística. Analitzà, a continuació, com foren objecte de consideració per part de Fabra en les seves *Converses filològiques* i quins criteris utilitzà per a rebutjar-los o acceptar-los i codificar-los. I, finalment, analitzà com l'activitat terminològica dels especialistes, és a dir, els comentaristes esportius de l'època, contribuï amb paraules o expressions de nova formació a complementar i, de mica en mica, a desplaçar els manlleus com a vehicle d'expressió terminològica preferent.

Ester Bonet, al seu torn, explicà com amb la designació de Barcelona com a ciutat olímpica arrencava una etapa de normalització de la terminologia esportiva que hagués estat inimaginable si no s'hagués produït aquest esdeveniment. Exposà també com, per encàrrec del TERMCAT, va recompondre en quatre anys un repte lingüístic de magnitud de trencaclosques, amb imaginació ultra la metodologia. Com es van crear uns glossaris —no en dos idiomes oficials, com en els anteriors Jocs Olímpics— a partir dels quals, i en propiciar-se la primera recopilació sistemàtica de la terminologia esportiva en català, optà per editar un diccionari per cada un dels vint-i-vuit esports olímpics seleccionats, amb entrada, definició (els glossaris anteriors no en tenien) i els equivalents en castellà, anglès i francès («A més de la funció divulgadora es donava compliment a la voluntat normalitzadora en un àmbit de gran impacte social.»). En detallà el treball de camp i els esplèndids resultats, fruit també de la ulterior cooperació amb Andorra en l'àmbit

de la terminologia reglamentària de l'esport. Finalment, feu una crida a l'actualització d'aquesta terminologia reglamentària en català, que no és objecte d'ensenyament.

La segona part de la Jornada va posar el centre d'atenció, de manera especial, en les necessitats terminològiques dels mitjans de comunicació, en una taula rodona conduïda —i prèviament suggerida— per Joaquim M. Puyal, que va introduir el tema general i va desenvolupar ell mateix les respostes possibles a les necessitats terminològiques que es plantegen en el cas del futbol. El van secundar en la comesa els també comentaristes esportius Jordi Robirosa i Josep Lluís Merlos, que van desenvolupar unes respostes temàtiques de semblant inspiració, respectivament, en el cas del bàsquet i en el cas dels esports del motor —coincidint tots tres en les solucions terminològiques com més breus millor i en una manera de fer que prioritzi la que podríem denominar «zona de confort terminològica» de l'auditori («no podem anar aclaparant», «s'han de sentir còmodes»), l'espontaneïtat i la llibertat de l'adaptació, tot vetllant per la genuïnitat de la retransmissió («has de fer una mica d'actor»), i fins i tot la transmissió d'emocions («és important transmetre emocions»), bo i defugint el ridícul («no cal voler traduir el que no es pot traduir»). També acompanyaren Puyal, en aquesta taula rodona, les professores M. Amor Montané, de la Universitat Pompeu Fabra, i Carolina Bastida, de la Universitat d'Andorra, que van aportar un punt de vista complementari mitjançant els resultats d'un estudi realitzat a partir d'una recerca duta a terme sobre els esports d'hivern a Andorra, en què van analitzar la implantació en l'ús dels termes oficials a través de la neologia en la premsa escrita i audiovisual andorrana, en un exemple envejable de bones pràctiques terminològiques.

El col·loqui subsegüent, fruit de les intervencions del públic assistent, va propiciar reflexions i observacions mereixedores de comentari. En destaquem com a conclusió una d'elles, compartida pels tres comentaristes esportius que formaven part de la mesa: la de fer palesa la molt difícil situació que travessen les retransmissions esportives en català —de manera semblant a com arreu del país es viu la no gens fàcil realitat quotidiana de la llengua, si ara no «submergida», sí sotmesa a tutela per imposició constitucional—, amb una crida expressa a posar-hi remei per part de les institucions.

Per acabar, recordarem una vegada més la figura de Fabra —«per deure de gratitud», com digué Jordi Mir— i el seu compromís amb la llengua, compromís que veiem necessari encara avui en el repte renovat de la nostra quotidianitat lingüísticament subordinada (també des del punt de vista de la terminologia reglamentària).

Crònica de la XV Jornada

JUNTA DIRECTIVA DE LA SCATERM

La XV Jornada de la SCATERM, titulada «La terminologia de l'esport», va tenir lloc el dia 31 de maig de 2018 a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). Coincidint amb el desè aniversari de la revista *Terminàlia* —el número 1 de la qual es va dedicar als esports—, la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM) va dedicar la Jornada anual a la terminologia esportiva.

La inauguració de la Jornada va ser a càrrec de Miquel-Àngel Sánchez Ferriz, president de la SCATERM, i de Mila Segarra, en representació de la Secció Filològica, de la qual la SCATERM és societat filial. El president va explicar que el tema de la Jornada era un homenatge al primer monogràfic de la revista *Terminàlia*. A més, també va presentar l'exposició dels deu anys de la revista, que va estar instal·lada al pati de l'IEC fins al 29 de juny de 2018. Mila Segarra va destacar la importància de la terminologia en tots els àmbits i l'interès que té per al desenvolupament de la llengua catalana.

La primera part de la Jornada, que va incloure tres ponències, va fer un repàs a la història de la terminologia esportiva catalana, aturant-se en algunes figures i fites importants. En primer lloc, Jordi Mir, membre de la Secció Filològica de l'IEC, va explicar la relació de Pompeu Fabra amb l'esport, ja que va ser un gran esportista: quins esports va practicar al llarg de la seva vida, la seva afició a l'excursionisme, el seu paper en associacions i entitats esportives catalanes... Finalment, va delectar les més de seixanta persones que omplien l'auditori amb una gravació de veu de Fabra parlant d'esport.

En segon lloc, Neus Faura, de la Universitat Autònoma de Barcelona, va explicar com es va introduir la terminologia futbolística a Catalunya: inicialment, els termes del futbol eren majoritàriament anglicismes, però la difusió i la popularització d'aquest esport va dur a un procés d'adaptació del català oral i escrit, la qual cosa va comportar canvis fonètics, gràfics i semàntics en el termes. Faura va

fer una menció especial a la intervenció de Fabra en la fixació de la terminologia futbolística catalana, a través dels seus comentaris en les *Converses filològiques* (a ell devem, per exemple, l'adaptació de *futbol* o el calc *mans*), i finalment va fer una valoració de la situació de la terminologia del futbol en la premsa generalista i especialitzada de l'època, a partir de l'anàlisi d'articles periodístics reals.

A l'últim, Ester Bonet, membre de la Junta Directiva de la SCATERM, va acabar la primera part de la Jornada en el marc d'un dels esdeveniments que han condicionat la història esportiva de Catalunya: va explicar la gènesi dels vint-i-nou diccionaris dels esports olímpics que va publicar el TERMCAT amb motiu de la celebració dels Jocs Olímpics de Barcelona l'any 1992. Concretament, va explicar com es van definir aquestes obres terminològiques i, en especial, es va referir a la constitució del corpus de buidatge dels termes i a les dificultats amb les quals es va trobar a l'hora de recopilar les fonts escrites i orals de referència.

La segona part de la Jornada va consistir en una taula rodona que tenia com a objectiu discutir les necessitats terminològiques en els mitjans de comunicació. Els comentaristes esportius Joaquim M. Puyal, Jordi Robirosa i Josep Lluís Merlos van oferir el seu punt de vista com a usuaris de la terminologia en contextos especialment exigents, ja que la televisió i, especialment, la ràdio tenen unes característiques d'immediatesa, ritme i velocitat que obliguen els periodistes a ser pràctics i creatius. Cadascú en el seu àmbit —futbol, bàsquet i motor, respectivament— va destacar que a l'hora d'usar la terminologia sempre prefereixen els termes més curts, perquè són més funcionals, i els que saben que el públic entendre, siguin termes catalans o anglicismes fortament arrelats. Van demostrar que en aquests àmbits cal tenir una forta consciència lingüística, la qual és necessària per assegurar l'evolució de la terminologia esportiva catalana i la seva adequació a les novetats en aquest camp.

Finalment, M. Amor Montané, de la Universitat Pompeu Fabra, i Carolina Bastida, de la Universitat d'Andorra, van fer una aportació a la discussió en relació amb les necessitats terminològiques en els mitjans de comunicació des de l'àmbit acadèmic. Van presentar els resultats d'un estudi desenvolupat en el marc dels esports d'hivern a Andorra, en el qual han analitzat, entre altres aspectes, la implantació en l'ús dels termes oficials i la vitalitat lingüística de la terminologia catalana a través de la neologia en la premsa escrita i audiovisual andorrana.

En definitiva, la Jornada va fer palès que la presència de l'esport a la nostra vida és un fet innegable i, per això, també ho és la terminologia que hi està associada. Noves pràctiques esportives, noves eines i nous aprenentatges generen la creació constant de nous termes i demanen una llengua de gran vitalitat per fer front a aquestes noves necessitats terminològiques.

MEMÒRIES DE LA SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA

Títols publicats

- 1 Jaume MARTÍ i Marina SALSE (coord.), *La terminologia i la documentació: relacions i sinergies* (2010)
- 2 Eusebi COROMINA i Josep M. MESTRES (cur.), *Aspectes de terminologia, neologia i traducció* (2010)
- 3 Lluç POTRONY i Joan Maria ROMANÍ (cur.), *Indexació, terminologia i llenguatge jurídic* (2011)
- 4 Miquel-Àngel SÀNCHEZ FÈRRIZ (cur.), *La terminologia en les ciències de la vida, en la química i en el món educatiu* (2013)
- 5 Miquel STRUBELL I TRUETA (cur.), *La terminologia instrumentalitzada* (2015)
- 6 Miquel-Àngel SÀNCHEZ FÈRRIZ i Rosa MATEU (cur.), *La ciència en català: des del segle XIII fins avui* (2018)
- 7 Judit FELIU i Mireia TRIAS (cur.), *Gramàtica, esport i terminologia* (2019)

scat
SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
Filiat de l'Institut d'Estudis Catalans *term*

